HAMMONII HERMEAE
IN PRAEDICAMENTA ARISTOTELIS COMMENTARII,

PER BARTHOLOMAEVM SYLVANIVM SALONENSEM NVPER LATINE CONVERSI AD REVERENDISSIMVM OPTIMVMQVE PRINCIPEM

CHRISTOPHORVM MADRVTIVM

TRIDENTI EPISCOPVM.

Ne quis hunc vſquam alius ſuæ ditionis locorum impune librum imprimat, alibi ue impreſſum vendat, & Pontificis Maximi, & Veneti Senatus Illuſtriſſimi decreto cautum eſt.

Venetijs apud Hieronymum Scotum.

M. D. XLI.

Chriſtophoro Madrutio Tridenti Epiſcopo Principi ornatiſſimo

Bartholomæus Syluanius S. P. D.

HAmmonium Hermeam in Prędicamenta Ariſtotelis, locis a me nuper emendatum compluribus, ac latinitate donatum, cum is a ſapientiæ ſtudioſis identidem efflagitaretur, munus de mea ſupellectile ad te defero, ac nomini tuo dicatum uolo optime Princeps Chriſtophore Madruti: ut ſecus in me accidiſſe intelligas quã in multorum amicitiis uenire uſu ſoleat: quæ, niſi aſſiduis colantur officiis, ſenſim euaneſcunt. Nam etſi ita caſus tulit, ut a quo tempore a te diſceſſi, nullus cõſuetudinis uſus interceſſerit, tamẽ mea in te uetus obſeruantia eo magis eſt aucta, quo maior in dies ea cauſa qua te obſeruare cœperam facta eſt. Non puto tibi memoria excidiſſe tempus illud cum tu mea opera in literis uſus es. tum me ſingularis quæ in te elucebat præſtantiſſimæ uirtutis indoles cõmouit, ut te non ſolum diligerem, ſed uehementer etiam colerem. Ab ea indole cognoui quæ eſſent expectanda. eaque expectaui magna ſcilicet, atque præclara. ſed meam tamen expectationem ualde a te ſentio eſſe ſuperatam. Itaque meam in te uoluntatem tua uirtus quæ pepererat, eadẽ aluit, atq; auxit. Quo factum eſt, ut in te colendo obſeruandoq; nemini forte concedam: ac, quamuis nec fœcundiora tibi deſint ingenia quæ laudes tuas celebrare copioſe ac ſplendide poſſint, mea tamen intereſſe magnopere exiſtimem, ut teſtis iis ſim qui noſtra hæc legent, ſummæ probitatis, ſapientię, benignitatis tuæ, ac denique earum uirtutum, quarum ope in ſublimem hunc uirorum principum ordinem relatus es. Nunc genus non profero familiæ tuę nobiliſſimum. uel Gaudentii Patris tui integritatem, cuius hodie fidei ac prudentiæ credit Ferdinandus Romanorum Rex inclytus quę domi chariora habet. uel fratrum tuorum tum ſingularem eruditionem, tum militaris diſciplinæ peritiam. quando graue mihi his recenſendis negocium faceſſerem, ac demum uererer ne, quanquam ueriſſimus eſſem prædicator, aliquam tamen adulationis notam ſubirem. Non hanc tibi amplitudinem his fortunis præſertim comparatam eſſe aio: tametſi eæ quoque non minimum ad hanc dignitatem contulere, non, quod aliis uideo contigiſſe quamplurimis, aut hæreditatis iure, aut pecuniæ adiumento: ſed tua ſapientia, quam plurimo literarum ſtudio conſecutus es. tua clementi ac miti natura, qua nulla in quenquam maleuolentia ſuffuſus, neque amicis, neque alienioribus opera & conſilio unquam dees. tua cõmemoranda quadam liberalitate, qua allicis beneficiis homines, eoſque percupidos tui, ac ſtudioſos reddis adeo, ut ſe tibi non ſolum deuinctos fateantur, ſed etiam mirifice gaudeant. tuæ te in quam uirtutis ſplendore illuſtratum: neq; hanc tibi laudem eſſe cum alio cõmunicandam. tuis ipſe tibi præclaris operis & auctor & perfector extitiſti. Demũ ea uirtus eſt tua, ut tibi ne etiam principatus quem obtines, an tu illi plus dignitatis afferas, mecũ ſępius dubitem. Quamobrem quæ ad hanc tibi gloriam uiam oſtenderunt, eadem te nec ibi diu eſſe patientur: ſed iis innixus altius euolabis, honoribus quibuſq; ampliſſimis perfuncturus: ut familiæ tuę ornamenti (quã quam ſit nobiliſſima) plus multo quam acceperis redditurus quotidie ſis. Hæc eſt hominum opinio de te: quæ magis in dies magiſq; cõfirmatur. Verũ longius me digreſſum ſentio, eaq; cõmemorare quæ ſilentio præterire decreuerã. At certe uerũ neceſſe eſt fateri aliquando, neq;, id quod faciunt inuidi, egregias laudes boni Principis intactas relinquere, ut hũc cęteri obſeruent homines, oculoſq; in eum intendant, uelut præcipuũ probitatis exemplar. ad id uero unde oratio deflexit redeo. Hammonium meum tibi omnium maxime nuncupatũ uolo Princeps optime, exiguũ id munus quidẽ, ſi tuę cõferre uelim amplitudini: permagnũ uero, ſi uel noſtrũ ĩ eo excolendo laborẽ æſtimes, uel rerũ quas continet dignitatẽ (eæ. n. ſunt decẽ ampliſſima rerũ genera, quæ ad totã Philoſophiam, ob idq; ab bonas artes omnes aditũ patefaciunt) ſimul ut, ſiqñ a grauioribus negociis te diſiungis, referſq; ad Philoſophiæ ſtudia, quæ te ſemper a prima uſq; ætate delectarunt, grauiſſimũ iſtic Philoſophũ habeas, cuius excellẽti ac ſingulari doctrina uti cõmode poſſis: ſimul ut teſtis apud omnes ſempiternus is ſit meę ĩ te uolũtatis. Et uero tametſi nec tu ĩ me is eſſes q es, neq; ego te unq̃ præſens nouiſſem, ea tñ ad nos tui nominis fama peruenit, ut idẽ hoc faciendũ mihi fuerit. Quare a te peto ut Hãmoniũ meæ in te pietatis monimẽtũ ita excipias ut cõplectare, in tuiſq; intimis habeas. quẽ ubi ꝑ te ipſum cognoueris, profecto non indigniſſimum tuo patrocinio, tuoq; hoſpitio iudicabis. Vale.

Ioannes Maria Cataneus Salonenſis Medicus Bartholomæo Syluanio Salonenſi Medico. S. D.

PRidie Non. Sept. cum apud Syluanum filium Mineruæ eſſem, a te mihi Tabellarius noſter literas reddidit, quibus me conſulis an Hammonium Hermeam in Ariſtotelis Prædicamenta, quem dudum latinitate donaueras, mihique legendum exhibueras, & eum quidem ſub ſacro nomine Reuerendiſſ. Tridentini Epiſcopi Madrutij edere conueniat. quid pro Deorum immortalium fidem, tam celebrem Commentatorem, tam expectatum, & antiquum, tam docte, tam fideliter per te, quo modo & Galenum nuper, & cætera plurima, quibus ætatem hanc ornas, ac commodas, interpretatum, in publicum dialecticorum commodum non proderet? quid & eum ipſum tam claro Principi, cui iam dicatæ ſunt Gratiæ, & Virtutes omnes, bonæ literæ, bonæ artes omnes, non dicare conueniat? Autharem igitur grauiſſimum edito, Tanto numini fidenter voueto, Atque in Deuotionis noſtræ, meæ ſcilicet & Syluani erga ipſum præcipuæ teſtimonium, hanc epiſtolam vna cum Hermea publice cudendam curato. Vale. Mineruæ. Idib. Sep.

LECTORI.

Quoniam Interpres in vertendo Hammonio ea tantum Ariſtotelis verba, quæ in impreſſo Hammonij græco exemplari nactus eſt, latina fecit, nos ſtudioſorum vtilitati conſulentes, integram abſolutamque Prædicamentorum dictionem vbique ſuis locis ex Boethij tranſlatione adijciendam curauimus, ne quid tibi præterea requirendum eſſet. Vale.

ARISTOTELIS GENVS ET VITA.

ARISTOTELES Fuit genere Macedo. ciuitate Stagiris oriundus. filius Nicomachi, Amyntæ Macedonum regis medici. Vnde & filium quem ſuſcepit, patris memoriæ gratia commendandi, appellauit Nicomachum. ad quem & libros de moribus quibus titulus eſt Nicomachea conſcripſit. matre autem natus eſt Phæſtide. Horum porro uterque & Nicomachus & Phæſtis ab Aeſculapio genus ducebant. id quod dictum in Ariſtotelem epigramma teſtatur hunc in modum habens.

Nicomacho genitore ſatuſque, & Phæſtide matre
Eſt Aſclepiadis dius Ariſtoteles.

Poſt obitum uero Nicomachi & Phęſtidis Ariſtoteles apud hoſpitem quendã Atarnenſem educatur. cuius etiam nequaquam immemor officii, non eius filium modo uiciſſim aluit Nicanorem, omnique imbuit literarum genere, uerum ipſum ſibi quoque filium adoptauit. uitaque decedens legauit ut nuptui Pythais eius filia Nicanori collocaretur. Ariſtoteles igitur per teneram adhuc ætatem liberalibus diſciplinis erudiebatur: ut quæ ab eo de rebus poeticis, & aduerſus poetas ſcripta ſunt, necnon Homeri problemata, & Rhetoricæ artes declarant. Annum uero natus decimumſeptimum, Pythia quoque ei philoſophari iubenre, Athenas concedit. ubi Socrate utens pręceptore, cum eo triennium agit. Cęterum extincto Socrate ad Platonem uentitat: quicum per uiginti annos uerſatur. adeoque ſtrenuam nauauit operam, ut Plato Ariſtotelis domum Anagnoſtę, ideſt Lectoris domum uocaret. Non enim Ariſtoteles Lyceum uiuente adhuc Platone, ut quidam ſuſpicantur, ad eius æmulationem aperuit. quomodo enim efficere id potuit, cum tunc potentes admodum eſſent Chabrias & Timotheus Athenis Imperatores, & Platoni genere coniuncti? Nonnulli ſane Ariſtotelem uiuo etiamnum Platone Lyceum aduerſus hunc aperuiſſe dicere ex eo conantur, quod in pluribus Platoni refragetur. quibus reſpondendum, non contra Platonem ſimpliciter pronunciare, ſed aduerſus eos qui minus platonica intellexere. Quod ſi uel Platoni ipſi reclamet, nihil eſſe abſurdum: cum & in his Platoni conſentiat. ſunt enim ipſius Platonis uerba, ueritatem magis curare quam aliud quidquam oportere. Nimirum hæc quoque ad uerbum inquit, amicus quidem eſt Socrates, ſed ueritas amiciſſima. & alibi, paulum quidem Socratis habenda ratio eſt, ueritatis uero quamplurimũ. Fecit hoc ergo & Ariſtoteles, tametſi nec quæ ſunt a Platone dicta ſubuerterit. quippe & hic cõſentanea illi peregit, cum deſpicere ueritatem nollet. Denique quod Platonem uidelicet magna beneuolentia proſecutus Ariſtoteles fuerit, ex eo compertum eſt, quod aram Platoni dicauerit, in qua ſic inſcriptum reliquit.

Ipſe Platonis Ariſtoteles hanc condidit aram,
Laude malis quem fas nec celebrare, uiriſ.

Vſus eſt Ariſtoteles Platonis familiaritate annos uiginti. uita autẽ defuncto Platone, ſcholę ſuccedit nepos ipſius ex ſorore Speuſippus (fuit enim is filius ſororis eius Potones.) Ariſtoteles uero in urbem ſeſe macedonum contulit: ubi Alexandrum cõditorem inſtituit bonis artibus. magnaque huius pars imperii fuit. nam plurimum apud regem ualuit, potentiaque opportune eſt uſus, tum ſingulis priuatim, tum omnibus publice promerendis. Et quidem ꝙ beneficia priuatim in multos contulerit, declarabunt quæ eius commendaritiæ feruntur de quibuſdam ad regem epiſtolæ. Quod uero & publice iuuerit multos, perſpicuum ex eo fit, ꝙ Stagirorum oppidum ſolo æquatum Alexandro ut deintegro conderet ſuaſit. unde & feſtum diem Stagiritæ celebrant Ariſtoteli, quem Ariſtoteleum uocant. menſem uero in quo ſolemne id agunt, nominant Stagiritem. Quin Ereſſum quoque Theophraſti ciuitatem cum ab rege Alexandro male tractanda eſſet, ab iniuria uindicauit. Cæterum poſt hæc cum diem ſuum obiiſſet Speu-

ſippus, accerſunt Athenienſes Ariſtotelem. duoque hi ſcholam Platonis excepere Ariſtoteles atque Xenocrates. docebatque in Academia Xenocrates, Ariſtoteles in Lyceo. Poſtmodum uero Ariſtoteles ſeditione inter Athenienſes coorta, in Chalcidem ſeceſſit. utique cum hoc Athenienſibus dixiſſet, Non patiar uos bis in philoſophiam peccare. etenim morte iam Socratem Athenienſes dannarunt. Significauit quoque Antipatro regi difficile eſſe Athenis agere. Porro & uerſum illum dicebat Homericum,

Inque piro pira, fico ficus inque ſeneſcunt.

Quaſi Athenienſium ex his calũnias arguens. Rurſus uero in Macedoniam reuertitur Ariſtoteles: multumque apud eius tempeſtatis reges Alexandrum, & Olympiadem eius matrem, & Antipatrum, ac Philippum ualuit. Scripſit uero unico libro & ad Alexandrum de regno: quo ipſum quonam pacto regnum adminiſtrari conueniat docet. Denique cum eo uel uſque intra Brachmanas penetrauit: ubi reſpublicas quinquagintaquinq; ſupra ducentas conſcripſit. Hunc comitatus eſt & in Perſidem: unde bello confecto, atque Alexandro uita perfuncto, in patriam ſuam redit. Fuit hic uir moribus pluſquam ſatis moderatus. exceſſit in philoſophia humanos limites, de ea nihil omittendo commentatus. Atqui ex eius ipſius ingenio ac ſollertia compluribus additis, totam philoſophiam numeris omnibus abſoluit. Nam logicę quidem adiecit, cum regulas diſcreuerit a rebus, & demonſtratiuam rationem ac uiam confecerit. Norant enim ueteres demonſtrare: at demonſtrationes facere haudquaquam ſciebant. quibus idem cum iis accidit qui corii ſecandi artem exercere non poſſunt, uti uero calceis poſſunt. Phyſicæ quintam eſſentiam adiunxit. Theologiæ uero etſi nihil accreuit, nihil de ea tamen tractauit in quo quidquam deſideres. Non enim ut arbitrantur nonnulli, ſola ea quæ mundi ambitu continentur, ſed & quæ ſupra mundum ſunt norat: ut octauo quoque palam facit uolumine naturalis auſcultationis: primam inquiens cauſam neque per ſe mobilem, neque per accidens eſſe. ex hoc ſane indicans, diuinitatem ſupremam ac moderatricem neque corpus eſſe, neque obnoxiam affectibus. Vixit Ariſtoteles uniuerſo tempore annos tres & ſexaginta. Nanq; annum agens decimumſeptimum Socratem audit, eique per triennium adhæret. fuit & cũ Platone annos uiginti. uixit uero a Platonis interitu tres & uiginti. Hæc de uita Ariſtotelis habuimus dicenda.

Artes uixit annoſ. 63.

QVAESTIO VTRVM PARS AN INSTRVMENTVM PHILOSOPHIAE SIT LOGICE.

QVANDOQVIDEM Autem propoſitus liber Logicæ principium eſt commentationis, ut in orationis ſerie explicabitur, neceſſe eſt utrum pars an inſtrumentum Logice philoſophiæ ſit diſquiramus. Haud enim ignorandum eſt, philoſophatos iam pridem uiros, quoſdam philoſophiæ partem eſſe, qualis Stoicus chorus fuit uniuerſus, alios inſtrumentum, ut Peripatetici omnes, Logicen pronunciaſſe. Plato autem Logicen partem ſimul atque inſtrumentum dixit: partem quidem in Phædro, inſtrumentum uero in Parmenide: ubi iuuenes inquit, quoad iuuenili ætate fruuntur, in garulitate præxerceri oportere, ut poſtmodum a falſo diſcernere uerum poſſint. Ex quo igitur Logicen garulitatem uocauit, ex hoc inſtrumentum ab eo dictam conicimus. non enim garulitatem appellare eam auſus fuiſſet, ſi partem putaſſet philoſophiæ: ne philoſophiam garulitatem nominaret. Fieri uero poteſt ut idem pars inſtrumentumque ſit, uerbi gratia manus. eſt enim hæc tum dandi tum accipiendi inſtrumentum. pars autem corporis uniuerſi. Suam igitur opinionem Stoici duabus aſſerunt argumentationibus, quarum prima hunc in modum progreditur. Si omne id inquiunt quo utens utitur neque pars alterius cuiuſquam neque particula eſt, ipſius neceſſario utentis aut pars eſt aut particula. Sicuti & medicina præfinitrice uictus ratione utitur (græci hanc διαιτητικὴν uocant, quaſi uictuariam latine appellaueris) quæ quoniam neque pars alterius neque particula eſt, ob id medicinæ pars eſt aut particula. uerum pars quidem curatricis, particula uero practices ſiue actiuæ exiſtit. Porro additum orationi eſt ſi illud neque pars neque particula alterius eſt, ob aſtronomiam. hanc enim uiurpat gubernatoria. ac quoniam prius philoſophiæ pars & particula eſt aſtronomia, pars nimirum mathematicæ, contemplatricis uero particula, eam ob rem gubernatoriæ neque pars eſt neque particula. Quare ſi logicen uſurpat philoſophia, hæc autem ſcientiæ alterius pars aut particula non eſt, philoſophiæ igitur eſt. Prima itaque ipſorum eſt huiuſmodi quidem argumentatio, ſed quam facile redarguas. nam ego quoque retorto dicam ſermone, quoniam grammatica & rhetorica & medicina ratiocinandi utuntur facultate, alia ut ſuas ipſius regulas recte ſeſe habere demonſtret, alia ut placita ſua conſtituat, ac neque pars neque particula alterius eſt artis, plane dictarum artium pars erit aut particula. Præterea ſermonem quoque imperfecte protulerunt. ſiquidem dicere eos oportebat, Si id omne quo utens utitur, artis alterius uel ſcientiæ neque pars eſt neque particula neque inſtrumentum, ipſius uel pars uel particula uel inſtrumentum erit utentis. quoniam igitur philoſophiæ neque pars eſt neque particula ratiocinandi facultas, eius neceſſario erit inſtrumentum. Nam ꝙ uerbum hoc neque inſtrumentum addi ſermoni opus ſit, hinc datur intelligi. utitur enim medicina phlebotomo, quod alterius neque pars neque particula eſt artis, ergo medicinæ. At ſi uera ſunt hæc, quandoquidem phlebotomum corpus eſt, erit & medicina corpus, quaſi ex corpore quoque conſiſtens: id ꝙ abſurdum eſt, cum habitus animæ ſit ac ſcientia. Secunda uero ipſorum argumentatio id genus eſt. Nulla inquiunt ars proprium inſtrumentum molitur. ſi ergo Logicen facit philoſophia, non eius inſtrumentum, uerum pars erit. Cæterum hanc quoque euertimus aggreſſionem ex euidentibus, dicimuſque & artes alias ſuorum inuentrices inſtrumentorum eſſe complures, ut incudis excuſoriam, quod ipſius inſtrumentum eſt. eodem modo & materiariam mallei. Quid ergo uel hic incõmodum ſit Logicen philoſophiæ inſtrumentum eſſe dicere, tametſi eius opus effectuſque eſt? At uero Peripatetici inſtrumentum ut ſupra dixi philoſophiæ logicen eſſe uolunt. pluribuſque utentes argumentis, partes non ſe mutuo complecti aiunt, uerbi cauſa non contineri in naribus manum. Quod ſi logicen quoque in contemplatiua & actiua comprehendi uidcamus, non pars tamen erit ipſius, ſed inſtrumentum. Item ſi quæ parti inſunt ea non

Platonis re quo logica sit pars et instrumentum philosophiæ

Logicæ inſunt : quæ uero competunt inſtrumento, ea logice quoque ipſi competunt, conſtat non ut partem eſſe, ſed uti inſtrumentum. Eſt enim partis ob ſeipſam non ob aliud factam eſſe: ut contemplatiua, cum pars philoſophiæ ſit, ſui, non alterius gratia facta eſt. perinde uero & actiua. At inſtrumento datum eſt, ut ad aliud, non ad ſe uſu referendo fabricatum ſit. Logice ergo non ſuiipſius, ſed alterius cauſa conflata eſt. nempe ut in contemplatione uerum a falſo, bonum autem a malo in rebus agendis diſcernat. Hæc porro ſi ſic habent, inſtrumentum ergo philoſophiæ logice eſt. Præterea ſi partem eſſe philoſophiæ logicen ſuppoſuerimus, quoniam pars omnis eandem toti materiam finemque obtinet, logice autem neque materiam eandem cum philoſophia neque finem habet. eius igitur nequaquam pars erit. Nam res quidem, philoſophiæ materia ſunt: finis autem, ſimilem ſeſe deo præſtare. At logices materia, uoces & propoſitiones: finis, demonſtrationes concluſioneſque. Item pars aliis coniuncta partibus totum complet: adempta diminuit. at logice horum efficit neutrum. non pars igitur, ſed inſtrumentum. Atque hæc quidem Peripatetici: quibus minime eſt refragandum. Plato autem, ut ante diximus, & partem eius & inſtrumentum pronunciauit. Quemadmodum enim duplex inquit ſextarius eſt, alter quo metiris, alter quem metiris: ac metiens quidem, inſtrumentum metiendi eſt. quem autem metiris, totius is pars eſt humoris: eodem pacto & logice ſemota quidem a rebus, philoſophiæ inſtrumentum : rebus uero accommodata, pars eſt philoſophiæ.

HAMMONII HERMEAE COMMENTARIORVM IN PRAEDICAMENTA ARISTO. PRAEFATIO.

QVEMADMODVM cum introductiones auſpicaremur ea dicebamus quæ ad omnem philoſophiam ſpectarent, dein propoſiti nobis intentionem libri definiebamus, ita nunc quoq; exordientes, priuſquàm Ariſtotelis tractatum aggrediamur, dicamus ea quæ ad Ariſtotelicam omnem philoſophiam pertinent: tum ſic quem præ manibus habemus prædicamentorum libri intentionem decernemus. Decem autem ſunt quæ præmitti debenr capita. Primum, quot modis philoſophorum ſectæ nominentur: ut qualis etiam fuerit ſectæ Philoſophus dignoſcamus. Secundum, de Ariſtotelicorum operum diuiſione. Tertium, unde Ariſtotelicorum operum ſumendum initium ſit. Quartum, quis finis Ariſtotelis philoſophiæ. Quintum, quæ perducat ad finem uia. Sextum, quodnam genus ſit Ariſtotelicæ elocutionis. Septimum, cur obſcuritati ſtuduerit. Octauũ, qualis ſit oporteat auditor. Nonum, qualem interpretem eſſe conueniat. Decimum, quot ſint capita ſingulis Ariſtotelis cõmentationibus prçfanda. Hæ itaq; ſummç ſunt quç quæri debent. Cauſa uero etiá explotanda eſt ob quam ſolas has, atq; nec plures nec pauciores indagamus. Enimuero eam planè didicerimus ſi ſermonem ex diuiſione complectamur. Itaq; philoſophorũ ſectas ſeptem modis dici ſciendum eſt; aut à ſectç principe, ut Platonici, & Pythagorei. aut à principis patria, ut Cyrenaici ab Ariſtippo, & ab Euclide Megarici, aut à loco in quo cõmorabantur, ut Academici à Xenocrate, & Stoici à Citieo Zenone, aut à iudicio in philoſophãdo, ut qui Ephectici id eſt Inhibitores, uel hæſitatores nominant, aut à uitæ genere, ut Cynici, quibus præfuit Antiſthenes, aut à fine philoſophiæ, ut Hedonici hoc eſt Voluptuarii, qui Epicurei ſunt. aut ab accidente, ut ab ambulatione Peripatetici, nimirum ab Ariſtotele deducti. Inhibitores ergo huiuſmodi de cauſa dicebantur. Pyrrho ſectæ Princeps indeprehenſionem hoc eſt certitudinem nullam eſſe in rebus aſſerebat: taliq; exemplo utebatur. Quemadmodum inquit fieri nequit ut in fluuium bis eundem introeas (ante enim elapſus eſt quàm ſecundo irruperis,) ita nec de rebus plane enunciare quidpiam licet. quippe cum earum quoq; ſit fluxilis natura, atq; in eo quod fiat ac defiat ipſum eſſe obtineat. quamobrem interrogati annuebant ſolum aut abnuebant, mutatas antea res eſſe quàm reſponderent putãtes. At uero diſcipulus eius Heraclitus abſurditatem intendens, ne ſemel quidem licere in idem flumen ingredi affirmabat. prius enim quam totum ſit demerſum corpus, aqua præterfluxit iam plurima: ita ſeſe habere & rerum naturam. habẽt enim eſſe in motu ac fluxu omnia. quare & Inhibitores nominabãtur, ꝙ reſponſiones de rebus inhiberent atq; ſupprimerent. Plato aũt cum hanc ſententiam pluribus confutaret rationibus, poſt multa hoc quoq; infert ipſis argumẽtum. » Heus homines qui eſſe indeprehenſionem dicitis, num in» deprehenſionem eſſe an non, deprehendiſtis? Nam ſi deprehendiſtis, eſt deprehenſio. ſin mi» nus, habenda uobis fides non eſt, ut qui indeprehenſionem eſſe non deprehendiſtis. Cæterum Cynici ſic uocabantur ob loquendi fiduciam, ac reprehendendi. Nam cani philoſophum quiddam ineſſe, ac diſcernendi uim quandam aiunt, quippe externos latrat, blanditur domeſticis. ſic ii quoq;, uirtutes, quiq; uirtuti addicti uiuerent agnoſcebant amplexabanturq;: uitia uero, atq; eos qui obnoxiam uitiis agerent uitam, uel ſi reges fuiſſent, inſectabantur atq; allatrabant. Voluptuarii ex eo nominabantur quod uoluptatem finem ſtatuerent, uoluptatem autem non corporalem, ſed tranquillum ſtatum animi, & perturbationibus uacantem, ac ſtudioſæ uitæ comitem. Porro ii male ſentiebant cum accidens uirtutis ſiue umbram finem conſtituerent. Peripatetici autem eiuſmodi de cauſa ſic dicebantur, Plato enim exercitationis gratia deambulans, ſodalibus ſeſe ad docendum dabat. cui cum ſucceſsiſſet Ariſtoteles, actionis ſiue accidentis cognomen adeptus eſt. Age ergo diuiſionem quoq; Ariſtotelicorum operum faciamus. quorum aliqua particularia ſunt, ut Epiſtolæ. quædam uniuerſalia, ut Phyſica, Liber de Anima, & alia. nonnulla in medio ſunt, ut Reſpublicæ, & Hiſtoria de Animalibus. Particularia igitur, & quç in medio ſunt, ualeant. Vniuerſalium uero alia ſunt ordine accurateq; conſcripta (ſyntagmatica grçci uocant) alia commentaria, in quibus ſola capita deſcribuntur. commentariorum alia ſunt uniformia, nimirum quæcunq; ei de uno ſcripta ſunt ſpeculamine. nonnulla uaria, quæ ſcilicet de

pluribus confecit. At ordinariorum ſeu ſyntagmaticorum quædam ex ipſius auctoris perſona (autoproſopa græci appellant) & auſcultatoria ſunt. aliqua collocutoria (græce dialogica) atq; extraria. Scripta autem ea quæ ex auctoris perſona atq; auſcultatoria dicuntur, partim contemplatiua habentur, partim actiua, partim inſtrumentaria. Contemplatiuorum nonnulla phyſiologica, nempe in quibus de natura tractatur. aliqua mathematica: alia theologica. Actiuorum quædam ad mores colendos, quædam ad domus, nonnulla ad reipublicæ adminiſtrationem pertinent. Priora illa græce Ethica, altera Politica. Poſtrema Oeconomica nominantur.

Inſtrumentaria tum in ea diſcernuntur quæ methodum antecedunt, tum quæ de ipſa agunt methodo, tum quæ aliter ad methodum conducunt. Sunt ergo particularia quæ ad aliquem ſcripta priuatim ſunt, ut Epiſtolæ. & quæcunq; rogatus ab Alexandro Macedone de Regis officio, ac quo pacto colonias deducere oporteat, perſcripſit. Vniuerſalia uero, ut naturales tractatus, & de Anima, uel qui de Generatione atq; interitu docent. de uniuerſalibus enim rebus in id genus diſſerit libris. Media uero, ut Reſpublicæ, & de Generatione animalium commentationes. quatenus enim de animalibus agitur, uniuerſale habent. quoad uero non de omni ſimpliciter generatione, particulare ſibi uendicant. Porro Commentaria nominant illa quæ ad res memoriæ ſuggerendas ſibi annotabant. Conſueuerunt enim ueteres cum antiquiorum libros perlegerent, ipſorum de quauis re ſententias excribere, & argumenta quibus ea aſſererentur communirenturq;. neq; id ſolum, ſed quæ ipſis quoq; legentibus placerent, ſcriptis ſæpenumero memoriæ gratia mandabant, ut ſi quando de re aliqua ſcribendum eſſet, uetuſtiorum de ea opiniones in deprompta haberent, ueluti propriorum librorum materiam. Ex Commentariis ea uniformia nuncupabant in quibus de ſola re unà obſeruabatur, ut de Anima, de Cælo, uel quopiam alio. Varia autem in quibus de pluribus collectum eſt rebus. Cæterum Syntagmatica ea dicunt quæ elocutionem habent erudito operi conſentaneam, & capitum diuiſionem ordine decenti diſpoſitam. At Syntagmatica tum collocutoria ſunt, tum auctoris ipſius perſonam referunt. Sunt ipſius perſonæ ea in quibus ex perſona ſua docebat, quæ & auſcultatoria nominant, quod ad ſuos legitimosq; auditores uerba faceret. Collocutoria autem quæ non ex propria perſona conſcripſit, uerum quemadmodum Plato aliorum perſonas introducens, quæ & extraria nuncupabant, quod ad uulgi utilitatem ſcripta eſſent. Plurimum uero differunt ab Auctoris perſonam referentibus collocutoria. in illis enim tanquam ad iuſtos uerosq; auditores ſermonem faciens, & quæ ipſe ſentiat dicit, & exquiſitiſsimis fulcit argumentis, quę aſſequi uulgus non poteſt. In Collocutoriis autem, uelut ad communem ac multorum utilitatem ſcriptis, ea quibus ipſe aſſentitur pronunciat: idq; non per demonſtratiua, ſed ſimpliciora argumenta, quęq; percipi à pluribus ualeant. Diuiduntur quę ex Auctoris perſona ſunt, in Contemplatiua, & Actiua, & Inſtrumentaria. quoniam in hæc duo diſtincta eſt philoſophia, Contemplatiuum; atq; Actiuum. Contemplatiua ſunt in quibus de ueritate mendacioq; conſiderat. Actiua in quibus de bono & malo ſcrutatur. At uero quoniam de bono & malo, & uero & falſo non leuis eſt hominibus controuerſia, aliiq; aliud bonum, & malum, & uerum, & falſum eſſe arbitrantur, inſtrumentum quo hæc diſcernerentur nobis oportuit traderet, id quod eſt demonſtratio. Porrò aliud nihil demonſtratio eſt quàm demonſtratiuus ſyllogiſmus. Vt enim tignarius faber amuſſi utitur inſtrumento curuis ac rectis lignis diſcernendis, necnon ædificator perpendiculo quo rectos atq; obliquos dignoſcat parietes, ſic philoſophi demonſtrationem habent regulam rectam certamq; rerum diiudicandarum. Diuidunt Contemplatiua in naturalia, & mathematica, & theologica. Sunt theologica quæ ipſi poſt naturalem tractationem ſcripta ſunt. eaq; ſic τὰ μετὰ τὰ φυσικά, ideſt Poſtnaturalia nuncupauit. Omnia enim quæ ſupra naturam ſunt, theologiæ docere proprium eſt. Naturalia uero, ut eę ipſę quæ phyſicę uocantur. & quę de Generatione & Corruptione inſcripta ſunt, ac ſimilia. Mathematica horum media habentur, partimq; à materia ſeparabilia ſunt, partim ſeparari non poſſunt. ſcripſit enim & lineas quaſdam. Actiua quoq; in moralia (habet enim moralem tractatum) & in Oeconomica, ac ciuilia diducuntur. Inſtrumentariorum autem quædam de ipſis methodi principiis ſunt, ut prædicamenta, & Liber de Interpreatione, & duo Priorum Reſolutoriorum uolumina. alia de ipſa pertractant methodo, ut Poſteriora Reſolutoria, in quibus de Demonſtratione præcipit. Loci uero, & ſophiſtici Elenchi, & artes Rhetoricæ, &, ut placet nonnullis, quę de poëtica prodidit, ex ſe quidem ad methodum nequaquam conferunt, faciunt tamen & ipſa aliter ad demonſtra-

rionem, cum per ea methodos ſecundum quas paralogiſmi hoc eſt mentitæ ratiocinationes fiunt doceamur. Tertium deinceps erat caput unde Ariſtotelica opera auſpicari conueniat. Itaq; Boëtus atq; Sidonius à naturali tractatu inchoandum putant, utpote familiariore ac noto. ſemper autem à manifeſtioribus incipiendum ac cognitis. Huius uero præceptor Andronicus Rhodius diligentius exquirens, initium à Logica ſumi oportere affirmabat, quæ circa demonſtrationem uerſatur. Quando igitur Philoſophus in libris ſuis omnibus demonſtratiua docendi ratione ac uia utitur, egregie nobis hæc prius elaboranda eſt, ut ſcripta eius reliqua facile aſſequamur. Sunt qui à morali incipiendum arbitrentur. prius enim mores excolere, itaq; adire alios tractatus oportere, ne turbata ab affectibus ratione non exactas de rebus ſententias feramus. Quòd ſiqui à Logica malint, ut quæ nos ad principia ducant, ac qualis uirtus id genus exiſtat cum demonſtratione intelligamus, dicimus primum recte opinando id ſcire nos, dein poſt etiam demonſtratiue debere. Quare tametſi demonſtrationes nou intellectu percipimus, ipſa tamen prius opera moralis ſcientiæ edocti, uiuere ſecundum ea recta opinione conuenit: tum demonſtratiuas dehinc aggredi methodos. Quis uero finis eſt Ariſtotelicæ philophiæ? omnium inquam principium noſſe, omnium opificem cauſam, ſempiternam, atq; eodem ſe modo habentem. omnium enim principium idemq; incorporeum demonſtrat, deduci autem ex illo uniuerſa. Sed quęnam hunc nos ad finem perducunt? nempe doctrina eorum quę in tempore ac mutatione conſiſtunt. eiuſmodi ſunt generabilia corruptibiliaq;. ab iis enim nos ipſi ad ſempiterna perindeq; ſe habentia mathematicarum interuentu ſubducimus. id genus cæleſtia ſunt; itaq; poſt incorporeas ſubſtantias ad primam omnium cauſam tranſcendimus. Nam cum motus omnis aut ad ſubſtantiam, aut ad quantitatem, aut ad qualitatem, aut ad locum pertineat, generationi interitioniq; addicta motus genere omni, cæleſtia uero locali duntaxat cientur. Quamobrem decenti ordine pergendum eſt ab iis quę multiplici genere ad ea quæ uno ac ſolo agitantur; atq; ita ad immobile, quodq; eodem pacto ſeſe perpetuo habet principium, neq; in oraculo pes eſt tranſgreſſor mittendus. Si enim à corporibus ad primum omnium principium ſemel accedere uelimus, illud quoq; corpus eſſe arbitraremur, ac figura deſcriptum. Qua de re tradenda inquit Plotinus iuuenibus mathemata ſunt ut incorporeæ aſſueſcant naturę. Ariſtotelis autem ſcribendi genus ubiq; eſt elocutione exactum. fugit enim ſemper Philoſophus rhetoricas exornationes, ſolum explicandæ ac ueluti oculis ſubiiciendæ rerum naturę intentus. ſępe etiam compreſſum, atquę obſcure diſſertum, non ex ſcribentis natura, ſed ipſe data opera id egit. nam loca, meteora, aliaq; dilucide ſtilo eſt perſecutus. Ergo obſcuritatem affectauit, ut legentes ingenioſiores magisq; idoneos redderet iis quæ dicerentur compoſite audiendis. utq; ignauos auditores ex primordiis auerteret. ſiquidem legitimi iuſtiq; auditores quo ſunt obſcuriora dicta, eo magis certando euincere atq; intima ſubire contendunt. Itaq; obſcuritate propter profanos rerum inuoluens dignitatem obſcuritate perinde ac uelamine eſt uſus. Auditor eſſe iuſtus debet, ingenio perſpicaci, literarum ſtudioſus, moderatione animi præditus, ac undequaq; ornatus. Horum autem librorum enarrator neq; beneuolentia ductus conari debet quæ perperam dicuntur conſentanea facere, eaq; ueluti à tripode excipere, neq; recte prodita prauo ſenſu per odium capere, ſed eorum eſſe incorruptus iudex. atq; auctoris ſenſum aperire in primis, illiusq; placita interpretari, tum quid ipſe ſentiat afferre. Capita autem quæ libris Ariſtotelis omnibus antefari oportet hæc ſunt, intentio ſcopus ue. utilitas. inſcriptionis ratio. an legitimus Philoſophi liber ſit. ordo lectionis. diuiſio in partes. Intentio tractatus naturam detergit atq; dilucidat, & legenti quomodo intelligendum quidq; ſit ueluti habitum præbet. nam quidquid dicitur, ad operis intentionem id parat dirigere. quam qui ignorat, ſimilis cæco eſt, haud, quonam feratur, ſcienti. ac quæcunq; ad intentionem pertinent, ab auctore temere dici putabit. Vtilitas ſtudium alacritatemq; inuehit auditori. Qui enim incepturus quidquam eſt, quem fructum ex ipſa illius utilitate accepturus ſit prius oportet condiſcat. Quoniam uero in libris quibuſdam titulo minus diluceſcente à ſcopo aberramus, cauſam cur inſcriptum ita ſit quærere conuenit, ut in prædicamentis, ac libro de Iterpretatione, atq; aliis. nam in commentatione de Cælo, uel de Anima, non eſt inſcriptionis ratio ſcrutanda. quippe cum ex ſe ipſa perſpicuitatem habeat. Quærimus etiam an ſuus legitimusq; ſit Philoſophi liber. tres enim cauſę Ariſtotelis libris dignoſcendis errorem fecere: una æquiuocatio auctorum. fuere nanq; & Ariſtoteles alii, quorum ſcripta ob æquiuocationem nonnulli huiuſce Ariſtotelis eſſe exiſtumarunt. altera, librorum æquiuo-

catio. Eudemus enim & Phanias ac Theophraſtus eius diſcipuli præceptoris exemplo prædica
menta, & de interpretatione, & reſolutoriam ſcripſere. tertia huiuſmodi eſt, Ptolemęum.
Philadelphum Ariſtotelis conquirendorum operum perinde ac reliquorum perſtudioſum fuiſ
ſe tradunt, pecuniasq; iis perſoluiſſe qui Philoſophi ad ipſum libros afferrent. quo factum eſt,
ut quidam lucri ſpe libros Philoſophi nomine inſcribentes comportarent. Sane libros in magna
bibliotheca Reſolutoriorum quadraginta, Prædicamentorum duos inuentos affirmant. ſuntq;
hic Prædicamentorum, Reſolutoriorum autem quatuor ueri legitimiq; Ariſtotelis iudicati ab
interpretibus, tum ex ſententiis uerbisq;, tum quòd huiuſce libri Philoſophus alibi identidem
meminerit. Lectionis ordinem exquirimus, ne maiora primum attingamus, atq; ea quibus co/
gnoſcendis alia præcedere anticipariq; oportet, ignari quæ nobis cognoſci in primis debeant.
Diuiſionem uero in partes, quoniam totius diſcere exacte naturam uolenti, huius partes dili/
gentius inſpectandæ ſunt. ut ſi hominem noſſe exquiſitius uelis, huius caput, & pedes, & ma
nus, partesq; cæteras incognoſcere perinde debes. ſic ergo & operis partes cuiuſq; prius in quot
ac qualia diuidantur operępretium eſt intelligas. Cæterum id ſciendum, non ubiq; omnibus iis
explorandis opus eſſe, uerum in quibus occulta eſt perſpicuitas. ſæpe enim cum intentione
iuxta utilitas diluceſcit. uerbi gratia in commentatione de Cælo uel de Anima manifeſta inten/
tio eſt, & utilitas, atq; inſcriptio. in topis locis ue ne unum quidem ex iis conſpicuum eſt. ſed
neq; illico ſimul quoq; utilitas cognita patet intentione. nam eius in Topicis intentio eſt dialecti/
cam nobis tradere methodum. Eſt porrò Dialectica, uti ipſe definit, methodus quę de pro/
poſito omni problemate ex opinabilibus ratiocinatur. quod ſi de omni propoſito, non ſolum
autem uera, ſed falſa etiam in quæſtionem uocantur, qualis hoc loco utilitas? methodum noſ
ſe qua falſa etiam colligemus. Itaq; pergens ipſe utilitatem nobis detegit, commentationem ad
tria utilem eſſe inquiens, ad exercitationem, ad uulgares diſputationes colloquia ue, ad philoſo/
phiæ methodos. at in prædicamentis ac libro de interpretatione emicat ſimul cum intentione
utilitas, ut deinceps oſtendemus. atq; hæc quidem de Ariſtotelica omni philoſophia prodita
ſint. Sed dicamus & de propoſito Prædicamentorum libro quæ intentio, quæ utilitas, quæ in/
ſcriptionis ratio ſit, quis ordo lectionis, utrum ſuus iuſtusq; Philoſophi liber exiſtat, quæ diui/
ſio in capita. Hæc, uti diximus, Ariſtotelis tractatibus ſingulis præmitti oportet dicenda.
Quidam de Prædicamentorum intentione in diuerſas abiere ſententias, atq; alii de uocibus ſolis
intentionem eſſe prodiderunt, qualis fuit Alexander, nimirum ex Ariſtotelicis dictiunculis de/
„ cepti ſic habentibus. Eorum quæ dicuntur alia per complexum dicuntur, alia ſine complexu.
quòd ſi uoces ſunt quæ dicuntur, patet eſſe ei de uocibus intentionem. Qui uero de ſolis re/
bus eſſe intentionem putarunt, qualis Euſtathius fuit, de rebus à Philoſopho diuiſionem fieri
„ aiunt dicente, Entium alia de ſubiecto dicuntur. quòd ſi entia res ſunt inquiunt, ergo de rebus
ipſi intentio eſt. At de ſolis conceptibus diſſerere philoſophum rati, qualis fuit Porphyrius, de
decem generibus ſermonem eſſe affirmant. hæc autem conſiderati in multis, poſteriusq; eſſe ge
nita, quæ ſcilicet animo noſtro inhærent. proinde hoc libro uerba de conceptibus ab Ariſtotele
„ fieri. Cæterum falſus quoq; is eſt ex Ariſtotelis uerbis ad finem poſitis dicentis, De propoſitis
ergo generibus hæc dicta ſufficiant. genera autem ubiq; Ariſtoteles uocat quę ſunt in pluribus,
ac mente concepta, Verum qui exactius loquuntur, inter quos uel Iamblichum cenſeas, neq;
de ſolis ei conceptibus eſſe, neq; de uocibus ſolis, neq; de rebus duntaxat ſermonem ferunt, ſed
de uocibus res conceptuum interuentu ſignificantibus prædicamentorum intentionem eſſe. Ve/
rumenimuero non recte priores definiuiſſe, ſic licet perdiſcamus. Dicant ii qui de rebus ipſum
diſſerere aiunt, quoniam rerum nonnullę in ſola cogitatione poſitæ ſunt, ut Centaurus, & Hir/
coceruus, quædam à natura producuntur, de quibus ei ſermo eſt? de iis dicturi proculdubio
ſunt quæ in natura exiſtunt. Vtrum ergo capta harum notione nos ita per uoces de iis edocet?
omnino ſane confitebuntur. fieri enim haud poteſt, quin à uocibus res per medios ſignificentur
conceptus. ergo & de omnibus diſputabit. Dicant & qui tractare eum de uocibus ſolis, aut ſolis
conceptibus perhibent. quoniam uoces conceptusq; partim aliquid ſignificant, partim ipſum eſſe
uoce tenus obtinent ac cogitatione, de quibus agere ipſum cenſebitis? nimirum de iis dicent quę
res ſignificant. nullus enim philoſophis uel de uocibus uel de conceptibus ſermo eſt ſignificatu
carentibus. ergo cum de uocibus res ſignificantibus uerba faciat, res quoq; ipſas per medios
conceptus attingit. cumq; de conceptibus agat res indicantibus, de ipſis per uoces conceptus in/

terpretantes diſputabit. nudi enim ſi animi eſſent, nec corporibus impedirentur, nudis inter ſe agerent conceptibus congrederenturq;. nunc coërciti corporibus non aliter quam per uoces ſuos mutuo ſignificare conceptus ualent. Quoniam uero res quædam ſimplices ſunt, quædam compoſitæ (ſimplex res Socrates eſt, compoſita Socrates ambulans) eodem modo mentis quoq; conceptiones & uoces partim ſimplices, partim compoſitæ ſunt. ſimplex enim uox eſt Socrates ſimpliciter. & conceptio ſimplex, de Socrate. compoſita autem uox, quæ dicit Socrates currit. & conceptio compoſita, de Socrate currente, utrum de ſimplicibus hoc loco diſſerit rebus uocibusq;, an de compoſitis? atq; de ſimplicibus inquam. Iccirco prædicamentorum intentionem exquiſite definientes hic diſputari de ſimplicibus uocibus affirmamus, quę ſimplices res per medios ſimplices conceptus ſignificant. Verum ut luculentior ſermo noſter euadat, quædam nobis utilia ad eorum quæ dicturi ſumus dilucidam repræſentationem aſſumamus. Quoniam enim Philoſophiæ ſicuti prodidimus pars altera contemplatiua eſt, altera actiua, comtemplatiuæ finis eſt ueritatis cognitio, actiuæ boni adeptio. utriq; autem obſtant contraria, ueritati falſitas, & bono malum, noſter uero animus, ut qui imperfectus eſt, ſæpe pro ueritate mendacium eligit, uerum id eſſe exiſtimans, & pro bono malum, quòd bonum eſſe id putet. Philoſophis igitur aliquo inſtrumento opus ſuit, quo ueritatem à falſitate, & bonum à malo diſcernerent. Sed quodnam eſt hoc? demonſtratio. quidquid enim bonum eſſe demonſtratum fuerit, id ex neceſsitate eſt bonum. & quidquid malum probatum euidenter fuerit, id malum eſt. Similiter & uerum ac falſum. Quo enim pacto materiarius faber regula, ędificator perpendiculo rectis ac non rectis utitur diſcernendis, ita Philoſophus demonſtratione, ut ueritatem falſitatemq;, & bonum & malum diſcernat. Porrò demonſtratio ſyllogiſmus eſt ſcientiam pariens. amplius enim ſcientiario ſyllogiſmo patet is qui ſimpliciter eſt ſyllogiſmus. nam ſimpliciter ſyllogiſmo accedens certa aptaq; materia eodem modo perpetuoq; ſe perinde habens demonſtratiuum ſyllogiſmum conſtituit. Verum quoniam docere de demonſtratione non poterat, niſi prius quid eſſet ſimpliciter ſyllogiſmus docuiſſet. quemadmodum nec rectam aut curuam figuram deſcribere quiſquam ualet, niſi ſcribere ſimpliciter prius didicerit. rurſus uero ſimpliciter ſyllogiſmus ſine propoſitionibus tradi non poterat, ex iis enim collectio quædam conſtat orationum multarum, ut uel nomine ipſo indicatur. propoſitiones autem ſine nominibus ac uerbis, nam ex iis compoſitę ſunt. at nomina & uerba citra ſimplices uoces, etenim ſignificatiua uox eſt nomen & uerbum, de uocibus prius ſimplicibus iure diſſerit. Vniuerſaliter enim contemplationis finis ſit actionis principium. contraq; actionis finis principium contemplationis. ædificator uerbi gratia domo propoſita ſecum ait, domum inſtitui fabricandam, quod operimentum eſt imbribus æſtibusq; arcendis. uerum hoc niſi tectum fiat ædificari non poteſt. hinc igitur contemplationem inchoat. procedens uero inquit, ſed hoc fieri nequit non extructis parietibus. neq; extrui poſſunt ii non iactis fundamentis. neq; hæc rurſus iaci non effoſſa terra. Hic contemplatio deſiit. inde ergo initium capit actio. nam primum terram deſodit, tum ſic iacit fundamenta, dehinc parietes erigit, poſtremo faſtigium imponit, quod finis eſt actionis. at actionis principium, finis eſt contemplationis. Perinde igitur & Philoſophus facit. Nam demonſtrationem conficere cogitans ſecum inquit, libet de Demonſtratione dicere. uerum quoniam demonſtratio ſyllogiſmus eſt ſcientiæ opifex, non poteſt is de eo uerba facere qui antea quid ſyllogiſmus ſit non prodiderit. neq; ſimpliciter ſyllogiſmum edocebimur, niſi quid propoſitio ſit didicerimus. propoſitiones enim orationes quædam ſunt, quarum collectio eſt ſyllogiſmus. Quare non cognitis propoſitionibus ſyllogiſmum perdiſcas nequaquam licebit. ſiquidem ex iis conſtat. ſed neq; propoſitionem ſine nominibus ac uerbis, ex quibus omnis conſtituta eſt oratio. nomina autem & uerba ſine uocibus ſimplicibus. ſiquidem horum quodlibet ſignificatiua uox eſt. proinde ante de ſimplicibus eſt uocibus dicendum. Hic ergo ceſſauit contemplatio, ſitq; hoc actionis initium. nam in Prædicamentis de ſimplicibus primum agit uocibus, tum ita in libello de Interpretatione, de Nominibus, Verbis, Propoſitionibusq;. poſtea de Syllogiſmo ſimpliciter in reſolutoriis Prioribus. demum in Poſterioribus Reſolutoriis de Demonſtratione. Hic ergo finis eſt actionis, quod erat contemplationis principium. Iure igitur primum hoc loco de ſimplicibus uocibus diſputat, Homines enim uulgo cogreſsi ſuum cuiq; rei nomen ex compoſito indiderunt, id ſolum nimirum curantes, ut res inter ſe per uoces ſignificarent, non tamen dicerent quid nomen ſit aut uerbum. De iis igitur in Prædicamentis ediſſerit. Sed quoniam non de uocibus agit

ſignificatu carentibus (neq; enim harum rationem habent Philoſophi ullam) conſtat de uocibus conceptus ſignificantibus haberi ſermonem . neceſſe eſt enim ut ſi ſit res , eius quoq; nomen exiſtat , & ante hoc quam rei habemus notionem . ut Socratis nomen , eſt uox Socrates . res autem , Socrates ipſe . notio quæ in animo hæret , cognitio de Socrate . Eſt igitur intentio Ariſtoteli de ſimplicibus uocibus res ſimplices per medios ſimplicesconceptus ſignificantibus dicere . atq; hæc quidem de intentione . Quod autem utilis Liber ad partem philoſophiæ contemplatiuam actiuamq; ſit, ex prædictis dilucet , ſi demonſtratio quoq; ut oſtendimus citra ſimplices uoces nequit cognoſci . ac quoniam de communitatibus in quas entia omnia diuiduntur ediſſerit. Cauſa uero inſcriptionis id genus eſt . Prædicamenta , ſiue , ut græci dicunt , Categoriæ inſcriptus eſt Liber . non quòd de Categoriis hoc eſt accuſationibus quæ in foro agitantur diſputet . non enim Rhethorem agere inſtituit . ſed , uelut in introductionibus quoq; didicimus , duplex eſt generum differentia . nam quædam generaliſsima ſunt , & genera duntaxat . nonnulla ſubalterna , quæ ſpecies generaq; dicuntur , ſuperiorum quidem ſpecies , genera autem inferiorum . ac prædicantur ſolum quidem generaliſsima , ſubalterna uero Prioribus ſubiacent, de Poſteriorĩbus prædicantur . hic autem de decem generaliſsimis agit generibus, quæ prædicantur tantum, ſubiacent nunquam . ob id igitur Categoriæ ideſt Prædicamenta Librum inſcripſit , quaſi dixerit de generibus iis quæ duntaxat prædicantur . Ordo lectionis ex intentione clareſcit . quoniam enim contemplatio huc uti diximus terminauit , inde inchoanda eſt actio . ac quoniam ſimpliciora oportet compoſitis anteire , ſimplicior autem eſt decem Prædicamentorum præceptio , ſi ut proditum eſt de decem uocibus tractat quæ ſimplices res conceptuum ſimplicium interuentu ſignificant . Librum omnes Ariſtotelis legitimum eſſe teſtantur , id quod & locutio declarat , quodq; in aliis commentationibus Philoſophus libri meminerit . Enimuero duobus inuentis ut dictum eſt Prædicamentorum uoluminibus , tum in cæteris , tum in exordio prope conſimilibus (eſt enim alterius initium , Entium quædam æquiuoca ſunt , quædam Vniuoca: quòd idem ferme eſt cum huiuſce libri principio) hic uerus iuſtusq; eſſe Philoſophi iudicatus eſt Liber ab interpretibus omnibus . Diuiſio libri in capita tripartito diſtincta eſt, in Antepraedicamenta , Prædicamenta, Poſtprædicamenta . In prima Sectione docet utilia ad Prædicamentorum doctrinam . Vt enim conſueuerunt Geometrę utilia ſpeculaminibus tradendis quid punctum , quid linea , quid circulus ſit prius docere , ne inter docendum aut perigrinis uti nominibus, aut de iis quidquam pręcipientes digredi, ac propoſiti ſeriem abrumpere cogerentur, perinde quoq; hic Philoſophus , quoniam futurum erat ut in Prædicamentorum doctrina dictiones quaſdam aut uoces nobis ignotas commemoraret , eam ob rem de iis primum edocet, ne ſermonem turbare ac confundere uideatur . In ſecundo ſegmento de ipſis docet Prædicamentis . In tertio rurſus de quibuſdam agit uocibus quarum in Prędicamentorum præceptione commeminit , ut de uerbo ſimul , prius , atq; habere . Ac quam ob cauſam ante Prædicamenta non una de omnibus docuit ? quoniam inquam uoces hæ partim incognitæ omnibus ſunt , ut æquiuocum , uniuocum . (horum enim notionem nullam habet bona pars hominum) partim nota quidem ex uſu , ſed quæ aliqua tamen articulata declaratione egeant . ut ſimul , priusq; . Quæ ergo ignota plane ſunt, ea doctrinę prędicamentorum neceſſario præmiſit . quando ſi ignorarentur illa , utiq; eramus ea quæ de Prædicamentis traduntur haud quaquam intellecturi . utitur enim iis ad Prædicamentorum præceptionem . reliqua uero, inarticulate inquam nobis cognita, poſt prædicamenta edocemur , ne longum faciat exordium, atq; inſtituto opere acceſſorium prolixius reddat . Porrò adinuenta eſt in partes diuiſio ad operis perſpicuitatem . ubi enim quot libri capita ſint , ac de quibus uerba fiant didicerimus , dicta aſſequemur facillime , nec ea confuſe atq; indiſtincte capiemus .

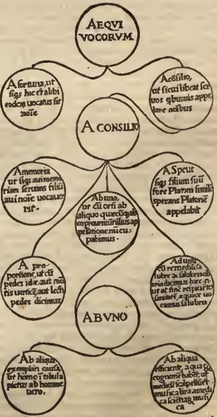
DE ÆQVIVOCIS.

Tex. pri' AEQVIVOCA *dicuntur quorum nomen ſolum commune eſt , ſecundum nomen vero , ſubſtantiæ ratio diuerſa . Vt animal , & homo , & quod pictum eſt. Horum enim ſolum nomen commune eſt, ſecundum nomen vero , ſubſtantiæ ratio diuerſa . Si enim quis aſsignet quid ſit eorum vtrunq; quo animal eſt , propriam aſsignabit vtriusq; rationem.*

ÆQVIVOCIS.

AEQVIVOCA dicuntur quorum nomen ſolum commune. SI nudi noſtri eſſent ſolutiq; corporibus animi, res inter ſe ſignificare per ipſos conceptus ualerent. uerum quoniam deuincti corporibus nebulæ inſtar intellectricem uim ſuam obtegunt, indiguere nominibus, quibus mutuo res indicarent. Sciendum itaq; eſt, nobis inuicem res uel per nomina uel per finitiones innoteſcere. uerbi gratia & per uocem homo, & per finitionem dicentem animal rationale mortale, hominem declaramus. Sed cum per uocem homo deſignamus hominem, totam ſimul ipſius intelligi damus naturam. cum notamus finitione, quæ particulatim homini adſunt contemplamur. Res igitur inter ſe aut communicant nomine, definitione uero differunt, uocanturq; æquiuoca. aut communicant definitione, differunt nomine, quæ multiuoca nuncupantur, aut & nomine, & finitione conueniunt, hæc appellant uniuoca. aut demum finitione ac nomine diſſident, quæ diuerſiuoca nominantur. Cæterum aliud diuerſum eſſe, aliud diuerſiuocum oportet intelligas. Sunt quidem diuerſiuoca, res quæ circa unum idemq; ſubiectum conſiderantur, nomine autem impartiuntur diuerſo, ut aſcenſus in ſcalis deſcenſusq;. atq; aliter quidem aſcenſus definitur, aliter deſcenſus. nomina quoq; diuerſa ſunt. aſcenſus enim atq; deſcenſus. hæc igitur proprie diuerſiuoca nominant. diuerſa autem quæ in omnibus alia ſunt tum ſubiecto tum nomine, ut homo & equus. Porro de ſolis æquiuocis ac uniuocis præceptionem facit, quod ſolis iis in prædicamentorum explicatione egeat. nimirum in hoc quoq; æmulans geometricum genus docendi. nam & illi ſola ea à quibus in propoſito libro iuuantur uel theoremate anticipare conſueuerunt. Vel etiam aliter dixeris, nempe cum amator ſit perpetuus breuitatis, per hæc de cæteris quoq; nos poteſtate edocere. ſiquidem cognitis iis, manifeſta & reliqua erunt, utpote oppoſita. eſt enim oppoſitorum ſcientia eadem. Nam qui æquiuocum quid ſit nouit, huic quoq; oppoſitum nouerit, multiuocum inquam. ſi enim æquiuocum id eſt quod communicat nomine, re autem eſt differens, ut mus, & marinus, & terreſtris, ergo multiuocum eſt id quod huic exaduerſo eſt poſitum, quod re ſcilicet idem eſt, nomine diſcrepat, ut enſis, gladius, ſpatha. Similiter qui etiam quid uniuocum ſit intelligit, nempe quod finitione conſentit ac nomine, ut homo Socrates, & Plato, is etiam quid ſit diuerſiuocum callebit, nimirum quod finitione nomineq; diſcordat, ut aſcenſus ac deſcenſus. etenim & nomine, & re diſtat, tametſi idem utriq; ſubiectum rei ſit. ut enim eſſe aliud frumento eſt, aliud ſemini, aut fructui, ita eſſe aliud ſcalæ eſt, aliud aſcenſui deſcenſuiq;: certum enim reſpectum circa ſcalas actionis hęc indicant nomina. Præpoſuit autem in docendo Ariſtoteles æquiuoca, quoniam ſimpliciora ſunt, communicantq; uno duntaxat nomine, quodq; priora natura ſint æquiuoca uniuocis. ens enim æquiuoce de prædicamentis dicitur, nec uniuoce. Cæterum niſi hæc conuenerint omnia nequit æquiuocum fieri, identitas nominis, toni, generis, caſus, ſpiritus, terminationis. nam ſi aliud atq; aliud nomen ſit, conſtat non eſſe æquiuocum, quod ſi idem ſit nomen, tonus autem diuerſus, neq; id æquiuocum eſt, ut ἄργος & ἀργός. primum enim penultimam acuit, & Vlyſſis canem ſignificat. alterum acuta ultima ſocordem deſignat. & ſi maſculinum ſit, ſignificat uel canem Vlyſsis uti diximus, uel Herois nomen. ſin neutrum, nomen ciuitatis. ſimiliter βίος & βιός. enim habente tonum penultima, uita eſt. βιός autem eſt arcus ſi ultimam acuas. Et rurſus ſi ſint hæc, idem uero caſus non ſit, non facit æquiuocum, ut ἐλάτης & τῆς ἐλάτης. illud enim recti eſt, & aurigam ſignificat, aut alium quempiam agentem. hoc uero & fœminini generis eſt, cum illud maſculini, & genitiui ſit caſus. nam ἐλάτη τῆς ἐλάτης. eſtq; arboris nomen. Spiritum quoq; eundem habeat oportet. ſi enim diuerſus ſit ſpiritus, non erit æquiuocum, ut in uerbo οἷος. id enim qualis ſignificat. ſed & ſolus ſignificat, ac cum qualem indicat, aſpirationem habet. cum ſolum, tenuatur. Eadem quoq; opus eſt terminatione, id quod perſpicuum arbitror. ἐλάτης enim & ἐλάτη terminatione differentia, non ſunt æquiuoca. Quærunt uero nonnulli cur non æquiuocum, ſed ęquiuoca dixerit. quoniam ęquiuocum inquam non eſt unum. non enim ipſum ſibiipſi quidquam eſſe æquiuocum dicitur, uerum plura. nam aliud alii æquiuocum eſt. quoniam ergo unum eſt nomen, res autem multas declarat, iccirco pluraliter dictum eſt. Sed rurſus addubitant cur græce ſcriptum ſit ὁμώνυμα λέγεται, ideſt æquiuoca dicitur, non λέγονται, hoc eſt dicuntur: quoniam æquiuoca inquam & ſi multa ſunt, quatenus tamen æquiuoca, ſunt unum. unum enim eſt quod de multis prædicatur nomen. propterea dicitur ſingulariter protulit, plurale eſt enim dicuntur. Alia ratio, Græcis mos eſt in neutris nominibus ſi

tertiæ perſonæ uerbis iungantur ſingularem numerum pro plurali uſurpare, ut τρέχει τὰ παιδία, ideſt currit pueri ἔφθαρται τὰ βιβλία hoc eſt libri deprauatus eſt. et οὐκ ἐβλάστησε τὰ δένδρα, non germinauit arbores. cauſam produnt grammatici, ſic plurali quoq; hic recto qui eſt æquiuoca ſingulare illatum eſt uerbum quod eſt dicitur. Neq; uero nos prætereat tria hæc eſſe inter ſe differentia, æquiuoca, æquiuocatio, æquiuoce. Sunt æquiuoca, res ipſe. æquiuocatio, reſpectus is ſecundum quem nomine communicarunt. æquiuoce, ipſa quæ de rebus eſt prædicatio. Illud quoq; intelligendum, ſtatim declaratam ex proœmiis libri intentionem. ait enim æquiuoca dicuntur. nam per uerbum æquiuoca, res. per dicuntur, uoces ſignificat. res autem à nobis per medios conſiderantur conceptus. Aequiuocorum autem præceptionem per æquiuocas uoces confecit. nam id ipſum quoq; æquiuocum, æquiuocum eſt: cum pluribus modis dicatur. Sunt enim æquiuoca quædam à fortuna, nonnulla à conſilio. A fortuna, ut cum in locis quidam diuerſis idem nomen habentes fuerint, ut Alexander Paris, & Alexander Macedo. A conſilio, ut ſicui libeat ſeruos quouis nomine appellare. Horum quę à prę electione conſilioq; proficiſcuntur, Aliqua à memoria fiunt, uti cum quis filium ſuum maiorum nomine uocauerit. Alia à ſpe, ueluti ubi filium ſuum Philoſophum fore quiſquam expectans Platonem nominauerit. Ac ſæpenumero uſu uenit ut quod factum à memoria eſt, indito à ſpe nomini concurrat: utiq; cum compertus Auus fuerit tale ſtudii genus tractaſſe. Alia ab analogia, ſeu proportione, cus ab alicuius rei proportione quidquam nuncupabimus, ut pedem lecti, ac montis uerticem. quam enim pes ad hominem, eam quoq; pes lecti ad lectum rationem obtinet. Sunt etiam quæ ab uno dicantur, uerbi cauſa cum orſi ab aliquo, illius appellatione quæcunq; ab eo deducuntur uocabimus. ut medicum uolumé, medicus pharmacus. Sunt & quæ ad unus, ſicuti quando ad finem quempiam futurum reſpicientes, ad illum ea nominabimus, ut ſalubris exercitatio, ac potio ſalubris. Cæterum differunt hæc ab iis quæ ab uno denominantur, quod ab aliquo principio dicantur illa, hæc ad finem aliquem ſpectent. Quæ autem ab uno proueniunt, partis ut ab exemplari cauſa appellantur, ut homo in tabula depictus ab aliquo uero homine: partim ab efficiente, ut medicum ſcapellum. Porrò quęrendus hoc loco eſt quonam Aequiuocorus ſignificatu de æquiuocis doceat Ariſtoteles. Itaq; eo dicimus qui ab uno eſt. nominatus enim

Quod factum eſt a memoria, ſæpe nomini a ſpe indito concurrit, ut ubi quis filium ſperans auo ſimilem fore, aui nomen ipſi impoſuerit, tum memoriæ cauſa, tum quod talem ipſum ſperet futurum.

tus enim pictus à uero eſt homine. Quidam autem cur æquiuoco à proportione uſus non ſit, indagarunt, id quod eſſe melius uidetur. & inquam, quoniam quod in proportione eſt, id in quatuor minimum ſpectatur. Dicimus enim ſi ſorte contingat, duo ad octo proportionem habere, ut decem ad quadraginta. quadruplam enim rationem utraq; obtinent. ęquiuoca autem uel in duobus. iure igitur de æquiuocis ſecundum proportionem non diſputat. Sunt uero qui dicant multiuocorum mentionem non ideo factam, quod eadem nomine ęquiuoca inueniantur, definitione differant: contra multiuoca. proinde Philoſophum quaſi de rebus differentem nomina neglexiſſe, quippe cum ea ſcrutari grammaticos deceat. Aliter quoq;. de ſolis agit his in præſentia, id quod iam dixi, quæ ipſi ad prædicamentorum doctrinam ſunt utilia. DICVNTVR. Subaudiendum eſt res: ut ita ſit, æquiuocæ res dicuntur quarum nomen ſolum commune. At cum dici ea inquit, apud ueteres quoq; circunferri nomen indicat, neq; ſuam eiuſmodi eſſe nominis impoſitionem. etenim Plato quoq; eorum meminit. & Poëta de Aiacibus dicens, æquali nomine dicti. Vbi autem nomen ipſe impoſuerit, ait uoco, uel ſit: ut in reſolutoriis, Terminum aũt uoco. & in libro de interpretatione, ſitq; hoc cõtradictio. QVORVM SOLVM NOMEN COMMVNE. Nũquid igitur nõ eſt ĩ uerbis æquiuocatio? atqui eſt. dicimus enim fero, ſignificatq; hoc & porto, & dico. Quonã pacto ergo ęquiuoca eſſe ea inquit quæ ſolum nomen commune obtinent? Reſpondebimus ad hoc, dici dupliciter nomen: alterum ad uerbi diſtinctionem: alterum communiter de omni dictione appellatum, quo intellectu uox omnis ſignificatiua nomen uocatur: ut in libro de interpratatione, Ipſa igitur, inquit, quę per ſe dicuntur uerba, nomina ſunt, atq; aliquid ſignificant. Hic ergo nomen dicit, non quod aduerſus uerbum diſtinguitur, ſed quod de uoce omnis ſignificatiua prædicarur communiter. Quamobrem fero, quod tum porto, tum dico ſignificat, æquiuocum eſt. habet enim fero nomen cõmune, finitioně diuerſam. Ergo & in uerbis æquiuocatio eſt. SOLVM COMMVNE. Bifariam dicitur ſolum: uel unicum, ut cum ſolum dicimus ſolem, aut ſolam lunam: uel quod ediuerſo à coniugato diſtinguitur, uti cum dicimus relictum in prælio haſtam ſolum habentem: tametſi nihil prohibet quo minus & calceos habeat, & ueſtem: ſed ad ſcuti, uel armorum aliorum differentiam. & in prandio panem habebant ſolum: quanquam nil uetat & ueſtem habere: ſed ad obſoniorum diſtinctionem. hic ergo ut ad coniugatum, uerbum ſolum, reddidit, finitionem inquam.

» ¶ Dictio autem Commune quatuor dicitur modis: uel ut id quod citra diuiſionem impartitur, uti cum ſeruum dicimus communem. eſt enim hic ſubſtantia indiuiſus, uſu uero diuiduus: uel quod ſectum in partes à pluribus habetur, ut commune prandium dicimus, & agrum communem. non enim ſumus omnes totius participes, ſed quilibet partis. uel quod eſt in anticipatione, ut in theatro locus communis. præoccupantis enim fit. uel quod ſimul à participibus ex æquo capitur, ut præconis uox communis uocatur. hanc enim omnes pariter audiunt: neq; unus hanc ſyllabam, alius illam. humana etiam natura communis participantium omnium eſt, eam ſiquidem promiſcue particulares obtinemus homines. hic ergo commune accepit eo ſignificatu quo uox æqualiter exauditur. SECVNDVM NOMEN AVTEM RATIO SVBSTANTIAE DIVERSA. Cum ea expoſuerit quæ inſunt æquiuocis, nunc quę eis nõ cõpetunt apponit: ut nõ ea ſolũ ex cõmunitate ualeamus, ſed ex differentia quoq; dignoſcere. Cæterum quęrendum eſt, cur nõ quorũ nomě ſolum cõmune dixerit, ratio uero ſubſtantiæ diuerſa, ſed ſecundũ nomen autě ratio ſubſtantiæ diuerſa? Dicimus poſſe æquiuoca alio etiam alioq; reſpectu eſſe uniuoca, quippe Aiaces in quo ſunt homines, uniuoci ſunt: ſiquidě hominis nomě finitionemq; ambo ſibi uendicant. nã ipſorũ uterq; animal eſt rationale mortale: qua uero Aiaces, ęquiuoci. ne ergo finitionem quamlibet, ſed nomini in quo cõueniunt cõſentaneam capiamus, recte ſecundum nomen autem ratio dixit. Aiaces enim ipſum hoc nomen commune habent, rationem uero ſecundum id ipſum non etiam eandem, uerum alter ex Salamine, Telamonis filius, cum Hectore ſingulari certamine congreſſus: alter Oilei, ex Locride, pedes celer, Sagittarius. SECVNDVM NOMEN AVTEM RATIO. Cur non, ſm nomen aũt finitio, ſed ratio dixit? Qm̃ non in rebus (aiunt) omnibus ſuppetit nobis finitionum facultas: ſed interdum deſcriptione utimur, ubi per finitionem res expromere non licet. Ergo generaliſſimorum generum aſsignari finitio minime poteſt, ſiquidem conſtat finitio omnis ex genere & conſtitutiuis differentiis, genus autem quod hæc ſuperet nequaquam reperiatur, ut ex eo ac differentiis, ipſorum finitionem reddamus. quapropter neceſſe eſt ea, tametſi deſcriptione, explicare.

propterea igitur non dixit ſecu[illegible] nomen autem finitio, quoniam quæ per deſcriptionem deſignantur omiſiſſet. hanc enim uſurpare in omnibus licet, quam ex iis quæ rebus per acci/dens inſunt accipimus. illud tamen affirmauerim, ſuperuacuum eſſe in quibus exponi res finitionibus ualent, eas deſcriptione declarare. Ac quamobrem igitur non dixit ſecundum nomen autem definitio uel deſcriptio? quoniam inquam breuitatis amator id quod de iis communiter prædicatur, quod eſt ratio, protulit. ratio enim tum finitio tum deſcriptio ſubſtantiæ dicitur. Vtrum ergo non eſt & in accidentibus æquiuocatio? atqui hoc uidemus. Prædicatur nanq; a/cutum de ſapore & uoce. dicimus enim acutum ſaporem, & uocem acutam, & acutam molem. nō ſecus graue quoq; & de uoce prædicatur, & mole, & animi more, ut cum grauis homo dici/mus. quomodo ergo ſubſtantiæ dixit? quoniam duplex inquam Ariſtoteles ſignificatum no/uit ſubſtantiæ. unum quod ab accidentibus ex oppoſito diſtinguitur, ac per ſe ſubſiſtit, illis eſ/ſe in alio habentibus, in ſubſtantia inquam. alterum penes quod omnem ſimpliciter eſſentiam ſubſtantiam uocat: in quo ſignificatu uſus eſt ſubſtantiæ nomine, accidentibus quoq; aſſum/ptis. Quid igitur tandem omnino adiecit ſubſtantiæ, nec dixit, ſecundum nomen autem ra/tio diuerſa? Reſpondemus ne quis finititione uocis de prompta dicat æquiuoca eſſe uniuoca. (licet enim huius uocis Aiax finitionem uel deſcriptionem aſsignare, ſi dicamus, Aiax eſt uox diſyllaba, tenuis, maſculini generis. atq; hactenus uniuoci erunt Aiaces.) ob id ſubtiliter addidit ſecundum nomen autem ſubſtantiæ, hoc eſt eius quæ à nomine indicatur. Quidam etiam ſciſci/tantur num quandoq; & ęquiuoca ſint uniuoca. communicant enim inter ſe tum nomine ęquiuoci tum finitione. nam prædicatur de Aiacibus & æquiuocum ipſum. neq; id ſolum, ſed fini/tio quoq; æquiuoci. quippe uterq; eorum habere cum altero nomen commune perhibetur, rationem uerò ſubſtantiæ competentem nomini diuerſam. ſic igitur oſtenſum eſt & æquiuoca eſ/ſe uniuoca. Quid ergo dicemus? primum, haud quaquam ab re eſſe ſi ſecundum aliud atq; aliud eadem æquiuoca ſint & uniuoca: & uero magis neceſſe. Aiaces enim qua homines, uni/uoci ſunt. qua Aiaces, æquiuoci. ſic & hoc loco quatenus Aiaces, æquiuoci. cum enim ſo/lam hanc uocem quæ eſt Aiax communem habeant, finitione ei congrua differunt. quatenus autem æquiuoci, uniuoci ſunt. cum non æquiuoci appellatione duntaxat, ſed finitione quoq; ei addicta conueniant. Alia ſolutio. Non poſſunt hæc uniuoca nuncupari: quandoquidem uni/uocorum tum communiter nomen ac finitio, tum peculiariter de quouis per ſe atq; in nullo re/ſpectu prædicatur: ut animal, & communiter de ſubiectis ei dicitur omnibus, & de quolibet pri/uatim. fertur enim Socrates eſſe animal, equus animal. ſed & definitio, ſubſtantia animata ſen/ſu prædita, quæ finitio eſt animalis, prædicatur & de omnibus communiter particularibus ani/mantibus, & ſeorſum de ſingulis. etenim Socrates, ſubſtantia animata ſenſus compos. & equus ſimiliter. in æquiuocis autem non ita: non enim poteſt de quoq; ſingillatim citraq; reſpectum nec nomen nec finitio prædicari. nam æquiuocus per ſe Aiax non dicitur. ſed neq; ſolum no/men habet commune, ſecundum nomen autem diuerſam ſubſtantiæ rationem, uerum æquiuocus alii dicitur. minimumq; de rebus duabus æquiuoci prædicabitur appellatio, quoniam & ex eorum numero eſt quæ in reſpectu habentur. Secari uero ęquiuocum poteſt non ſecundum diuiſionem duntaxat ſuperius traditam, ſed & magis uarie, nimirum quo ſubiectum eſt modo.

A Fortuna, ut ſi qui Athenis & hic eoſdem uocati ſint nomine. ÆQVIVOCA *A conſilio, cum ad quempiam reſpiciens cogitatio nomina imponit.*

A quo denominatiua, inter ſe autem æquiuoca, ut à medicina medica inſtrumenta. denominatiue enim ab ea dicuntur.

Et à quo, et inter ſe æquiuoca, uelut i cum quis patris nomine filios uel nepotes uocarit.

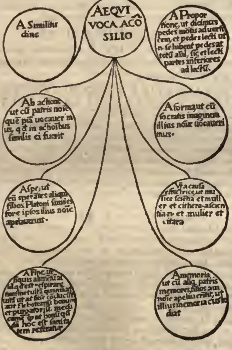
A cauſa quadam efficiente. hæc ab una dicuntur, ut à medicina medica inſtrumenta. ab illa. n. denominatiue dicunt.

A fine. & dicuntur ad unum, ut ſalubris cauſa, et exercitatio, et uictus. ad unum. n. finem ſpectant ſanitatem.

Aequæua inter ſe, & cum eo à quo.

Aequæua inter ſe, non cum eo à quo.

Qualem igitur hoc loco Ariſtoteles æquiuoci ſignificationem aſſumit? nempe forma ſimilem. quidam eam putant quæ eſt ab uno. eſt eniꝫ ab homine ut à cauſa imago. utrunqꝫ autem uerum eſt. VT ANIMAL, ET HOMO ET ID QVOD EST PICTVM. Horum enim communis nominatio eſt, nam utrunqꝫ animal dices, non eſt autem finitio eadem. quandoquidem ſi alterum definias, dices ſubſtantiam animatam ſentientem. alterum, ſimulacrum ſubſtantię animatę ſentientis. SIQVIS ENIM ASSIGNET QVID EORVM SIT VTRIQVE ESSE ANIMALI, PROPRIAM VTRIVSQVE RATIONEM ASSIGNABIT. Cum hæc tria ſint, materia et forma et compoſitum, finitiones rerum quandoqꝫ à materia conficimus, nonnunquam à forma, interdum à compoſito. atqꝫ ex materia quidem, iram eſſe dicimus, ſanguinis cor ambientis feruorem. hic enim materia eſt iræ. à forma autem, appetitum dicimus ulciſcendi. à compoſito, ſanguinis feruorem cor ambientis ob ulciſcendi appetitum. Cæterum quæ proprie habetur finitio, à forma

deſumitur, ná ſocietatis auctor eſt rebus materia, forma autem, differentię. nos uero finitionibus res à ſe diſcernere mutuo uolumus. Quamobrem cum hic etiam à forma ipſarum finitionem promere Ariſtoteles uelit, non quid ſit eorum utrunqꝫ eſſe animal dixit. hoc eniꝫ compoſitum ſignificat, nimirum materiam ac formam. ſed quid eorum ſit utriqꝫ eſſe animali, hoc eſt quid in utroqꝫ eorum ſit in quo ſunt animalia, ut finitioneꝫ ex forma declararet. huius enim ratione ſunt animalia. qui auteꝫ quatenus horũ utrunqꝫ animal dicatur expoſuerit, propriam utriuſqꝫ aſsignabit rationẽ, ut ſupra diximus.

DE VNIVOCIS.

VNIVOCA *uero dicuntur, quorum & nomen commune eſt, & ſecundum nomen eadem ſubſtantiæ ratio, ut animal, & homo atq; bos. communi enim nomine horum utrunq; animal nuncupatur, & eſt ratio ſubſtãtiæ eadem. Siquis enim aſsignet vtriuſq; rationem, quid vtrunq; eſt quo animal eſt, eandem aſsignabit rationem.*

¶VNIVOCA AVTEM EA DICVNTVR, QVORVM ET NOMEN COMMVNE EST, ET RATIO SVBSTANTIAE NOMINI CONVENIENS EADEM, VT ANIMAL, ET HOMO ET BOS. &c.

Abſoluto de æquiuocis ſermone deinceps de uniuocis diſputat. Patet autem & uniuocorum præceptio ex æquiuocis eadem enim dicenda quę & in æquiuocis recenſuimus. nempe quòd non

in nominibus tantum uniuocatio,ſed in uerbis quoq; conſiſtat. quòd item ſit uel in accidentibus uniuocatio.nam uerbum alterare uniuocum eſt.alterare enim dicitur et qui dealbat,& qui denigrat.eandem uero & finitionem admittunt.nam ipſum alterans definientes,id eſſe dicimus quod in aliud mutandi qua aliud eſt in ſeipſo principium obtinet.Hoc & in dealbante dicere,& in denigrante conueniet. ſiquidem quoduis alterans, eorum in ſeipſo principium habet quæ alterantur mutandorum, eſtq; aliud ab iis quæ alterantur. nam niſi aliud eſſet, ne alteraret quidem. iccirco, qua aliud, additum eſt. Porrò exemplo eodem animalis data opera utitur, ut idem poſſe alia atq; alia ratione & æquiuocum & uniuocum eſſe uideatur. in homine enim uero & picto æquiuocum animal eſt, in homine autem & boue, uniuocum.

DE DENOMINATIVIS.

3 *DENOMINATIVA uero dicuntur quæcunq; ab aliquo, differentia caſu, ſecundum nomen habent appellationem. vt a grammatica grammaticus, & a fortitudine fortis.*

DENOMINATIVA VERO DICVNTVR QVAECVNQVE AB ALIQVO, DIFFERENTIA CASV, SECVNDVM NOMEN APPELLATIONEM HABENT.

Poſtquam de æquiuocis præcepit atq; Vniuocis,de Denominatiuis merito diſſerit. ſiquidem hęc difficiliorem minusq; extricabilem habent cõplexum.cũ enim ſolo nomine ſocientur æquiuoca,finitione uero diſsideant:rurſus uniuoca,& nomine,& finitione cõmunicent,hęc nec ſemel conueniunt nomine,nec plane diſſentiunt.ſimiliter & finitione partim cõmunicant,partim differunt. Enimuero hæc ſub quatuor coniugationum quas enumerauimus cõplexum haudquaquã rediguntur:ęquiuocorũ inquã,& multiuocorum,& uniuocorũ, & diuerſiuocorũ. nam illa cũ uel in nominis ac finitionis ſocietate, uel utriuſq; differentia, uel unius cõmunitate, alterius differentia propriam notam ſortiantur,hæc nec in utroq; omnino conſpirant,nec penitus diſcrepant. ſed nec in altero exacte conueniunt, in altero diſsident. uerum in utroq; aliquatenus congruunt, quadantenus diuariant. Quidam ſtatuenda ea cenſent inter æquiuoca & uniuoca. ſiquidem cum nomine ſolo concordent æquiuoca,finitione diſcordent,uniuoca autem utroq; conſocientur,hęc nec nomine ſimpliciter nec finitione conſentiunt. uerum iis commodius inter uniuoca & diuerſiuoca locum dabimus. cum enim in utroq; concurrant uniuoca,diuerſiuoca in utroq; uarient, hæc modo quodam in medio ſunt, atq; in utroq; partim communicant, partim diuerſa ſunt. Porrò in Denominatiuis quatuor hæc adſint neceſſe eſt,communitas rei, differentia rei, communitas nominis, circa finalem ſyllabam differentia. ſi enim horum unum aliquod deſit, denominatiuum non erit amplius. Sit communitas circa nomen ac differentia, ſit circa rem quoq; communitas, differentia ne ſit, denominatiuum non eſſe aio. ut in πλάτανος & πλατάνιστος, ideſt platanus & παρθένος & παρθενική hoc eſt uirgo. res enim ab ambobus indicatur eadem.eſtq; παρθενικὴ & πλατάνιστος poëticum, πλάτανος autem & παρθένος proſæ orationis. Rurſus cætera omnia ordine ſint, ne ſit circa rem communitas, pariter quoq; Denominatiua non erunt, ut in Helena & Heleno. Sint iterum deinceps omnia, abſit finalis differentia ſyllabæ, ut in muſicâ & muſica muliere. nam hæc ſunt æquiuoca, non Denominatiua. Rurſus alia ſint, ne ſit aliqua in nomine communitas, nec erunt Denominatiua, ut in uirtute & ſtudioſo. neq; enim à uirtute dicitur uirtuoſus, ſiue ut græci dicunt enaretos. propterea q; huius ueteres ne in ueſtigio quidem ſoni meminerunt. ſed contra, nomen inauſpicatum norunt poëtæ.Quiſnam alius te,ſit iunior quan ,, quam ille, iuuabit Inarete. hoc eſt compos in malam partem uirtutis. Sed neq; à ſtudio deducitur ſtudioſus, quod ſimiliter de uitio ac uirtute dicitur. ſtudioſus autem ſolus eſt uirtute præditus. quamobrem ſtudioſus, quod ad uocem attinet, à ſtudio deriuatum eſt. quod uero ad ſignificatum,nõ item.ſed à uirtute eſt detortum. ¶Per id autẽ quod dixit SECVNDVM NOMEN APPELLATIONEM HABENT, communitatem declarauit nominis, uel hoc modo.Cum quandã ea cũ illo: quod dixit ab aliquo ſocietatem habere pronunciauerit, penes rem communicationem ac diuerſitatem aperuit. nam ſi ab aliquo,conſtat quandam ea cum illo, quatenus ab eo prodeunt, ſocietatem obtinere. quod ſi omnino ab aliquo, ea quoq; differre compertum eſt. nam niſi differrent,minime ab aliquo dicerentur.Cum dixit differentia caſu,fina-

lis ſyllabæ transfigurationem indicauit. Docet autem de Denominatiuis Ariſtoteles, quòd ea quoq; ad doctrinam de Prędicamentis uſum afferant.

DE IIS QVAE DICVNTVR.

4 *EORVM quæ dicuntur alia quidem ſecundum complexionem dicuntur, alia vero ſine complexione. Ea igitur quæ ſecundum complexionem dicuntur, ſunt, vt homo currit, homo vincit. Ea vero quæ ſine complexione dicuntur, ſunt, vt homo, bos, currit, vincit.*

EORVM QVAE DICVNTVR ALIA PER COMPLEXIONEM DICVNTVR, ALIA SINE COMPLEXIONE.

Hinc ad doctrinam de Prædicamentis ingreditur. Verũ quoniam Prædicamenti nomen, & de rebus, & de Conceptibus, & de Vocibus intelligitur (nam Prædicamentũ, & res ipſa, & Cõceptus de re, & ipſa uox dicitur) uocis prius diuiſionem tradit. Quod ſi de Vocibus hoc loco diſputat, & Vocibus nõ ſignificatione carentibus, paulopoſt autẽ de rebus, cum ait, Entium alia de ſubiecto dicuntur, de Cõceptibus quoq; qui in medio ſunt ſermonem haberi perſpectum eſt. quare uel ex ipſis auctoris dictis perſpicua eſt libri intentio. Diuidit autem uoces in ſimplices atq; compoſitas. ſimplices eas dicit, quæ rem ſimplicẽ declarant, uel ſubſtantiam, uel actionẽ, uel paſsionẽ. cõpoſitas quæ cõpoſitum quidquam ſubſtantię, uel actioni, uel paſsioni ſignificant, ut Socrates currit. hoc enim cõpoſitum eſt. & Socrates, uel bos. hęc enim ſimplicia. Porro non ſimplex uox omnis rẽ ſimplicẽ notat, neq; cõpoſita duplicem. Cõpoſita uox eſt Areuſpagus, ideſt Martiuſuicus. & Coruipetra, & Neapolis, hoc eſt Nouaciuitas, ſed quod ab iis ſignificatur eſt ſimplex. Vox autẽ ſimplex, ut curro curris, omniaq; primę ac ſecũdę pſonę uerba, ac quę tertię de certa pſona feruntur, ut tonat, fulgurat, pluit, Iuppiter enim uidelicet. nam hęc omnia pronunciatione ſimplicia, ſignificato cõpoſita ſunt. ſignificant enim ſubſtãtiam quandã actioni cõplexã. Enimuero aiunt in tertiis pſonis nõ admodũ apparere ſubſtantiam, ob uerbi infinitudinem. proinde ea ſola accepimus quæ præfinitã certamq; perſonam indicarent. uerum tametſi non definitam ſubſtantiam tertiæ perſonæ uerborum deſignent, ſignificant tamen prorſus aliquam agentem uel patientem ſubſtantiam. Quapropter indicatiuorum tertiæ uerborum perſonæ uoce omnino ſimplices ſunt, ſignificatu cõpoſitæ. nã ſiquis dicat currit uel uincit, nimirũ de aliquo prædicat id quod eſt uincere aut currere. Prorſus ergo & in tertiis perſonis, quanuis indefinite, ſubſtantia dilucet. at Ariſtoteles tamen eiuſmodi perſonas aſſumpſit ueluti ſimplices, quoniam non diſtincte in iis apparet ſubſtantia. Proprie autem ſimplicia fuerint uerba quę uel actionem ſolam uel paſsionem declarant citra id quod agit aut patitur, ut uerberare, uerberari. Ergo nec uocum cõpoſitione aut ſimplicitate res ſimplices aut cõpoſitas oportet, ſed ex ipſis ſignificatis ęſtimemus. Quin & uoces ipſæ tametſi cõpoſitæ ſunt, ſi rem ſimplicẽ oſtendant, ſimplices appellandæ. nõ ſecus & ſimplices compoſitæ ſi compoſitam declarent. ſi enim de ſolis ageremus uocibus, ac ſyllabarum quantitate, compoſitionem iuxta quantitatem iure definiremus, quomodo & grammatici faciunt. at ſi ceu de ſignificantibus diſſerimus, opus eſt uoces ad ſignificatum iudicare. Eques enim non ſimplex quidquam deſignat. equum enim ſignificat, inſidentemq; hominem, atq; equitandi artem. non ſimplex ergo uox appellanda, ſed compoſita, uti Neapolis quoq;. quoniam unum quid non compoſitum, uerum ſimplex declarat. ¶ Porro uerbum DICVNTVR, in rebus, & cõceptibus, & uocibus quadrat. nam & res dici perhibentur, ſed quaſi ſignificentur. & conceptus dici, ſed quaſi enuncientur. uoces quoq; dici aiunt, ſed quaſi proferantur. Quam ob cauſam igitur per complexionem dicta præponit complexione carentibus? Dicimusq; humanæ naturæ ex uoto eſſe ab imperfectioribus atq; compoſitis ad ſimpliciora perfectioraq; progredi. nam compoſita familiaria nobis notioraq; ſunt. ſic ergo & puer orationem nectere, ac dicere Socrates ambulat nouit: cæterum reſoluere eam in nomẽ & uerbum, atq; hæc in ſyllabas, tum illas in elementa nõ etiam nouit. ſic ergo nos quoq; ambulantem intuentes hominem, prius totum hoc, hominem ambulantem cognouimus, ipſumq; ita in ſubſtantiam atq; actionẽ reſoluimus. Ac quomodo ergo incipere a ſimplicioribus oportere ſuperius pronunciabamus, quaſi futurũ non ſit, ut ſimplicibus non præcognitis cognoſcantur compoſita: proinde opus eſſe ut ſimplicium uocum præceptio doctrinam antecedat ſyllogiſmorum? Dicimus igitur in quibus æq;, ſimplicia compoſitaq; ignoran-

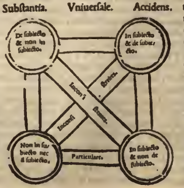
tur in iis incipere à ſimplicioribus oportere. illic enim ſyllogiſmus ſimiliter ac ſimplices ignorabantur uoces. hic ea notiora quæ compoſitiora ſunt. iccirco ſumendum à ſimplicioribus docendi initium. Quamobrem illic propter docendi modum, a ſimplicioribus, hic a compoſitioribus, ob modum cognitionis exordiendum eſſe dicebamus. Eſt & alia cauſa cur hic antepoſita ſimplicibus compoſita ſint. Quoniam enim futurum eſt ut complexione carentia diuidat, hęc ob id poſterius commemorauit, ut de ipſis protinus doceat. eſt autem tum hæc diuiſurus cum dicet. Eorum quę citra complexionem dicũtur. Porro ſtatuit in his de induſtria duo nomina duoq; deinceps uerba, nequis poſt error ſequatur.

DE IIS QVAE SVNT.

5 *EORVM quæ ſunt, alia de ſubiecto aliquo dicuntur, in ſubiecto vero nullo ſunt, vt homo de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, in ſubiecto vero nullo eſt. Alia autem in ſubiecto quidem ſunt, de ſubiecto autem nullo dicuntur. In ſubiecto vero eſſe dico, quod cum in aliquo ſit non ſicut quædam pars, impoſſibile eſt eſſe ſine eo in quo eſt. vt quædam grammatica in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero nullo dicitur. & hoc album in ſubiecto quidem eſt corpore. omnis enim color in corpore eſt. de ſubiecto autem nullo dicitur. Alia vero de ſubiecto dicuntur, & in ſubiecto ſunt. vt ſcientia in ſubiecto quidem eſt in anima, de ſubiecto vero dicitur, vt de grammatica. Alia vero neq; in ſubiecto ſunt, neq; de ſubiecto aliquo dicuntur. vt quidam homo, & quidam equus. Nihil enim talium, neq; in ſubiecto eſt, neq; de ſubiecto aliquo dicitur. Simpliciter autem quæ ſunt indiuidua, & vnum numero, de ſubiecto nullo dicuntur. in ſubiecto autem nihil aliqua prohibet eſſe, quædam enim grammatica in ſubiecto eſt, at de ſubiecto nullo dicitur.*

EORVM QVAE SVNT, ALIA DE SVBIECTO ALIQVO DICVNTVR, IN SVBIECTO AVTEM NVLLO SVNT, VT HOMO DE SVBIECTO QVIDEM DICITVR ALIQVO HOMINE, IN SVBIECTO AVTEM EST NVLLO.

Diuiſionem rerum in decem nobis traditurus, harum prius cõſumptionem in quatuor exponit. tradita enim in duo prius uocũ partitione, iure ad quaternariam hanc ſectionem pergit. nam numerus duo in ſeipſum multiplicatus quatuor facit. poſt hanc uero, eam quę in decem fit diſtributionem docebit. ab unitate enim incipiens numerus, ſi ad quatuor uſq; componatur, decem conficit, unum, duo, tria, quatuor, & decem fiunt. Aliter quoq; Complexam hic rerum diuiſionẽ facit. copulat enim uniuerſale ſubſtantiæ atq; accidenti: ſimiliter iiſdem & particulare. illic articulatim ac ſimpliciſſimam hanc facit ſectionem, nullum ulli coniungens, uerum quodlibet uti naturam obtinet docens, peculiariter de ſubſtantia, peculiariter nec communiter de iis quę unicuiq; accidunt. Cum igitur pro intentionibus diuerſis fiat entium diuiſio, merito & diuiſionis ſegmenta diuerſa extitere. Eſt ergo id genus propoſita diuiſio entium. Entium inquit nonnulla ſubſtantia ſunt, nonnulla accidentia. Rurſus ſunt quædam entium uniuerſalia, quędam particularia. Cum quatuor hæc itaq; ſint entium ſegmenta, binaq; comprehendantur, ſex cõiugationes ex horum fiunt complexu: duæ inconſiſtentes, quæ iungunt contraria, cõſiſtentes quatuor reliquæ. nã entia partim uniuerſales ſubſtantiæ, partim uniuerſalia ſunt accidentia. & quædam particulares ſubſtantiæ, particularia quædam accidẽtia ſunt, prout habet ſubiectę tabellę deſcriptio.

Verum

Verum ſi uocibus iis quibus nos uſus fuiſſet Ariſtoteles, atq; uniuerſalem ſubſtãtiam, uniuerſale accidens, particulare ſubſtantiam, particulare accidens nominaſſet utiq; nobis nõ faceſſeretur negocium: quaſi perſpicuum id eſſet quod traditur. at is ob quã diximus cauſam obſcuritati ſtudens, alia uſurpauit nomina, eorum quæ ſignificantur naturæ accõmodatiora quidem, cæterum a multitudinis uſu remota, ac proinde obſcuriora. Accidens igitur, in ſubiecto uocat: ſubſtantiam, non in ſubiecto: uniuerſale, de ſubiecto: particulare, non de ſubiecto. conſtatq; quamobrem accidens in ſubiecto nominet. id enim per ſe ſubſiſtere non ualet: ſed aliud, hoc eſt ſubſtantiam, ut exiſtat requirit. ſubſtantiam autem, non in ſubiecto appellat. neq; enim alio eget ut eſſe incipiat. uniuerſale, de ſubiecto: quoniam particularia nõ ad ſubſiſtẽtiam poſtulat, uerum ad prædicationem. nam niſi ſint particularia, uniuerſale de quo prædicetur non habet. particulare, non de ſubiecto: quandoquidẽ particularia de nullo alio prædicantur. Quamobrẽ uero nõ ſubiectum, ſed non in ſubiecto uocauit ſubſtantiam, ſi ad ſubſiſtẽtiam ſubiacet accidentibus? Ad hoc itaq; dicemus primum, ſubſtantiam non omnem ſubiectum eſſe. nam diuina ſubſtantia ſubiectum nequaquam eſt, cum in ipſa nihil accidat. ergo ſubiectum nõ uocabitur. quapropter ſi ſubſtantiam cõmuniter uocaſſet ſubiectum, diuinam ſubſtantiam nõ ſimul comprehendiſſet. Secundum, quæ per quam potiſſima ratio eſt, quoniam cum in oppoſita diuiſiones fiant, quædã uitabiles ſunt, quædamineuitabiles. ſunt uitabiles quæ in contraria, ineuitabiles quæ per contradictionem fiunt. Cum enim alia medio prædita contraria ſint, alia careant, diuiſionem quę in contraria obitur ineuitabilem nõ eſſe in medio præditis neceſſe eſt. ſunt porro cõtraria medio prædita, ut album & nigrum, ſanitas & morbus. ſunt enim inter albũ ac nigrum colores, fuſcus, ruber, ac cæteri omnes. inter ſanitatem & morbum, quod medici neutrum appellant. conualeſcentias enim ex morbo neq; ſanitates eſſe aiunt, cũ ſanorũ actionibus nõ pſungantur qui cõualeſcunt, neq; morbos, ſiquidẽ a cauſa ægrifica abſoluti ſunt ii qui ſanitati reſtituuntur. ergo inter ſanitatẽ & morbũ mediũ quoddam eſt cõualeſcentia. Medio carent par & impar, ſi hæc ut contraria ſunt plane oppoſita. nam nos alibi oſtendimus non eſſe contraria. Rurſus rationale & brutum oppoſita ſunt ſine medio, cum contraria nec ipſa ſint. quare ſunt proprie contraria quæcunq; obtinent medium. Siquis igitur entia in contraria diuidat, atq; entium alia alba eſſe dicat, alia nigra, colores eum medii omnes fugiant neceſſe eſt, neq; uero ſolum ii, ſed etiam ſubſtantię quæ colores non admittunt, ut aer, angelus, animã. Verũ nec cæteræ in ſpecies oppoſitorũ diuiſiones ineuitabile habent, iis dumtaxat exceptis quæ per contradictionem fiunt: uerbi cauſa ſiquis dicat entia tum dextra eſſe, tum ſiniſtra: uel partim dominos, partim ſeruos: alia patres, alia filios. ſunt enim quę ex iis nullum exiſtant. Verũenimuero nec ſi per priuationem & habitum fiat diuiſio: ut ſi quiſquam entium dicat alia cæca eſſe, alia cernentia: & quædam docta, quædam indocta. habitus enim & priuatio in ſolis capacibus dicitur. quod autem habitum indipiſci natura aptum non eſt, neq; priuatum eo eſſe perhibetur. quo circa non omnia quæ ſunt, habitus & priuatio diuidit: niſi in quibuſdam cum contradictione tantumdem ualeat, ut habet corpus & incorporeum. nihil enim inter hęc medium eſt. ſiquidem incorporeum idem cum negatione poteſt quæ eſt non corpus. Ergo diuiſio ea dumtaxat quę per contradictionem fit, ut ſiquis inquiat eorum quæ ſunt alia eſſe alba, alia non alba, entia omnia comprehendit. nam & fuſcum non album, flauum quoq; & rubrum ſimiliter. ſed & anima non alba, & angelus non albus. neq; enim colori ſuſcipiendo aptitudinem naturæ obtinent. Porro & Plato uiam rationemq; diuidendi quæ per contradictionem efficitur effert laudibus. eam enim effugere nihil inquit quod ſit gloriabitur. Proinde igitur cum & Ariſtoteles accidens in ſubiecto appellauerit, per huius negationem indicauit ſubſtantiam, quam non in ſubiecto nominauit, ut omnem ſubſtantiam aſſumeret. Ad hæc duplex eſſe ſubiectũ dicemus, alterũ ad ſubſiſtentiã, alterũ ad prædicationem. ad ſubſiſtentiam quidẽ ſubſtantia. nã hæc accidentibus ut exiſtant ſubiecta eſt. particularia uero ad prædicationem. uniuerſalibus enim ſubiacent hæc, non quo exiſtant illa, (neq; enim uniuerſalia ut ſubſiſtant egent particularibus) ſed ut habeant de quibus prædicentur. cõtra uero uniuerſalibus particularia non ad prædicationem, ſed ad exiſtendi inchoationẽ. nõ eſſet enim Socrates & Plato niſi eſſet homo ſimpliciter. eorum autem quæ ad prædicationem ſubiacent, alterum ſubſtantia, alterum accidens eſt. ſubdita enim eſt particularis ſubſtantia uniuerſali ad prædicationem, ut dictum eſt: exempli gratia, Socrates ei qui ſimpliciter homo eſt, & ſimpliciter animal. particulare accidens uniuerſali, ut inhærens huic lapidi albũ, ſimpliciter albo, ac colori. dicimus enim lapidem hunc eſſe albũ, & ſimpliciter album, colorem eſſe. Quoniam igitur utrumq; eodem mo-

do ſubiectum nuncupatur, ſi entium alia in ſubiecto, alia ſubiecta eſſe dixiſſet, utiq; eſſet & particularia accidentia complexus, quæ & ipſa ſubiecta ſunt, tametſi non ad ſubſiſtentiam ſed ad prædicationem. Vult autem per hæc uerba, non in ſubiecto, ſubiectam ſubſtantiam dicere, quę ipſius eſſe initium ſuppeditat, eamq; ab accidentibus e diuerſo diſtinguere. Harum porro diuiſionū altera eſt a ſubſiſtentiæ, altera a prædicationis modo. illa Entium inquit alia in ſubiecto eſſe, alia nō in ſubiecto. hæc dicit Entium aliqua de ſubiecto, aliqua nō de ſubiecto dicuntur. quædam enim prædicari, quædam ad prædicationem ſubiici ait. atq; Ariſtotelis diligentiam contemplare, quomodo in ſubſiſtendi modum ſignificante eſt dixerit, uerbum autem dicitur, pro eo quod eſt prædicatur, in ea quę prędicationis modum indicat uſurpauerit. IN SVBIECTO AVTEM NVLLO EST. Pro non in alio ineſt. Ex quatuor autem coniugationibus uniuerſalem ſubſtantiam ueluti digniorem præponit: ac quoniam particularium ſcientes per uniuerſalia reddimur. in particularibus enim a brutis nihil differimus animantibus. nobis uero eorum nonnulla acrioribus præſtant ſenſibus, quibus particularia apprehendimus. dein ſecundam ponit huic obiacentem: particulare id accidens eſt. oppoſitum enim ſubſtantiæ eſt accidens: uniuerſali autem particulare. poſtea uniuerſale accidens particulari ſubſtantiæ prætulit, quoniam de uniuerſalibus eſt ſermo philoſophis. IN SVBIECTO AVTEM ID DICO, QVOD CVM IN ALIQVO NON CEV PARS INSIT, SINE EO IN QVO EST ESSE NON POTEST. Quoniam uocibus quibuſdam nobis ex conſuetudine ignotis uſum ſeſe Philoſophus ſenſit: eæ ſunt, de ſubiecto, & non de ſubiecto, in ſubiecto, & non in ſubiecto, uult deinceps nos de ipſis docere. cæterum non omnes exponit, ſed duas duntaxat, quę ſunt, in ſubiecto, & de ſubiecto. nam iis cognitis, reliquarum quoq; ſignificatio conſtabit. qui enim quid ſit in ſubiecto eſſe nouit, quid etiam non eſſe in ſubiecto cognouerit. & qui de ſubiecto dici quid ſit didicit, is etiam quid non dici de ſubiecto intellexit. ac prius quid eſſe in ſubiecto ſit pręcipit. id quod facit finitione. nam finitiones, ut ſæpe cōmemorauimus, naturam nobis exhibent rerum, ut quæ ex genere ac conſtitutiuis differentiis conſiſtunt. Cum autem ex genere ac conſtitutiuis differentiis conflетur finitio, hic ꝙ dicit in aliquo aſſumit Ariſtoteles quod generi proportione reſpōdeat: reliqua differentiis. Dicitur enim in aliquo modis undecim, uel ut pars in toto, ut manus in toto corpore eſſe dicitur, & caput. uel ut totum in partibus, ut in capite, manibus, aliiſq; eſſe corporis fertur integritas. Porro totum non in parte, ſed in partibus dicitur: quandoquidem non in parte una integritas, ſed in omnibus cōſideratur. igitur una parte adempta, totum minutum uult man cumq; eſſe, nec poterit totum uocari. uel ut ſpecies in genere, ut hominem eſſe in animali dicimus. uel ut genus in ſpecie, ut in homine animal. hic uero genus in ſpeciebus dicamus neceſſe non eſt, ut totum in partibus dicimus. non eſt enim a partibus exempta integritas, ſed ipſum eſſe in iis obtinet. at genus exceptam habet eſſentiam, eſtq; in ſpecie qualibet totum. uel ut in tempore, ueluti cum ita loquimur, flagrarunt ea tempeſtate troiana bella. aut tanquam in loco, uti dicimus in lyceo, uel in foro. aut tāquam in uaſe, ut uinum in dolio, ſiue in modio triticum. Eninuero locus & uas æquali quodammodo conuerſione cōmeant. nam locum uas quod moueri ac transferri nequit, uas autem locum qui mouetur ac circumfertur appēllabis. uel ut forma in materia, ut ſtatuæ forma in ære. aut ueluti res ſubditorum in principe, ut quando res ciuium dicimus in principe ſitas. uel ut in cauſa finali, cum medicum uerbi gratia in medicina dicimus, aut militēm in re militari ſpem collocare. uel tanquam in ſubiecto, ut accidens in ſubſtantia. Ariſtoteles igitur ꝙ dixit in aliquo, ceu genus accipit prædicatum de pluribus: quæ de hinc ſequuntur, differentiarum loco adiicit, ut ab aliis ipſum diſcernat de quibus dictū in aliquo prædicatur. Atq; per uerba hæc, non ceu pars inſit, ab eo quod tum ut pars in toto ineſt, tum ut ſpecies in genere, ipſum diſtinguit. nam hæc quoq; uti pars quodammodo eſſe totius ipſius animalis uidetur, & animal totum eſſe quidpiam. idq; Porphirius in introductionibus affirmat, cum tria ſint hæc inquiens, generaliſſima genera, ſpecialiſſimæ ſpecies, & ſubalterna, generaliſſimum, totum ſolummodo: ſpecialiſſimum, pars eſt dumtaxat: ſubalternum & totum & pars, uerum pars alterius: totum, non alterius, ſed in aliis. Per id uero quod dixit ſine eo in quo eſt eſſe non poteſt, a cæteris ſeiunxit. Porro nonnulli finitionē, alii ex eo quod redundet, alii quod deficiat, uitioſam affeuerant. Finitionis enim uitium eſt, ad id quod definitur nequaquā reflecti, ſed uel plura, uel pauciora aſſumere. Qui abūdare eam dicunt, non ſola accidentia a finitione aiunt, ſed corpora quoq; cōprehendi. Cum enim (inquiūt) Socrates in loco ac tēpore ſit, eſt in aliquo: nec ut pars in toto. nō enim loci pars eſt, aut temporis.

poris.nec fieri poteſt ut ſit a loco uel tempore ſeiunctus. Itaq; ſimilem dicimus collationē nō eſſe.
accidens enim ſeparatum eſſe ab eo in quo eſt nequit, ſed ſimul ac ſeparatum eſt, etiam interiit. at
corpora quãuis ab omni loco ſemota nō ſint,ab hoc tamē ſi diſiuncta ſint loco,ſunt nihilominus.
nam corpus qua corpus eſt,loco uel tēpore quo ipſum ſubſiſtat nō indiget, habet tamē hæc cōſe-
quentia:quemadmodū is qui in luce ambulans umbram habet cōſectantem,qua nihil ad ſubſtan
tiam iuuatur.at accidenti ad ipſam ſubſiſtentiam cōferunt corpora: quando ſine iis haudquaquã
conſiſteret.Præterea nec corpus omne eſſe in loco eſt neceſſe. Sphęram enim minime uagantē Ari
ſtoteles in loco non eſſe demonſtrat,ſi locus terminus eſt ambientis quatenus id ambit quod con
tinetur:ut ſeria locus eſt uini quod capit,non ſe ipſa quidem tota,ſed interiore ſuperficie,qui eius
eſt terminus. nimirū ſi ſoris exculpatur, uinū nihilominus cōtinet, quaſi ſola interiore ſuperficie
ſit locus.Ergo ſi id ut diximus locus eſt. Ariſtoteles autem extra ſphęrã immobilem nihil eſſe de-
monſtrat,ut eius quoq; fine claudatur: nō locus,nō tempus,non corpus,non uacuum,neq; aliud
quidpiam.nō eſt igitur ſphæra immobilis in loco.Quare corpus omne eſſe in loco nō eſt neceſſe:
uerum ſectamē magis corporum uti diximus eſt locus & tempus. Porro & illud in quæſtionem
uocant,quomodo & quod uelut totum in partibus eſt, finitio nō cōprehendat. nam & in aliquo
eſt.in partibus enim.neq; ut pars ineſt.ipſumq; eſſe abſq; eo in quo eſt haudquaquã poteſt. Dici-
mus itaq; deſcriptionem quãuis in cæteris cōmunicet,hac tamen in parte,quę eſt in aliquo,differ
re.totum enim in parte eſſe nō dicitur.quippe non in parte totum,ſed in quibuſdam magis. nam
in partibus perhibetur.ſic Porphyrius quoq; totum autem dicebat nō alterius, ſed in aliis.totum
enim in partibus . Quod ſi inter eius ſignificata quod in aliquo dicitur id etiam aſſumebamus
quod uelut totum in partibus eſt, non quoad tamen eſt in uno, ſed ſola ea ſignificatione, ꝙ per ſe
non ſubſiſtat,id ipſum quoq; in aliquo eſſe dicebamus.Illam quoq; præter eas quas recenſuimus
difficultates in medium afferunt,nempe id etiam quod uelut forma eſt in materia a finitione com
prehendi.formam enim aiunt in aliquo eſſe,in materia.neq; ut eius partem ineſſe. fieriq; nō poſſe
ut ipſa ſine materia exiſtat. Itaq; formam etſi materiæ non ſit, tamen compoſiti partem eſſe affir-
mamus.ſic ergo & manum non corporis totius, ſed omnis partem eſſe arbitramur. Deinde uero
formam aſſerimus cuiuſq; eſſe rei ſubſtantiæ cōpletiuam:ſublataq; forma ſubiectum tolli. at acci
dens neq; ſubſtantiam complet ſubiecti,neq; corrupto eo ſubiectum interiit. Aliter quoq;,propo
ſitum eſſe hoc loco Ariſtoteli dicimus explicare de entibus,non qua ratione ſunt entia,ſed qua ſi-
gnificantur ab hominum multitudine,neq; eſſe de iis ex propria ipſius ſententia diſſertū. idq; ue-
rum eſſe oſtendit plane in ſermone de ſubſtantia,primam ſubſtantiam eam eſſe inquiens quæ ſpe
ctatur in indiuiduis:ſecundam quæ in ſpeciebus generibuſq;:cum res contra ſeſe habeant. nã pri-
ma eſt ea quã in ſpeciebus ac generibus cōtemplamur,ut quę indiuiduis cauſa eſt,atq; incorporea,
ſemperq; ſecundum eadem atq; eodem pacto ſe habet.quę autem in indiuiduis cernitur, ſecunda
eſt,ueluti ut ita dixerim cauſata.uerum quoniam huius notitiam obtinet hominum multitudo,
iccirco ex eorum opinione præceptionem faciens primam ipſam appellauit. Quandoquidē igitur
formæ notio ac materiæ uulgo nequaquã conſtat,ſed ſolum ex iis compoſitum,idq; ut unum,ea
propter quãuis dicti in aliquo ſignificata enumeraſſet Ariſtoteles, non eius tamen quod ceu for-
ma in materia eſt meminiſſet:quaſi nō de entibus qua entia ſunt, ſed ut de iis uulgo placet,ſermo
habeatur.Sicut enim punctū definiens geometra,id ipſum eſſe ait cuius pars nulla eſt:nec punctū
ſolum hęc finitio,ſed & unitatem,& ipſum nunc comprehendit(partibus enim nullis horū quod
libet conſtat) nec quiſquã culpauerit geometram ut pote finiendo puncto hæc quoq; amplecten-
tem.prorſus enim dicet,quãquã unitas ac ipſum nunc partibus non diſtinguuntur, nulla tamen
ſubiecta mihi res eſt præter punctum quæ partibus careat:ſic Ariſtoteles quoq; quod ad inſtitu-
tæ ei doctrinæ intentionem attinet,eſſe in aliquo id quod eſt ut forma in materia nō nouit:ſiqui-
dem huius notionem nō habet bona pars hominum. uult autem uti diximus nō de entibus qua
entia ſunt uerba facere,ſed quatenus ab id genus uocibus ſecundum uulgi placita ſignificantur,
atq; hæc aduerſus eos qui finitionem iuſto ampliorem eſſe contendunt.Qui autem defectionem
in ea accuſarunt,non accidentia aiunt omnia,ſed inſeparabilia duntaxat cōprehenſa.dixit enim in-
quiunt abſq; eo in quo eſt eſſe nō poſſe.nam ſeparabilia aiunt non impoſſibile ſolum,ſed neceſſa-
rium quoq; eſt ſeparari.Quid igitur reſpondemus?nimirum probe a uobis dictum,ſi ſeparari ne
quaquã poſſe pronunciaſſet. nunc uero dicit ſine eo in quo eſt eſſe non poſſe , pro ſubſiſtere atq;
conſtare. nam ſeparabilia etiam ut ſubſiſtant nequit ſine ſubiecta eis ſubſtantia fieri. Hærent item

nonnulli atq; aiunt, quomodo eſſe abſq; eo in quo eſt non poſſe accidens dixerit. Nam ecce odor eſt accidens, ſeiunctuſq; a ſubiecto etiam eſt. pomum enim ſæpenumero cum longe a nobis abſit, huius ad nos ſuaueolentia peruenit. quare poteſt odor mali, cum ipſius accidens ſit, abſq; mali eſſe ſubſtantia. nec ſecus in id genus uniuerſis. Hoc itaq; duplici ratione ſoluimus: Primum ꝙ non in quo erat, ſed in quo eſt Ariſtoteles dixit. Nō poteſt igitur odor mali in quo loco eſt abſq; eo eſſe: ſiquidem aut in malo eſt, aut in aere. Deinde ꝙ mali fragrantia nō ſola, ſed cum tenui quadam ipſius mali ſubſtantia ad nos redundat. id cōpertum ex illo eſt ꝙ ſæpe fœtidum locum tranſeuntes ſudario circumſeptis naribus, aerē quidem reſpiramus (haud enim hunc reſpirare nō poſſumus) odoris uero fœditatem non percipimus. quaſi ſubſtantia illa quæ defluxit, ſi aeri conferatur, craſſioribus partibus conſiſtat, nec ſubire meatus ſudarii poſſit. quippe aer ob tenues ſui partes ingreditur. Quod ſi, ſudarium quāuis multo tēpore adhæreat, odoris tamen grauitas ſentitur, nihil eſt mirum. nam forte & ex ſudarii poſitu id prouenit, cum præter modum dimoueatur, atq; aditum craſſiori ſubſtantiæ præbeat. quando uel ſi plurimū motu perturbetur illa, tenuatur magis, pene trataq;. Nimirum admodum uentilata partes quoq; tenuiores adipiſcitur. Enimuero emanare cū quadam ſubſtantia odorem argumento id maximo eſt, ꝙ pomum temporis longiore ſpacio rugoſius redditur, perinde quaſi eius ſubſtantia in qua odoris gratia ſuberat, per halitum digeratur. Declarant id quoq; exhalantes ex incenſis uapores, qui inde ob ſubiectę ſubſtantiæ craſſitudinem ſub ſenſum cadunt. quo etiam fit ut aerem manibus ſæpius mouentes ad nares pellamus, utiq; cum ex ſuffitu editus uapor craſſioribus partibus conſtat, nec ad ſenſorium facile peruenit. id quod facto opus non erat, ſi qualitates ex iis quæ adolentur in aerem citra corpus prodirent. Illud ſcitu dignum eſt, Platonē affirmare pomi fragrantiam ad nos cum quibuſdam defluuiis euadere minime a ſubiecto diſiunctam. Ariſtotelem cauſam ad aerem referre, ut qui obſequio facilis ſit, atq; odores tranſmittat. ſiquidem qua ratione uiſui ac ſono, eadē quoq; eſt odori peruius. nam odoris ſuauitatem accipiens nobis impertit. Plotinū uero mutari partem aeris in odorabilem qualitatem arbitrari. nam manens in pomo ſuaueolentia partem inquit quam ſentimus aeris immutat, ac ſimilem aliam ſibiipſi qualitatē gignit: ut in igne etiam caliditas non igne relicto frigido ad nos concedit, ſed manens in igne, conformem aliam ſibiipſi in aere caliditatem creat. Cæterum nulla harum per ſe ipſam uera eſt opinio: neq; Platonis illa quæ odorem ad nos cum defluxu fatetur progredi. nam defluxus corpus eſt: omnis autem corporis ſecūdum naturam eſt motus. nam aut leue eſt, & petet ſuperna: aut graue, & ad inferna declinabit. at odorem mali æque omnes ſentimus, ſupra, infra, ante, pone, dextra, ſiniſtra. patetq; ex hoc defluuia dumtaxat nō ſatis eſſe dicere. Neq; ſola Ariſtotelis eſt uera ſententia. cōmentitium enim eſt dicere aerem totum qui interiacet odore imbui, ut in uulturibus qui cadauera aliis in urbibus ſentiunt inhumata. Sed nec uerum ſolum Plotini placitum eſt, aeris partem qualitate infici ac mutari. cœnum namq; altius porci effodiunt, quo maxime delibamētis potiantur. at tres ſimul ueræ ſunt. nam in hebetius olfacientibus cuiuſmodi porci ſunt, uſus quoq; expoſcitur delibamentorum. in iis qui ſagaciter odorant, quod genus uultures habentur, aer ſufficit odoribus permeabilis. in iis uero qui mediocriter ualent olfactu quales nos ſumus, ſatis aeris facit mutatio. Enimuero ſecundum opinionem ex iis nullam qualitates a ſubiecto in ſubiectum demigrant. nam aut in inſtanti ſunt eodem tum in eo in quo ſunt, tum in eo ex quo emanant, ipſaq; a ſeſe qualitas diuelletur: aut in alio atq; alio. ac quoniam duorum inſtātium omnium tempus eſt medium, citra ſubiectum illo tempore qualitates erunt. Poſſumus & hoc obiicere iis qui ſubſtantiam ſimul quandam migrare cum pomi qualitate arbitrantur: nempe motum quendam unum hoc eſt in rectum a ſubſtantia fieri. nam uel ſurſum tendit, uel deorſum, uel prorſum, uel retrorſum, uel dextrorſum, uel ſiniſtrorſum. Quandoquidem igitur contingit tum a dextris ſtantes, tum a ſiniſtris, tum a fronte, tum a tergo ſentire odoris iucunditatem, penes motus hos cietur uniuerſos. Afferenda igitur hoc pacto ſolutio eſt. Aer id genus poteſtate eſt cuiuſmodi qualitas mali, quod qualitatum omnium accipiendarum, ut quarū expers ipſe eſt, naturam obtineat. ergo a mali fragrātia talis actu fit, ac propterea qualitates omnes nobis excipiendas tranſmittit, ut pote carens ipſe qualitate Porro ſiquis dixerit quomodo pendentia poma in arbore odorem nobis impertiuntur, nec gracileſcentia diminutionem ſuſtinent? quoniam eſt hic inquam quod influit alitq; eo quod difflatur copioſius. eſt enim influxus uberior effluxu. ALIA VERO ET DE SVBIECTO DICVNTVR, ET SVNT IN SVBIECTO. Cum particulare accidens declarauerit, quod in ſubiecto & non de ſubiecto ap

pellabat, nunc eo uertitur ut uniuerſalis nobis accidentis tradat exemplum, quod de ſubiecto & in ſubiecto nominat. ALIA NEQVE IN SVBIECTO SVNT, NEQVE DE SVBIECTO QVOPIAM DICVNTVR. Vbiq; iis quæ ad uocé pertinent (ea ſunt de ſubiecto & non de ſubiecto) uerbum dicitur aſſignat: eſt autem attribuit iis quæ ab ente proficiſcuntur, quæ ſunt in ſubiecto & non in ſubiecto. Cæterum traditis accidentium particularium atq; uniuerſalium exemplis, nunc particularis exemplum profert ſubſtantiæ. Non de ſubiecto autem eſt imprædicabile, utiq; prædicatione de ſubiecto. non enim ſimpliciter imprædicabile. ſiquidem & particulare prædicatione in ſubiecto prædicari poteſt, ut grammatica quædam de Ariſtarcho. idq; uel ipſe pergens docebit uerbis illis, in ſubiecto auté nihil prohibet eſſe nonnulla. Quod ſi indiuidua quoq; prædicantur de ſubiecto, ut homo is qui aduenit, Socrates eſt, prædicatio eſt præter naturam, ut quæ particulare de uniuerſali prædicat: quomodo & ſubſtantia ſi de accidente prædicetur, cum dicimus, hoc album eſt Socrates. Prædicantur enim ſecundum naturam uniuerſalia de particularibus, & accidentia de ſubſtantiis: particularia uero de uniuerſalibus, ut in exéplo quod diximus, & ſubſtantiæ de accidentibus, præter naturam, ut album accedens, eſt Socrates. Non de ſubiecto igitur eſt imprædicabile prædicatione de ſubiecto, ea ſecundum naturam ſeſe habente. SIMPLICITER AVTEM INDIVIDVA ET VNVM NVMERO DE NVLLO SVBIECTO DICVNTVR, IN SVBIECTO AVTEM NIHIL PROHIBET ESSE NONNVLLA. Quoniam proxime particularium meminit ſubſtátiarum, ut quæ nõ de ſubiecto dicuntur, inquiens, alia uero neq; in ſubiecto ſunt, neq; de quoq̃ dicuntur ſubiecto, ut aliquis homo, uel aliquis equus: minime uero ſolæ particulares ſubſtantiæ nõ de ſubiecto dicuntur, ſed particularia quoq; accidentia, ob id uniuerſalem hoc loco ſermonem conficit atq;, Simpliciter autem, hoc eſt, uniuerſali uero quodam ſermone indiuidua omnia, quæ & unum numero ſunt, ſiue ſubſtantiæ ſiue accidétia exiſtant, de nullo dicuntur ſubiecto. Verbum autem ſimpliciter tribus dicitur modis: uel uniuerſaliter, uelut cum ita loquimur, ſimpliciter omnis homo, pro in uniuerſum: uel unice, ut ſimplex ueritatis eſt uerbum, ideſt nõ uarium: uel proprie, ut cum ſimpliciter uirtus dicimus pro eo quod eſt proprie uirtus. Tribus modis quoq; appellatur unũ, atq; in ſumma identitas ac diuerſitas. dicimus enim uel genere unũ, ut hominem & æquũ: uel ſpecie unum, ut Socratem ac Platonem: uel numero, ut Platoné. unum enim quiddam Plato eſt numero. Sed diuerſa quoq; ſimiliter uel genere nuncupamus, ut equum & ficum: uel ſpecie, ut equum & hominem: uel numero, ut Platonem Socratemq;. numero igitur unum hoc loco accepit. Cæterum ſciendum eſt, quæ ſunt numero diuerſa, ea poſſe unum ſpecie eſſe ac genere, ut Socrates & Plato: quæ autem diuerſa ſpecie ſunt, prorſus quidem & numero diuerſa, genere autem nõ prorſus, ſed eadem quádoq; eſſe & equum & hominem: at quæ differunt genere, omnino & ſpecie & numero diſcrepabunt, ut equus ficuſq;, uel homo & album. IN SVBIECTO AVTEM NIHIL PROHIBET ESSE NONNVLLA. Poſtquá uniuerſalem ſermonem confecit, cum dixit nullum ex indiuiduis, quæ & unum numero ſunt, de ſubiecto eſſe, nõ ſolæ autem particulares ſubſtantiæ, ſed particularia quoq; accidentia ſunt indiuidua, ueluti quædam, ut ipſe inquit, grammatica, hoc ſubiunxit, in ſubiecto autem eſſe nihil prohibet, ideſt accidens. atq; ut ſemel dicam, quæ unum ſunt numero, de nullo ſubiecto dicuntur, ſunt autem in ſubiecto.

DE PRAEDICANDI RATIONE.

6 *QVando alterum de altero prædicatur ut de ſubiecto, quæcunq; de eo quod prædicatur dicuntur, omnia etiam de ſubiecto dicentur. Vt homo de homine quodam prædicatur, animal uero de homine: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. quidam enim homo, & homo eſt. & animal.*

QVANDO ALTERVM DE ALTERO PRAEDICATVR VT DE SVBIECTO, QVAECVNQVE DICVNTVR DE PRAEDICATO, DE SVBIECTO QVOQVE OMNIA DICENTVR.

Abſoluta de eo diſputatione quod eſt in ſubiecto eſſe, nunc ad docendum de ſubiecto ingreditur; ac modo quodam hoc inquit, aliud eſſe prædicari de aliquo, aliud ut de ſubiecto prædicari.

huic quod prædicatur ut de ſubiecto, id cõſequens eſt, quæcunq; de prędicato dicuntur ea quoq; de huic ſubiecto nuncupari: ut prædicatur de Socrate, ut de ſubiecto, ſimpliciter homo. animal autem de homine ſimpliciter. hoc ergo & de Socrate prædicabitur. nam ſimpliciter homo, per medium ſe ipſum, animalis prædicationem traducit ad Socratem. Sed quid ſibi uolunt hęc uerba ut de ſubiecto? nempe eſſentialiter, atq; re ipſa. ſiquid enim de prædicato per accidens dicitur, non id quoq; de ſubiecto dici eſt neceſſe. uerbi gratia prædicatur re ipſa homo de Agaménone, atq; ut de ſubiecto de homine animal eſſentialiter, per accidens uero diſyllabum. iccirco de Agaménone prædicatur animal, diſyllabum nõ prędicatur. Rurſus animatum ac ſentiens de animali ut de ſubiecto atq; ut de re dicitur, per accidens uero & in reſpectu, genus, uel triſyllabum. Perinde quoq; ſe habet res in accidentibus. prędicatur enim exempli cauſa de tribus uti de re numerus, de numero ut de re, quantum per accidens uero triſyllabum. ob id prædicatur numerus de tribus, triſyllabum non item. Vt ea igitur quæ eſſentialiter & ut de rebus prædicantur indicaret, ut de ſubiecto dixit. triſyllabum enim de animali non ut de ſubiecto prædicatur, uerũ ut de uoce ac ſyllabarum quantitate: & genus de reſpectu. Quæ igitur, inquit, dicuntur de altero ut de ſubiecto, hoc eſt ut de re ſubſiſtente, quæcunq; de prædicato dicuntur (eſt autem hic quoq; ut de ſubiecto ſubaudiendũ,) omnia & de ſubiecto dicentur. Prædicamenta latitudinem profunditatemq; obtinent. profunditatem inquam, progreſſum eorum in particularia. latitudinem, diſceſſum in latera. uerbi cauſa ut ſic profunditatem capias, ſubſtantiam, corpus, animatum, animal, atq; ita deinceps. latitudinem, cũ ſubſtantiam in corpus & incorporeum ſecueris. Regulam igitur nobis Ariſtoteles tũ latitudinis, tum profunditatis depromit. nunc profunditatis, dehinc latitudinis. eſt porro hæc regula. Quando primum de ſecundo de ſubiecto prædicatur, & ſecundum de tertio de ſubiecto, tunc primum quoq; de tertio de ſubiecto prędicabitur. prędicatur exempli gratia animatum de animali, animal de homine. animatum quoq; de animali prædicabitur. Quod autem de ſubiecto dixit, regulæ recte adiectum eſt. nam ſi uera eſſe debeat, utraq; de ſubiecto ſit oportet propoſitio. ſiue enim in ſubiecto ſint ambæ, nihil ueri concluditur. ſiue una de ſubiecto, reliqua in ſubiecto, ſitq; hæc uel prima uel ſecunda, nec ita quoq; ueri quidquam colligitur. ambæ igitur in ſubiecto ſumantur, ut Socrates albus, album diſyllabum. accidit enim albo diſyllabum. ſi concluſum ita ſit, mendacium eſt id quod conficis. nam Socrates nõ eſt diſyllabum. Rurſus primam in ſubiecto cape: alteram de ſubiecto: ut homo album: album, color: falſum cõminiſceris. neq; enim homo eſt color. Sumatur iterum prima de ſubiecto, ſecunda in ſubiecto: ut homo animal: animal, triſyllabum: neq; hoc modo ueri quidquã congeritur. Habemuſq; per hoc regulæ uicem conuerſam, quomodo ſub decẽ prędicamenta quæcunq; ſunt omnia queant referri. ut enim regula primum ſecundo, & ſecundum tertio ineſſe monſtrabat, ſic contra ſub prima redigi poſteriora ac ſecunda oſtendere eadem poteſt. ut homo ſub animal confertur, animal ſub animatum, animatũ ſub corpus, corpus ſub ipſam ſubſtantiam. & homo ad ſubſtantiam reuocabitur. in prædicamentis quoq; aliis eodem pacto. Sunt uero qui temere dici quærantur, ex quatuor propoſitis, uniuerſali, & particulari, ſubſtantia, & accidente, duo ſola ab Ariſtotele deſcribi, eaq; deteriora, accidens, & particulare: cũ hic & quid ſit de ſubiecto definiat, uniuerſale inquam, cum ait, ſi competit primum ſecundo, & ſecundum tertio, tertio quoq; primum competere. ſed & quid nõ in ſubiecto, ſubſtantiam inquã, cum propria ſubſtantiæ enumerat. nam deſcriptiones ex propriis deſumuntur. Atq; ad hęc dubia reſpondemus, regulam eſſe quæ recitata eſt, nõ finitionem aut deſcriptionem. quippe in nullam deſcriptionem finitionemue finibile uel finitionis nomen accerſiri. nemo enim homo inquit eſt homo animal rationale mortale &c. neq; animal eſt animal ſubſtantia animata ſenſu ualens. nunc uero ſæpe in regula id quod finitur, ipſum inquam de ſubiecto, aſſumptum eſt. Ad alteram difficultatẽ dicimus, ex propriis quæ nominat ſubſtantiæ nullum eiuſdem deſcriptionem eſſe. nam quæcunq; ipſius recenſet propria aut ſoli ſubſtantiæ ſuppetunt, ſed nõ omni, aut omni, nõ ſoli tamen. at deſcriptio & uere propria ſoli & omni ac ſemper competere uolunt. Cæterum cum ſit duplex prædicatio, altera de ſubiecto, altera in ſubiecto, (de ſubiecto quidem dicimus cum de particularibus prędicantur uniuerſalia: in ſubiecto autem cũ accidens de ſubſtantia proditur) prædicatio in ſubiecto, quę aliud alii ineſſe dicit, nullam exhibet quęſtionem. quę uero de ſubiecto eſt, cum eſſe alterum oſtendere alterum uelit, hoc eſt prædicatum id quod ſubiectum eſt, quæſtionem præbet. dixerit enim quiſpiam quale prædicatum eſt animal de homine? num ipſum id quod homini concretum eſt, an uniuerſale? ſi concretum, idem de ſeipſo prædicabitur, eritq; nugamentum prędicatio. ſin uniuer-

ſale, particulare uniuerſali adæquabitur: idq; erit particulare quod uniuerſale eſt. Dicemus itaq; prædicatum de ſubiecto & cõmunius eſſe, & ipſius proprium uelle. cũ enim ita loquimur, homo eſt animal, nil ſane aliud dicimus, quam animalis formam qua uniuerſa ſunt inſignita animantia homini quoq; ineſſe. ut enim Præconis uox & omnium cõmunis exauditu, & cuiuſq; propria eſt: ut centrum & cõmunis omnium rectarum eſt terminus quæ ab eo excurrunt, & cuiuſlibet proprium: ut materia deniq; & publice uniuerſis ſubſtrata eſt, & priuatim ſingulis, ſic prędicatum quoq; & cõmune eſſe uult, & peculiare ſubiecti. ergo qua cõmune eſt, nõ eſt prædicatio nugamentum: quoad uero proprium, particulare haud uniuerſali adæquabitur.

DE GENERIBVS DIVERSIS.

7 *Diuerſorum generum, & non ſubalternatim poſitorum, diuerſæ ſunt ſpecie & differentiæ: vt animalis, & ſcientiæ. animalis enim differentiæ ſunt, greſſibile, bipes, & volatile, & aquatilæ. ſcientiæ vero, nulla earum eſt. neq; enim ſcientia a ſcientia differt in eo quod bipes eſt. ſubalternorum vero generum nihil probibet eaſdem eſſe differentias. ſuperiora enim de iis quæ ſub ipſis ſunt generibus prædicantur. quare quotcunque differentiæ prædicati fuerint, totidem, & ſubiecti erunt.*

DIVERSORVM GENERVM NEC SVBALTERNATIM POSITORVM DIVERSAE SPECIE ET DIFFERENTIAE.

Sumptiunculas quaſdam accipit ad propoſitam inſtitutionem cõmodum ipſi allaturas. Quoniam enim prædicamenta & generaliſſima genera ſunt & in unoquoq; ſeries quędam ſubalternorum edita eſt generum, regulam hic nobis tradit Philoſophus qua genera prorſus diuerſa a ſubalternis diſcernamus: atq; diuerſorum generum nec ſubalternatim poſitorum differentiæ quoq; plane diuerſæ tum conſtitutiuæ tum diuiſiuæ, ut animalis ac ſcientię. ſunt enim conſtitutiuæ animalis differentiæ animatum & ſentiens: diuiſiuę, rationale & brutum, mortale & immortale. ſcientiæ uero, conſtitutiuæ, ſi forte contingat, rationum certitudo ac firmitas, aut ſcientiæ ſubiectas res ſecundum eadem atq; eodem pacto perpetuo ſe habere: diuiſiuæ, contemplatiuum & actiuũ. Sunt ergo differentiæ diuerſæ ſi diuerſa ſint genera. Aliter uero diuiſit Plato in Gorgia, nempe alias tantum ſermocinales eſſe ſcientias, qualis eſt Dialectica: alias actiuas dũtaxat, ut pictura: nonnullas miſtas, quæ ſimul ſermocinales actiuæq; ſunt, idq; tribus modis. aut enim tantundem uerborũ actioniſq; habent, ut citharędia. ſimul enim & canit & cithara perſonat. differt autem a citharistice. nam hæc plectit & canit. citharistice plectit tantũmodo: ut alea ante iactum quæ opus ſunt inuocat, tũ quæ iactus tulit ante tranſpoſitionem fatetur. Miſtæ ergo aut actionem cum ſermone æqualiter obtinent, aut ſermonis plus quã actionis, ut hiſtrionica, iuxta id quod a quodam dictum eſt, Red-
» das mihi quę a patre cepiſti meo. illo uero per ſilentium renuente dixit, pecuniam nõ inquam. aut contra actionis plus, minus ſermonis, ut medicina. hęc enim ſic dicta eſt, quaſi medicatrix magis ſit quam ſermocinatrix. nam & ſermone utitur ad dignoſcendum curandumq;. qui enim nouit optime, is optime curabit. Quoniam uero pluribus dicuntur modis diuerſa genera: (nam diuerſa cenſentur uel quæ a ſe mutuo plane diſtant, ut ſubſtantia & quantum. uel quę ſunt haud prorſus diſiuncta, ex aduerſo tamẽ inter ſe ab eadem diuiſione diducuntur, ut uolucre & aquatile. hæc enim cõmune genus animal obtinent. Dicuntur & ſubalterna diuerſa, ut ſubſtantia & corpus.) ea propter dixit nec ſubalternatim poſitorum. fieri enim poteſt, ut eędem horum differentiæ ſint, ut ſimpliciter animalis & rationalis animalis. nam eædem ſunt utriuſq; tum cõſtitutiuæ tum diuiſiuæ. ſunt conſtitutiuæ amborum animatum ac ſentiens: ſed eædem quoq; diuiſiuæ mortale & immortale. at eorum quæ nõ ſubalternatim collocata ſunt, uerum diuerſa, nec cõſtitutiuæ eædem ſunt, nec diuiſiuæ, ut in animali ac ſcientia diximus. Subalternorum tamen cõſtitutiuæ uti proditum eſt, plane eædem: at diuiſiuæ non omnino, ſed licet quoq; eſſe diuerſas, ut in animali ac bruto animali. ſunt enim eædem ut monuimus conſtitutiuæ, non eædem diuiſiuæ. nanq; ſimpliciter animalis ſunt rationale & irrationale, mortale & immortale. bruti, uolucre, aquatile, terreſtre. Eadem & in iis ratio congruet generibus quæ inter ſe diſtincta ex oppoſito ſunt. nam eorum quoq; eædẽ ſunt conſtitutiuæ, diuiſiuę diuerſæ. bruti enim eæ ſunt quas recitauimus: rationalis, mortale immortale, cæleſte terreſtre. ¶ Decenter autem uerbum ſpecie appoſuit, hoc eſt re, quo ſubſtantiales

caperemus differentias. nam generum diuerſorum eædem eſſe differentiæ per proportionem poſſunt. dicimus enim domus inſtrumenta partim pedibus eſſe ſuffulta, partim expeda. ſunt expeda mortarium & eiuſmodi reliqua: pedibus munita, ſella, lectuſq;. ſed & animalium dicimus alia carere pedibus, alia iiſdem inniti. uerum differentię hæ nõ ſunt ſpecificæ. nõ enim ex eo exprimitur homo q; bipes ſit. ſed neq; ſi uoce differentiæ eædem eſſe uideantur, iam ſpecie quoq; ſunt eædem: ſi quidem eiuſdem ſpeciei nõ ſunt lecti atq; animalis pedes, quoniam nec idem eſt actus. ex proportione autem iidem ſunt, ſiqua modo ſimilitudo intercedat. nam partes inferiores quæ animalis ac lecti uelut firmamenta ſunt, pedes uocantur. ut enim pedes ad animal ſeſe habent, ſic fulcra quoq; ad lectum. ſed nõ præterea & uſus pedum reliquos præſtant, uerbi gratia nõ ambulant, nec ſecum corpus ſuo transferunt motu, & ſimilia. Itaq; nõ iidem ſpecie ſunt, ſed uoce ac proportione. animalis enim habentur differentiæ ut pedeſtre, & uolucre, & bipes, & aquatile. Pluribus modis diuidi generum differentiæ poſſunt: ut ſubſtantiales differentiæ ſunt animalis, rationale & irrationale. a tempore autem ducuntur uitæ, ut mortale & immortale. & a loco in quo cõmorantur, ut uolucre, pedeſtre, bipes, aquatile. & a partibus corporis, ut pedibus ſubnixa & expeda. Sunt porro & differentię aliæ, ex aliis quæ animalibus inſunt depromptæ. Ariſtoteles uero exemplo uſus a loco, ab alia quoq; diuiſione exẽplum, differẽtiæ a partibus deſumptę in medio data opera interſeruit, docere uolens nihil in propoſito ſi differentias quoq; alias accipias explorandis generibus referre. namq; inter ſe, nec differentia prima, nec ſecunda, neq; ulla abſolute genere diuerſa conueniunt. SVBALTERNORVM VERO GENERVM NIHIL EASDEM ESSE PROHIBET DIFFERENTIAS. Recte dixit nihil prohibet. nam nõ eædem ex neceſſitate differentiæ ſubalternorum ſunt generum, ut aperuimus. ſæpe tamen numero eaſdem eſſe contingit. nam conſtitutiuæ quidẽ ſunt eædem ſemper, quãquã ſolæ habeantur. plures enim ſunt inferiorum. quandoq; uero & diuiſiuæ, ut ſuperius enarrauimus.

DE INCOMPLEXIS.

8 *EOrum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur vnumquodque aut ſubſtantiam ſignificat, aut quantum, aut quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando, aut ſitum eſſe, aut habere, aut agere, aut pati. Eſt autem ſubſtantia quidem (vt in figura dicatur.) vt homo: equus. Quantum autem, vt bicubitum: tricubitum. Quale, vt album: grammaticum. Ad aliquid, vt duplum: dimidium: maius. Vbi vero, in foro: in Lyceo. Quando autẽ, vt heri: ſuperiore anno. Situm vero eſſe, vt iacet: ſedet. Habere autem, vt calceatum eſſe: armatum eſſe. Agere vero, vt ſecare: vrere. Pati, vt ſecari: vri.*

EORVM QVAE SECVNDVM COMPLEXIONEM NVLLAM DICVNTVR SINGVLA AVT SVBSTANTIAM SIGNIFICANT, AVT QVANTVM, AVT QVALE.

Tradita uocum bipartita diuiſione in ſimplices atq; complexas, eodem pacto & diuiſionem rerum ſecundum utrunq; ſegmentum conficere uoluit. Ergo cum prius ſectionem nobis ut cõplexorum in quatuor præbuerit, uniuerſalis uidelicet ſubſtantiæ & particularis, atq; uniuerſalis particulariſq; accidentis, nunc partitionem in decem ueluti ſimplicium tradit. priuſq; per res tanquã umbratili pictura ea nobis deſcribit, ut in aliquam nos eorum notitiam deducat, poſtmodum articulatim nos de unoquoq; docturus. Quamobrem uero eorum quæ ſecundum nullam cõplexionem dixit? quid enim, ſunt ne complexiones plures? etiam, nam aut ſimplex uox eſt, ſignificatũ compoſitum, ut curro: aut ſignificatum ſimplex, uox autem cõpoſita, ut Martiuſuicus, & Coruipetra, atq; finitiones & finibilia: aut & ſignificatum & uox compoſita ſunt, uelut cum dico Socrates ambulat: aut ſimplex utrunq;, ut prædicamenta. Hic ergo eorum quæ ſecundum nullam cõplexionem dicuntur diuiſionem facit, eorum inquam quæ nec uoce nec ſignificato cõplexa ſunt. Bene autem dixit eorum quæ dicuntur, propter coniunctiones, articulos, præpoſitioneſq;. quæ per ſe non dicuntur, nec quidquam ſignificant, uerum ſimpliciter uoces ſunt quæ cum aliis pronunciantur, reſq; ita cum illis ſignificant. atq; hinc rurſus perſpicua eſt libri intentio Eorum enim inquit, quę ſecundum nullam complexionem dicuntur ſingula uel ſubſtantiam ſignificant. itaq; de uocibus res ſignificantibus decernit. ergo & de mediis agi conſtat conceptibus. Cęterum ſcien

dum eſt, rebus uerbo deſcribendis ſuboſcuram nobis ab eo prædicamentorum præberi imaginẽ. nam rudior eorum præceptio in nudis exemplis duntaxat prodit. ſubtilior uero tum propria cuiuſq; enumerat, tũ diuiſionẽ affert, ut & quæ inſunt prædicamẽtis, p propria, & quibus ea inſunt, per diuiſionem dignoſcamus. Verum ipſe in decem exemplis decem prædicamentorum enumerationem facit: nos uero in uno eodemq; exemplo doctrinam conficiemus, in Socrate. Eſt ergo Socrates ſubſtantia, ut homo. & quantum, ut bicubitus, uel tricubitus. quale autem, ut albus, muſicuſue. ad aliquid, ut iuuenum curator, aut Sophroniſci filius, ubi ut docens in Lyceo. quando, ut qui peloponneſiacis fuit temporibus. & facere, ut qui cernit. & pati, ut qui cernitur. ſitum eſſe, uti ſtans, uel ſedens, uel ſub platano recubans, ut Lyſię humilitatem orationum audiat. nam aut recta uniuerſa membra ſunt, idq; ſtare dicitur: aut ſupina omnia, & recubare nuncupatur: aut partim erecta, partim ſtrata, quod ſedere appellant. habere autem, ut ueſtes circundatas. Nõnullos quoq; hæc angit difficultas, quomodo ſimplicia eſſe prædicamenta affirmemus, ſi quatuor uti prædiximus ſimplicia, ſex compoſita habeantur. dicimuſq; compoſita uocari ea, quod ſpeciem nobis inuehant compoſitionis, cum ſint ipſa ſimplicia. nõ enim prædicamentum eſt id quod in loco eſt, aut tempore: ſed eſt prædicamentum eſſe in loco, eſſe in tempore. ob id enim & nõnulla ex iis per infinitum nominauit, ne aſciſcendis perſonis compoſitionem quampiam induceret. ut facere, & pati, & habere, & ſitum eſſe. Quoniam uero decem prædicamentorum ens genus nõ eſt, digeri quoq; in ordinem poſſunt. prior ergo ſubſtantia eſt, ceu ſubiecta omnibus. ſecũdo loco quantum, ſiquidem & informis materia quantitatem prius induit, tum ſic qualitate afficitur. tertium quale, ac prius eo quod ad aliquid refertur, quando & id quod per ſe exiſtit eo quod alio ſpectat prius eſt. At hæc ſi ſic habent, utiq; priora ea ſunt quæ ex ſubſtantia & quanto iis quæ ex ſubſtantia & quali conſiſtunt. quæ item ex ſubſtantia & quali iis quæ ex ſubſtantia & ad aliquid pertinentibus. EST AVTEM SVBSTANTIA QVIDEM, VT FORMVLA DIXERIM. Non omnium ſubſtantiam notat. nõ enim intelligibilis apparet ſubſtantia, uerum ſenſibilis. tu uero & reliquas res quæcunq; in natura per ſe ſunt, nec alio quopiam egent ut ſubſiſtant, ſubſtantias intellige. QVALE AVTEM, VT ALBVM, GRAMMATICVM. Hic operæprecium eſt adnotaſſe, cum omnis in ſubiecto qualitas habeatur, nõ omnis autem ſit idem ſpecie ſubiectum ſortita, ſed partim cõſiſtat in corpore, ut caliditas, partim ipſum eſſe in animo habeat, ut Geometria, uelitq; Ariſtoteles per exempla duplicem ſpeciem qualitatis oſtendere, inclamaſſe eũ, ac dixiſſe, Quale autem, ut albũ, grammaticũ. utiq; album ſumens qualitatis exemplum in ſubiecto corpore inſitæ: eius uero quę ipſum eſſe in animo obtinet, grammaticum. HABERE AVTEM, VT CALCEATVM ESSE, ARMATVM ESSE. De iis quoq; ſimplicibus intelligendum eſſe liquido conſtat. ait enim. Eorum quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur. Cæterum ſunt qui quærant, cur quemadmodum ſunt facere ac pati oppoſita, aliudq; faciendi prædicamentum ſtatuat, aliud patiendi, non idem & hoc loco agat (ſunt enim oppoſita habere atq; haberi) nec ipſius haberi prædicamentum dixerit, ſed eius tantũ quod eſt habere? Dicimus itaq; poſſe hoc ſub ſitus prædicamentum referri, ipſum inquam haberi. id enim haberi dicimus quod uſquam eſt ſitum, ut in horto uerbi gratia arbores, uel ut in corpore arma, ſeu ueſtis, atq; hæc ipſe haberi diceret. hortum quoq; habere arbores, & eos ab ipſo haberi: quæ & per ſitum eſſe, uti diximus, pronunciare nobis licebit. unde & ſæpe ita loquimur, amictus pallio ſum, uel talis eſt armis circundatus quod Græci dicunt περικεῖσθαι. Quemadmodum igitur in facere ac pati utrunq; idem ſubiecto prædicamentum eſt, reſpectu autem diuerſum (nam facere dicimus cum a faciente, pati ubi a patiente inceperimus) ita hoc quoq; loco habere & ſitum eſſe ſiue haberi ſunt eadem ſubiecto, reſpectu diuerſa. habere enim dicimus cũ initium ab eo qui habet ſumpſerimus, cum autem ab illo quod habere quis fertur, ſitum eſſe, ſiue haberi.

6 *Singula igitur eorum quæ dicta ſunt, ipſa quidem ſecundum ſe in nulla affirmatione dicuntur vel negatione. horum autem ad ſeinuicem complexione, affirmatio vel negatio fit. Omnis enim affirmatio aut negatio videtur vel vera vel falſa eſſe. eorum autem quæ ſecundum nullam complexionem dicuntur nullum neque verum neq; falſum eſt, vt homo, album, currit, vincit.*

VNVMQVODQVE AVTEM EX IIS QVAE RECENSVIMVS IPSVM QVIDEM PER SE IN NVLLA AFFIRMATIONE DICITVR.

NEGATIONEVE: AT HORVM MVTVO COMPLEXV AFFIRMATIO FIT VEL NEGATIO.

Hic a ſequentis libri intentione, qui de interpretatione inſcribitur, propoſiti libri intentioné diſcernit. quoniam in hoc de uocibus docet ſimplicibus, in illo de affirmatione ac negatione. diſtinguit autem ſyllogiſmo in ſecunda utens figura: cuius medium terminum ſumit ueritatem ac falſitatem. ait enim, omnis affirmatio uel negatio ueritatem aut falſitatem ſignificat: nulla ſimplex uox affirmationem aut negationem deſignat. neq; enim ſi homo homo ſexcenties dixero, uerus ſum aut mentior. ſimiliter ſi ambulat ambulat ſexcenties proferam, nec uerum nec falſum enuncio. Quod ſiquis aſſeueret dicentem ambulo uel uerum eſſe uel falſum, (nam ſi forte ambulet uerus eſt: ſin minus, falſus) reſpondemus, eum qui ambulo dixerit, pronomen quoq; ego poteſtate comprehendiſſe, perinde ac ſi ego ambulo dixiſſet. Quamobrem quicunq; ambulo inquit, poteſtate pronomen ego ad ueri & falſi generationem amplectitur: nec prædicamentum ſolum ipſum per ſe, nec ſimplicem uocem pronunciat. iam enim cõmonuimus ſimplices nõ ſola uoce æſtimandas, neq; compoſitas. ſed uoces quoq; complexas, ſi ſimplex quidquam declarent, ſimplices eſſe. & quaſdam ſimplices, ſi id quod intelligitur complexum nec ſimplex habeant, compoſitas haberi. Quocirca curro non ſimplex eſt, quoniam nec ſignificatum ſimplex. Ariſtoteles uero hanc ipſam prius dubitationem reprimens dixit. Eorum quæ ſecũdum nullam complexionem dicuntur, hoc eſt eorum quæ nec ſignificato cõplexa ſunt. Igitur uoces ſimplices, uti explicatum eſt, ſi per ſe proferantur ipſæ, nullam ueritatem aut falſitatem indicant: at affirmatio omnis uel negatio plane aut ueritatem aut mendacium declarat, ut ſi inquam Socrates ambulat, ſi forte fortuna ambulet, uera locutus ſum: ſin ſedeat, falſa. Rurſus quoq; cum dixero Socrates nõ ambulat ſi nõ ambulet, ueritatem ſum aſſecutus: ſin ambulet, mentitus. Ergo prædicamenta, uti eſt proditum, cũ uoces ſimplices ſint, ueritatem nullam uel falſitatem ſignificant. quod ſi inter ſe conferantur, affirmationem faciunt uel negationem, in quibus ueritas ineſt & falſitas: ut homo currit, ex ſubſtantiæ & faciendi prædicamento conficitur. affirmatio autem, negatiua particula quadam in medium aſcita, negatio fit, ut homo non ambulat. IN NVLLA AFFIRMATIONE DICITVR VEL NEGATIONE. Multa exemplaria quæ quidem & emendatiora uidentur non habent uel negatione: uerum id ſolum, in nulla affirmatione dicuntur. ſi enim prædicamentum nullum affirmationem ſignificat, multo magis negationem: quoniam particulam negatiuam deſiderat: magiſq; ſuſpicabitur quiſpiam ipſum facere aut aliud prædicamẽtum aliquod affirmationem eſſe quam negationem. OMNIS ENIM AFFIRMATIO VEL NEGATIO VERITATEM SIGNIFICARE AVT MENDACIVM VIDETVR. Verbum uidetur adiectum eſt, quoniam nec affirmatio uera eſt omnino, nec falſa prorſus negatio. ut ſiquis dicat curro, uel non curro. Quandoquidem igitur ego pronomen in iiſce ſubauditur facultate, huius gratia dixit uidetur. aut igitur hoc eſt, aut uacat uerbum uidetur, aut elegans eſt error ſcriptorum, aut pro eo dicitur quod eſt, ita omnibus uidetur. Quærunt aliqui ſub quod prædicamentum oporteat & punctum, & ipſum nunc, & unitatem referri. ad ſubſtantiam quidem nõ poteſt: nam ea per ſe exiſtens quiddam eſt: horum autem nullum propriam ſubſiſtentiam obtinet. habet enim ſuum eſſe in linea punctum, cum lineæ finis atq; initium ſit: & nunc in tempore. nã tempus non eſt, ſed temporis principium finiſq;. Per nunc, temporis momentum intelligo, latitudine omni prorſus abiuncta. Vnitas quoq; principium numeri, nec ullo pacto numerus eſt. quare nec ſeorſum eſt numerus, ſed ipſum eſſe in numero obtinet. eſt enim principium. at eſſe principii in illis habetur quorum eſt principium. Neq; uero hæc quanta dicere poſſumus. eſt enim æquale & inæquale proprium quanti. punctum autem & ipſum nunc cui erunt æqualia? nam nec punctum puncto æquale dicitur, nec nunc ſimiliter. ſed nec unitas unitati qua unitas eſt. æqualia enim ea dicimus quæ idem quantum, ac partes ſimiliter habent eaſdem. at hęc nec quanta ſunt, & partibus carent. Verum nec dici de iis poteſt inæquale, tametſi quis in ipſis æquale dici conceſſerit. tempus enim tempori uel æquale fertur uel inæquale, & numerus numero æqualis uel inæqualis, & linea lineæ, ut quæ quanta ſunt. nam pro partium identitate uel æqualia uel inæqualia nuncupamus. hæc uero cum ſint impertia, nullumq; ex iis quæ cõmemorauimus, collationem ad alia effugerunt. Præterea, quantum partim continuum eſt, partim diſcretum. hęc autem nec continua nec diſcreta ſunt, ſed partibus uacant. Id enim continuum uocamus quod habet unitas partes. diſcretum quod ſeiunctas. Porro illud ſciendum, quoſdam redigere ſub ea hæc uelle quę ad aliquid referuntur,

feruntur,atq; hæc ſuorum conſequentium principia eſſe affirmare,punctum lineæ,unitatem numeri,inſtans temporis. Principia igitur ſi ſunt quorũdam principia, id genus autem ſunt quæ ad aliquid pertinent (nam pater filii pater eſt,& dimidium dupli dimidium) ergo & hæc ſub ea quæ ad aliquid ſpectant referri. Sed reſpondemus ad aliquid ſe habentia, ut fatetur ipſe inferius,quorũdam reſpectus eſſe dũtaxat,nec propriam habere ſubſiſtentiam:ſed ipſum eſſe in aliis obtinere prędicamentis.nam aut in ſubſtantia,aut in quanto, aut in quali, aut in quopiam alio prædicamento cenſentur.eaq; ob id adnatis aſſimulat,quorum eſſe in aliis hoc eſt in ſtirpibus habetur. Eſt igitur in prædicamentis omnibus ad aliquid ſpectantia contemplari. cum enim dixero pater filii pater, ad aliquid relata in ſubſtantia dixi:cum autem duplum dimidii duplum,eadem in quantitate pronunciaui:cum albius albo albius,in qualitate:atq; in aliis ſimiliter. Hęc igitur ipſa per ſe quid ſint, quoue ſub prædicaméto agant,ac ipſorum tunc mutuum reſpectum opus eſt exponamus. Quid itaq; dicemus? Nempe ſub nullum hæc re uera prædicamentum quantum ex præſentis operis intentione recipi.ſiquidem propoſitum eſt,ut ſæpe diximus, Ariſtoteli non de entibus qua ſunt entia diſſerere,ſed quatenus ab id genus uocibus ſignificantur ab hominum frequentia. uult enim in hiſce de uulgo notis docere. Quoniam ergo nullam de his plures homines notitiam obtinent, tametſi ea licebat ſub unum prædicamentum quantum inquam referre,ac dicere quãtum alterum ſecari in partes,alterum impers manere:ſectile aut continuum eſſe,aut diſcretum:atq; hæc ſub indiuiſibili quanti ſegmento ſtatuere,non tamen repoſuit:propterea quod de hiſce rebus inſtitutio propoſiti libri intentioni nequaquam conueniat. Atq; uelle ipſum non de entibus decernere qua entia ſunt , conſtat ex eo , quod cum triplicem in naturali auſcultatione ſubſtantiam prodiderit, unam quę ad materiam pertinet,alteram ad formam,tertiam ad utranq; ſimul,nuſquam hic neq; materiam per ſe, neq; formam, ſubſtantiæ nomine appellandam cenſet: perinde quaſi nullam horum multitudo ut pote ſimplicium notionem habeat,ſed compoſitum ex iis duntaxat norit. Cæterum & illud diſquirunt ſub quod prædicamentum referendæ priuationes negationeſq; ſint? Reſpondemus ſub nullum potiſſimum : quando nec finitum quidquam declarant: at indicatiua certarum ſunt rerum prædicamenta.quod ſi omnino prædicamento ſubiici eas opus ſit, ad idem ſeſe priuationes ad quod & habitus recipient:& inficiationes ad quod affirmationes quoq; referétur acceptæ.eſt enim genus idem contrariorũ,ut albi & nigri,& calidi & frigidi,ac ſimilium. Rurſus quęrunt motus & mutationes ſub quod prędicamentum conferri oporteat;atq; ſub nullum inquam.ſunt enim prædicamenta earum rerum quæ in natura exiſtunt,quæq; ſuam perfecte ipſarum formam receperunt.eſt autem imperfectum quiddam omnis mutatio. uia enim eſt ad formam atq; ens mutatio, non ens ipſum. Aliter quoq; reſpondeas. nempe ne fieri quidem poſſe ut ſub unum prædicamentum mutatio omnis redigatur. in pluribus enim ut ipſe edocebit uiſitantur mutationes.nam & in ſubſtantia ſunt,ut generatio & corruptio:& in quanto,ut auctio & decretio:& in quali,ut dealbatio & denigratio:& in prædicamento ubi,ut aſcenſus, deſcenſus,reuolutio. Quamobrem mutationes uiæ ſunt quæ ad prædicamenta deducunt alia ad aliud, nec ipſæ prædicamentum complent. nam mouere atq; omnino mutare ſub faciendi , moueri autem & in ſumma mutari ſub patiendi prædicamentum referentur.ipſi uero motus mutationeſq; cum uiæ ac generationes quædam ad prædicamenta ſint, ad ea quo modo diximus ſi oporteat redigentur.

DE SVBSTANTIA.

10 *SVbſtantia autem eſt quæ proprie, & principaliter, & maxime dicitur, quæ neque de ſubiecto aliquo dicitur , neq; in ſubiecto aliquo eſt : vt quidam homo . & quidam equus. Secundæ autem ſubſtantiæ dicuntur ſpecies , in quibus eæ quæ principaliter ſubſtantiæ dicuntur inſunt , & hæ quidem, & harum ſpecierum genera: vt quidam homo in ſpecie quidem eſt in homine, genus vero ſpeciei animal eſt. ſecundæ igitur hæ ſubſtantiæ dicuntur, vt eſt homo, atq; animal.*

SVBSTANTIA QVAE POTISSIMVM, ET PRIMO, ET MAXIME DICITVR, EST QVAE NEQVE DE SVBIECTO DICITVR ALIQVO; NEQVE IN SVBIECTO QVOPIAM EST, VT ALIQVIS HOMO, ET ALIQVIS EQVVS.

DE

Cum ea expoſuerit quæ ad abſolutam prædicamentorum cõferunt præceptionem, cumq; proxime nos rudius ac ueluti in exemplis de ipſis quoq; prædicamentis docuerit, nunc ad exquiſitã etiam ipſorum enarrationem conuertitur:docetq; prius de ſubſtantia. Nam primum in prædicamentis locum ſubſtantia obtinet:eamq; ob id cæteris iure antepoſuit:ſiquidem hæc ſimul cũ aliis infertur. nam ſi ſit quoduis ex accidentibus,erit omnino & ſubſtantia cui id accidit. reliqua uero ſecum nõ infert. neq; enim ſi ſit ſubſtantia,prorſus & aliorum quodq; eſt. & tollit quidem ſecum alia,non ipſa tamen cum aliis tollitur. At quę ſimul interimunt nec ſimul interimuntur, quæq; ſimul inferuntur non ſimul inferunt,ea priora eſſe natura confeſſum eſt. itaq; natura prior eſt cæteris ſubſtantia. Alia ratio. Res partim per ſe,partim in ipſo,partim circa illud dicuntur. per ſe eſt ipſa ſubſtantia.in ipſo quantum & quale.in ſubſtantia enim ſpectantur.circa illud ſeptem reliqua habentur. Præterea,hæc per ſe ſubſiſtit,neq; aliis ad exiſtentiam indiget.reliqua hærent in alio. nã ipſum eſſe in hac habent.ſi enim ſubſtantia ſit,alia quoq; ſint prædicamenta eſt neceſſe. at niſi ſit, alia ſubſiſtere haudquaquam poſſunt. Porro hæc ſubſtantia tum ſimplex eſt, tum compoſita. Sex enim modis ſubſtantia dicitur.nam aut exiſtentiam omnem declarat, quæ & de accidentibus fertur:quaſi ea quoq; propterea quod in rerum natura exiſtant ſubſtantiæ ſiue eſſentiæ nuncupentur.aut naturam non in ſubiecto iacentem,quæ ex oppoſito ab accidentibus dirimitur. hæc in ſubiecto non hærens natura aut ſimplex aut cõpoſita eſt. ſimplex quædam deterior quam compoſita,quædam præſtantior. Eſt autem ſubſtantia compoſita,homo, & id genus alia. ſimplex uero & quam compoſita præſtantior, Deus,angelus,mens,anima, & ſimilia. ſimplex & quam compoſita deterior,materia prima,formaq;. Diſputat autem hoc loco Ariſtoteles neq; de ſimplici atq; ea quę præſtat compoſitæ(non enim de rebus diuinis ſibi diſſerendum propoſuit)neq; de ſimplici ac deteriore quam compoſita,quando nec ſcrutari de natura inſtituit.ſed de ſola compoſita.atq; huius alteram primam eſſe ait,alteram ſecundam.primam uocat particularem : ſecundam uniuerſalem, quæ ad ſpecies ac genera pertinet.nam ut proditum eſt ſæpenumero,nõ de entibus qua entia ſunt cõmentatur,ſed de quali ſignificato uulgus loquendo quodlibet prædicamentum ferat. quando quidem ſi naturam eſſet rerum ſecutus,primam generum ac ſpecierum, ſecũdam indiuiduorum dixiſſet,ut pote illam cauſam,hanc ut ita dixerim cauſatum.enimuero cauſa cauſato, & uniuerſale particulari potius eſt. Item priora naturæ, poſteriora nobis. & nobis priora, naturæ poſteriora ſunt. Quoniam igitur ad introductitios ei ſermo eſt,merito particularem ſubſtantiam primã appellauit.eſt enim ſenſui hæc euidentior.ſecundam,quæ in generibus ac ſpeciebus conſiſtit. a particularibus namq; ad uniuerſalia, illuceſcente ſero in nobis ratione ſubuehimur. ideo quaſi dogma haud quaquam probans,non quæ potiſſimum & primo & maxime eſt,ſed dicitur pronunciauit. atq; quo planior ſermo noſter fiat,dicamus hoc pacto, tranſpoſitis philoſophi aliquantulum uerbis. Subſtantia autem quæ & potiſſimum & primo & maxime dicitur,hæc eſt,ideſt quæ uulgo dicitur. At ubi uelut ex propria ſententia ſermonem profert,non amplius dicitur, ſed eſt uerbum uſurpat.nam quæ inquit nec de ſubiecto aliquo dicitur, hoc eſt prædicatur, nec in ſubiecto quopiam eſt,& non nec in ſubiecto quopiam dicitur:cum ipſe dogmati aſſentiatur. Eninuero cognitã Ariſtoteli & intelligibilem fuiſſe ſubſtantiam ac cõpoſitis præſtantiorem ipſe plane & in metaphyſica oſtendit,& in libris de coelo,atq; in octauo naturalis auſcultationis:ubi per ſe inquit mobilia priora eſſe iis oportere quæ aliunde mouentur,& immobilia ſempermobilibus. nam niſi immobilis quędam ſempermobilium cauſa exiſteret,utiq; illa motu ſempiterno haudquaquam perduraſſent agitanda. Hanc autem incorpoream eſſe,ac partibus carere dimenſionibuſq;,tali quodã demonſtrat theoremate. (nihil enim fortaſſis ab re fuerit ſpeculaminis uelut in digreſſione meminiſſe)nam hanc aſſerit cauſam ui infinita conſtare.quod ſi eſt,plane quoq; incorpoream.nam corpus omne, ut ipſe ad calcem octaui naturalis auditus uoluminis probat, finitam obtinet poteſtatem.ſi enim infinita,datum ſit inquit eſſe infinitam.quando igitur diuidi poteſt omne corpus, diuidamus corpus hoc in tria uerbi gratia inquit.utrum ergo ſegmentum quoduis infinitam uim an finitã poſſidet? ſi infinitam,pars toti tantũdem ualebit:id quod abſurdum eſt,nec fieri poteſt.ſi finitam,patet id quoq; quod ex finitis cõſtat finitum plane eſſe. quare & totius corporis finita uis erit,nec infinita.ergo corpus nullum finitum ui infinita præditum eſt. corpus autem nullum infinitum eſt magnitudine.nam id quoq; ipſe in phyſica oſtendit.nullum itaq; corpus infinitam uim obtinet. hoc ſi ſit, ergo quod facultatis infinitæ compos ſit corpus non erit. incorporea eſt igitur prima ſubſtantia,ſiquidem & infinita pollet facultate. Porro nõ intelligibilem ſubſtantiam ſolum

compoſitis nouit præſtantiorem,quam græci dianoeticen nominant:idq; in demonſtratiua pro-
bat cōmentatione.ait enim uti ſe habet ſenſus ad ſenſibilia,ſic haberi demōſtrabilia ad demonſtra-
tionem.ſic ergo & permutato ordine ut ſenſus ad demonſtrationem , ita fore ut ſenſibilia ſeſe ad
demonſtrabilia habeant.ergo ſi ſenſus deterior propterea eſt demonſtratione,quod hic circa parti-
cularia,illa circa uniuerſalia uerſetur,deteriora quoq; erunt ſcibilibus ſenſibilia.quare non intelli-
gibilem duntaxat , ſed cogitatricem quoq; præſtantiorem compoſitis ſubſtantiam cognouit. hic
autem quæ ſecundæ ſunt primas uti diximus nominat , iis de cauſis quas ſæpius recenſuimus.
QVAE NEQVE DE SVBIECTO DICITVR ALIQVO, NEQVE IN
SVBIECTO QVOPIAM EST. Quæritur cur ſubſtantiam prædicamentis præſtan-
tiorem negatione finiuerit,ſi negationes affirmationibus contemptiores eſſe arbitramur. Itaq; di-
cimus, atqui contra finitiones per negationem aſcitas maiorem ſubiecto dignitatem afferre. ſic er-
go & Deum Opt.Max.ſignificare uolentes,non quidquam de eo ut diuinus inquit Plato affirma
mus:ſed ad negationes uenimus. Interrogante enim Timæum Socrate quid Deus eſſet,quid non
„ ſit noui quidem inquit iſte,quid uero ſit haud noui.nam nec corpus, nec colorem, nec angelum,
„ nec eius quidpiam generis,ſed his præſtātiorem eſſe intelligo.quid autem ſit non intelligo. Qua-
propter ſubiectum interim magis eiuſmodi exornant finitiones:cum ab inferioribus omnibus ip
ſum ſeiungant.Solent quoque in materia finitionem negatione explicare hoc modo,quæ nec ho-
mo,nec lapis,nec ignis,nec corpus denique eſt: ſed deterius quid quam ut æquiparari his debeat.
Quocirca aſſimulari Deo materiam diſſimiliter ferunt.aſſimulari,quoniam uterque aliorum ne-
gatione indicatur: diſſimiliter uero , quoniam cum hic præſtantior exiſtat quam ut entia omnia
conferri ei poſſint,uniuerſa abnegamus: deterior autem cum ſit materia omnium comparatione,
hæc inficiamur.Quærendum uero eſt num hæc in ſubſtantiis quoque intelligibilibus ut angelo
ac ſimilibus finitio quadret , ut dicere eas poſſimus neque in ſubiecto eſſe , neque de ſubiecto ap-
pellari.nam & in ipſis quodammodo competere ratio uidetur.ſed aſſerimus non competere.nam
quæ acceptæ negationes in definitione ſunt, non ſublationem ſolum, ſed poſitionem quoque ſi-
gnificant: ſiquidem ad aliorum diſtinctionem dicuntur. nam non in ſubiecto quæ eſt ſubſtantia
ad eorum quæ ſunt in ſubiecto hoc eſt accidentium differentiam dictum eſt: non de ſubiecto au-
tem ad eius quod de ſubiecto fertur diſcrimen. Enimuero quemadmodum duplex lumen eſt,al-
terum econtra a tenebris,iis inquam quæ in aere offunduntur diſcretum, alterum quod nuſquā
refertur,nec oppoſitum habet ullum,ut ſolare, ita negationes quoque hic per ſe ipſas quādoque,
nec ad diſcriminationem, interdum uero ad oppoſitorum diſcretionem dici affirmabimus. Ergo
ſi negationes hoc loco non ad oppoſitorum diſcrimen acciperentur, utique conuenire in intelligi
bilibus ſubſtantiis finitionem,haudquaquam ratione quodammodo uacaret:quoniam nec in ali-
quo inſunt ſubiecto,nec de ullo ſubiecto prædicantur.nunc uero aſſumptis ad differentiam nega
tionibus,iure particularibus ſubſtantiis finitione dignitatem comparamus , cum eas per id q; di-
cit non in ſubiecto ſeiungamus ab accidentibus:per uerba autem hęc nō de ſubiecto, ab iis quę de
ſubiecto prædicantur diſcernamus. Et uero hic ipſis dignitatem adhibemus cum uſum aliis præ-
bere,nullius uero egere eas affirmamus. uniuerſalia enim ad prædicationem opus habent particu
laribus, hæc uero illis non item. At intelligibilibus ſubſtantiis nullam per hæc dignitatem affere-
mus. nihil enim proditum magni eſſet ſi has in ſubiecto non eſſe diceremus. neq; enim aduerſus
eas diſtinctum accidens quodpiam eſt : ſiquidem nec capaces omnino ſunt accidentium. Ac quid
de intelligibilibus loquor ſubſtantiis,quando nec in ſola anima ratio congruet, utiq; cum abſolu
tam eam a corporis uinculo,ac ſimilem deo redditam,bonumq; mundanum inſpicientem cōtem-
plamur?at cum in generatione ſpectatur,corporibuſq; complexa eſt,tunc & in ipſa finitio quadra
bit,ut quæ ſubdita eſt accidentibus.nam philoſophiæ,uel grammaticę, uel alii cuiquam ſubiecta
ſcientiarū eſt quę circa ipſam cōtigere.Porro duorum quę in finitione accepta ſunt alterum prius
natura eſt,alterum doctrina.cū enim ſint ſubſtantia & accidens,& uniuerſale & particulare, prior
natura ſubſtantia eſt,quod per ſe ea ſubſiſtat,illa uero ipſum eſſe in hac obtineant.quod autem ad
propoſitæ intentionem doctrinę attinet, prius eſt particulare. etenim natura uniuerſale eſt prius.
Itaq; ex iis quæ in finitione ſunt accepta alterum ex rerum natura prius eſt, alterum ex doctrinæ
intentione. Atq; eum ſpecta de ſubiecto & in ſubiecto docere nō temere anticipaſſe:quandoquidē
futura nobis obſcura finitio erat,uocibus quæ ignotæ eſſent in ea aſſumendis. SECVNDAE
VERO SVBSTANTIAE DICVNTVR. Quærere hoc loco dignum eſt,qualem in

ſubſtantia modum uſurpauerit diuiſionis. nam diuidendorum quædam uelut genus ſecantur in ſpecies, ut animal in rationale & brutum: alia ſicut totum in partes, ut corpus in manus & pedes & caput ac reliqua. nonnulla uero ceu uox æquiuoca in ſignificata diuerſa, ut mus in marinum terreſtremq;. nulla igitur harum diuiſione ſubſtantiam in primam ac ſecundam diducit. Itaq; dicimus primum, diuidendorum uti genus in ſpecies ſectionem non eſſe, nam id genus diuiſioni conſequens eſt, una abolita ſpecie, non ſimul & reliquas aboleri. homine enim perempto, non ſimul & reliquæ intereunt animantes, quæ ſpecies ſunt animalis. at hic ſecunda ſi intereat ſubſtantia, ſimul aufertur & prima. nam niſi genus ſit ac ſpecies, nec erunt indiuidua. Prętereа nulla ſpecies alteram ſpeciem cũ in eadem a ſe inuicem diuiſione ſeiunguntur continere poteſt. neq; enim continet homo equum, ſi in hæc diſcretum animal ſit. ſed nec iterum a rationali animali brutum comprehenditur, aut econtra, ſi animalis rurſus in hæc fiat diuiſio. At uero nec ita plane diuidas licet ut alterum in altero claudatur. uerbi gratia animal aliud eſt inops rationis, aliud equus. nam & equus in bruto cenſetur. neq; enim quod continetur id a continente contra diſtinguitur. dicimus uero animal aliud impos eſſe rationis, aliud compos. quoniam cum æquali a genere hæc diſtent abſentia, neutrum in altero concipitur. at hic ſecunda ſubſtantia primam cõplectitur. ſpecies enim genusq; adhuc magis contentiuum eſt indiuiduorum. nõ ergo uti genus in ſpecies ſubſtantiam in primã ac ſecundam diremit. Verũenimuero nec ſicut totum in partes, nec ſimilares, nec diſſimilares. neq; enim ex aduerſo partem a toto, ſed partes a partibus hac in diuiſione licet ſegregemus. nam nec manus dicimus aliud manum eſſe, aliud digitum. continetur enim in manu digitus quoq;. hic uero eregione diſtinguitur a toto pars: quippe & ſecunda in prima cõcluditur. Quinetiam in iis quę ceu diſſimilaria diuiduntur, totum propriæ parti nequaquam nomen impertit, ut in facie ſeſe res habet. non enim pars uerbigratia os facies nuncupatur. hic autem pars utraq; totius nomine ſubſtantia uocata eſt. Rurſus quæ ut ſimilaria diſſecãtur, totius habent nominationem finitionemq;, ueluti in carne. ſimiliter enim pars carnis caro dicta eſt: & uero carnis finitionem admittit. at hic tametſi prima nomen cum ſecunda commune habeat, non tamen & finitione conueniet. non enim unam edes animalis uel hominis finitionem ac Socratis. nã ne finitio quidem plane eſt indiuiduorum. hominis autem animalisq; eſt. ergo ſubſtantia neq; ut totum in partes conſumitur, neque in diſſimilares, neq; in ſimilares. Verum nec ut in diuerſa ſignificata uox æquiuoca diſpertitur. nam eius generis diuiſio idem diſtrubuit nomen ſegmentis, rei cõmunitatem non diſtribuit, ut homo & uerus & pictus. hic uero ęſt primæ ſubſtantiæ & ſecundæ quædam uel penes definitionem cõmunitas: nam cõmune in ambabus eſt in ſubiecto non eſſe. Quid igitur dicimus? nempe diuiſionem non eſſe prorſus quæ nobis hoc loco traditur, ſed ordinem ſolum enumeratorum: ueluti ſi quis orationis principia alia elemẽta eſſe dicat, alia ſyllabas, alia dictiones, alia nomina & uerba. uel hominibus quibuſdam ordine ſedentibus, hunc eſſe primum aſſerat, illum ſecundum. ordinis enim eſt id, non diuiſionis. SECVNDAE VERO DICVNTVR SVBSTANTIAE IN QVIBVS SPECIEBVS EÆ SVBSTANTIAE SVNT QVAE PRIMAE APPELLANTVR. Quamobrem uero nõ in uniuerſum dixit, Secundæ dicuntur ſubſtantiæ ſpecies & genera, ſed in quibus ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primæ appellantur? Dicemus ſubtiliter admodum ita diſſertum. nam ſi genera & ſpecies dixiſſet, quoniam in aliis prædicamentis genera ſpeciesq; habentur, ut color genus in quali, ſpecies album & nigrum, eſſe in accidentibus quoq; ſecundas ſubſtantias ſuſpicari nobis liceret. ob id non ſpecies quaſlibet, ſed in quibus primæ ſubſtantiæ inueniuntur ſpeciebus ſecundas ſubſtantias appellauit. Eſt uero uel hoc loco adnotandum, in iis ipſum quæ nõ ex propria aſſeruntut ſententia uerbum dicuntur protuliſſe. ſecundæ enim inquit dicuntur ſubſtantiæ. quę autem ex propria opinione aſſeruntur, in iis non dicuntur, ſed inſunt pronunciare. in quibus enim inquit ſpeciebus eæ ſubſtantiæ ſunt quæ primæ appellantur. neq; in ſecundis duntaxat ſubſtantiis uerbo dicuntur, ſed in primis quoq; eſt uſus. eæ enim inquit ſubſtantiæ quæ primæ appellantur. Ipſi autem primæ ſubſtantiæ in ſpeciebus eſſe ac generibus ut in uniuerſalioribus uidentur. Verum tamen & genera & ſpecies, ut traditum eſt, perinde quaſi in indiuiduis ſint licet ſumpſiſſe. cum enim ut cõmunitates ea ceperimus, tunc uniuerſaliora ſunt, quaſi in ſe indiuidua complectantur. at cum in Platone aut Socrate genus uel ſpeciem acceperimus, tunc ut elementa ea capientes indiuiduorum, dicemus indiuiduis ipſa ut partes in totis contineri.

11 *Manifeſtum eſt autem ex iis quæ dicta ſunt, quod eorum quæ de ſubiecto dicuntur neceſſe eſt & nomen & rationem de ſubiecto prædicari: vt homo de ſubiecto quodam homine dicitur. prædicatur etiam & nomen. hominem enim de quodam homine prædicabis: & ratio quoque hominis de quodam homine prædicabitur. quidam enim homo, & homo eſt & animal. quare & nomen & ratio de ſubiecto prædicabitur. Eorum vero quæ in ſubiecto ſunt, in plurimis quidem neque nomen neque ratio prædicatur de ſubiecto: in aliquibus autem nomen quidem nihil prohibet prædicari aliquando de ſubiecto, rationem vero impoſſibile eſt: vt album cum in ſubiecto ſit corpore, prædicatur de ſubiecto. (dicitur enim corpus album.) ratio vero albi nunquam de corpore prædicabitur. Alia vero omnia aut de ſubiectis dicuntur primis ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Hoc autem manifeſtum eſt ex iis quæ per ſingula proponuntur: vt animal de homine prædicatur: ergo & de quodam homine animal prædicabitur. nam ſi de nullo quorundam hominum, neque omnino de homine. Rurſus color in corpore eſt: ergo & in quodam corpore. nam ſi non in aliquo eſſet ſingulorum, nec omnino in corpore. quare alia omnia aut de ſubiectis primis dicuntur ſubſtantiis, aut in ſubiectis eis ſunt. Non ergo exiſtentibus primis ſubſtantiis, impoſſibile eſt aliquid aliorum eſſe.*

PORRO EX IIS QVAE DIXIMVS CONSTAT, ESSE EORVM QVAE DE SVBIECTO DICVNTVR NECESSE TVM NOMEN TVM RATIONEM DE SVBIECTO PRAEDICARI.

Vult hoc loco primam ſubſtantiam laudibus efferre, dictamq; eam non inepte ſubſtantiam primo & potiſſimũ & maxime fuiſſe: quandoquidē hæc nullo eget poſteriore: quæcunq; autem poſt primam ſubſtantiam ſunt, illam partim ad ſubſiſtentiam, partim ad prædicationem requirunt. eſt igitur hæc intentio. ad propoſiti autē probationem hæc præſumit, atq; inquit ex dictis patere eſſe eorum quæ de ſubiecto prædicantur neceſſe & nomen & rationem de ſubiecto prædicari. Qualibus dictis? nimirum illis quæ ſuperius traduntur de iis quæ de ſubiecto prædicantur, in quibus dicebat, Quando alterum de altero prædicatur ut de ſubiecto, quæcunq; de prædicato dicuntur, de ſubiecto quoq; dicentur omnia. Hæc autem præſumit, cum primam ut dixi celebrare ſubſtantiam uelit, nempe quæ de ſubiecto prædicantur & nomē & finitionem ſubiectis tribuere. quę uero ſunt in ſubiectis, ipſum quidem eſſe in iis habere: uel nomen autem ſolum, uel neq; nomē neq; finitionem ſubiectis impertiri. eninuero de prima ſubſtantia quæcunq; pręter eam ſunt prædicantur omnia. Ergo primæ ſubſtantiæ uſum omnibus quæ præter eas ſunt aliis ad innixum, aliis ad prædicationem præbent. nam quæcunq; præter primam ſubſtantiam ſunt, aut de ſubiecto de ea dicuntur, quæ nomen ipſi & definitionem tradunt, qualia ſunt genera ac ſpecies. hæc enim de ea prædicantur uniuoce. nam & eiuſdem particeps nominis eſt prima ſubſtantia, ut dicitur uniuerſalis homo de Socrate. nomenq; illi ac definitionem tranſmittit. nam Socrates, & homo & animal uocatur. horumq; particeps eſt finitionis. eſt enim ſubſtantia animata ſenſus compos: & animal rationale mortale. Cætera præter ſubſtantiam, accidentia inquam, quæ primæ ſubſtantiæ ſunt in ſubiecto, finitionis eam nunquam, nominis uero quandoq; ſolius conſortem reddunt. nam albedo eſt in corpore: nec finitionem unquā corpori impertit. haud enim dicere nobis liceret corpus eſſe colorem qui uiſum diſſipet: ſed forte quod triplici cōſtat dimenſione, capax coloris qui uiſum diſpergat. nomen tamen impertit. album enim corpus appellamus. uerum non ſemper. nam ecce uirtus. eninuero hæc neq; nomen neq; finitionem confert ſubiecto. non enim qui uirtutis particeps eſt uirtuoſus, ſed ſtudioſus perhibetur. Quæ autem nomen diſtribuunt. partim æquiuoce id faciunt, quæ & rara ſunt: partim denominatiue. æquiuoce, ut grammatica mulier a grammatica: & muſica a muſica. denominatiue autem, quæ etiam ſunt plurima, ut a fortitudine fortis: & a grammatica grammaticus: & albus ab albedine: & quæcunq; eiuſmodi ſunt. ALIA NAMQVE OMNIA VEL DE SVBIECTIS DICVNTVR PRIMIS SVBSTANTIIS. Bene dicuntur. nō enim egent particularibus uniuerſalia ut ſubſiſtant: ſed ut de illis prædicentur. AVT IN SVBIECTIS SVNT IPSIS. Recte ſunt dixit. nam accidentia ipſum eſſe in particularibus obtinent ſubſtantiis. HOC AVTEM APERTVM EX IIS EST QVAE SINGILLATIM PROPONVNTVR. Alia omnia quę pręter primam ſubſtantiam ſunt, aut de ſubiecto ea dici, aut ipſi eſſe in ſubiecto uult inductione pro-

bare, quando uniuerſali ratione nõ potuit. oſtendit autem nõ in ſpeciebus ſermonem faciens. nam has perſpicuum omnibus eſt de indiuiduis prædicari. nimirum proprium aliquando non tenentes nomen, indiuidua ipſa ex ſpecie nũcupamus, ac uoca hominẽ illum dicimus. ſed in generibus demonſtrationem facit per ſpecies medias. ſi enim demonſtratum eſt, eorum quæ ut de ſubiecto prædicantur quæcunq; de prædicato ut de ſubiecto dicuntur, ea de huic quoq; ſubiecto nuncupari, prædicatur autem de indiuiduo ſpecies ut de ſubiecto, rurſuſq; de hoc genus, plane genus & de indiuiduo prædicabitur: uerbi cauſa ſi de Socrate homo, animal de homine, ergo & de Socrate animal. Perinde quoq; in accidentibus facit. non enim eſſe album in corporibus monſtrat aut nigrum. nam hoc euidens eſt. ſed eſſe in corpore colorem. ſi enim colorem omnem eſſe ipſum in corpore habere confeſſum ſit, ergo & particularibus ineſſe corporibus cõſentiemus. nam corpus ſimpliciter, de particularibus prædicatur corporibus. ſi igitur in corpore eſt color, corpus autem de corporibus particularibus dicitur, ergo & color de particularibus prædicabitur: quoniam in omnibus iis quæ de ſubiecto appellantur quæcunq; feruntur de prædicato ea de ſubiecto quoq; aſſerentur. ¶ Quamobrem uero color dixit in corpore: ergo & in quopiam corpore. nam niſi in corpore aliquo, ne omnino quidẽ in corpore? quoniam in particulari corpore proprie ſunt uniuerſale albũ ac particulare. Quod ſi dicas quonã ea diſcernemus? non ſenſilibus quidem oculis, uerum intelligibilibus. Ac quid tum? colores erunt? nõ. uniuerſalis enim ut eſt completiuus, cum particulari nõ cenſetur colore. nam completiuum nullum ei cõnumeratur cuius eſt completiuum. Sicut enim homo in umbratili pictura & is qui eſt coloribus diſtinctus neq; duo intelliguntur homines, nec qui completiuus eſt cõnumeratur, ſed alter cõmunis, utiq; is qui obſcure deliniatus eſt, alter particularis, unuſq; ambo ſunt, ſic & in homine uniuerſali ac Socrate. Eſt enim ſciendũ ut primum pictor cõmunem in rudi pictura hominem deſignat, dein coloribus exprimens ducit ut Socratem faciat uel Platonẽ, ſic uniuerſalẽ hominẽ, cum ſit primus, ſi formationẽ accipiat, fieri Socratẽ aut Platonẽ. natura enim ſimpliciter hominẽ facit, nõ Socratem Platonemue. Ergo niſi primæ ſubſtantiæ ſint, aliorum quidpiam eſſe haudquaquam poteſt. ALIA VERO OMNIA VEL DE SVBIECTO PRIMARVM DICVNTVR SVBSTANTIARVM, VEL SVNT IIS IN SVBIECTO. Vides quam merito ſupradicta anticipauerit, laudibus primam ſubſtantiam extollere cogitans? cum enim quæ præter eam ſunt inquit omnia uel ſubſtantiæ ſint uniuerſales uel accidentia, prima ut ſæpe eſt dictum ſubſtantia, cũ omnibus uſum præſtet, ſublata, ſecum quæcũq; præter ipſam ſunt ſuſtulit. nam prima interempta ſubſtantia, accidentia in quo hæreant nõ habentia, ſimul abolita ſunt. ſimiliter & uniuerſalia, cum de quibus prædicentur non habeant. Porro prædicari in uniuerſum dicimus non quæ præ multis ſunt. ſed nec quæ in multis. nam & hæc quidem ſimul cum primis ſubſtantiis dubio procul perimuntur. nõ enim quidquam per ſe hominis in natura rerum eſt quod nec Socrates nec Plato nec particularium quiſquam ſit hominum. quippe in multis ſingularibuſq; ſpectantur cõmunia. hęc tamen nequaquam prædicari de indiuiduis conſueuere. nam nihil ipſum de ſeſe prædicatur. ſola autem ea prædicari de indiuiduis ſolent quæ ſunt poſt multa, quæq; in cogitatione uerſantur. (quam enim habemus de rebus notionem, hanc prædicare de ipſis conſueuimus) quæ ipſa quoq; una cum ſublatis particularibus auferuntur. nam niſi res ſint, utiq; ne de iis quidem extiterint notiones. Ergo niſi particulares adſint ſubſtantiæ, nec uniuerſalia erunt, nec accidentia. Merito igitur particulares ſubſtantiæ, primæ appellantur. Rurſus autem uel hoc loco recte uniuerſalibus uerbum dicitur, accidentibus uerbum eſt aſſignauit.

12 *Secundarum vero ſubſtantiarum, magis ſubſtantia eſt ſpecies q̃ genus. propinquior enim eſt primæ ſubſtantiæ. Si quis enim aſsignet primam ſubſtantiam quid eſt, euidentius & conuenientius aſsignabit ſpeciem q̃ genus aſsignans: vt hominem quendam manifeſtius aſsignabit hominem q̃ animal aſsignans. illud enim proprium magis cuiuſdam hominis: hoc autem communius. & cum quandam arborem aſsignauerit, manifeſtius aſsignabit aſsignando arborem q̃ plantam. Amplius Primæ ſubſtantiæ ideo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia vel de ipſis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propter hoc maxime ſubſtantiæ primæ dicuntur. quemadmodum autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ſic & ſpecies ad genus ſe habet. ſubijcitur enim ſpecies generi. genera*

enim de ſpeciebus prædicantur: ſpecies autem cum generibus non conuertuntur. Quare & ex his ſpecies genere magis ſubſtantia eſt.

SECVNDARVM VERO SVBSTANTIARVM MAGIS EST SVBSTANTIA SPECIES GENERE.

Comparationem facit ſecũdarum inter ſe ſubſtantiarum, ſpeciei nempe ac generis: aitq; ſpeciem eſſe magis genere ſubſtantiam. idq; duobus oſtendit argumentis. altero ab affinitate primæ ſubſtantiæ, hoc eſt a propinquitate qua ad ipſam pertinet: altero a proportione. Atq; a primæ quidem affinitate ſubſtãtię, ꝙ primę ſubſtãtię ideſt indiuiduis propior ſit ſpecies genere. A proportione autẽ, ꝙ ut ſubſtantia prima ad ſpeciẽ, ita ad genus ſeſe ſpecies habeat. Si enim ipſam ex eo primam appellauimus, ꝙ omnibus ea poſterioribus uſum adhibeat, aliis ad exiſtentiam ſuppeditandam, aliis ad prædicationem, iure ſpecies quoq; magis ſubſtantia quam genus uocabitur, quæ ipſi ad prædicationem ſubiacet. Nam ſi ſpecies deſit, genus de quo prædicetur nõ habet: ſiquidem per mediam ipſam de indiuiduis etiam prædicatur. SIQVIS ENIM PRIMAM SVBSTANTIAM QVID SIT EXPONAT, IS NOTIVS FAMILIARIVSQVE ASSIGNABIT SPECIEM REDDENS QVAM GENVS. Hoc eſt ab affinitate argumentum. Si enim quid Socrates inquit ſit expromemus, integre tum hominem tum animal aſſignantes loquimur. familiarius uero ſi hominem quam ſi animal reſponderimus. non enim animali dicto ſignificauigimus utrum rationale an brutum: & mortale ne an immortale. at ſi reſponderimus hominem, propinquius eius naturam explicabimus. HAEC ENIM MAGIS HOMINIS CVIVSPIAM PROPRIA EST, ILLVD VERO COMMVNIVS. Eſt enim Socratis magis proprium eſſe hominẽ: animal autem cõmunius. etenim de ſpeciebus aliis pluribus dicitur. PRAETEREA SVBSTANTIAE PRIMAE QVOD ALIIS SVBIACEANT VNIVERSIS, AC CAETERA DE IIS PRAEDICENTVR OMNIA, VEL SINT IN IPSIS, OB ID MAXIME SVBSTANTIAE PRIMAE APPELLANTVR. VT AVTEM PRIMAE AD ALIA SESE HABENT SVBSTANTIAE, SIC SPECIES QVOQVE HABET AD GENVS. Hoc eſt argumentum ſecundũ, quod a proportione deſumitur. Vt enim ſeſe, inquit, primæ habent ſubſtantiæ ad ea quæ præter ipſas ſunt, aliquibus ad exiſtentiam ſubditæ, nõnullis ad prędicationem, ita ſe ſpecies habent ad genera, quibus ſunt ad prædicationem ſubiectæ. genera uero non item ſubiacent ſpeciebus. quamobrem ſunt ſpecies iure magis ſubſtantiæ. Porro ſubtiliter adiecit ac cætera de iis prædicentur omnia, uel ſint in ipſis. nam ſubiacent omnibus primæ ſubſtantiæ, uerum nõ ſimiliter. aliis enim ut exiſtant ſubiectæ ſunt, hoc eſt accidentibus: aliis uero ideſt uniuerſalibus ſubſtantiis ad prædicationem. Cæterum quæſiuerit quiſpiam cur non ſpeciem ſubſtantiam ſecundam, genus tertiam nominauerit. Itaq; dicimus cum ſecundas ſubſtantias una eademq; de cauſa has nuncupaſſet, ꝙ prima nunquam ad prędicationem opus haberent, horum facere ſuperdiuiſionem noluit. ſed comparare eas duntaxat contentus fuit, atq; alteram magis, alteram minus ſubſtantiam uocare.

13 *Ipſarum vero ſpecierum quæcunque non ſunt genera nihil magis alterum altero ſubſtantia eſt. nihil enim familiarius aſsignabis de quodam homine hominem aſsignando, quam de quodam equo equum. Similiter autem & in primis ſubſtantijs nihil magis alterũ altero ſubſtantia eſt. nihil enim magis quidam homo ſubſtantia eſt quam quidam bos.* Merito igitur *poſt primas ſubſtantias ſola aliorum omnium ſpecies & genera ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur. ſola enim hæc eorum quæ prædicantur, primam ſubſtantiam indicant. quendam enim hominem ſiquis aſsignauerit quid eſt, ſpeciem quidem quam genus aſsignando familiarius demonſtrabit: & manifeſtius faciet hominem aſsignando quam animal.* Aliorum vero omnium *quicquid aſsignauerit quis, aſsignabit extranee: velut album, aut currit, aut aliud quodcũq; talium aſsignans. quare merito hæ ſolæ aliorum ſecundæ ſubſtantiæ dicuntur.* Amplius, Pr*imæ ſubſtantiæ eo quod alijs omnibus ſubijciuntur, & omnia alia de illis prædicantur, vel in ipſis ſunt, propriſsime ſubſtantiæ dicuntur. ſicut autem primæ ſubſtantiæ ad alia omnia ſe habent, ita genera & ſpecies primarum ſubſtantiarum ad reliqua omnia ſe ha-*

bent. de his enim reliqua omnia prædicantur. quendam enim hominem dices grammaticum eſſe: ergo & hominem & animal grammaticum dices. Similiter autem & in alijs.

IPSARVM AVTEM SPECIERVM QVAECVNQVE GENERA NON SVNT ALIA NIHILO MAGIS SVBSTANTIA QVAM ALIA EST.

Cum ſubſtantiarum in profundum hoc eſt ab indiuiduis ad ſpeciem, ab hac ad genus diuiſionem confecerit, primamq; alteram eſſe pronunciauerit, alteram ſecundam, ſecundæ autem unam magis ſubſtantiam eſſe, alteram minus, nunc diuiſionem earum in latum ac collationem facit, ſpeciei inquam ad ſpeciem, & indiuidui ad indiuiduum. beneq; dixit quæcunq; genera non ſunt, ne ſubalternas ſpecies ac ſpecialiſſimas, ut animal hominemque conferres. ſed comparare illas inquit oportere quæ eadem a generibus aut indiuiduis diſtant abſentia, ut hominem & equum, uel bouem. harum enim alia inquit nihilo magis ſubſtantia quam alia eſt: eæq; perinde abſunt a genere. nam poſt animal protinus brutum ac rationale ſtatutum animal eſt. poſt quæ equus ſi forte contingat, & homo, atq; bos. ut enim de equo prædicatur animal, ita de homine quoq; ac boue. ſimiliter planta de uite & olea, quod genus earum proximum eſt, uti quoq; animal equi aliorumq;: proinde ex iis omnibus aliam alia nihilo magis ſubſtantiam eſſe. nam & proximum eorum genus ab ipſis æqualiter diſtat, ſtatimq; poſt ipſa indiuidua conſtitutum eſt. Verum nec indiuiduorum inquit aliud alio magis ſubſtantia eſt. ſimiliter namq; omnia ſpeciebus ſuis generibuſq; ad prædicationem, & accidentibus ad inhærentiam ſubſtrata ſunt. quam enim uniuerſalis homo ad aliquem hominem habet rationem, eandem uniuerſalis equus ad equum quempiam obtinet. nam quemadmodum prædicans de Socrate hominem, nihil prædicare familiarius potes, ita nec de Xantho equum, aut canem de Argo. Atq; uel hinc proditur Ariſtoteles ad cognitionem uulgi præceptionem conficere. nihilo enim magis indiuiduum indiuiduo primam eſſe ſubſtantiam affirmat: ſed formicam hanc uerbigratia & hanc ſtellam pariter eſſe ſubſtantias. hominũ enim multitudo perinde eſſe horum quodlibet nouit. ob id ipſe quoq; ſimiliter uulgi ſententiam ſecutus hęc ſubſtantias appellauit. IPSARVM AVTEM SPECIERVM QVAECVNQVE GENERA NON SVNT. Hoc eſt quæcunq; iuxta indiuidua ſunt, & ſpecialiſſimæ: quando quidem & auis ſpecies eſt. IVRE IGITVR POST PRIMAS SVBSTANTIAS SOLAE ALIORVM SPECIES SOLAQVE GENERA SECVNDAE SVBSTANTIAE DICVNTVR. Nunc cauſam exponit ob quam genera & ſpecies ſecundæ ſubſtantię nuncupentur: tertias uero nõ item ſubſtãtias ipſa accidentia nominet. Hoc autẽ rurſus duplici aſſerit ratione: altera a ꝓpinquitate ad primas ſubſtãtias, altera a ꝓportione. atq; ab ipſa quidẽ propinquitate, ꝙ primis explicandis ſubſtantiis, proprie per ſolũ genus aut ſpeciem ſolam exponemus. nam ſi Socratem hominem eſſe aut animal dixerimus, familiariter ac notius aſſignabimus: ſin album eſſe, uel currere, aut huiuſmodi quidquam pronunciauerimus, aliene atq; ignobiliter explicabimus. Iure igitur genera ſpecieſq; ſecundas ſubſtantias dicimus, quaſi ſola primas ſubſtantias deſignent. accidentia uero haud prorſus uocamus ſubſtantias, ut quæ ſubſtantiam primam nõ declarent. PRIMAE ITEM SVBSTANTIAE QVOD ALIIS SVBIECTAE SINT OMNIBVS, POTISSIMVM SVBSTANTIAE NVNCVPANTVR. Secũdum hoc argumentum eſt, idq; a proportione repetitum. Sciendum eſt primas ſubſtantias ob id primas uocari ꝙ & accidentibus indiuiduis ad exiſtentiam ſuppoſitę ſint, & uniuerſalibus ſubſtantiis ad prædicationem. utq; primæ ſubſtantiæ ad particularia ſeſe accidentia, atq; uniuerſales habent ſubſtantias. (ſubiacent enim ad exiſtendum illis, his ad prædicationem) ita ſecundas quoq; ſubſtantias accidentibus quæ in nouem genera in uniuerſum cõſiderantur, ſubiectas eſſe. hoc enim eſt quod aliis omnibus dixit, hoc eſt uniuerſalibus ſubſtantiis, uniuerſalibuſq; accidentibus. Ac deniq; ita ſe habent ſpecies ad genera, ut indiuidua ad ſpecies. ſunt namq; ipſis ad prædicationem ſubditæ. ait enim quemadmodum omnibus præter eas exiſtentibus ſubiectæ primæ ſubſtantiæ ſunt, ita & accidentibus ſecundæ. nam ut Socratem dicimus philoſophum, ſic & philoſophum hominem, & animal philoſophum appellamus. Quamobrem ſubiacent & ſecundæ accidentibus ſubſtantiæ, & de iis accidentia prædicantur. ſed de indiuiduis quidem in primis, ut Porphyrius quoq; inquit. ratione uero ſecundaria, & de generibus, & de ſpeciebus. at ſubſtantiis nunquam ſubiacent accidentia. Eſt enim non ignorandum ex iis quæ prędicantur

cantur aliqua ſecundum naturam, alia præter naturam, nõnulla per accidens prędicari. Dicuntur ſecundum naturam accidentia de ſubſtantiis, ut Socrates eſt philoſophus, aut caluus, aut ſimus, uel id genus quidpiam. naturaliter enim ſubiecta eſſe accidentibus ſubſtantia conſueuit, accidentia autem de ea prædicari. Sed & uniuerſalia lege naturæ de particularibus dicuntur, ut de Socrate animal. etenim particularia ſubeſſe uniuerſalibus natura ſunt apta. Prædicatio præter naturam ea eſt quæ contrarium efficit, atq; de accidente ſubſtantiam prædicat, uti ea quæ dicit hoc philoſophum eſt Socrates, & ſiquid huiuſmodi. non enim ea natura conſtant accidentia ut ſubſtrata ſubſtantiis ſint. & ea item quæ prædicat de uniuerſali particulare, ut quæ dicit hic homo eſt Socrates: uel color eſt album. Per accidens uero prædicatio eſt, quæ accidens de accidente, aliud de alio prædicat, genere inquam diuerſum de eo quod diuerſi generis eſt: ut ea quæ philoſophum quod eſt in Socrate de ſimo quod eidem ineſt, aut caluo prædicat, aut ecõtra. dicitq; ſi forte eueniat hoc ſimum caluum eſſe, uel hoc caluum philoſophum, & ſiquid eſt tale Enimuero per accidens dicitur, quoniam cum plura circa idem ſubiectum inuenta diuerſi generis ſint accidentia, nec de ſe inuicem prædicari natura idonea, aliud de alio dicitur: quod ſubiecto inhæreant, nõ q̃ mutua ſint cognatione coniuncta. nõ enim ut ſimum caluo ſubiectum ſit comparauit natura. utrumq; enim ſub genere diuerſo, alterum ſub quanto, alterum ſub quali cenſetur. Prædicationem autem id genus præter naturam nõ dicimus, quoniam plane accidens de accidente natura prędicari poteſt: natura poteſt autem uniuerſalius de magis particulari. Iure itaq; accidentia tertiæ ſubſtantiæ haudquaquam uocata ſunt, quaſi nõ cuiquam ad exiſtendum ſubiaceant. ſed & cum de accidente prædicatur ſubſtantia, huiuſmodi præter naturam ſit prædicatio.

14 *Commune autem omni ſubſtantiæ eſt in ſubiecto non eſſe. Prima nãq; ſubſtantia nec in ſubiecto eſt, nec de ſubiecto aliquo dicitur. Secundarum vero ſubſtantiarum conſtat quidem etiã ſic, quod nulla eſt in ſubiecto. homo enim de ſubiecto quidem quodã homine dicitur: in ſubiecto vero non eſt. neq; enim in quodam homine homo eſt. ſimiliter autem & animal de ſubiecto quidem dicitur quodam homine, non etiam eſt animal in quodam homine. Amplius. Eorum quæ in ſubiecto ſunt nomẽ quidem de ſubiecto aliquando nihil prohibet prædicari, rationem vero impoſſibile eſt: ſecundarum vero ſubſtantiarum de ſubiecto & ratio prædicatur, & nomen. rationem enim hominis de quodam homine prædicabis, & animalis ſimiliter. quare non erit eorum ſubſtantia quæ ſunt in ſubiecto. Non eſt autem proprium ſubſtantiæ hoc: ſed & differentia eorum eſt quæ nõ ſunt in ſubiecto. bipes enim & greſſibile de ſubiecto quidem quodam homine dicitur, in ſubiecto vero non eſt. neq; enim in homine eſt bipes, neq; greſſibile. ratio quoq; differentiæ de illo prædicatur de quocunq; ipſa differentia dicitur: velut ſi greſſibile de homine prædicatur, & ratio greſſibilis de homine prædicabitur. eſt enim homo greſſibilis.*

COMMVNE DE OMNI SVBSTANTIA EST NON ESSE IN SVBIECTO.

Finitionem depromere uult. uerum quoniam generaliſſimũ eſt genus ſubſtantia, reddere eius finitioné propterea nequit q̃m ex generibus finitiones ac differentiis eruuntur. at ſimplicis genus ſubſtantiæ reperias nõ licet, quod genus ea uti diximus generaliſſimũ ſit. Itaque ob eam ré ipſius proprium aſſignat. eſt enim id finitioni ſimile. Nam finitio ut ſoli & omni cuius finitio eſt competit, atq; ad finibile commeat, ſic proprium quoq; uni ineſt atq; omni cuius eſt proprium, ac inter ſeſe reciprocant. Hac igitur de cauſa proprium uult ſubſtantiæ prodere. Cæterum non quæ ipſe probet protinus tradit propria, ſed quæ propria eſſe ſuſpicatus aliquis fuerit, hęc propria quoq; eſſe ſubſtantiæ cuiquam dicere in poſterum liceat. Proprium autem cum depromere uoluerit, de tulit cõmune. ait enim cõmune de omni ſubſtantia eſt nõ eſſe in ſubiecto. Quid ergo dicemus? nimirum duo quædam proprio ineſſe plane oportere, quę ſunt ſoli illi, omniq; competere cuius eſt proprium. Ergo per id quod cõmune eſt dixit, id eſſe in omni ſignificauit ſubſtantia. proprium enim & ſoli illi rei ineſſe & omni oportet cuius eſt proprium, ut riſibile ſoli homini omniq; ſuppetit. Cõmune igitur inquit eſt omni ſubſtantiæ nõ eſſe in ſubiecto. Quodq; non ſit in ſubiecto prima ſubſtãtia, ne probatione dignum quidem arbitratur, cum ſit id ex euidentia manifeſtum. nam

ipſum eſſe non habet in alio Socrates. Probat autem non eſſe in ſubiecto & ſubſtantias ſecundas idq; ſyllogiſmo utens huiuſmodi in ſecunda figura. Secundæ ſubſtantiæ nomen finitionemq; ſubiecto diſtribuunt. Quæ in ſubiecto ſunt, ea neque nomen neq; finitionem, aut ſolum nomen tradunt ſubiecto. Ergo ſubſtantię ſecũdæ nõ ſunt in ſubiecto. PORRO NON EST HOC SVBSTANTIAE PROPRIVM: SED DIFFERENTIA QVOQVE EX IIS EST QVAE NON SVNT IN SVBIECTO. Promulgatum ſubſtantiæ proprium eiicit, ut quod non ſoli huic inſit, ſed etiam differentiis. Porro ex hoc tum ſeiungere a ſubſtantiis differentias, tum cõnectere eas ſubſtantiis uidetur. nam cum ait nõ proprium id ſubſtantiæ, ſed differentiarũ quoq; eſſe, diſcernere eas uidetur a ſubſtantiis. per id uero rurſus quod differentias de ſubiecto dici ait, in ſubiecto autem nõ item, ſubſtãtiis eas coniungit. nam ea inquit quæ in ſubiecto non ſunt, iis tum nomen tum finitionem impertiunt de quibus de ſubiecto dicuntur. tales enim inquit ſunt & differentiæ. nam pedeſtre, & bipes, & rationale, nõ nomen ſolum homini elargiuntur. (pedeſtre enim animal homo dicitur, & rationale, & bipes) ſed finitionem quoq;, quocunq; modo quis horum cuiuſlibet rationem explicuerit. uerbigratia ſunt in homine pedeſtre & bipes, ſed nõ ut accidentia: quoniam & nomine & ratione prędicantur de homine. hominem enim pedeſtrem uocabis. dices & rationem pedeſtris, id eſt quod ſuper terram pedibus graditur. id uero proprium eorum eſt quæ eſſentialiter de prima prædicantur ſubſtantia. Quamobrem differentias rurſum ſubſtantias eſſe uult ex iis uerbis. Quidam igitur ad hoc tres eſſe ſpecies aiunt differentiarum. quarum aliæ magis ſubſtantiæ ſunt quam accidentia: quædam magis accidentia quã ſubſtantiæ: nõnullæ medio quodam adeo ſe modo habent ut ſit incõpertum utrum accidentia magis ipſas an ſubſtantias dicamus. exempli cauſa magis ſubſtantiæ quam accidentia ſunt, rationale, brutum, & quæ ſunt id genus. magis quidem ſubſtantiæ, ꝙ ſubiectarum ſint ſpecierum cõpletiuæ: accidentia uero, ꝙ in quale quidquam ſit prædicentur, quemadmodũ & accidentia. at accidentia magis quam ſubſtãtiæ, album in olore & Scytha: & nigrum item in coruo & Aethiope. ab Aethiope enim Scytha hoc differt, albo & nigro. accidẽs quidem ꝙ abſq; ſubiecti fiat corruptione ac deſiat. pẽnis enim corui detractis nihilominus coruus erit. & Scytham ſi denigratum mente cõceperis, nihilominus & homo erit & Scytha. Rurſus quę huiuſmodi ſunt, ſubſtantię quodam pacto eſſe uidẽtur: quoniam adeſt omni coruorũ Aethiopumq; ſpeciei nigrum. ſimiliter & album oloribus ac Scythis. Medio uero quodam ſe habent modo quæ ſunt in elementis qualitates, ut calidum & ſiccum in igne: frigidum uel humidum in aqua. Cęterum quo planiora nobis fiant quæ de his, differentiis inquam quę ſunt elementis inſitę, dicuntur, ſermonem paulo altius repetamus. Primam materiam aiunt philoſophi incorpoream eſſe propria ratione, figuraq; carentem, ac magnitudine, atq; ab omni qualitate abiunctam. Quod enim informis ſit, ex eo plane oſtenditur, ꝙ omnium ipſa naturalium ſit capax formarum. quemadmodum enim ligna, domeſtico inſtrumento materiæ rationẽ adhibentia, forma omni priuata ſunt, quæ in eo ſpectatur (nam neq; ſedilis formam habet, neq; abaci, neq; alterius id genus ullius) ſic materia quoq; cum fundamẽtum quoddã ac omnium quæ in corporibus cõſiderantur formarum ſit conceptaculum, ne unam quidem propriam formam obtinebit. Hęc igitur ſecundum tres dimenſiones in molẽ exaucta ſubiectum ſecundum hoc eſt corpus exquale ſeu qualitatis expers ex Ariſtotelis facit ſentẽtia. Quãdoquidem enim per ſe ſubſiſtere qualitates haudquaquam ualebant (nam ipſum eſſe qualitas omnis habet in corpore,) corporis eguere, quod, ut in ipſo exiſterent, propria ratione qualitate uacaret. Huic igitur parte quadam ſicca & calida accedens qualitas ignem effecit. frigida & humida aquam. rurſus ſicca & frigida terram. aerem autem calida & humida, non quod actu uel incorporea materia, uel corpus exquale aliquando fuerit; ſed id dicimus rectum generandarum rerum ordinem cõtemplantes, diuidenteſq; hæc cogitatione, quæ natura ſeparari non poſſunt. Quæ ergo ſuperueniunt qualitates corpori, ſecundo inquam ſubiecto, quatenus ipſi qualitate carenti aduenere, ſunt accidentia. ſubſtantiæ autem quatenus ignis, aquæ, elementorumq; reliquorum ſunt completiuæ. calida enim & ſicca igni uelut corpori qualitas ſuperindita eſt, ut autem igni, nõ hęc etiam ſupereuenire dicuntur, ſed huius magis complere ſubſtantiam. Quamobrem mediæ hæ quodam pacto ſe habent, nihilo magis ſubſtantiæ quam accidentia. nam corpori quidem ſimpliciter, quod trina in quam dimenſione conſtat, contigere: inſunt autem ſubſtantialiter elementis, cum completiuæ eorum ſubſtantiæ ſint. Quoniam igitur inquiunt non una ſpecies ut oſtenſum eſt habetur differentiarum, Ariſtoteles cum quaſi ad totam differentiarum reſpexerit latitudinem, de differentiis

neq; ut ſubſtantiis abſolute,neq; ut accidentibus enunciat. Nos ergo quid ad hæc dicimus? nempe hos ingenioſe quidem fuiſſe,cæterum nõ uere omnino cõmentos. nam ſi differentias eſſe Ariſtoteles inter ſubſtantias & accidentia uolebat , faciendum ei prædicamentum erat undecimum, quod inter ſubſtantiam atq; accidens medium eſſet , quo differentias referret. ꝙ ſi præter decem aliud nõ eſt,horumq; unum ſubſtantia,cætera autem omnia ſunt accidentia,nihilq; interiacet,entia omnia uel ſubſtantiæ uel accidentia ſint neceſſe eſt,ac nihil medium intercurrat. Quod autem ſubſtantiæ dubioprocul ſint differentiæ ipſȩ,cõpertum inde eſt,ꝙ completiuæ ſpecierum ſint eæ, ac de ipſis ſubſtantialiter prȩdicentur.nam ſi complent ſubſtãtias,ſubſtantiȩ quoq; uidelicet ſunt. nõ enim ſubſtantiam complent accidentia. Quod autem ſubſtantias eſſe eas uel ipſi Ariſtoteli uideatur,apertum eſt ex eo quoq; quod inferius partes eas uult eſſe ſubſtantiarum cum ait, „ Ne uero turbent nos partes ſubſtantiarum.& rurſus.Competit autem ſubſtantiis ac differentiis uniuoce ab iis dici omnia.declaratur id etiam ex Porphyrii uerbis.nam de iis ut placet peripateticis diſſerens ille,Differentia eſt inquit qua ſpecies eſt amplior genere.propria autem parte omnino eſt amplior.ergo pars quoq; ſubſtantia eſt,ſi quidem & ſpecies . Quamobrem & Ariſtoteles tum ex ſuis uerbis, tum ex iis quȩ Porphyrio ex Ariſtotelis ſententia prodita ſunt , ipſas differentias uult eſſe ſubſtantias.Quonam igitur pacto inquit, Proprium autem hoc ſubſtantiȩ nõ eſt, ſed differentiarum quoq;? quaſi diuerſȩ a ſubſtantia palam ſint differentiȩ. Itaq; cenſemus , quemadmodum in unitate & puncto & inſtanti diximus,hȩc ſub nullum prȩdicamentum redacta propterea eſſe Ariſtoteli,ꝙ pluribus cognita nõ eſſent hominibus. etenim recipere illa quoq; ſub quantum licebat dicenti quanti hoc tribui quidem in partes poſſe,hoc uero nõ poſſe.atq; id quod tribui poteſt,altera parte cõtinuum eſſe,altera diſcretum,nec ſunt tamẽ recepta:quoniam,ut ſȩpe diximus,nõ de iis:quȩ ſunt quatenus ſunt hoc loco diſputat,ſed quatenus de ipſis uulgo hominibus uidetur.ſic in prȩſentia quoq; ſubſtãtias eũ quidem eſſe ipſas nouiſſe differẽtias,cȩterum eas ſub prȩdicamentum nõ referre ſubſtãtiȩ, ꝙ hominum nota nõ ſint multitudini. Quod ſiquis dicat,atqui multis in propatulo ſunt differentiæ.hominem enim rationalem ac mortalem eſſe aiunt.reſpõdemus nõ de differentiis ceu de ſimplicibus,ut de ipſa per ſe rationabilitate aut irrationabilitate notionẽ iis, ſed quaſi de compoſitis haberi.rationale enim animal totum ut unum quidpiam norunt,& brutum ſimiliter.Porro & ſuperius dicebamus cũ ſubſtãtia partim ſimplex,partim cõpoſita ſit:ac ſimplex quædam ſit præſtantior corpore,quædam deterior, de ſola compoſita diſputare philoſophũ, quæ in generibus & ſpeciebus indiuiduiſq; ſpectatur. Nimirum igitur conferens inter ſe ſubſtantias ſola genera ac ſpecies aſſumpſit,& uero etiam indiuidua:quandoquidem ipſi & de ſolis his docere cõſilium eſt.differentiarum autem ne mentionem quidem fecit, quoniam ſimplices hæ ſunt. Hanc igitur ob cauſam dixit Ariſtoteles nõ eſſe hoc ſubſtãtiæ proprium . cæterum nõ ſimpliciter omnis dixit,uerum compoſitæ.nam nõ eſſe in ſubiecto nõ ſolum cõpoſitȩ,ſed ſimplici quoq; hoc eſt differentiis competit.Cum uero ſuperius nobis quadripartita entium tradita diuiſio ſit,quærendum ſub quod diuiſionis ſegmentum redigere oporteat differentias.dicimus itaq; ſi quæ præ multis ſunt differentias cepetimus,has ſub primo ſegmento quod eſt de ſubiecto & non in ſubiecto ſtatuendas. ſunt namq; hæ uniuerſales ſubſtantiæ. ſi eas quæ in multis , primum quidem ne differentias quidem has dici arbitramur.uti neq; genus,id quod in ipſis eſt animal.genus enim ſi id eſt quod de pluribus & ſpecie differentibus in quid eſt prædicatur, animal autem quod in Socrate eſt nõ dicitur de pluribus,utiq; genus nequaquam fuerit. & uero ſpecies ſimiliter quȩ eſt in indiuiduo ſpecies dici nõ poterit.cum ſpecies de pluribus & differẽtibus numero in quid eſt prædicetur.ſic & rationale in Socrate nemo proprie loquendo differentiam dixerit.de pluribus enim differentia & ſpecie differentibus in quale eſt prædicatur. at rationale in indiuiduo de eo prædicatur ſolo.nõ erit igitur differentia. Sed hæc partes eſſe dicimus indiuiduorum.ut enim ſpecierum partes ſunt genus & differentia , ſic quod in indiuiduo eſt animal & rationale partes ſunt indiuidui.quo circa nec ſub definitionem cadunt ut pote indiuidua. Aſſerit enim in libro de demonſtratione Ariſtoteles , indiuiduorum nec finitionem nec demonſtrationem eſſe. ſi enim ex generibus differentiiſq; conſtat finitio, in indiuiduis autem nec genus eſt nec differentia,dubium nemini eſt nec eorum haberi finitionem.at ſi finitio non eſt,utique nec demonſtratio:ſi quidem ex finitionibus demonſtrationes conſiſtunt.ꝙ ſiquis differentias quoque eas uocari dignum arbitretur,non abſolute differentias, ſed ut in indiuiduo differentias nominabimus , quibus differt hic homo ab hoc equo & hoc angelo. iccirco ſub quartum eas recipiemus ſegmentum , quod neque de ſubie-

cto eſt neque in ſubiecto. quandoquidem & completiuæ indiuidui ſubſtantiæ ſunt & particulares. de nullo enim prædicantur ſubiecto.

15 *Non conturbent autem nos ſubſtantiarum partes, quæ ita ſunt in toto, quaſi in ſubiecto ſint: ne forte cogamur eas non eſſe ſubſtantias confiteri.* Non enim ita ea *quæ ſunt in ſubiecto dicebantur quaſi vt partes ineſſent alicui.*

NE VERO NOS TVRBENT SVBSTANTIARVM PARTES, VT QVAE TOTIS IN SVBIECTO SINT, NE SVBSTANTIAS NON ESSE EAS FATERI ALIQVANDO COGAMVR.

Quod iniecturum Ariſtoteli ſcrupulum erat id præueniens ipſe in quæſtionem deduxit & ſoluit. addubitaſſet enim quiſpiam, quoniam ſunt in aliquo ſubſtantiarum partes (ſunt enim in ſubſtantiis) in aliquo uero & accidentia ſunt, partes ergo ſubſtantiarum ſunt accidentia, quod eſt abſurdum. hoc igitur ſoluens, traditũ eſt inquit quomodo accidens in aliquo dixerimus. non enim quod uelut ſubiecti pars eſſet proditum eſt: ſed ut quod ſine eo conſtare nõ poſſet. differentiæ autem uſum toti præbent, ac completiuæ ſubiecti ſunt, ipſumq; conſtituunt. quapropter tametſi in eo cõueniant ꝙ in aliquo ſint, eſt quoddam tamen in ipſis diſcrimen, quatenus hæ complent ſubiectum, ſuntq; ab eo inſeparabiles. illa uero nec complent, nec ſimul perpetuo ſunt. Quidam uero interpretes hanc uerborum ſeriem ei cenſent præponendam quæ de differentiis inquit, Porro non eſt id ſubſtantiæ proprium: ſed & differentia ex iis eſt quæ non ſunt in ſubiecto. oportebat enim aiunt cum per hæc ſubſtantiæ partem nullam in ſubiecto eſſe demonſtraſſet, ſubſtantiæ autem ſit & differentia, ita ſubiungere, nõ proprium eſſe ſubſtantię nõ eſſe in ſubiecto: quãdoquidem eſt & differentię. An uero & ordo hic recte ſe habet. cum enim neq; ſpecies neq; genera neq; differentias quæ partes ſubſtantiarum ſunt in ſubiecto eſſe oſtenderit, inferendus uniuerſalis quidam ſermo erat, ne partem omnino quidem in ſubiecto aliam quampiam eſſe ſubſtantiæ. Videtur autẽ ei ſermo eſſe nõ de partibus manu inquam & capite & pede, ſed de intelligibilibus uereq; partibus, ut rationali & mortali. hæc enim partes proprie hominis ſunt: ſi quidem ex iis homo conſiſtit. ergo de intelligibilibus loquitur rationali atq; mortali. ſunt enim alię partes ſenſibiles, intelligibiles alię. nunc uero de intelligibilibus diſputat. ſic enim ordo ſpeculaminis huius opportunitatem habet. quoniam enim non proprium ſubſtantiæ eſt dixit nõ eſſe in ſubiecto, quandoquidem & differentiæ ex eorum numero habentur quæ in ſubiecto nõ ſunt, nequis perinde hoc ipſum dixiſſe putaret quaſi differentiæ ſubſtantiæ nõ eſſent, quæ proprie ſubſtantiæ ſunt, ob id ſubiunxit, Ne uero nos turbent ſubſtantiarum partes, ut quæ totis in ſubiecto ſint. alioqui intempeſtiue hoc interiectum ſpeculamen uideretur, niſi de intelligibilibus eum partibus loqui, rationali mortaliq; accepe rimus, quę propriæ ſunt partes hominis: ſiquidem homo ex iis conſtat. NON ENIM ITA IN SVBIECTO EA DICEBANTVR QVAE VT PARTES SVNT IN ALIQVO. Ideſt accidentia etſi in aliquo eſſe, non tamen ut pars in toto dicebantur. nam ſi quidquid eſt in aliquo id in ſubiecto neceſſario eſſet, partes quoq; ſubſtantiarum cum ſint in aliquo (ſunt enim in toto) in ſubiecto haberentur. nunc uero eſſe in aliquo uniuerſalius cum ſit, aliquod eſt ut in ſubiecto, quoddam ut pars in toto, aliud uero ſecundum alium in aliquo exiſtendi modum.

16 *Ineſt autem ſubſtantijs & differentijs omnia vniuoce prædicari. omnia enim quæ ab his prædicata ſumuntur, aut de indiuiduis prædicantur, aut de ſpeciebus. A prima nãque ſubſtantia nulla eſt prædicatio: de nullo enim ſubiecto dicitur. Secundarum vero ſubſtãtiarum ſpecies quidem de indiuiduo prædicatur: genus vero & de ſpeciebus & de indiuiduis. Similiter autem & differentiæ, & de ſpeciebus & de indiuiduis prædicantur. Et rationem quoq; ſuſcipiunt primæ ſubſtãtiæ, ſpecierum & generum: & ſpecies generis. quæcunq; enim de prædicato dicuntur, eadem & de ſubiecto dicentur. Similiter autem rationem differentiarum ſuſcipiunt & ſpecies & indiuidua. Vniuoca autem ſunt quorum & nomen commune eſt, & ratio eadem. Quare omnia quæ a ſubſtantijs & differentijs ſunt, vniuoce prædicantur.*

COMPETIT AVTEM SVBSTANTIIS ET DIFFERENTIIS VNIVOCE AB IIS DICI OMNIA.

Ad ſecundum cõſequens tráſit ſubſtantię priore improbato.& uero nunc peculiare proprium quærit ſubſtantiæ:ſed & hoc ſtatim dánauit.idq; ex eo liquet quod differentias coniunxit: ut non ſoli competere ſubſtantiæ pateat. Ac prius quidem eiectum eſt,quaſi omni ſubſtantiæ,non ſoli autem inſit.hoc uero,quaſi nec ſoli nec omni conueniat.neq; enim cõpetit primæ.nam ea de quibus prædicetur non habet. neq; ſoli, quoniam & differentiis. OMNES ENIM AB HIS PRAEDICATIONES AVT DE INDIVIDVIS, AVT DE SPECIEBVS PRAEDICANTVR. Docet primum quæ nam a ſubſtantiis & differentiis prædicationem admittant,tum ſic uniuocam in ipſis accõmodat prędicationem.indiuidua enim inquit de nullo dicuntur ſubiecto.ſpecies de indiuiduis.genera de utriſq;.eodem modo & differentię de ſpeciebus atq; indiuiduis hæc autem & uniuoce de quibus prædicantur dicuntur. nam Socrates & homo eſt,& animal rationale mortale.eſt animal quoq; & ſubſtátia animata, & ſenſus compos. Sed & differentiarum nomen rationemq; accipit. dicitur enim rationale,eiuſq; finitionem excipit. rationale enim eſt id quod utitur ratione.nam & Socrates hanc rationem admittit.Et uero de ſpecie ſimiliter & genus & differentia prædicatur uniuoce. hoc uero etiam late patet,quæcunq; uniuoce de prædicato dicuntur ea de ſubiecto quoq; prædicatum iri . Iure igitur genus differentiaq; cum de ſpeciebus prædicentur uniuoce,de indiuiduis quoq;,de quibus & ſpecies,prędicantur.ſpecies autem de ſolis indiuiduis.indiuidua de nullo:quoniam nec ſubiectum eis ullum eſt.Contemplare hic porro quomodo utilis ei de uniuocis præceptio fuerit. id quod uel ipſe aperiens inquit, Erant autem uniuoca ea quorum & nomen cõmune eſt & ratio eadem. Hinc uero etiam conſide-
» ra quam aperte differentias ſubſtátias eſſe pronunciet. Si enim quæ ſunt in ſubiecto uel ſolum tribuunt nomen,uel neq; nomen neq; finitionem:uniuoce autem differentiæ de ſpeciebus prædicantur atq; indiuiduis,ipſæ ergo differentiæ ſubſtantiæ ſunt, & nõ accidentia.competit enim iis quæ ſubſtantialiter prædicantur & nomé & finitionem ſubiectis tribuere. Cuius igitur rei gratia cum ſuperius diſcernere eas a ſubſtantiis uideatur, iiſdem deinceps coniungit? nempe ob eam cauſam quam ſæpe recitauimus,quoniam hic ipſi inquam eo conſilium ſpectat, ut non de omni ſubſtantia,ſed de ſola compoſita doceat,cuius & homines multi notitiam obtinent.Socratem enim multi nõ modo Socratem eſſe,uerum hominem quoq; ipſum,& animal norunt.& uero hominis nomé in particularibus ferunt communiter omnibus.nomen quoq; ſimiliter animalis in hominibus & equis & reliquis animantibus.ipſius autem per ſe rationalitatis notionem nõ habent.ſed quamuis dicant rationale,compoſitum dicunt.rationale enim animal,hoc totum cognoſcunt.ſimiliter quoque in bruto ac cæteris differentiis.Proinde igitur differentias ipſas nõ plane hoc loco ſubſtantias eſſe dicit,ſed ipſas quidem uult eſſe ſubſtantias:ac ſuam ubiq; ſententiam detegit.nõ eiuſmodi uero ſubſtantias quales compoſitæ ſunt,de quibus hic ei ſermo eſt.Sic ergo & in phyſica cum triplicem ſubſtantiam prodiderit materiamq; & formá & præterea quæ ex utraq; ſimul & materia & forma conſiſtit,hic compoſitum ſolum uocauit ſubſtantiam:non autem materiam,neq; formam: quoniam nec de ſimplicibus ei ſermo eſt inſtitutus.

17 *Omnis autem ſubſtantia videtur hoc aliquid ſignificare.in primis igitur ſubſtantiis indubitabile & verum eſt quod hoc aliquid ſignificant. indiuiduum enim & vnum numero eſt quod ſignificatur.In ſecundis vero ſubſtantiis videtur quidem ſimiliter propter appellationis figurã hoc aliquid ſignificare,quando quis dixerit hominem vel animal,non tamen verum eſt:ſed magis quale aliquid ſignificant.neq; enim vnum eſt quod ſubiectum eſt,quemadmodum prima ſubſtantia: ſed de multis homo dicitur,& animal.Non autem ſimpliciter quale quid ſignificat quemadmodum album (nihil enim aliud ſignificat album ꝙ qualitatem) at ſpecies & genus circa ſubſtantiam qualitatem determinant.qualem enim quandam ſubſtantiam ſignificant.Plus autem in genere determinatio fit ꝙ in ſpecie.dicens enim animal plus complectitur quam qui hominem dicit.*

OMNIS AVTEM SVBSTANTIA SIGNIFICARE HOC ALIQVID VIDETVR.

Cum prima duo repudiauerit conſequentia, quæ ſunt non eſſe in ſubiecto,& omnia uniuoce

ab iis dici,ad tertium proprium tranſiuit quod eſt hoc aliquid ſignificare. Igitur dictio hoc,ſubiectum ipſi denotat. ſignificatiuum enim eſt demonſtrationis. Sic ergo materiam ipſe ſubiectum in Phyſica nominat.ambo enim finita ſunt,& ipſum hoc,quaſi ſub demonſtrationem cadens: & materia,ut quæ maneat eadem,omnibus quæ in ipſa ſunt uerſuram patientibus.ſiquidem transfigurari lebes poteſt & ſtatua fieri.& ſtatua rurſus figuram immutans aliud fieri quidpiam,ære id nihilominns manente quod prius erat quam lebes factus aut ſtatua aut quidquam eiuſmodi eſſet. itaq; & ipſum hoc & materiam ſubiecta appellat.Pronomen uero aliquid,nõ de ſubiecto ſubſtantiam nominat:quoniam permanet,nec quoquam eget, nec eſt in ſubiecto, ſed ipſa ſubiectum omnibus eſt,auctorq; unitatis,hoc eſt unum ſignificandi, ut hoc lignum, hic homo. Ipſum ergo aliquid,particulare indicat.ambo autem, cum dicuntur hoc aliquid, particulare ſubiectum, indiuiduam inquam ſubſtãtiam declarant,ut hunc hominẽ,aut hoc lignum.in his enim ipſum hoc ſemper fert Ariſtoteles,in indiuiduis inquam quæ apparent ac ſenſibus percipiuntur: quippe hæc ea ſunt quæ ſola recipiunt indicationem,quæq; ſunt ſubiecta dũtaxat omnibus.dictionem autẽ tale in infinito & uniuerſali uſurpat.iure namq; uniuerſale omnium ſimpliciter rationem obtinet. At Plato hoc aliquid in uniuerſali tanquam finitum uelut in Ideis neceſſario capiebat.eas enim in prímaria eſſentia , ac ſubſtantias eſſe affirmabat. quale autem in ſingulari. nam infinita hæc uocabat propterea,ꝙ in ſtatu nõ eſſent, ſed ipſum eſſe in fluxu ac refluxu haberent. recte igitur ambo alio atq; alio propoſito capientes dixere.Porro & hoc proprium reiicit,quaſi non omnem ſubſtantiam quamuis ſolam comitetur.nam ſpecies inquit & genera, ut homo & animal, hoc quidem aliquid ob ſingularem uocis effigiem ſignificare uidentur:cęterum multitudinem magis contentricemq; aliquorum plurium cõmunitatem ac qualitatem quandam referunt,cum cõmunitatem particularium ac collectum declarent. Operæ autem precium eſt quærere, quomodo in ſubſtantia dicat ſignificare & nõ eſſe,ſi res eſt ſubſtantia. ſignificantur enim res nec ſignificant. Dicimuſq; quod uocis eſt de re quandoq;,& quod rei eſt de uoce ob mutuum prædicari cõplexum.funguntur enim res uocum interim munere,ut nõ tanquam res ſignificent,ſed tali modo nominentur,ut Socrates ſi ipſum inquirentibus in multitudine ſpectetur. interdum uero quæ rei ſunt uoces obeunt , ut Socrates ambulat,non ꝙ nomen Socrates ambulet. uox etenim eſt,uox autem nõ ambulat, ſed ꝙ res quæ nomen eiuſmodi habet,illa ambulet.ſic ergo & hoc loco,propter uocis implicationem,ſubiectum prædicationem uocis accepit,quod eſt ſignificare:ac nunc præſertim,ubi de ſignificatiuis ſibi uocibus diſputandum propoſuit.Inſtitutum enim eſſe Ariſtoteli diximus,de uocibus,rebus, conceptibuſq; explicare.Subſtantia igitur ut uox quidem,ſignificat,nec ſignificatur.ſunt enim ſignificatiuæ rerum uoces. ut res uero ſignificatur,nec ſignificat. nam ſignificantur quidem a uocibus res,ipſæ uero aliorum nõ ſunt ſignificatiuæ.Quemadmodum autem ipſa per ſe ſignificatiua rerum nomina ſunt,ſi autem parti orationis cuiquã coniungantur,ſignificantur magis ab ea quodam modo,ita uel hoc loco cũ dixero Socrates,per Socratis nomen ſubſtantiam notaui.cum autẽ Socratem philoſophum,uel Socrates ambulat pronunciauero,tunc per philoſophum,uel per ambulans ſignificatur magis quam ſignificet nomen . Cæterum & ad hoc animaduerſione opus eſt, indiuiduam Ariſtoteli ſubſtantiam hoc aliquid,uniuerſalem tale appellari.Platoni contra,nec eos mutuo diſcrepare. utranq; enim hoc aliquid & tale nomines licet. nam hoc aliquid, finitum: tale autem,infinitum declarat.Enimuero in utraq; & finitum eſt & infinitum.in indiuidua quidem finitum,ipſum numero unum: infinitum autem, ipſum mutari adeo, ut ſecundum perpetui affectus dogma,Heracliti inquam,ne uox quidem de ſeipſo remaneat,ut Socrates.habet enim eſſe ipſum in fluxu ac refluxu,perinde atq; res naturales alię.In ſubſtantia uero uniuerſali finitum eſt ipſum immutabile,ut uniuerſalis hominis,atq; animalis. infinitũ, in multitudine errare atq; allabi. homo enim ſi dixero,ſum particulares omnes cõplexus. IN SECVNDIS VERO SVBSTANTIIS VIDETVR QVIDEM SIMILITER FIGVRA APPELLATIONIS HOC ALIQVID SIGNIFICARE. Pronunciatione quidem ſingulariter facta,hoc aliquid ſignificare uidentur,cum homo aut animal dixerimus. uerum tamẽ nõ hoc aliquid,ſed tale hoc eſt ſimilitudinem deſignant,qua homines quatenus homines ſunt ſimiles inter ſe habentur,& animalia quatenus animalia. magis ergo quale quidquam propterea indicat, ꝙ plura uniuerſalis homo indiuidua complectatur. NON TAMEN VERVM EST. Quoniam ex eius rei ignorãtia quod nõ omnis ſubſtantia hoc aliquid cõnotet, fiunt paralogiſmi hoc eſt deceptoriæ ratiocinationes,qui a græcis utines ideſt nõ aliqui nominantur:iuxta Homeri-

cum Vlyſſem, qui Vtin ſeipſum opportune appellauit. Vtinis paralogiſmi exemplum. Siquis eſt
Athenis,is non eſt Megaris. homo autem eſt Athenis. homo igitur non eſt Megaris. homo enim
nõ eſt aliquis,neq; hoc aliquid ſignificat. Simile huic & illud eſt, Quod ego ſum tu nõ es.ut enim
uerbum aliquis indiuiduam ſubſtantiam declarat,ita & uerbũ ego. Eſt ergo paralogiſmus in uer
bo aliquis ſeu quis.nam uerbum ſiquis alter uniuerſale eſſe cogit,quod falſum eſt:alter in particu
lari ipſum capit,& uerus tunc ſermo eſt. nam aliquis homo uerbi gratia Socrates aut particularis
alius qui Athenis eſt,Megaris nõ eſt,ne ſit ipſe a ſeipſo diuulſus. ita ergo dicas oportet, Quiſquis
eſt Athenis,is nõ eſt Megaris. Socrates Athenis eſt. Megaris igitur Socrates non eſt. Itaq; ob id nõ
tamen uerum eſt dixit:quoniam cum plura ſint ſingularia,genus & ſpecies eorum ſimilitudinem
referunt. NON ENIM SVBIECTVM VELVT PRIMA SVBSTANTIA
EST VNVM. Quemadmodum uox,quæ ſingularis eſt figuræ,atq; eam ob rem de uno ſer/
ri uidetur ſubiecto.homo enim ſecunda ſubſtantia atq; animal dicitur, non homines animaliaq;.
NON SIMPLICITER AVTEM QVALE QVIDQVAM SIGNIFICAT
VELVT ALBVM. Quale ipſum cõmunit, atq; ab æquiuocatione propter accidentia uin/
dicat.eſt enim differentiis atq; accidentibus quale. qualitatem autem non dicit qualis eſt acciden/
tis.neq; enim ſubiecto accedens illa neq; ab eodẽ decedens quidquam cõfert aut nocet. genera au/
tem & ſpecies illorum quorum eſſe dicuntur, ac de quibuſcunq; prædicẽtur cõpletiua ſunt, atq;
ut ipſe ait qualitatem circa ſubſtantiam determinant,hoc eſt talem aut talem ſubſtantiam determi
nant,atq; diſtinguunt,confuſamq; ipſam diſcernunt,ſynceramq; ſeruant eſſentialem cuiuſq; ſub/
ſtantiæ qualitatem. Nam cum contineat ſubſtantia corpus & incorporeum,& hęc cõfuſa indiſcre
taq; ſint,harum diuiſio ſpecierum,cuiuſlibet qualitatem ſecreuit. Rurſus cum res plures ambiat
corpus,animatum atq; inanime confuſa diſcriminat,ac cuiuſq; proprium definit. Similiter & plu/
ra complectẽte animato,huius ſpecies proprium ſingulis limitant.eodem & in cæteris modo. Ani
mal enim & planta,quæ ſuorum ſubiectorum genera ſunt,ac ſub animato corpore conſtituta,ſub
ſtantialem ſpeciebus ſuis qualitatem ſuo ipſorum interuentu decernunt. Ac quonam igitur pa/
cto inquiunt prędicari genera & ſpecies in quid eſt dicebantur,nunc uero Ariſtoteles quale ab iis
determinari circa ſubſtantiam affirmat? Dicimuſq; quatenus differẽtiis impertiuntur ſpecies qui/
dem actu,genera autem ſiue poteſtate ut placet peripateticis, ſiue actu ſecundum Platonicos, ea/
tenus quale dici circa ſubſtantiam definire. in quale enim eſt prædicantur differentiæ. Quæren/
dum uero eſt quomodo ſignificare ſubſtantiam dicat,quanquam ſignificatur ea magis,neq; ſigni
ficat. Itaq; ad hoc reſpõdemus,uti proditum eſt ſæpenumero diſputare de uocibus & rebus & cõ/
ceptibus propoſitum Ariſtoteli eſſe. ſignificat ergo ceu uox nec ſignificatur ſubſtãtia. ſignificatur
autem ut res nec ſignificat. A uocibus enim ſignificãtur res,ipſę uero ſignificatiuę nõ inter ſe ſunt.
Nomina enim ut ipſa per ſe ſignificatiua ſunt rerum,orationis autem ſi cuipiam parti iungantur.
ſignificantur magis ab ea quodámodo. perinde ergo & hoc loco cum Socratem dixero, per nomẽ
ſubſtantiam Socratis notaui.cum uero Socrates philoſophus,uel Socrates ambulans,tunc ſignifi/
catur nomen magis per philoſophum uel per ambulans quam ſignificet. & non ipſum, ſed magis
aliud quidquam ſignificat. ſic ergo uel hic, ipſa per ſe res ſi capiatur ſubſtantiæ, nihil ſignificat:
cum uero complicata uoci fuerit, tunc ab illa ſignificatur. AMPLIVS AVTEM GE/
NERE QVAM SPECIE DETERMINATIONEM FACIT. NAM QVI
ANIMAL DICIT PLVS COMPLECTITVR QVAM QVI HOMI/
NEM DIXERIT. Hoc eſt,etſi ſubſtantia omnis ſecunda ſubſtantialem rerum qualitatem
decernit, genus tamen magis uniuerſaliorem cõmunioremq;,ſpecies particulariorem qualitatem
diiudicat.

18 *Ineſt autem ſubſtantiis nihil illis eſſe contrarium. Primæ enim ſubſtantiæ quid erit cõtrarium,
vt cuidam homini, vel cuidam animali? at vero nec homini nec animali aliquid eſt contrarium. Nõ
eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, ſed etiam multorum aliorum, vt quantitati. bicubito enim vel
tricubito, nihil eſt contrarium. at vero nec decem, nec alicui talium. Niſi forte quis multum pauco
dicat eſſe contrarium, vel magnũ paruo. Determinatorũ vero quantorũ nullũ nulli eſt cõtrarium.*
COMPETIT SVBSTANTIIS NIHIL QVOQVE IPSIS ESSE CON/
TRARIVM.

Ad quartum tranſgreditur conſequens tertio quoq; dánato, ut poţe ſoli netum nõ omni competente. eninuero hoc eſt, nihil contrarium eſſe ſubſtantiæ. ait enim quid nam contrarium eſt Socrati, aut alii cuiquam indiuiduo? At uero nec ſecundæ. nam quid homini eſt aut animali contrarium? Verum ſiquis dixerit, quid igitur nõ aduerſatur ignis aquę, & terra aeri? Dicimus repugnare ſibi hæc mutuo nõ qua ratione ſubſtantiæ ſunt, ſed qua affectæ ſunt qualitatibus. aquæ enim qualitati frigidæ atq; humidæ calida & ſicca oppoſita eſt ignis. nõ ipſæ ergo inter ſe pugnant ſubſtantię. nam hęc nõ per tota ſeipſa contraria ſunt, cum nõ materia & corpore, ſed ſolis obluctentur qualitatibus. Sciendum eſt rationabilę irrationabili nõ eſſe contrarium. ſiue enim negatio rationabilis irrationabile ſit, negatio contrarium non eſt: ſiue poteſtatem affirmandi habeat quæ ſpeciem quandam a rationabili diuerſam declaret, ne ita quoq; contrarium eſt rationabile irrationabili, cũ in eſſe ipſum deducat atq; conſtituat. Sed neq; ſpecies alia contraria eſt ſpeciei. uerum contrarietates circa differentias & qualitates uiſuntur. Forſitan uero ſiquis diligenter exquirat, ne penes quidem qualitates obiectam eſſe igni aquam profitebimur. ſi dunt enim circa idem ſubiectum contraria, atq; ita aduerſum ſe inuicem bellum ſuſcipiunt, utroq; ſtudente eorum ſubiecto potiri, & alterum expellente. Ignis ergo ſi caliditati frigiditatiq; alternis nõ ſubiacet, ne proprie quidem caliditati ut in igne, oppoſitum quidquam eſſe cenſebimus, ſi oppoſita ut dicimus circa idem pugnant ſubiectum. Hoc uero etiam reprobat, perinde quaſi nõ uni ſubſtátiæ quáuis uniuerſæ competat. quáto enim nihil inquit cõtrarium, ut denario, uel bicubito. nam quid eſſe iis poteſt cõtrarium? non enim quadricubitum contrarium bicubito corrumpunt nam ſe mutúo contraria. hic uero auctio bicubiti eſt quadricubitum. NISI QVIS MVLTVM PAVCO VEL MAGNVM PARVO DICAT ESSE CONTRARIVM. Atqui ne hæc quidem cõtraria ſunt quanta. quoniam ex multis paruis magnum, & multum ex pluribus paucis conſiſtit. atq; hæc paulopoſt nõ quanta eſſe, ſed ad aliquid oſtendet. Verum tamen etſi quis conceſſionem inquit dederit ut quanta ſint, nihil tamẽ noſtra intererit. ſatis enim nobis eſt ad demonſtrandum nõ uni ſubſtantiæ nullum cõtrarium ineſſe, ſi quantis etiam definitis id competat. Definita quanta ea nominant quæ circũſcriptam quibuſdam finibus habent quátitatem, neq; relatione ad aliud dicuntur. paruum autem & magnum, & multum & paucum ſunt infinita.

19 *Videtur autem ſubſtantia non ſuſcipere magis & minus. Dico autem, non quoniam ſubſtantia non eſt a ſubſtantia magis & minus ſubſtantia (hoc enim dictum eſt quoniam eſt) ſed quoniam vnaquæq; ſubſtantia hoc ipſum quod eſt, non dicitur magis & minus: vt ſi eſt eadem ſubſtantia, homo, non erit magis & minus homo, neq; ipſe ſeipſo, neq; alter altero. non enim eſt alter altero magis homo, ſicut eſt album alterum altero magis & minus album: & bonum alterũ altero magis & minus bonum. Sed & ipſum ſeipſo magis & minus dicitur: vt corpus cum ſit album magis nunc album eſſe dicetur quam prius. & cum calidum ſit: magis & minus calidum dicitur. Subſtantia uero non dicitur magis neq; minus. nihil enim homo magis nunc homo quam prius dicitur, neq; aliorum quicquã quæcũq; ſubſtantiæ ſunt. quapropter non recipiet ſubſtantia magis & minus.*

VIDETVR PORRO SVBSTANTIA NON ACCIPERE MAGIS ET MINVS.

Ad quintum conſequens acceſſit, a ſubſtantia inquam nõ admitti magis & minus. Verbum autem uidetur nõ fingi hoc loco ſignificat, ſed quod perſuadere nõ aliter queas quodq; deponi non poteſt. Proprium uero hoc ex proxime antecedenti ſequitur, ortumq; ex illo obtinuit, ſubſtantiæ cõtrarium nihil eſſe dicente. fieri enim magis & minus in iis natura comparatum eſt in quibus & contrarietas, idq; nõ ſimpliciter. nõ enim cõtraria quæcũq; magis & minus accipiunt, ſed quæ miſceri inter ſe natura apta ſunt. par enim & impar quanquã ſunt cõtraria, magis tamẽ & minus nequaquam admittunt: quoniam nec miſceri natura ſunt idonea. neq; enim eſt par magis par pari: neq; impar impari magis impar. albũ autem albo magis eſſe album dicitur: quoniam nigro ſuapte miſceri poteſt natura. dicitur enim id magis album quod a nigro longius diſtat: minus uero albũ quod plus cum nigro miſtionis accepit. & uero ipſum quidquam ſeipſo magis album dicitur. aliquid enim cum album nunc fit, fit ſeipſo albius, diſcreto quod in ipſo immiſtum eſt nigro. ſimiliter & in aliis. ergo ſi nec omnia magis minuſq; admittunt contraria, ſed ea duntaxat quæ miſceri

natura

natura ualent, multo minus ea quæ ne ullum quidem prorſus habent contrarium magis & minus recipient. Sciendum contraria ipſa fines eſſe, magis autem & minus uiam ad contraria. Ac contraria quidem uocat album & nigrum. magis uero & minus, mutationem ex albo in nigrum, uel ex nigro in album. quæ nõ tota ſimul fit, ſed uia quadam per acceſſionem utitur, facta ex albo uel nigro in alterum tranſformatione. Itaq; cõtraria ubi ſunt, ibi aduerbia magis minuſq; ſunt. & ubi non ſunt contraria, neq; magis & minus: ubi item magis minuſq;, ibi contraria, & ubi magis minuſq; nõ ſunt, nec ibi contraria habentur. quatuor enim ſemper hæc inter ſe contingunt. uerum hæc ex Platonis ſententia medio prædita dicuntur. neq; enim ſemel natura a contrario in id quod plane contrarium eſt tranſilit, ſed uia utitur quadam, fitq; minus album, & minus adhuc, atq; ita nigrum. Ariſtoteles uero non omnia inquit contraria mediis diſtincta eſſe ut Plato affirmabat: ſed nouit etiam quæ medio careant: tametſi duo dũtaxat, par & impar, & morbum ſanitatemq;. Quidam uero & horum media eſſe arbitrantur. paris enim qui in duas æquales portiones diuiditur, & imparis qui in duos pares nõ ſecatur numeros, tres medii habentur, pariter par, qui uſq; ad unitaté æquali partitione diſſecatur, ut numerus trigintaduo, in ſedecim, & octo, & quatuor, & duo, & unum. & impariter par, qui multis paribus acceptis ſectionibus in numerum imparem deſinit, ut quadragintaocto, in uigintiquatuor, &.xii. &.vi. & in tria numerum imparem terminat. & pariter impar qui in duas quidem partes æquales diſiungitur, cæterum eius ſegmenta protinus imparia ſunt, ut decem & octo in.viiii. &.viiii. diductus. ac ſunt quidem ut aiunt paris & imparis ii quos diximus medii: morbi uero ac ſanitatis conualeſcentia. Si magis & minus non admittit ſubſtãtia, quomodo in libro de generatione atq; interitu minus calidũ aerem dicit ut igni collatum? calidior eſt enim ignis aere. & aer quam aqua humidior. & aqua frigida magis quam terra. & terra igne ſiccior. hæ autem ſubſtantiæ ſunt. Ac dici poteſt qualitates has rurſus nõ ceu ſubſtantias magis ac minus ſuſcepiſſe. quælibet enim in proprio ſubiecto plurima eſt. ut accidentia uero intendi ac remitti. nam quod minus eſt ſi in id quod eſt magis euadat, nõ ſpeciem aboleuit. aer autem acceptis igneæ caliditatis menſuris aer nõ manſit. Illud uero tenendum eſt, nõ eſſe in ſolis accidentibus magis & minus cum demutationem ſpeciei nõ faciunt. uiuit enim magis mens quam anima. Enimuero non omnino fit magis & minus ob contrarii miſtionem. tametſi nanq; immortalis anima eſt, minus tamen uiuit quam mens. Compoſita quoq; eſſent hoc pacto elementa. erit enim humidus ignis, ut pote minus ſiccus quam terra, & aqua ſicca, quaſi in humilitate aeri cedat. atq; in aliis ſimiliter elemẽtis. ſed hęc ſpeciem obtinuere. Quamobrem minoris id genus rationes, remiſſiones magis ſunt degenerationesue formarum. Sicut & luna quę cum quintę ſit eſſentię ultima, quãuis ſub ſeipſa contentorum particeps nõ ſit, habet tamen quidquam in ſe forma diuerſum, ut facies ea declarat quæ in ipſius medio pleniluniis apparet. & color qui in eius deliquiis carbonis ſpecie cernitur, qui diſſimilaris eſt. horum enim neutrum terræ miſtione, ſed quintæ eſſentiæ luciditatis remiſſione prouenit. DICO AVTEM NON SVBSTANTIAM SVBSTANTIA NON ESSE MAGIS MINVSQVE SVBSTANTIAM. Qm̃ enim ſuperius primã ſecũda magis eſſe ſubſtãtiam dixit, (eſt enim inquit ſubſtãtia quæ potiſſimũ & primo & maxime dicitur) & ipſius ſecundæ ſpeciem magis genere eſſe ſubſtantiam, cum ait ſecundarum uero ſubſtantiarum magis ſubſtantiam eſſe ſpeciem quam genus, merito in quæſtionem uocat, quomodo cum ſubſtantiam ſubſtantia magis eſſe ſubſtantiam ſupra cõmemorauerit, nunc dicat uidetur autem ſubſtantia non admittere magis & minus. Cui ſolutionem inferens inquit, non dictum eodem eſſe modo magis quidem & minus eſſe illic, hic uero non eſſe. ibi enim ſubſtantiarum collationem ordinemq; ſecundum profunditatem contemplando, primam ſecunda magis ſubſtantiam eſſe pronunciabat, quaſi hominum magis pluralitati cognita eſſet. & ſecundæ ſpeciem magis, q; primæ ſpecies ſit quam genus propinquior. hic uero ſecundum latitudinem collationem faciens, indiuiduum inquit neq; ipſum ſeipſo, neq; aliud alio magis eſſe minuſq; ſubſtantiam. Socratem enim neq; ipſum ſeipſo magis & minus quis hominem dixerit, neq; Socratem Platone magis hominẽ. Sed neq; ſpecies uel ipſa ſeſe, uel alia quam alia magis ſubſtantia eſt, ut homine equus nihilo eſt magis ſubſtãtia. eodem pacto & in generibus. Enimuero proprium hoc ſeu conſequens omni quidem, nõ ſoli tamen competit ſubſtantiæ. etenim nõ admittit quantum magis minuſq;, quoniam nec quodpiam habet contrarium. Sed neq; par neq; impar, quoniam ne miſceri quidem hæc ſuapte poſſunt natura. Quamobrem uero quemadmodum in propriis aliis ad finem aiebat nõ eſt autem hoc ſubſtantiæ proprium, quandoquidem licet omni uerbigratia inſit,

nõ ſoli tamen, aut ſoli quidem, ſed nõ omni, nõ perinde & hoc loco fecit, dixitq; nõ proprium hoc eſſe ſubſtantiæ quáuis omni conueniat, ſiquidem quantum magis minuſq; nõ ſuſcipit. Dicimus, hoc propterea q ex dictis pateret omiſiſſe. quoniam enim coniuncta ut dixi ſunt cõſequentia, planeq; id quod eſt nõ eſſe aliquid magis & minus, ex eo quod eſt non habere contrarium ſequitur, paulo uero prius nec ſubſtantiæ nec quanto aliquod ineſſe contrarium oſtendit, id nobis colligendum ac ſubaudiendum reliquit, nempe nõ ſolius eſſe ſubſtantiæ magis ac minus nõ admittere, ſed etiam quanti.

20 *Maxime vero proprium ſubſtantiæ eſſe uidetur, quod vnum, & idem numero eſt, contrariorum ſuſceptiuum eſſe: vt in alijs quidem non habet quiſquam quod proferat tale, quæcunque non ſunt ſubſtantiæ: quod cum ſit vnum numero ſuſceptibile contrariorum ſit: velut color, qui eſt vnus & idem numero, non dicitur albus & niger. neq; eadem actio & una numero, praua & ſtudioſa. ſimiliter autem & in alijs quæcunq; non ſunt ſubſtantiæ. Subſtantia vero cum vnum & idem numero ſit, ſuſceptiua contrariorum eſt: vt quidam homo cum unus & idem ſit, aliquando quidem albus, aliquando ſit niger: & calidus, & frigidus: & prauus, & ſtudioſus. in alijs autem nullis aliquid tale videtur. Niſi quis forſitan inſtet, dicens orationem & opinionem, cõtrariorum eſſe ſuſceptibilia. eadem enim oratio vera & falſa videtur eſſe: ueluti ſi uera ſit oratio ſedere quendam, eo ſurgente ipſa eadem falſa erit. ſimiliter autem & de opinione. ſi quis enim uerum putet aliquem ſedere, ſurgẽte eo falſo putabit eandem de ipſo opinionem habens. Sed ſi quis & hoc ſuſcipiat, tamen modo differt. nam ea quæ in ſubſtantijs ſunt, ipſa quidem mutata, ſuſceptibilia ſunt contrariorum. Frigidum enim ex calido factum mutatur (alteratur enim) & nigrum ex albo, & ſtudioſum ex prauo. ſimiliter autem & in alijs vnumquodq; eorum mutationem ſuſcipiens, ſuſceptibile cõtrariorum eſt. Oratio nãque & opinio ipſa quidem immobilia omnino perſeuerant: cum vero res mouetur, contraria circa ipſa fiunt. oratio nãque eius qđ ſedeat aliquis permanet eadem: cum uero res mota ſit, aliquãdo quidem uera, aliquando autem falſa dicitur. ſimiliter autẽ eſt & in opinione. quapropter ſaltẽ modo proprium ſubſtantiæ eſt, ut ſecundum mutationem ſuiipſius ſuſceptibilis ſit contrariorum. Si quis autem recipiat etiam hæc, orationem & opinionem ſuſceptibilia eſſe contrariorum, nõ eſt hoc uerum. Oratio nãque & opinio non in eo qđ ipſa aliquid recipiant, contrariorum ſuſceptibilia eſſe dicũtur: ſed eo qđ circa alterum aliqua paſſio facta ſit. nam in eo qđ res eſt aut non eſt, in eo etiam oratio uera uel falſa eſſe dicitur: non in eo qđ ipſa ſuſceptibilis ſit contrariorum. ſimpliciter enim a nullo neq; oratio neq; opinio mouetur, quapropter non erunt ſuſceptibilia contrariorum: cum nulla contrarij ſit paſſio in eis facta. Verum ſubſtantia in eo quod ipſa contraria recipiat, in hoc ſuſceptibilis eſſe contrariorum dicitur. languorem enim & ſanitatem ſuſcipit: & candorem et nigredinẽ: & unumquodque talium ipſa ſuſcipiendo, contrariorum ſuſceptibilis eſſe dicitur. quare proprium erit ſubſtantiæ, cum unum & idem numero ſit, ſecundum ſuiipſius mutationem, ſuſceptibilem contrariorum eſſe. De ſubſtantia quidem hæc dicta ſint.*

MAXIME VERO PROPRIVM ESSE VIDETVR SVBSTANTIAE, QVOD IDEM VNVMQVE NVMERO EST, VICISSIM ID CAPAX ESSE CONTRARIORVM.

Sextum hoc conſequens proprium aſſignauit ſubſtantiæ, quod & inter cætera præcipuum habet: id inquá q una numero ac eadem manens, contrariorũ ſit capax. Socrates enim unus idemq; permanens, modo caleſcit, modo frigeſcit. & in qualitatibus ſimiliter aliis, reliquiſq; accidentibus. Hoc autem ſoli competit ſubſtãtiæ, uerum nõ omni. aliud enim pręter ipſam nihil, unum idemq; manens numero, natura eſt aptum cõtrariis excipiendis, accidentia inquam. ab ea enim ubi diſceſſeris, accidentia omnia ſunt. neq; enim prorſus natura comparatum eſt accidens accidenti ſubijci, ut illi exiſtendi primordium præſtet. non enim ſubiacet album nigro uel calido, neq; id genus alicui. eadem & in aliis accidentibus ratio eſt. ergo nec capax eſt contrariorum. competit igitur hoc

ſoli quidem, nō tamen omni. nam ſecundæ id nequaquam conuenit. neq; enim unum idemq; numero dici proprie uel genus uel ſpecies poſſit, cum proprie unum numero circa indiuidua ſpectetur. Præterea quãuis unum ſit ſpecies, nō tamen eſt contrariorum capax. neq; enim corpus eſt, ut caliditatem uel frigiditatem uel eiuſmodi quidquam accipiat. ſimiliter nec genus. ſed hæc ſane effectiua eſſe contrariorum, aut diuidi in contraria dicuntur, mortale inquam & immortale. rationale atq; irrationale. At ne cōtraria quidem hęc ſunt ſiquis acrius inſpexerit. corrumpuntur enim inter ſe contraria: hæc autem mutuo ſe magis aſſerunt quam corrumpant. ſimpliciter enim rationale atq; immortale bruta & mortalia promunt in naturam. Quid ergo ſi nō omni ineſt ſubſtantiæ, id eius maxime proprium eſſe arbitratur? Dicimus itaq; cum prodita ſex quædam uelut propria ſubſtantiæ ſint, primum quartum quintumq; eſſe quę omni ſubſtantię non tamen ſoli competerent, nō eſſe inquam in ſubiecto, quod differentiæ quoq; cōſtabat. & quartū, nihil eſſe illi contrarium, quod & quantis aderat. præterea & quintum, nō admittere inquã magis & minus, quod & ipſum ſuppetebat quantis. At ſecundum, quod erat ſubiecta iis omnia dici uniuoce, neq; omni competere. nec enim cōuenit primæ. neq; ſoli, quãdoquidem & differentiis. Tertium autem, quod eſt hoc aliquid ſignificare: & ad hoc, ſextum, unum inquam idemq; numero manens capax contrariorum eſſe, ſoli ſubſtantiæ ſubeſſe, quãuis nō omni. Ergo ne unum quidem ex quatuor iure approbat, quoniam nō ſoli inerat. nemo enim quod & alii cōpetit, id eſſe alicuius dixerit proprium, tametſi omni adeſt ſubiecto: ſed magis quod ſoli quãquam nō omni. At cur duorum tertii & ſexti, ſextum anteponit? quoniam illud, quod eſt ſignificare hoc aliquid. i. ſingularē numerū ſecūdæ ſubſtantiæ ſola uoce conuenire uidebatur. hoc uero re ipſa uidetur congruere. Quocirca ut omni quoq; ſubſtãtiæ aſſignatum cohærere proprium oſtendamus, hoc pacto immutatis parum philoſophi uerbis dicamus. Maxime uero proprium ſubſtantiæ eſſe uidetur, indiuidua quæ ſub ea cōtinentur, uiciſſim capacia eſſe contrariorum. ſic enim & de omni ſubſtantia proprium hoc prædicabitur, neq; aliorum ulli congruet prędicamentorum. nam nec quanti indiuidua, uerbigratia decem: nec qualis, ut in hoc lapide album, capacia ſunt uiciſſim contrariorum. Verbum uiciſſim adiectum eſt, quoniam nō dealbatur ſimul ac denigratur Socrates: nec ſimul ægrotat ſanitateq; fruitur. ⸿Verba autem adiacent illa, unam eandemq; numero, quoniam numerus quoq; contraria par & impar admittit: nō unus tamen numero, ſed ſpecie unus: quando ne ut in numero quidem cōſiſtit par & impar, ſed ut in materia quę poteſt in par atq; impar diuidi. nam cubitale lignum & in par & i impar ſecatur. & pares equi poſſunt impares reddi alterius additione. Et uero corpus quãuis cōtraria admittat, ut album & nigrum, nō unum tamē numero, ſed ſpecie eſt unum. Sedenim ab Ariſtotelica ipſa dictione id quod dicitur contemplemur. MAXIME VERO PROPRIVM ESSE VIDETVR SVBSTANTIAE, QVOD IDEM VNVMQVE NVMERO EST, VICISSIM ID CAPAX ESSE CONTRARIORVM. Nam unum quidem numero, ut idem ſeruetur ſubiectum: idem uero, ne ſecūdum ſubſiſtentiam mutetur. fit enim color ex albo niger mutationem ſuſcipiens eſſentiæ. nam ſubſiſtentiam in eo quod album eſt propriam obtinet. itaq; ſi in nigrum mutetur, ſecūdum ſubſiſtentiam mutatus eſt. at Socrates unus & idem manens, quandoq; calidus, quãdoq; frigidus fit. & in aliis ſimiliter. Capax autem contrariorum, ut excipiendorum uiciſſim contrariorum facultatem oſtendat. nō enim excipere contraria, ſiquidem eſſent in eodem pugnantia, ſed capax dixit, quo ut expoſui facultatem indicaret. in aliis autē prædicamentis nihil eiuſmodi uidetur. Sed rogabit quiſquã fortaſſis, Quid ergo? & coruus hic eſt capax albedinis, uel olor nigredinis? quomodo igitur eſſe capax dixit contrariorum? Sed reſpōdemus, ab ratione haudquaquã fore alienam in coruo aliiſq; innumeris dubitationem, ſi capacem eſſe omnem ſubſtantiam contrariorum omnium dixiſſet. Neq; enim nigra fieri ualet ceruſſa, ſi maneat ceruſſa. neq; ignis ſi ignis maneat, capax frigiditatis humiditatiſue eſt. nec aqua, nec terra leuitatis. nunc uero nō omnium, ſed ſimpliciter contrariorum dixit. Quamobrem etſi coruus quoq; albedinem non accipiat, aut olor nigredinem, tamē caliditatem, frigiditatem, ac cæteras contrarias qualitates admittunt. & ignis licet nō frigiditatem uel humiditatem uel quid ei contrarium ſuſtineat, lationem tamen deorſum capit uiolentam, cum ſurſum ferri ſuapte natura incitetur. Quid uero de ſole & luna ac ſimpliciter cœleſtibus dixerimus? horum enim quoduis cum numero unum idemq; ſit, tamen contrariorum capax non eſt, niſi contrarias quis & hic cèperit motiones, quoniam ab ortu quidem motu feruntur cum uniuerſo, per ſe uero ipſa contrario cientur. In ſeptem autem errantibus, ab auſtralibus quoq; regio-

nibus ad aquilonias, & ab iis rurſus ad auſtrales tranſitum ceperis licet: in eamq; contrarietatem qua a terra longius recedunt, ac prope eandem iter tenent: nec nõ qua congrediuntur, digrediunturq;. In luna autem, & eius illuſtrationes & deliquia. Quo fit ut ſphæra ſola immobilis nõ capax contrariorum eſſe uideatur. Aliter quoq; reſpondeas. Supra diximus ineſſe hoc quidem ſubſtantiæ, uerũ nõ omni. neq; enim ſpeciebus competit ac generibus, ſed quæ ſub iis continentur indiuiduis. Vnica uero ne omnino generis quidem uel ſpeciei cuiuſpiam ſunt indiuidua, ut ſol & luna. & uero cælum prorſus unicum quoddam eſt. Nõ ergo ſermo arguitur Ariſtotelis, etſi capacia cæleſtia nõ ſit contrariorum. nam de indiuiduis quæ ſub generibus ſpeciebuſq; comprehenduntur, non de omni ſubſtantia agitur. Diximus item hoc ſoli ſubſtantiæ, quanuis non omni congruere. quanquam ne indiuiduis quidem ineſt uniuerſis, ut quidam putarunt, propter cycnum qui albũ nõ mutat. Verum tametſi oppoſitionem hanc nõ admittant, ſuſcipiunt tamen ut dictum eſt oppoſitionem aliam, quæ eſt calidi & frigidi, humidiq; ac ſicci. Secundæ autem ſubſtantiæ, ut quę ſunt immutabiles, non recipiunt contraria. ſimiliter & cæleſtia cum ſint immutabilia, quatenus talia ſunt, contraria nõ admittunt. Quidam uero difficultatem proponunt, nempe uniuerſalem hominem ſi mutabilis ſit, capacem contrariorum: ſin nõ mutabilis, deum igitur, ꝙ abſurdum eſt, fore. Dicimuſq; cõſtitutiuis eius partibus eſſe immutabilem, ut animali, rationali, mortali. homo enim nullus cũ animal ſit, fit inanimal. aut cũ rationalis exiſtat, expers euadit rationis. aut mortalis immortalitate fruitur. ſic enim & Plato opinatur, qui immutabilem eſſentia, actione uero mutabilem eſſe rationalem animã aſſerit. NISI QVIS FORSITAN INSTET, AC ORATIONEM OPINIONEMQVE EIVSMODI ESSE DICAT. NAM ORATIO EADEM ET VERA ET FALSA ESSE VIDETVR: VT SI VERA SIT SEDERE ALIQVEM, VBI IS CONSVRREXERIT, EADEM FALSA ERIT ORATIO. EODEM MODO ET DE OPINIONE. SIQVIS ENIM VERE OPINETVR SEDERE QVEMPIAM, VT IPSE SVRREXERIT, FALSO OPINABITVR IS QVI EANDEM DE IPSO OPINIONEM HABET. Quæſtionem quandam per ſe ipſe in medium adducit, quam ab aliquo exulcerari par erat: eiq; quoad fieri potuit ſolutionem affert. quiſquam enim dubitaſſet, quomodo ſolius dicat ſubſtantiæ proprium eſſe, oportere, quæ idem unumque numero eſt, capacem eam eſſe cõtrariorum. Nam ecce & pronunciatiua oratio, & opinio, quarum oratio tum pronunciatiua tum animo concepta quantum eſt, opinio autem quale, cum unum idemq; maneant, capaces ueritatis ſunt & falſitatis. quæ enim dicit oratio Socrates ſedet, ſi forte ſedeat Socrates, uera: rurſum ſi ſurrexerit, hæc eadem falſa eſt. Similiter & opinio de Socrate ſedente, ſi eum ſedere contingat, recte ſentit: ſi ſurrexerit, eadem falſo exiſtimat. Itaq; eadem oratio, atq; opinio eadem, cum unum idemq; maneant, capaces ſunt ueritatis falſitatiſq;. Solutionem igitur quæſtioni bifariam infert, tum per fiduciariam reprobationem (ſic enim eam uoco quam græci antiparaſtaſin nominant) tum per inſtantiam, quam iidem græci enſtaſin appellant. Eſt ergo fiduciaria reprobatio, cum id quod obiicitur admiſerimus, oſtenderimus autem quanquam ita res habeat, ei tamen quod dicimus nihil officere. Inſtantia uero, eſt cum nihil omnino quæſtioni cedimus, ſed ipſam ſubuertimus, perinde quaſi non ita ut eſt propoſita habeat: ac primum quidem per fiduciariam reprobationẽ ſoluit ſic inquiens. SIQVIS AVTEM VEL HOC ADMISERIT, MODO TAMEN DIFFERT. NAM QVAE SVNT IN SVBSTANTIARVM GENERE, CVM MVTENTVR IPSA, CAPACIA SVNT CONTRARIORVM. MVTATVM NANQVE EST FRIGIDVM EX CALIDO FACTVM. ALTERATVM ENIM EST. ET NIGRVM EX ALBO, ET STVDIOSVM EX VITIOSO. EODEM PACTO ET IN QVOVIS ALIORVM IPSVM MVTATIONEM SVSCIPIENS CONTRARIORVM EST CAPAX. ORATIO AVTEM ATQVE OPINIO IPSA QVIDEM IMMOBILIA VSQVEQVAQVE OMNINO PERMANENT, AT RES CVM MOVETVR FIT CIRCA EA CONTRARIVM. Si uero etiam inquit orationem eſſe concedemus contrariorum receptricem, non eodem tamen modo cum ſubſtantia ſuſcipiet contraria. nam ſubſtantia quidem motum ipſa concipiens ex calida frigida fit, & nigra ex alba: in cæteris quoq; contrariis eodem modo, at manens immobilis oratio, eo ꝙ mota res ſit, ueritatem accepit falſitatemq;. nam cum ſedeat

Socrates, oratio quę ſedere eum dicit uera fit. ubi uero ſurrexerit, falſa. eſt ergo Socrates is qui mouetur, oratio autem manet immobilis: idq; merito. nam neq; in ſolis orationibus, neq; in ſolis rebus ueritas mendaciumque eſt, ſed in uerborum cum rebus cohærentia. Quemadmodum enim calceatio neq; in ſolo pede, neq; in calceo, ſed in calcei ad pedem cõcinnatione ſpectatur, ſic ueritas quoq; in uerborum cum rebus conuenientia. Eadem & in opinione dicemus. nam manens & illa immobilis, re cõmota, uel uera uel falſa dicitur. Modo igitur quodam hoc proprium ſubſtantiæ eſt: ſiquidem alio modo cõceptrix eſt contrariorum ſubſtantia, alio oratio atq; opinio. QVOD SIQVIS RECEPTIVA CONTRARIORVM ESSE OPINIONEM ORATIONEMQVE ACCEPTAVERIT, HOC VERVM NON EST. Ac per fiduciariam quidem reprobationem hoc pacto. per inſtantiam uero ſic dubitationem ſoluit, hoc autem uerum nõ eſt, ideſt dicere ab oratione uel opinione admitti cõtraria uerum nõ eſt. SIMPLICITER AVTEM A NVLLO NEQVE ORATIO MOVETVR NEQVE OPINIO. QVAPROPTER NON ERVNT SVSCEPTIVA CONTRARIORVM, CVM NVLLVS IN IIS AFFECTVS PROVENERIT. Nam ſubſtantia in contrariis excipiendis motu cietur qualitati conueniente. horum uero neutrũ ab altero mouetur. ſiquidẽ neq; oratio cauſa eſt rei mutandæ atq; in contraria dimouendæ, neq; res mota quidquam ſecum orationis cõmouit. nam manſit eadem immobilis oratio, nec quidquam perpeſſa eſt. afficiuntur enim quę capacia contrariorum ſunt, cum ſit affectus mutatio in contraria. at quæ afficiuntur mouentur. nam motus eſt ipſe affectus. Si ergo non permanet pronunciatiua oratio, ſed ſimul dicta eſt, etiam deperiit, cõſtat nec eã moueri. quomodo enim quod non eſt mouebitur? niſi moueatur, neq; afficitur. niſi afficiatur, neq; admittit contraria. ſed ab oratione ſane fatebimur quæ eadem ſpecie, nõ etiam numero ſit contraria excipi. eodem pacto & in opinione allegabimus. QVO CIRCA PROPRIVM FVERIT SVBSTANTIAE, VT EADEM ATQVE VNA NVMERO CAPAX CONTRARIORVM PRO SVA IPSIVS MVTATIONE SIT. Cum orationem nõ unã eandemq; manentem contrariorũ receptricem eſſe oſtenderit, q; ſoli hoc inſit ſubſtantiæ, per hæc ſermonem concludit. decenterq; uerba illa, pro ſua ipſius mutatione, appoſuit. non enim oratio inquit atq; opinio contraria ſuiipſarum mutatione, ſed eo quod res immutetur accipiunt. at ſubſtantia ipſa cum penes qualitatem mutetur, receptrix facta eſt contrariorum. Vnum autem numero dixit, quoniam numerum ut materiam intelligamus oportet: contrarietateſq; circa hanc fieri, nempe parium atq; imparium.

DE QVANTO.

21 *QVanti autem aliud quidem eſt diſcretum, aliud autem cõtinuum. & aliud quidem ex habentibus poſitionẽ ad ſeinuicẽ in ipſis partium conſtat, aliud aũt ex non habẽtibus poſitionem. Eſt autem diſcretum quidem, vt numerus, & oratio. continuum vero, ut linea, ſuperficies, corpus: amplius autem præter hæc, locus & tempus. Partium etenim numeri nullus eſt communis terminus ad quem copulentur partes eius: vt quinque ſi ſunt denarij partes, ad nullum terminum communem copulantur quinque & quinque: ſed ſemper diſcreta ſunt. & tria & ſeptem ad nullum communem terminum copulantur. neq; omnino habeas in numero communem terminum partium accipere, ſed ſemper diſcretæ ſunt. quapropter numerus quidem diſcretorum eſt. Similiter autem & oratio. Quod etenim quantum ſit oratio, manifeſtum eſt. menſuratur enim ſyllaba breui & longa. dico autem cum voce orationem factam. ad nullum enim communem terminum particulæ eius copulantur. nõ enim eſt communis terminus ad quem ſyllabæ copulentur, ſed vnaquæque diuiſa eſt ipſa ſecundum ſeipſam. Linea vero continua eſt. eſt enim ſumere cõmunem terminum punctum ad quem partes eius copulentur. & ſuperficiei, lineam. plani namq; partes ad aliquem communem terminum copulantur. ſimiliter autem & in corpore habeas ſumere communem terminum lineam vel ſuperficiem, ad quam corporis partes copulantur. Eſt autẽ talium & tempus & locus. præſens enim tempus copulatur ad præteritum & ad futurum. rurſus*

locus continuorum eſt. locum enim quendam partes corporis obtinent, quæ ad communem terminũ copulantur. ergo & loci partes quæ obtinent ſingulas corporis partes ad eundem communem terminum copulantur ad quem & corporis partes. Quapropter cõtinuus erit & locus. ad vnum enim communem terminum eius partes copulantur.

QVANTI VERO ALTERVM DISCRETVM EST, ALTERVM CONTINVVM.

Cuiuſnam rei gratia præpoſita ſit prædicamentis omnibus ſubſtátia iam ſupra enarrauimus. ſedem autem ſecundam obtinet in prædicamentis quantum pluribus de cauſis. ac primum quidem, quod quanti in ſermone de ſubſtantia meminit, cum dixit non eſſe proprium ſubſtantiæ nihil eſſe ei contrarium, ſiquidem eſt & quanti. ne igitur diu nos quanti naturæ ignaros relinqueret, protinus de hoc poſt ſubſtantiam uerba facit conſulto. Deinde uero, quoniam quantum ſecundum ſibi locum in rerum natura uendicat. Prima enim materia, ut ſæpe proditum eſt, cum incorporea, informis, infigurataq; ſit, prius in molem elata quantitatem conſequitur, ac tres dimenſiones capit, fitq; triplici præditum diſtantia, quod ſecundũ ſubiectum Ariſtoteles nominat: tum ſic qualitates ſuſcipit, & fit compoſitum, facitq; elementa: uerbigratia quod trino conſtat ſpacio, caliditate frigiditateq; accepta, fit ignis: frigiditate autem & humiditate, fit aqua: ſimiliter & reliqua. Secundum igitur locum in iis quæ ſunt iure obtinet quantũ. Quale uero in iis quę ſunt tertium poſſidet. Quartum quę ad aliquid pertinent. ſiquidem reſpectus quidam utriuſq; prædicamenti ſunt quæ ad aliquid referuntur. Et quoniam cæteris ſublatis, mente concipere potes naturale corpus. ſi deſit dimẽſio, ne corpus quidem complecti animo ualeas. locus autem & tempus & reliqua compilata inde ſunt. Tertia cauſa eſt, ꝙ quoniam ſubſtantia in primam ac ſecundam diuiditur, primum autem & ſecundum numeri eſt, numerus uero quanti, merito locus quanto poſt ſubſtantiam deſtinatus eſt. Et aliter. ipſum quærere prius, quanti eſt. Rurſus numero utitur definitio corporis, cum inquit quod triplici conſtat dimenſione. corpus autem ſubſtantia eſt. numerus, quanti. Itaq; ſermonẽ de quanto iure facit Ariſtoteles omnibus de cauſis ſecundum. Diuidit uero quátum in continuum atq; diſcretum. Eſt porro cõtinuum quantum quod unitas habet partes, atq; inter ſe cohærentes. diſcretum quod ecõtrario ſe habet, quod partes inquam a ſe inuicem obtinet diſiunctas. Quanti continui quinq; ſpecies enumerat, lineam, ſuperficiem, corpus, locum, tempus. diſcreti duas, numerum, orationemq;. Cæterum gratia eorum qui geometria initiati non ſunt, de his opus eſt pauca dicere. Sciendum igitur id a geometris corpus uocari quod tres obtinet dimenſiones, longitudinem, latitudinem, profunditatem. corpus autem aut finitum eſſe, aut infinitum. Sed non eſſe infinitum demonſtratum Philoſopho eſt in naturali auſcultatione. ergo neceſſe eſt finitum ſit corpus omne, ſi infinitum eſſe nullum poſſe oſtenſum eſt. quod autem finitum terminatumq; eſt, id a termino clauditur. aliud ergo terminus eſt ab eo quod terminatur. quádoquidem terminos ambo, aut ambo terminata appellare erat neceſſe. Ná ſi hoc terminus eſt, illud quod terminatur, idem uero ei ꝙ terminatur eſt terminus, nec ab eo diuerſus, neceſſe eſt ꝙ diximus ſequatur. Vt enim Socrates eiuſq; imago, diuerſa, nõ eadem ſunt (nam ſi eſſent eadem, aut ambo Socratis imago eſſent, aut ambo Socrates) ita in termino & eo quod terminatur ſeſe res habet. Hæc igitur non eſſe eadem eſt neceſſe, quandoquidem eſſe diuerſa confeſſum eſt. Corpus ergo ſi tribus prędítum ſit dimenſionibus, huius terminus tres non habebit. Aut igitur duas, aut unam habuerit. ſed unam obtinere non poteſt. non enim corpus ipſum in uniuerſum terminabit. enimuero terminus totum id quod terminat extrinſecus emetiatur oportet. opus igitur eſt ut corporis terminus totum ipſum deforis ambiat, nec profunditatem tangat. id ſi ſit, longitudinem ſolum latitudinemq; habebit corporis terminus. quocirca dimenſione una a corpore ſuperabitur, ne idem ſit corpori: qui eſt ſuperficies corpus limitans, ac ſecundum longitudinem latitudinemq; circunſcribens. Quoniam uero ne hæc quidem extremo uacat, neceſſe eſt huius quoq; terminum iuxta ſermonem de corpore habitum una dimenſione ab ipſa ſuperari. Hæc igitur cum penes longitudinem ac latitudinem conſideretur, ille unum tantum quod eſt in longitudinem ſpacium habebit. is autem linea eſt, longitudo latitudinis expers, uti eius quoq; habet definitio. At quoniam terminata quoq; linea eſt, neceſſe eſt huius etiam terminus eadem ratione uno dimenſu ſit ea inferior. Hæc ergo cũ in ſola ſpectetur longitudine, huius terminus dimenſione omnino uacat, quod eſt punctum. iccirco & ipſum finiens geometra, punctum inquit eſt cuius pars nulla eſt. Quod

autem noſtræ cõmentum nõ ſit cogitationis eſſe longitudinem quæ latitudine careat, ſed id in rerum quoq; natura inueniatur, perſpicue oſtendunt locorum diſtinctiones illuſtrium ab opacis. ubi enim ſol uerbigratia parieti incubuerit, eiuſq; partem illuſtrauerit, neceſſe eſt quod locum collucatum ab obumbrato diſterminat lõgitudo tantum ſit quæ in latitudinem nõ porrigatur. nam ſi habeat latitudinem, id omnino aut lumine affuſum eſt, aut umbra contectum. non enim quidquam inter hæc medium eſt: ſed ſi lumine præditũ, illuſtrato: ſi umbroſum, obumbrato applicabitur. At uero linea palam inter hæc media cernitur: quę in longitudinem ſolum extenſa obſcuratum a luminoſo diſcriminat. nam ſi diſcreta hæc a ſe mutuo ſunt, neceſſe eſt pręter hæc ſit aliquid quod ipſa diſiungat, nec radiis illuminatum ſit, nec umbra occupatum. Neq; hoc latitudinem habebit. habet enim id latitudinem quod neceſſe eſt lumine ſit aut umbra affectum. at horum neutrum eſt, cum utriuſq; diremptio ſit. Quare neceſſe plane eſt inſolati atq; inumbrati loci interlimitium, longitudinem latitudine carentem eſſe dũtaxat, quod eſt linea. Quin cõmunis quoq; uſus, lineæ naturaliter notitiam obtinet, cum uias metimur. longitudinem enim ſine latitudine ſolam accipimus. Rurſus uero ipſius ſuperficiei notio habetur cum menſura definimus agros. nam eorum lõgitudinem ſolum latitudinemq; æſtimamus. At uero puteis & parietibus & lignis metiendis, corporis intelligentiam concipimus, lõgitudinem & latitudinem & profunditatem nimirum aſſumentes. Rurſum itaq; ſi infinita linea nõ eſt, ſed terminis concluſa, ipſius quoq; omnino finis neceſſe eſt ab ea uno ſpacio uincatur. Linea igitur quoniam unam in partem dimenſile eſt, huius terminus nulla conſtat dimenſione, quod eſt punctum. quamobrem & id ita finiunt, cuius pars nulla eſt. Ac ſic quidem per reſolutionem hæc inter ſe deinceps poſita eſſe oſtẽdimus. & uero per cõpoſitionem idẽ hoc rurſus demõſtrabimus. Punctum ſi in fluxu ponatur, lineam facit. principium enim lineæ eſt, ut ipſum nunc temporis, & momẽtum motionis. Quapropter recte affirmat Ariſtoteles proportione hæc ſibi inuicem reſpondere, punctum, & ipſum nunc, & momentum. Quam enim punctum ad lineam ut pote lineæ principium abſq; dimenſione habet rationem, eandem & ipſum nunc ad tempus obtinet, & momentum ad motum: cum principia ſint conſequentium, ac ſpacio careant. Linea uero in latitudinem mota ſuperficiem parit. hæc autem ſi in profundum agatur, corpus efficit. Atq; hæc de agnoſcendis a nobis his quid linea ſit, & ſuperficies, & corpus. Quod autem ſint hæc continua nemo ambigit. cohærent enim ipſis partes, ſuntq; una inuicem iunctæ. At locus & tempus non ex ſe habent continuum. quocirca & Ariſtoteles tribus prioribus enumeratis linea ſuperficie, corpore, uelut ab alio principio ſubiunxit. ADHVC AVTEM PRAETER HAEC LOCVS ET TEMPVS. Quaſi illa ex ſe continuitatem habeant, hæc non ex ſeſe, ſed aliis de cauſis. Eſt enim nihil aliud tempus quam motus menſura qui in cæleſti ſit globo. Diem nanq; eſſe dicimus, ſolis reditum ab ortu ad ortum rurſus. & menſem ubi luna iterum ad idem punctum unde moueri cœpit redierit. magis uero a ſole diſcedens rurſus ad idem cum ipſo punctum ſecundum longitudinem coiuerit. Similiter & annum, circuitum ſolis in ſignifero. Tempus ergo menſura eſt motionis: ſit autem motio in magnitudine. Ariſtoteles enim motum nullum per uacuum fieri poſſe demonſtrat. nam ſi quis motum inquit per uacuum fieri uelit, is rationem quam aſſignet non habet cur celerius globoſa corpora iis quæ ſolidi ſpeciem referunt tametſi pari conſtent mole deorſum ferantur: aliaſq; præterea demonſtrationes affert. Quare cum tria hæc ordine ſint diſpoſita magnitudo, motus, tempus, ut cumq; ſeſe habet magnitudo, ſic motus quoq;, ac quemadmodum motus: itidem habet & tempus. Nam ſi continua ſit magnitudo, continuus erit & qui in ea ſit motus: quod ſi motus continuus ſit, erit & tempus continuũm. Simili modo & ſi diſcreta magnitudo ſit, diſcreta erunt & motus & tẽpus. Si in ligno uerbigratia fiat motus, huius uero ſint partes diſcretæ, fiet diſcrete & motus. at ſi continuæ hæ ſunt, eſt & motus continuus. Itaq; ſi continuus ſit cæleſtis globus, eſt & qui ab eo ſit motus continuus. continuum uero & tempus. eſt enim nihil aliud tempus, quam menſura quæ in eo ſit motionis. Non igitur continuitatem ex ſeſe habet tempus, ſed propter motum. motus uero propter corpus in quo ſit motus. quocirca tempus quoq; continuitatem obtinet corporis beneficio. Verũ ne locus quidem ex ſe continuum habet. eſt enim locus, uti iam diximus, terminus ambientis quatenus rem quæ ambitur complectitur: ut dolium locus eſt uini non ipſum totum, ſed eius caua ſuperficies duntaxat. ergo ut quod continetur ſe habet, ſic habebit & locus. Cum igitur continuũ corpus omne atq; in loco neceſſario ſit, erit & locus cõtinuus. qua de re locus quoq; corporis ope quod in ipſo eſt continuitatem habet. eſt enim locus ut modo diximus terminus ambientis. Nam

Vide Leonicu libro de sensu, et sensili pag. 107. et ibi lege Arlem, et ipsum dantem hic idem exemplum, ut probent indiuiduum nõ esse sensibile.

quatenus quidem terminus eſt ambientis,ſuperficies nō locus dicitur, continuuſq; eſt. quatenus uero ambit,locus.habetq; qua locus eſt continuitatem ex eo ipſo quod continetur. Quod autem continuus ſit omnis locus,uel hinc conſtare poteſt. Si enim dolium reſcideris, nihilq; extra uinū, neq; aerem,neq; aliquod corpus aliud ſuppoſueris, inuenietur uini illius pars quæ per ſciſſuram apparet in loco non eſſe,quod eſt abſurdum. nam corpus omne loco contineri eſt neceſſe. quinq; igitur hæ ſunt ſpecies quanti.Quam ob cauſam uero ſpeciebus quanti nō connumerat motum? obiectio. Dicimus propterea quoniam motus infinita res quædam eſt. eſt enim uia a poteſtate ad actum. solutio. ob id igitur huius nō meminit. Et item tanquā ad introductitios uerba faciens.pręceptionē enim maiorem requirit ſermo de motu. Vel magis motum ne proprie quidem quantum eſſe dicendū. eſt enim actus quidā eius quod mouetur.nam quonam pacto alterationem,uel auctionem,uel decrementum dixerim quantum? Vt ergo nec generatio quantum eſt, ita ne motus quidem ullus. nam nec motus localis ipſe quantum eſt, ſed actus quidam. propter ſubiectum uero in quo fit & nō per ſe continuitatem habet.Quamobrem mutationes in uniuerſum,id quod ſupra quoq; aſſerebam,uias in prædicamenta,nō prædicamenta eſſe dicendum eſt. aut alia ad aliud prædicamentum referenda , ut loco illo prodidimus . At tempus cum numerus menſuraq; exiſtat motionis, proprie eſt quantum.nam quanti ſunt numerus & menſura. eſt ergo tempus quantum,ſi continuum quoque ideſt corpus quātum eſt.Cęterum quæritur quanam ratione corpus inter ſpecies quanti cū corpus ſubſtantia ſit connumerauerit. Dico itaque eſſe & quantum & quale ut antea quoque indicauimus ſubſtantiale. uerbigratia calidum in igne quale ſubſtantiale eſt. & in corpore tripliciter dimenſum,ſubſtantiale quantum. Quem igitur ad modum ſiquis calidum in igne, nō ut ignem,ſed ut qualitatē ſimpliciter contempletur,id ad qualitatē referet, ita corpus quoque quoad lōgitudinem & latitudinem & profunditatem ſimpliciter habet ſpectātes,ut ſpeciem quāti,nec ut ſubſtantiam conſiderauimus.Diſcreti uero ſpecies ſunt,ut traditum eſt,oratio & numerus.Eſt enim oratio,& quantum,& diſcretum quantum.quantum quidem,quoniam ſyllaba breui & longa eam inquit metimur.diſcretum uero,quoniam ſyllaba quæuis propriam circumſcriptionem habet:poſſumuſq; ſyllaba una prolata ſupprimere alteram.Porro & numerus diſcretorū eſt.nam & huius quælibet unitas circunſcriptionem propriam obtinet.Hoc igitur pacto diuiſione uſus ac ſubdiuiſione,rurſus modo quodam alio ſubdiuidit quantum: quātum inquiens tum ex habentibus inter ſe partium quæ inſunt ipſis poſitionem,tum ex non habentibus conſtare.Ex partium ſuarum inter ſe poſitionem habentibus dicuntur illa,quæ alicubi poſita ac demonſtrabilia ſunt,parteſq; habent totas ſimul conſiſtentes, ut lapis.etenim ſitus eſt uerbigratia in pariete, & demonſtrari poteſt.ſub ſenſum enim cadit. ſimulq; partes eius omnes conſiſtunt. Ex ſitum itaq; habentibus ſunt corpus,& ſuperficies,& linea,& locus. demonſtrabilia nanq; hæc ſunt omnia, & ſita alicubi,habentq; partes omnes quę ſimul cōſtent. At uero tempus & oratio neq; demonſtrari queunt digito,cum ſenſui nō ſuccumbant.neq; ſimul cōſtitutas habent partes. neq; enim tempus ſimul totum exiſtit,ſed in ipſo nunc ſolo. ipſum enim eſſe in eo obtinet q; fiat corrumpaturq; protinus.Verum ne oratio quidem ſimul tota ſubſiſtit.nam pronunciata ſyllaba quæ ſequuntur dicenda nequaquam expectat , ſed prius interiit prima quam ſecunda prodierit . Quomodo igitur quod nō permanet poſitionem quampiam habet? atqui ordinem magis naturalem quendam habere hæc dixeris.eſt enim ipſum nunc futuro,nō autem futurum ipſo nunc prius.eſtq; id naturalis ordo,cum nō reflectatur.Ordo autem ad nos relatus,eſt cum nullo diſcrimine reciprocat:uelut cum a dextris inchoantes,primum dixerimus dextrum.rurſus ſi incipere a ſiniſtris uelimus, ſiniſtrum primum aſſeruerimus.Et uero oratio quoq; ordinem obtinet naturalem. nam qui oratio dicit,primam ſyllabam hanc habet,illam ſecundam. Quin ordo etiam in numero eſt,q; duo priora uno numerentur.Verum quoniam eſt duplex numerus,alter in animo numerans, alter in numerabilibus:quemadmodum & Sextarius duplex,tum quo metimur,tum quē metimur:animo inſitum numerum nō poſſe ex iis eſſe quæ poſitum partium habeant perſpectum eſt. nō enim ſitum quempiam habent eius partes , cum ſit intelligibilis. qui autem in numerabilibus eſt rebus, ut in decem equis,is ex poſitum habentibus cōſiſtit. nam iacent uſquam eius partes, ac quendam inter ſe obtinent ſitū.ob id itaq; dixit. POSITIONEM AVTEM HAVD PLANE ACCEPERIS. Nec dixit nequaquam: haud ignarus numerum alterum ex poſitionem habentibus conſtare, alterum ex non habentibus. Sedenim uel in ipſis auctoris uerbis perſcrutari ea quæ diximus operæprecium eſt. PARTIVM ENIM NVMERI COMMVNIS NVLLVS

NVLLVS EST TERMINVS AD QVEM EIVS COPVLENTVR PARTES. Quod numerus quantum ſit, ne probatione dignum quidem arbitratur. qui enim numerum non uult quantum eſſe, nec aliud quidquam cenſuerit. ꝙ autem diſcretum ſit quantum, nimirum hoc aſſerit. non enim inquit terminum habet ad quem partes eius cōmittantur cōmunem. Nam ſi denarium numerum in duos quinarios diuiſerimus, diſcretum utrumq;, circunſcriptionemq; habere propriam cōperiemus. neq; enim unitas aliqua eſt quæ partibus utriſq; coniuncta ſit, ſuaq; opera coutinuitatem iis largiatur. Similiter & in ſeptenario numero. nam quarta unitas, trinitatum neutram neq; ad ſeipſam, neq; eas inter ſe cōnectit: ſed ipſa quoq; in circunſcriptione propria conſideratur. quare diſcretum quantum eſt numerus. Sed oratio quoq; inquit diſcretum eſt quātum, eadem de cauſa. nam neq; orationis partes, ſyllabas inquam, per cōmunem terminum quempiam continuari cernas, ſed circunſcripta quælibet eſt. Orationem autem dicit quæ cum uoce fit. quandoquidem enim oratio altera pronunciatiua eſt, altera interius inſita, quæ in animo ſpectatur, ob id de pronunciatiua ſe oratione loqui admonet. nam interior ne quātum quidem eſt omnino. uerum ſi quidpiam eſt modo, animi qualitas proculdubio eſt, ſi habitus diſpoſitio eſt animi, diſpoſitio autem & habitus qualitates, uti intelligemus. Numerum autē orationi antepoſuit, quoniam per eum orationem metimur. LINEA VERO CONTINVA EST. EST ENIM COMMVNEM TERMINVM SVMERE AD QVEM EIVS CONTINVANTVR PARTES, PVNCTVM. ET SVPERFICIEI LINEAM. Linea iure continua eſt. eſt enim linea longitudo latitudine carens. nam pars eius quælibet ad aliam atq; aliam copulatur, quę punctum terminum obtinent cōmunem. punctum autem impers eſt, uacatq; dimenſione. merito igitur & eius partes continuæ ac citra dimenſionem unitæ ſunt. diuiditur enim in puncto linea, in quo & eius copulantur partes. Cæterum punctum ſeu cōmunem terminum poteſtate nec actu oportet cepiſſe. nam ſi actu acceperis, nō erit linea tota continua. Et uero ſuperficiei partes cōmuni termino id eſt lineæ copulantur. quocirca continua eſt. & ſuperficies per lineam enim diuiditur. ꝙ ſi linea longitudo eſt expers latitudinis cum ſuperficies per longitudinem ſecetur, partes latitudinis interſtitio carebunt. quandoquidem nec linea ſpacium habet ſecundum latitudinem. Porro uel hoc loco linea poteſtate & non actu capienda eſt. PARTES ENIM PLANI AD TERMINVM QVENDAM COPVLANTVR COMMVNEM. Antiquiores enim ſuperficiem abſolute omnem, planum, unum pro uno dicētes appellant. ſiquidem nullo diſcrimine ſuperficiem uel planum nominant. Iuniores uero nō omnem ſuperficiem planum uocant, ſed extentam dūtaxat. norunt quipe ſuperficiem genus eſſe. eamq; in planam, & teretem, & globoſam, ac ſi alia ſit quæpiam diuidi. EADEM VERO RATIONE ET IN CORPORE COMMVNEM TERMINVM LINEAM VEL SVPERFICIEM SVMERE ASSIGNAREQVE HABEAS, AD QVAM SE CORPORIS PARTES CONTINGANT. Copulantur enim ad ſuperficiem terminum cōmunem corporis partes. ob eam uero & ad lineam. Nam cum ſuperficies ſecundum profundum diuidat corpora, ipſa uero profunditatis dimenſione omnino careat, neceſſario quoque partes corporis per ſuperficiem ad ſe inuicem citra dimenſionem copulantur. rurſus autem & hoc loco diuiſionem etiam ad ſuperficiem poteſtate accipimus. OB SVPERFICIEM VERO CORPORIS PARTES VEL AD LINEAM COPVLANTVR. Quoniam enim uti diximus adepta fluxum linea ſuperficiem facit, is a linea incipiat oportet qui corpus ſecundum ſuperficiem diuidit, eamq; uelut attrahendo ſuperficiem conſtituat, atq; ea ſubiectum diuidat. Quamobrem quoniam corpus ipſa per ſe totam ſuperficies ſecat, neceſſe quoq; eſt ut ſuo termino, linea inquam, corporis extrema coniungat. EST PORRO TEMPVS ET LOCVS HVIVSMODI. NAM TEMPVS NVNC, AD PRAETERITVM AC FVTVRVM COPVLATVR. RVRSVS LOCVS CONTINVORVM EST. OCCVPANT ENIM LOCVM QVENDAM CORPORIS PARTES QVAE AD COMMVNEM TERMINVM QVENDAM CONNECTVNTVR. Si enim corpus coniunctas continuaſque habere partes demonſtratum eſt. (nanque ſecundum ſe totum in loco eſt omne corpus) locus ergo qui corpus ambit continuus eſt. ſiquidem pars nulla corporis quum in loco ſit effugit. Igitur ob corporis continuitatem habet & locus continuum.

22 *Amplius autem. Alia quidem conſtant ex partibus quæ in eis ſunt poſitionem habētibus ad ſeinuicem. alia autem ex non habentibus poſitionem: vt lineæ quidem partes poſitionem habent ad ſeinuicem: ſingulæ nāque earum ſitæ ſunt alicubi, & habeas vnde diſtincte ſumas, & aſſignes vbi ſingulæ ſitæ ſint in plano, & ad quam partem reliquarum copulentur. ſimiliter autem & partes plani poſitionem habent aliquam. ſimiliter nāque aſſignaretur vnaquæq; vbi iacet, & quæ copulentur ad ſeinuicem. ſed & ſolidi partes ſimiliter, et loci. In numero autem non poſſit quiſquam oſtendere quemadmodum partes eius poſitionē aliquam habeant ad ſeinuicem, aut vbi iaceant, aut quæ partes ad ſeinuicem connectantur. neq; eæ quæ temporis ſunt: nihil enim permanent partes temporis: quod autem non eſt permanens, quomodo poſitionem aliquam habebit? Sed magis ordinem quendam dices habere, eo quod aliud quidem prius ſit temporis, aliud vero poſterius. Sed & in numero ſimiliter, eo quod prius numeratur vnum quam duo, & duo quam tria: & ſic habebunt aliquem ordinem: poſitionem vero non omnino accipies. Sed & oratio ſimiliter. nulla enim remanet partium, ſed dictum eſt ſimul, & non eſt hoc amplius aſſumere. Quapropter non erit nulla poſitio partium eius ſiquidem permanet. Igitur alia ex habentibus poſitionem partibus conſtant, alia ex nō habentibus poſitionē.*

PRAETEREA QVAEDAM EX PARTIVM QVAE IPSIS INSVNT POSITIONEM INTER SE HABENTIBVS CONSTANT, QVAEDAM EX NON HABENTIBVS.

Attendendum eſt conſtrui in priore diuiſione tempus quantis continuis, lineæ, ſuperficiei, corpori, loco: hic uero iis quæ nō ex poſitionem habentibus partium conſtant. quandoquidem ex habentibus poſitionem conſiſtentia tribus his figurantur, quod ſita uſquam ſint, ſuperius inferius: quod digito demonſtrari queant: quod partes coniunctas hoc eſt totas ſimul exiſtentes habeant: quorum ne unum quidem tempori competit. Numerum autem cum in prima diuiſione diſcretis connumeraſſet, hic poſitionem habentibus iunxiſſe quodāmodo uidetur. enimuero de quali numero ſermo ei ſit ſuperius diximus. VBI SITA QVAELIBET IN PLANITIE SIT, ET QVIBVS RELIQVARVM PARTIBVS COHAEREAT. Per hæc uerba, ubi ſita quælibet ſit, receptiuum dicit. Per ea uero, & quibus reliquarum partibus cohæreat, ſex poſitus aduerbia. Qua uero ratione quantum non in id quod præditum ordine ſit & nō ſit, ſed in poſitum habens & nō habens diuiſit? Quoniam ordo in quanto ſpectatur. nō enim in poſititiis ordo eſt dūtaxat, ſed in poſitu quoq; carentibus. nam & in numero uiſitur, ſiquidem unum prius duobus eſt: & in oratione, quandoquidem exordium narrationi præmittitur: & in tempore. primum enim præteritum eſt, dein præſens, poſtremo futurum.

Dubitatio.
Solutio.

23 *Proprie autem quanta hæc dicuntur ſola quæ dicta ſunt: alia vero omnia ſecundum accidens. Ad hæc enim aſpicientes, & alia dicimus quanta: vt multum dicitur album, eo quod ſuperficies multa ſit. & actio longa, eo quod tempus multum ſit, & motus multus. Neq; enim horum ſingulum per ſe quantum dicitur: vt ſi quis aſſignet quanta actio eſt, tempore diffiniet annuam, vel ſic aliquo modo aſſignans. & album quantum quid ſit aſſignans, ſuperficie definiet. quanta enim fuerit ſuperficies, tantum album eſſe diceret. Quare ſola proprie ſecundum ſeipſa dicuntur quanta quæ dicta ſunt. aliorum vero nihil per ſe: ſed ſi forte, per accidens.*

CAETERVM PROPRIE QVANTA HAEC SOLA DICVNTVR QVAE COMMEMORAVIMVS. ALIA VERO PER ACCIDENS OMNIA. QVIPPE AD HAEC RESPICIENTES, ET ALIA QVANTA NOMINAMVS. VERBIGRATIA MVLTVM VOCATVR ALBVM, QVOD SIT SVPERFICIES MVLTA.

Scientis munus eſt nō ſubiectas modo eius ſcientiæ res contemplari, uerum eas etiam quę eſſe uidentur, nec re uera ſunt, perſequi atq; refellere. Id quoq; Ariſtoteles facit. Nam cum ſpecies quanti ſeptem, nempe continui quinq;, duas autem diſcreti enumeraſſet, nō eatenus ſtetit, ſed num ſub quātum redigi & alia quæpiam poſſint diſquirit. Quādoquidē igitur albū & multū & paucum

uidetur,quanti autem ſunt multum & paucum: ſed actionem quoq; longá & breuem uocamus, hæc inquit non proprie quáta,uerum per accidens appellamus.eo enim quanta & ipſa nuncupantur ꝙ in quantis exiſtant. Nam quoniam in ſuperficie album eſt,ſi multa uel pauca illa ſit,album quoq; multum paucumue eſſe ex tranſumptione hac affirmamus. Similiter & actio ut longa ſit aut breuis per accidens habet. Cum enim exempli cauſa Troianum bellum in quodam tempore ſit puta decennio confectum,tempus autem longum nominemus,iccirco & actionem quæ in longo tempore obitur, longam eſſe per accidens dicimus. Quamobrem quanta proprie ea ſunt quæ recenſuimus:alia uero illorum gratia quáta per accidens appellantur. ET MOTVS MVLTVS. Multus dicitur motus eſſe,quod tempus in quo ſit,multum exiſtat. Tempus enim menſura eſt motionis.nam méſem uocamus lunæ reſtitutionem. annum uero,ſolis circuitum annuo tempore confectum.quippe ſiquis quanta ſit actio quæpiam rogatus fuerit,tempus reſpondet,ut decem annorú. QVANTA ENIM CVMQVE SVPERFICIES FVERIT, TANTVM QVOQVE ALBVM ESSE AFFIRMABIS. Nam ſi quantum ſit album interrogaueris,dicimus bicubitum forte uel tricubitum, quáta nimirum & ſuperficies eſt quæ album continet.Quare non ipſum album multum uel paucum,ſed ſuperficiem appellamus. Cæterum poteſt & in cubitali ſuperficie album eo magis quod in bicubitali eſt album eſſe: uerum tunc album nõ albo plus,ſed album albo magis album nominamus.

24 *Amplius.Quanto nihil eſt contrarium. In definitis enim manifeſtum eſt quod nihil eſt contrarium: vt bicubito vel tricubito, vel ſuperficiei,vel alicui talium. nihil enim illis eſt contrarium. Niſi quis forte dicat multum pauco eſſe contrarium,vel magnum paruo. Horum aũt nihil eſt quantum:ſed magis eorum quæ ſunt ad aliquid.Nihil enim ipſum per ſeipſum magnum vel paruum dicitur:ſed eo qđ ad alterum refertur.vt mons quidem paruus dicitur,millium vero magnum. eo qđ hoc iis quæ ſunt ſui generis maius ſit,illud vero ijs quæ ſui ſunt generis minus. ergo ad alterum eſt eorum relatio.Nam ſi per ſeipſum magnum vel paruum diceretur,nũquam mons quidẽ aliquando paruus,millium vero magnũ diceretur. Rurſus in vico quidem plures homines eſſe dicemus,Athenis vero paucos.cum ſint illis multo plures.& in domo quidem multos:in theatro vero paucos, cũ ſint plures.*

ITEM QVANTO NIHIL EST CONTRARIVM.

Cum quanti diuiſione nobis tradita,qualia proprie quanta ſint, & qualia per accidens dixerit, nunc uult,perinde atq; in ſubſtantia fecit,proprium quanti aſſignare. nam finitionem eius promere minime licuit,ob eam quam ſupra cauſam attulimus:nempe ꝙ generaliſſimorum generum finitio explicari nõ poſſit.ſiquidem de decem prędicamentis ens,ut in introductionibus proditum eſt,nõ ut genus prædicatur. Nam ſi de quanto hoc quopiam ei ut bicubito ſermo haberetur,fieri poterat,ut genere aſſumendo quod eſt ſimpliciter quantum, eius naturam finitione exhiberet. Nunc uero de ſimpliciter quanto ſermonem inſtituit, cuius genus inuenire generaliſſimum non eſt,quo finitionem eius in medium afferret. Verumenimuero quemadmodum in ſubſtantia ea prius quæ ipſius propria eſſe uiderẽtur expoſuit,dein cõfutatis iis, uniuerſum eius uere propriũ tradidit,hic quoq; haud ſecus exploſis prius iis quæ propria quanti eſſe uidebátur, poſtea germanum ipſius proprium edocet. Atq; in primis quidem,nihil inquit contrarium habere,quanti eſſe proprium uideri.nam finito quanto quidnam eſſe inquit contrarium, ut bicubito,uel tricubito, uel ſuperficiei,uel eiuſmodi cuiquam poteſt? NIHIL ENIM EORVM CONTRARIVM EST. NISI QVIS FORTE MVLTVM PAVCO, VEL MAGNVM PARVO CONTRARIVM ESSE AFFIRMAVERIT. Hic proprie an magnum & paruum contraria,uel quanta omnino ſint, accurata examinatione ſcrutatur. Nam cum in diſputatione de ſubſtantia hæc ſola cõmemoraſſet,contrarietate eorum conceſſa prçteriit.nunc uero nõ eſſe hæc quáta,ſed ad aliquid demonſtrat:idq; duplici rurſum uia,tum per inſtantiam,nempe ꝙ nõ ſint quáta: tum per fiduciariam reprobationem, nimirum ꝙ tametſi quáta eſſe fuerit conceſſum,nõ ſint tamen cõtraria. Ac primum quidem per inſtantiam ſic inquiens,horum autem nullum eſt quantum,ſed ad aliquid magis.nihil enim ipſum per ſe magnum dicitur aut paruum,ſed ad alterum refertur. Proprium namq; ad aliquid ſe habentium eſt, uno poſito ſi

mul inferri alterum, & tolli ſublato. Nam poſito patre, ſecum omnino & filius infertur, atq; eo ſublato perimitur. Eo modo nec multum quidquam ipſum per ſe dicitur multum, ſed ſi ad paucũ referatur. nec ſecus quoq; paucum ad multum. Et uero in paruo & magno ſimilis ratio eſt. habet enim relationem utrumq; ad alterum, neq; horum ipſum per ſe ullum finitam quampiam obtinet naturam. idq; apertum hinc eſt, nam mons inquit paruus, magnum autem milii granum uocatur. Atqui ſi horum per ſe quodlibet paruum diceretur, neq; ad alterum collatione ad illud referretur, utiq; nõ montem paruum, granum autem milii magnũ nominaremus. ridiculum enim hoc eſſet. nunc uero paruum quidem montem, alio uidelicet minorem mõte appellamus. magnũ autẽ milii granum, nempe alio maiorem. Sic & paucos homines Athenis eſſe, ipſas ſibi alii ue urbi conferentes: in uico uero complures, quanquam hic quam Athenis pauciores, comparationem nimirum ad uicum alium facientes. Qua de re aut continuum quanti & ad aliquid relati idemq; eſſe prædicamentum dicamus, aut ſi diſtincta prædicamenta ſuut, hæc nõ ad quantum, ſed ad id magis quod eſt ad aliquid referenda.

25 *Amplius. Bicubitum quidem & tricubitum et vnumquodque talium quantum ſignificat: magnũ vero vel paruum non ſignificat quantum, ſed magis ad aliquid. quoniam ad alterum conſideratur & magnum & paruum. quare manifeſtum eſt quod ipſa ſunt eorum quæ ad aliquid.*

PRAETEREA BICVBITVM ET TRICVBITVM ATQVE VNVMQVODQVE EIVSMODI, QVANTVM SIGNIFICAT. MAGNVM AVTEM ET PARVVM NON INDICAT QVANTVM, SED AD ALIQVID MAGIS.

Proprie enim quantum, inquit, & circa quantum ſit indicat: uerbi cauſa hæc linea & ſuapte natura quantum eſt, & circa quantum ſit denotat. tricubitalis enim ut ſic dixerim bicubitaliſue eſt. Quare quæ proprie quanta ſunt, circa quantum quoq; uerſentur declarant. At magnum & paruum, multumq; & paucum nõ certum quãtum definitumq; obtinent eſt enim horum quoduis infinitum. quapropter hęc quanta nõ ſunt. Quid ergo dixerit quiſquam, nõ eſt fortaſſe infinitum quantum? nam ubi continuum uel numerum uel lineam dico, aut huiuſmodi quidpiam, quantum quoddam pronuncio quidem, nõ tamen præterea & circa quantum ſit definio, uelut cũ tria dico, uel quinq;, uel tricubitum. Neq; igitur in his infinitudinem eandem ſpectari aio quæ in paruo ac magno uiſitur, & multo ac pauco. Sunt enim infinitiora ſemper ſpeciebus ſuis genera. Animali igitur pronunciando nõ perinde finio ſubiectum atq; cum hominem dico, aut equum. Verũ tamen quoniam nõ æquiuoca ſimpliciter uox eſt animal, ſed inſita quædam cõmuniter pluribus ſubſtantia, licet quod ab hac uoce animal ſignificatur definire, atque ſubſtantiam animatam ſenſu præditam eſſe dicere. eſtq; certa quædam natura ea quæ ab animali denotatur. Sic igitur & in propoſitis. Nomen enim continui cum generalius pateat, eſt quanto quidem infinitius determinato, nempe tricubito: quippe hoc indiuiduum iam eſt, ut ibi Socrates quoq; indiuiduũ. Similiter numeri quoq; generalius ſignificatum eſt quam trium & quinq;, quæ ſunt indiuidua. Sed eſt tamen & in his quiddam, ut quod declaratur, finitum. continuum enim eſt quantum, cuius partes ad terminum quendam coeunt cõmunem. diſcretum autem, quod nõ ita habet. Et uero linea nominãda, magnitudinem dico ſpacio uno cõprehenſam. ſuperficie, duobus. corpore autem, tribus. ac finitum horum quodq; eſt, perpetuo ſe perinde habens. nec ad reſpectum diuerſum, differentem, ut magnum & paruum, & multum & paucum naturam admittit. Nam ſiquis magnum dicat, puta q; aliud exuperet, atq; iccirco magnum montem uerbigratia Olympũ afferat, ut Hymetto uaſtiorem, tamen eundem hunc ſi terrę conferat, paruum, quaſi minor quá ea ſit, appellabit. Ergo quod eſſe magnum dicitur, quãtum quodpiam finitum nõ eſt: ut ſingula quæ diximus quanta, nõ quãta duntaxat ſunt, ſed & circa quãtum ſint definiunt: exempli gratia uel in unum porrigi uerſum; ut linea. uel in duos, ut ſuperficies. uel in unione partium ſpectari, ut continuum. uel in earũdem diuiſione diremptioneq;, ut diſcretum. Præterea. Iam magnum & paruum in quantis uerſantur particularibus, ut in hac ſuperficie. ſimiliter & in hac linea, atq; in hoc corpore: & multum ac paucum in hoc numero. Quocirca in quãtis indiuiduis horum quoduis uerſatur. quanta uero indiuidua, non quanta ſe modo eſſe, uerum & circa quantum ſingula eorum uerſentur declarant, ut tria, & quinq;. Nõ ergo quãta ſunt magnũ & paruum. quo factum eſt, ut uſus quoq; Ariſtoteles

huiuſmodi fuerit exemplis,utiq; cum dixit a bicubito atq; tricubito eiuſq; notæ ſingulis dūtaxat ideſt ſubſiſtentibus indiuiduis quantum indicari. Nam ſi quantum omnino eſt magnum & paruum,indiuiduum prorſus dicendum eſt:ſi eſt (id quod dixi)ſimpliciter quidpiam magnum.ſed magnum in ſubſiſtentia eſſe pronunciamus.eſt autem & magnitudo indiuidua. Ergo ſi quātum eſt omne indiuiduum,definit. magnum autem & paruum,& multum paucumq; cum ſint indiuidua,infinita quædam exiſtunt. non igitur quanta ſunt magnum & paruum. ac per inſtantiam quidem , ne quanta quidem ea eſſe ita concedit. Per fiduciariam autem reprobationem , tametſi quanta eſſe ea conceſſerit,ipſa tamen non eſſe contraria demonſtrat. Illinc uero reprobationis initium ſumit.

26 *Amplius.Siue aliquis ponat quanta eſſe hæc,ſiue non ponat,nihil eſt in illis contrarium. quod enim non poteſt ſumi per ſeipſum,ſed ad alterum refertur,quomodo huic aliquid erit contrarium?*

ITEM SIVE PONAT QVIS QVANTA EA ESSE, SIVE NON PONAT, NVLLVM EST IPSIS CONTRARIVM. NAM QVOD IPSVM PER SE SVMERE NON EST, SED AD ALTERVM REFERTVR, QVOMODO CONTRARIVM HVIC ESSE QVIDPIAM POSSIT?

Quod dicit huiuſmodi eſt,Contraria primum ipſa per ſe ſunt,abſolutamq; obtinent ſubſiſtentiam: tum ſic inter ſe bellum ſuſcipiunt: ut album & nigrum , cum alia prius quædam ſint,(ſunt enim qualitates) ita aduerſus ſe mutuo prælium inierunt.Eo ſiquidem ad aliquid relata a contrariis differunt,ꝙ primum ipſa per ſe contraria ſint.(licet enim qui album dixerit,nigrum nō accepiſſe:& ne omnino quidem,etiam ſi album ſit,eſſe. contra nigrum eſſe, nequaquā albo exiſtēte) deinde inter ſe pugnent.At quæ ſunt ad aliquid ſimul ſe inuicem pariant,ſimulq; intereant. nam patre nominato, filium quoq; ſimul cōprehendi: & hoc rurſus perempto, ſimul & filius deperit. Quandoquidem igitur magnum paruumq;,& multum ac paucum per ſe minime ipſa ſunt,neq; horum per ſe ipſum nō alteri adhærens ſubſiſtere aliquod ualet, nō contraria, ſed ad aliquid eſſe conſpicuum eſt.Contraria enim eſſe ea dicebamus, quę prius ipſa per ſe ſubſiſtentiam habent propriam,dein ſic inter ſe pugnam cōmiſcent.

27 *Amplius autem.Si ſunt magnum & paruum contraria,continget idem ſimul contraria ſuſcipere:& ea ipſa ſibimet eſſe contraria.contingit enim ſimul idem paruum eſſe & magnum.eſt enim ad hoc quidem paruum,ad aliud vero idipſum magnum.quare idem & paruum & magnum eodem tēpore eſſe contingit. quare ſimul contraria ſuſcipere.Sed nihil eſt quod uideatur ſimul contraria ſuſcipere poſſe:vt in ſubſtātia quidem. ſuſceptibilis enim contrariorum eſſe videtur:ſed nullus ſimul ſanus eſt & æger:neq; album & nigrum eſt ſimul. nihilq; aliud ſimul contraria ſuſcipiet. Et eadem ſibiipſis contingit eſſe contraria. nam ſi eſt magnum paruo contrarium.ipſum autem idem ſimul eſt magnum & paruum, ipſum ſibi erit contrarium.ſed impoßibile eſt aliquid ſibiypſi eſſe contrarium. Non eſt igitur magnum paruo cōtrarium:neq; multum pauco. quare niſi & eorum quæ ad aliquid hæc quis dicat,ſed quanti,nihil contrarium habebunt.*

INSVPER SI ERVNT MAGNVM ET PARVVM CONTRARIA, VSV VENIET IDEM SIMVL CONTRARIA ADMITTERE, ATQVE IPSA SIBIIPSIS ESSE CONTRARIA.

Ex his contraria plane nō eſſe ea per abductionem ad impoſſibile demonſtrat.ait enim. Si contrarium paruo magnum eſt , eodem tempore contraria eidem ineſſe continget. nam erit idem & magnum & paruum,& multum & paucum:uerbi cauſa milii granum ſi ad fabam conferas, paruum : ſi ad ſinapi , magnum appellatur. & qui Athenis homines ſunt , ſi iis qui in pago habitant compares,multos : ſi iis qui totam græciam incolunt, paucos nominabis. itaq; hæc, id quod fieri nequit , tempore eodem contraria aſciſcent. Enimuero ſubſtantia contrariorum quidem eſſe capax aſſerebatur , non tempore eodem tamen contraria accipere. erit enim idem nunquam eodem tempore calidum & frigidum, album & nigrum. Non ſolum autem admitti ab his contraria inquit,ſed ipſa quoq; ſibiipſis fore contraria:ſiquidem dicitur idem paruum & magnum,& multū & paucū,quod certe abſurdū eſt;quippe ens nullum ipſum ſecum pugnat. NON EST IGI-

TVR MAGNVM PARVO CONTRARIVM, NEC MVLTVM PAVCO.

Antea contraria ipſa ſuppoſuit, & quanta nõ eſſe oſtendit. dein ſubiecit quanta eſſe, atq; contraria nõ eſſe m onſtrauit. nanq;, ut uerũ poſtulat, neq; quáta ſunt, neq; contraria, ſed ad aliquid. Quod itaq; quanta nõ ſint, per inſtantiam aſſeruit. q uero neq; cõtraria, per fiduciariam reprobationem. ſunt ergo uti diximus ad aliquid, ipſumque eſſe habent in quantis. Proprie autem magnum & paruum de continuo dicuntur. nam corpus magnum & paruum appellamus. ſimiliter & lõgum & breue. eodem modo & ſuperficiem, ac ſpecies continui reliquas magnas uel paruas, uel longas uel breues proprie nominamus. At multum paucumq; de diſcreto, nec ſitum habente, népe de nu mero ac tempore, quæ poſitu carent. multum nanq; tempus & paucum, ſimiliter & numerum di cimus. Quamobrem ſermonem & ipſe in exemplis meditatus, magnum & paruum in monte & millíi grano, quę continui quáti ſunt, accepit. corpus enim eſt utrumq;. multum uero & paucum in numero, in hominibus inquam, tum qui Athenis, tum qui in pago degunt, quæ ſunt diſcreti. eſt enim numerus diſcretum quantum. Cæterum ſæpe quoq; abutendo paruum & magnum de diſcreto ferimus, multum uero & paucum de continuo. paruam ſiquidem Demoſthenis eſſe ora tionem dicimus aut magnam, q ad ſcopum unum ac cõtinuum ſpectet. quare & de oratione hac magnum, ob ſcopi continuitatem unitatemq; ferre conſueuimus. Nimirum orationes nouem il las de publicis negociis haudquaquam orationem longam uocaremus. nõ enim intentio harum una eſt ac continua. neq; item Philippicas undecim: ſed eas dicimus multas. Quin & aquam, cum continua ſit, multá nominamus, forte quod facile diuidatur. Sępe uero & multam dicimus uiam, tametſi cõtinua eſt: nempe quod in multa ſtadia ſecetur: uel q ambulando locus quidam pedibus diſtinguatur. Eſt uero & hoc loco iure quęſtione dignum, quomodo multum & paucum quan ta eſſe paulo ante affirmauerit, cum diceret proprie quanta hæc ſola nuncupari quæ proxime do cuit. Sunt autem quinq; continui ſpecies, linea, ſuperficies, corpus, locus, & tempus. & duę diſcreti, oratio, & numerus. Alia uero, inquit, per accidens omnia. quippe ad hæc reſpicientes, & alia quan ta nominamus, ut multum uocatur album, q ſit ſuperficies multa. Quo pacto igitur his prius di ctis, quibus multum & paucum quanti eſſe plane pronunciauit, hic nõ eſſe quanti, ſed ad aliquid affirmat? ſi enim nõ quanta ea eſſe hic uere oſtenſum eſt, ſuperius eadem eſſe quanta perperam di xit quid ergo ad hoc aiunt? nimirum (id quod nos ſæpe prodidimus) quæ ſunt ad aliquid, defini tam re uera nequaquam habere naturam, ſed in prædicamẽtis aliis exiſtere: eſſeq; multum & pau cum, & magnum ac paruum, & duplum & dimidium, ſimiliaq; ad aliquid: quæ in quanto conſi ſtunt, nõ in quali. quemadmodum & albius, & dulcius, & grauius, ad aliquid: quæ ſubſiſtentiam in quali obtinent. Itaq; cum multum dicimus album, quoniam multum & paucum, quæ ad ali quid ſunt, circa quantum, & nõ quale uerſantur, nõ proprie uidelicet, neq; per ſe loquimur: uerũ quia ſuperficies multa quædam eſt quanti. Non hoc igitur dixit ſuperius, multum ipſum per ſe quantum eſſe, ſed ad aliquid in quanto: neq; id ſane in quanto ferre niſi per accidens licet, nempe q in quanto ſit, multum ac paucum admittente.

28 *Maxime autem circa locum eſſe videtur contrarietas quanti. ſurſum enim ei quod eſt deorſum contrarium ponunt, locum qui in medio eſt deorſum dicentes: eo qđ plurima diſtãtia ſit medij ad mũ di terminos. Videntur autem & aliorum cõtrariorum ab his afferre diffinitionem. Quæ enim plu rimum a ſeinuicem diſtant eorum quæ ſunt ſub eodem genere, contraria eſſe diffiniunt.*

PORRO QVANTI CONTRARIETAS CIRCA LOCVM ESSE MA XIME VIDETVR. SVPRA ENIM ET INFRA CONTRARIVM PO NVNT, LOCVM AD MEDIVM INFRA NOMINANTES, QVOD AD MVNDI TERMINOS PLVRIMVM MEDII SPACIVM SIT.

Poſtquam magnum & paruum neq; quanta eſſe neq; contraria demonſtrauit, ſiquis omnino inquit contéplari in quanto cõtrarietatem uelit, ſupra & infra cõcipiat. hæc enim tum a ſe mutuo plurimum diſtant, tum contrariorum quoque ob id finitionem ſuſcipiunt. ſic nanq; definiuntur contraria, quæ plurimum ſunt in eodem genere a ſe inuicem diſtincta. Cæterum hoc ipſi nõ pla cet. ſiquidem ſupra & infra in rerum natura re uera nõ eſt, ſed circum & medium: quæ nõ contra ria, ſed ad aliquid ſunt. circum enim ipſum, circum medium eſt. ſupra uero & infra ſpacio abeſſe per diametrum a ſe mutuo debent. At terra cétri rationem obtinet uniuerſo collata, ad quam gra

uia omnia deferuntur. Qua itaq; ratione locum terræ, hoc eſt centrum uniuerſi, ignis loco, ideſt cauæ lunaris globi circumferentiæ contrarium aſſeremus? nõ enim alter ab altero abeſt uniuerſi diametro. quare plurimum ſemoti non ſunt. Seiuncta enim ſunt ea plurimum quæ omni diſtant diametro. ergo neq; hæc, neque ſupra & infra contraria ſunt, ſed uti dixi ad aliquid. circum nanq; ipſum, circum medium eſt. Niſi quis infra eſſe terram ſimul omnem ſuppoſuerit, q terra ſub pedibus atq; infra quauis ſui parte ſit habitantibus, cęlum autem ſupra. Quod ſiquis ſecundũ terrę ſuperficiem infra, ſphærã autem ſupra dicere uelit, idem ſupra infraq; eſſe inuenietur. Nam ſuperna terræ ſuperficies infra eſt cæli comparatione. ſi infernæ ſuiipſius ſuperficiei conferatur, ſupra. Quin & hemiſphærium utrumq; ſupra infraq; erit cum ſeſe pro motu diuerſo aliter atque aliter habeat. Sed nihil eſt quod ſimul in ſeipſo contraria eadem ratione obtineat. Qua de cauſa fieri nequit, ut ſupra & infra in rerum natura proprie ſint. niſi modo prædicto ſimul terram omnẽ infra appellare cuiq̃ libeat. Enimuero ſitu eſt ſupra & infra: ut capiti noſtro impendens laquear quippe ad nos relatum, ſupra: eſt ad eo ſuperiora, infra. LOCVM AD MEDIVM INFRA NOMINANTES QVOD AD MVNDI TERMINOS PLVRIMVM MEDII SPACIVM SIT. Qui, inquit, ſupra & infra in rerum natura eſſe propterea uolunt, q terra a quouis mundi termino ſpacio per diametrum diſtet, terram infra eſſe idcirco aſſeuerant. AB HIS VERO FINITIONEM QVOQVE ALIORVM INFERRE CONTRARIORVM VIDENTVR. NAM QVAE A SE PLVRIMVM INVICEM IN EODEM DISTANT GENERE, CONTRARIA DEFINIVNT. Quoniam terram infra eſſe ſuſpicati ſunt inquit, hæc uero ut ad ſingulos mundi fines relata plurimo interſtitio abeſt, per diametrum inquam: ſunt autem ſupra & infra contraria, referunturq; hæc ad unum genus quantum, ex his & contrariis omnibus finitionem afferunt, contrariaque eſſe dicunt ea quæ a ſe mutuo diſtant plurimum, ſub eodem genere comprehenſa.

29 *Non videtur autem quantum ſuſcipere magis & minus, vt bicubitum. neq; enim alterum altero magis bicubitum. neq; in numero: vt tria q̃ quinq; nihil magis quinq; aut tria dicuntur, neq; quinq; q̃ tria. nec tempus alterum altero magis tempus dicitur: nec in nullo eorum quæ dicta ſunt omnino, magis & minus dicitur. Quare quantum non ſuſcipit magis & minus.*

NON VIDETVR VERO QVANTVM MAGIS ET MINVS ADMITTERE.

Cum proprium eſſe quanti aſſeruerit nullum habere contrarium, idq; omni ineſſe oſtenderit, nõ addidit quanti hoc proprium nõ eſſe, quãdoquidem & ſubſtantiæ competat, quemadmodum & in ſubſtãtia egit. hoc enim ex iis ſuis peripectum quæ de ſubſtãtia diſſeruit. Nã ſi ibi proprium nõ eſſe ſubſtantiæ nihil contrarium habere pronunciauit, q & quãto conueniat, cõſtat hic quoq; proprium quanti, quoniam & ſubſtantiæ ineſt, nõ eſſe. Quare quantum nullum capax contrariorum eſt. Verum ſi contrariorum capax quãtum eſſe fateri oporteat, uti ſubſtantiæ quoq; contrarium nullum eſſe dicebamus, ipſam uero capacem cõtrariorum, quid ergo? nõ eſt, inquiunt, craſſum & tenue quanti, & latum & anguſtum, quæ ſunt contraria? At hæc nõ eſſe quanta, ſed ipſum eſſe obtinere in quãtis aſſerimus, nõ aliter quã magnum quoq; ac paruum. craſſum enim id uocamus, quod dimenſionem multam habet in profundum. latum, quod in latitudinem. anguſtum autem & tenue, quod parum in profundum ac latum interſtitii habet. ac quæcunq; de aliis prodidimus, magno inquam & paruo, multo & pauco, hæc in his quoq; pronunciabimus. nam & hæc ad aliquid ſunt. NON VIDETVR QVANTVM MAGIS ET MINVS ADMITTERE. Ad aliud quanti proprium tranſituit, quod eſt non admittere magis & minus. neq; id iniuria: ſiquidem diximus, ubi quantitas eſt, ibi magis & minus ex contrariorum miſtione fieri. Eſt uero ſciendum, & hoc rurſum reprobari a philoſopho, perinde quaſi & ſubſtantię cõpetat. ad aliud autem digreditur, atq;.

30 *Proprium autem maxime quanti eſt q̃d æquale & inæquale dicitur. Vnumquodq; enim eorum quæ dicta ſunt quãtorum æquale & inæquale dicitur: vt corpus æquale & inæquale dicitur. & numerus, & tempus æquale & inæquale dicitur. ſimiliter autem & in alijs quæ dicta ſunt, vnũquodq;*

æquale & inæquale dicitur. In cæteris vero q̃cunq; quanta non ſunt, non prorſus videbitur æquale & inæquale dici. vt diſpoſitio æqualis & inæqualis non omnino dicitur, ſed magis ſimilis & diſsimilis. & album æquale & inæquale non omnino dicitur, ſed ſimile vel diſsimile quare quanti maximè ſit proprium, æquale & inæquale dici.

CAETERVM QVANTI PROPRIVM MAXIME EST, AEQVALE DICI ATQVE INAEQVALE.

Atq; hoc præcipue proprium eſt quanti, quoniam rei ſoli ineſt atq; omni. linea enim æqualis lineæ atq; inæqualis dicitur, & locus loco, & ſuperficiei ſuperficies, & corpus corpori, & orationi oratio, & numerus numero. Quod ſi in quoquam alio æquale & inæquale nominemus, id non per ſe, ſed per accidens appellamus. exempli cauſa, corpus hoc albũ dicimus corpori albo illi æquale: eodem modo & inæquale: non in quo alba ſunt, ſed quatenus corpora, quæ ſunt quanti. Verum ſimile magis in talibus proprie diceretur atque diſſimile. album enim albo ſimile ac diſſimile dicitur: & in id genus aliis eadem ratione.

DE RELATIVIS, HOC EST AD ALIQVID SESE REFERENTIBVS.

31 *AD aliquid vero talia dicuntur, quæcunq; hæc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. Vt maius hoc ipſum quod ẽ alterius dicitur: aliquo enim maius dicitur. et duplum alterius dicitur hoc ipſum quod eſt: alicuius enim duplum dicitur. ſimiliter autem & alia quæcunq; huiuſmodi ſunt. At vero ſunt etiã & hæc ad aliquid: vt habitus, diſpoſitio, ſenſus, ſcientia, poſitio. hæc enim omnia quæ dicta ſunt hæc ipſa quæ ſunt aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum, & non aliud quiddam. habitus enim alicuius habitus eſſe dicitur, & ſcientia alicuius ſcientia, et poſitio alicuius poſitio, & alia vero ſimiliter. Ad aliquid igitur ſunt, quæcunq; hæc ipſa quæ ſunt, aliorum eſſe dicuntur, vel quomodolibet aliter ad alterum. vt mons magnus dicitur ad alterum (magnus enim mons dicitur ad aliquid) & ſimile alicui ſimile, & cætera talia ſimiliter ad aliquid dicuntur.*

AD ALIQVID VERO DICVNTVR TALIA QVAECVNQVE EA IPSA QVAE SVNT ESSE ALIORVM DICVNTVR.

Quinq; hæc ante relatiuorum præceptionem oportet quęramus. Primum ordinem eorum ad prædicamenta. Alterum inſcriptionis cauſam. Tertium eorum ſubſiſtentiam, quæ nam ſit. Quartum diuiſionem in ſpecies. Quintum, genus docendi. Primum itaq; cur locutus de quanto, nõ deinceps de quali, ſed de ad aliquid relatis ſermonem inſtituit: tametſi quale formam per ſe quãdam ac ſubſiſtentiam habeat, hæc autem propriam nõ habeant ſubſiſtentiam, ſed ipſum eſſe in aliis obtineant prædicamentis? pluris enim quæ per ſe ſubſtant fiunt iis quæ ipſum eſſe in obnixu poſſident. nam ipſum per ſe quidquã primum ſit oportet, tum ſic ad aliud cohærentiam ſuſcipiat. Dicimus igitur quo modo fecit in quanto, ſecundamq; de hoc præceptionem ob id ſtatuit, ꝙ in ſermone de ſubſtantia eius meminerit, ne diu nos quid tandem quãtum eſſet ignorare pateretur, nõ ſecus quoq; hic facere. poſtea enim quã, cum de quãto ageretur, ad aliquid ſe habẽtium meminit, ubi magnum & paruum, multum & paucum ad aliquid eſſe pronunciabat, ne nos quæ relatiuorum natura ſit ignorantes diu fineret, de iis protinus ſermonem habet. Quamobrem uero de relatiuis, nõ de relatiuo ſingulari inſcriptum eſt numero? propterea inquam ꝙ ad aliquid pertinentia reſpectus quidam ſunt: is autem in rebus duabus minimum ſpectatur: eaq; de re pluraliter titulũm indidit. dextrum enim ſiniſtri eſt dextrum, nec poteſt quidquã ipſum per ſe dextrum eſſe. & pater filii pater, nec quiſquam per ſe fuerit pater quin ad filium dicatur. At in ſubſtantia fieri poteſt, magis uero eſt neceſſe, res una per ſe ſubſtantia ſit ut homo. Similiter & in quãto. poteſt enim ſolum bicubitum quantum eſſe. Poſſunt uero res ipſæ de relatiuis, pluraliter, ipſa autem prædicatio, uel reſpectus ipſe, ſingulariter de relatiuo nominari. quo modo in quãto, prędicamentiſq; aliis ſingulariter prædicamentum proferimus, inſcriptione nimirum nõ res eo contentas, ſed quæ de

ipſis cõmuniter dicitur naturam declarãtes. ſiquidem & relatio quanquam eſt in pluribus, ſubie/
cto tamen una eſt, ut ſemen ac fructus: & aſcenſus deſcenſuſq;. eſt enim ſerui ad dominum relatio
una, quæ a ſeruo incipientibus nobis, ſeruitus: a domino, dominatus uocatur. ſimili quoq; ratio/
ne in diſcipulo & præceptore, ac reliquis. uerum quo, uti diximus, nunquam uni rei ſubſtare ad
aliquid prædicamentum indicaret, pluraliter iccirco de relatiuis inſcriptionem fecit. De ipſorum
uero ſubſiſtentia hæc dicimus, Quidam nihil ad aliquid natura eſſe inquiunt, ſed noſtræ hæc eſſe
cogitationis cõmentum: aiuntq; nõ ita quæ ad aliquid ſunt natura eſſe, uerum poſitione atq; com
poſito. quandoquidem fieri nequit, ut quod dextrum eſt, ſiniſtrum fiat: & dextrum, quod ſini/
ſtrum. pater quoq; filius etiam eſt. & ſeruus poſitione ſeruus. natura enim ſeruus nemo eſt. idem
autem & herus alterius fieri eadem ratione poteſt. Cæterum hi nõ recte ſentiunt. perinde enim co
gnita natura hæc ſunt, ac partes corporis in mutuo quodam reſpectu conſiderantur. quædã enim
dextra a natura ſita eſt, ut iecur. quædam ſiniſtra, ut lien. nec ſiniſtrũ fieri iecur unquã poteſt, nec
lien dexter. Verum ſi alter iu alterius locũ ceſſerit, interiit animal. Deus quoq; imperat ſolus: nos
uero eius tantum imperio ſubditi omnes ſumus. Corpus item mouent anima naturaque dunta/
xat: ab ipſis autem ſolummodo corpus mouetur, nec contra ipſas mouet. Quidam uero his ex dia
metro ſe habẽtes ac repugnãtiſſimi res omnes ad aliquid eſſe cenſebant. quorum ex grege Protago
ras fuit Sophiſta. Is enim rem nullã aſſerebat finitam certamq; obtinere naturam: proinde nec mẽ/
tiri quenquam poſſe affirmabat. quemlibet enim prout ſibi apparet opinaturq; de rebus, quæ nõ
finitam naturam, ſed ipſum eſſe in reſpectu ad nos habent, pronunciare. Mel itaq; auriginoſis ama
rum dici, ac ſane ueros eſſe. nam quod eorum opinio fert, atq; iiſdem uidetur, id eos quoq; affirma
re. qui uero ſanitate fruuntur, dulce, & ipſos perinde ueridicos. Nigræ quoq; columbæ in ſole ſtã
tis collum nonnullis purpureum, quibuſdam aureum apparere. aliuſq; aliter quodãmodo, pro di/
uerſo tum ipſius, tum intuentium poſitu. ſimili modo & in aliis cunctis. quod enim uerum alii
uidetur, id ab alio falſum eſſe exiſtimari. quodq; huic elegans eſſe cenſetur, id alii uitioſum habi/
tum eſſe, uerum autem oppoſitnm. Lege ergo amarum dici, lege dulce: alterum uero nihil. Quo/
circa definitam aliquam a re nulla obtineri ſubſiſtentiam, ſed eſſe ad aliquid. Hunc autem confu/
tat quidem & Ariſtoteles in tertio metaphyſicæ tractationis uolumine. Si omne, inquiens, quod
aliquis quidquam eſſe putat, id uerum quoq; eſt, quandoquidem alimento eſſe ignem, nõ autem
urere furioſi arbitrantur, ingeſtũ iis ignem alere, nec urere oportebat. uel panis ureret eos, nec ale/
ret opus erat, quoniam urere hunc ſuſpicantur. Cæterum redarguit & Plato in Theęteto dialogo
ipſum hoc refellere inſtituens: in quo poſt demonſtrationes multas, hanc quoq; urbane rationem
» affert, Quoniam nos, inquit, o Protagora te nequaquã uerum eſſe affirmamus, num ueri ſumus
» cum mentiri te dicimus an falſi? ſi ergo uerum pronunciamus, mentitur Protagoras, qui omnes
» uera loqui cenſet. nos enim uerum aſſerimus, cum cõmemorare te falſa hæc dicimus. Quod ſi ſu/
» mus mẽdaces, licet ergo mendacium dicere: nec qui quidquam loquitur uerum omnis enunciat.
Alii uero præter hos recte dicebant, res alias ad aliquid, ipſas autem per ſe eſſe alias. ad aliquid, ut
dextrum, ſiniſtrum: per ſe ipſas, ut corpus, ut homo. non eſt enim ad aliquid homo qua homo eſt.
Porro hæc ad aliquid ſpectantia propria ſubſiſtentia carent: eſſe uero ipſum in aliis habent prædi/
camentis. cum enim patrem dixi, relationem dixi in ſubſtantia: cum multum uel paucum, in quan
to: cum albius uel nigrius, in quali. eademq; in cæteris ratione. Pulchre autem ipſa appendicibus
cõpararunt nõnulli, quæ nõ ſubſiſtentiam propriam, ſed ipſum eſſe in ſtirpibus obtinent. Aſſimu
lant ea quoq; ſibi inuicem obnitentibus lignis: quippe horum altero ſublato, haudquaquam reli/
quum ſtabit. Diuiſio autem hæc ipſorum eſt, Quæ ſunt ad aliquid, alia per æquiuocationem di/
cuutur: ut ſimile, ſimili ſimile. alia per diuerſiuocationem. & horum quędam a mutuo exceſſu uel
defectu: ut multum ac paucum, magnum & paruum, maius minuſque.; alia a principe & ſubdito:
ut dominus, ſerui dominus. quædam a iudicante & eo quod iudicatur: ut ſenſibile, ſenſu ſenſibi/
le: & ſcibile, ſcientia ſcibile. uel ab eo quod participat & quo participat: ut ſciens, ꝙ ſcientię particeps
ſit, ſciens nominatur. aut ſecundum cauſam & a cauſa perfectum: ut pater, filii pater. uel ſecũdum
agens ac patiens: ut uerberans uapulantẽ uerberat. uel pro locali differentia: ut dexter, ſiniſtri dex/
ter. Modo autem docendi huiuſmodi utitur, Nõ ſanam protinus integramq; ad aliquid relatorũ
tradit finitionem: uerum prius quam ueteres ipſorum finitionẽ ſtatuerint exponit. dein complu/
ra oſtendit quę finitionem hanc comitentur incõmoda: ita que finitionem aliam ipſe eorum pro/
priam reddit, quæ ſolis omnibuſque ineſt ad aliquid pertinentibus. Ne enim graſſari inuehiq; in

antiquos uideatur, ipſorum prius explicat finitionem. atq; oſtenſis quæ ipſam conſequuntur abſurditatibus, ſuam deinceps finitionem citra inuidiam cõmunit. Cæterum ſciendum eſt, quę ſunt ad aliquid, prorſus a recto caſu incipere, atq; ad unum ex obliquis referri. uſuq; interim uenire, ut ad quem aſſignantur, ad eundem & cõmeent, ut pater, filii pater: & filius, patris filius. Quandoq; autẽ ad quem edũtur nõ etiam ad eundem ſed ad alium reciprocent: ut in ſenſu & ſenſili. eſt enim ſenſus, ſenſibilis rei ſenſus. hic ad genitiuum aſſignatio eſt: uerum nõ contra ad genitiuum, ſed ad ablatiuum reflectitur. ut ſenſibilis res, ſenſu ſenſibilis. Et uero attributio ad accuſatiuum fiat ſæpe numero: uti cũ dicimus, uerberans uapulantem uerberat. eaq; ad ablatiuum cõuerſionem faciat. nam qui uerbatur, a uerberante uerberatur. AD ALIQVID VERO DICVNTVR TALIA. Id eſt quęcunq; ipſa nõ ſecundũ quã ſunt naturam, ſed hoc ipſo q; aliorum eſſe dicuntur, eo ſunt ad aliquid. uerbi cauſa homines ſunt pater & dominus. ſi ergo accepti hac ratione fuerint, nõ ſunt ad aliquid: ſed quoad relationem ad aliud obtinent, ad aliquid dicuntur. Dexter quoque homo, nõ qua homo, alterius dexter uocatur: ſed quatenus dexter. Verbo autẽ dicitur uſus eſt, ut cui hæc minime placeat ſententia. oſtendet enim multa quę finitionem ſequuntur abſurda: aliamq; ipſe finitionem ponet. QVAECVNQVE EA IPSA QVAE SVNT ESSE ALIORVM DICVNTVR. Vt dexter homo, nõ qua ratione homo eſt, alterius dexter appellatur: uerũ qua dexter. VEL QVOVIS MODO ALITER AD ALIVD. Quoniam ad genitiuum aſſignationem fecit cum ait, eſſe aliorum dicũtur, ne ad ſolum genitiuũ quæ ſunt ad aliquid depromi putaueris, uel quouis, inquit, aliter modo: ideſt ſiue ad genitiuum, ſiue ad accuſatiuum fiat accõmodatio. SVNT PORRO TALIA QVOQVE AD ALIQVID, VT HABITVS, DISPOSITIO, SCIENTIA, SENSVS, POSITIO. Quoniam priora quanti ſunt, hæc autem qualis, merito ſeiungere ea uiſus eſt, cum dixit, Sunt porro talia quoque ad aliquid. Vel quoniam ad genitiuum caſum ſuperiora aſſignauit, quæ ad eundem rurſus reciprocationem obtinebant, hæc uero ad ablatiuum reflectuntur, ea uelut ab alio principio data opera ediſſerit. Exemplis autem exponendis modum nobis præbet relatiuorum reflexionis. hæc enim ut antedixi ad genitiuum edita, conuerſionem ad ablatiuum faciunt. Eſt enim habitus, habilis rei habitus. hic ad genitiuum aſſignatio eſt: reciprocatio autem ad ablatiuum. nanq; habilis res, habitu habilis eſt. ſimiliter & diſpoſitio, diſponi aptæ rei diſpoſitio: & apta diſponi res, diſpoſitione diſponi idonea. & ſcientia, ſcibilis rei ſcientia: & ſcibilis res, ſcientia ſcibilis.

32 *Sunt autem & accubitus & ſtatio & ſeſsio poſitiones quædam. poſitiones vero ad aliquid ſunt. iacere autem & ſtare vel ſedere, ipſa quidem non ſunt poſitiones, dominatiue vero dicuntur ab iis quæ dictæ ſunt poſitionibus.*

SVNT VERO ET ACCVBITVS, ET STATVS, ET SESSIO, POSITIONES QVAEDAM.

Cum ad aliquid eſſe dicere & accubitum & ſtatum & ſeſſionem uelit, id probat ex genere, poſitione inquam, quę genus dictorũ eſt, ipſa uero ad aliquid. eſt enim poſitio, ſitę rei poſitio. Quod ſi genus ad aliquid eſt, huius quoq; ſpecies (eæ autem ſunt quas enumerauimus) cõſtat ad aliquid referri. aut enim corpus erectum totum eſt, & ſtatus nominatur: aut obliquum totum iacet, diciturq; accubitus: aut partim ſtat, partim iacet, ac ſeſſio nuncupatur. Cæterum quærendum eſt, ſi hæc relatiuis ſubiiciantur, quæ nam ad ſitus prædicamentum reducemus? Dicimus ergo aliud ſtatum eſſe, & aliud ſtare: aliud accubitum, & accumbere aliud: ſeſſionem quoque, & ſedere aliud. Status enim & reclinatio & ſeſſio ſcheſin ipſam ideſt habitum declarãt. ſtare autem, & recubare, & ſedere, nõ habitum modo, uerum ipſam quoq; reclinatam ſubſtantiam indicant. eodem & in cęteris modo. Illa igitur ut pote habitum ſignificantia, ad ea quę aliquo ſpectant ſeſe recipiunt: hæc autem cum habitu res quoq; circa quas habitus eſt declarantia, ſub ſitus prædicamentum referuntur. Quem enim ad modum aliud in tempore eſt, aliud tempus: & aliud in loco, aliud uero locus. (continua enim quãta ſunt tempus & locus: ipſum autem in loco in prædicamentum ubi: ipſum uero in tempore, in quando confertur) perinde in his quoq; res ſeſe uti dictum eſt habet. id quod ipſe quoque aperiens intulit. RECVMBERE AVTEM, VEL STARE, VEL SEDERE, IPSA QVIDEM POSITIONES NON SVNT, CAETERVM SVNT A POSITIONIBVS QVAS DIXIMVS DENOMINA-

TIVE DESVMPTA. Non uero ſiquid denominatiue dicitur, idem illi eſt a quo dicitur. ſtare enim a ſtatu, accumbere ab accubitu, ſedere a ſeſſione nominatur. Quo autem modo a ſpeciebus poſitionis deducta hæc ſunt, eodem quoq; ab horũ genere hoc eſt poſitu ſitum eſſe, quod prædicamentorum unum eſt, transferetur. ſiquidem hoc eius quod eſt recubare & ſtare & ſedere cognatum eſt genus. Quare ſpecies una ad aliquid ſe referentium, hoc eſt poſitio, unum quod eſt ſitum eſſe prædicamentum peperit. nec quidquam mirum, quando & tempus prædicamentum quando, & locus prædicamentum ubi, quæ ſpecies quanti ſunt, pariunt. non enim tempus ipſum eſt quando, nec locus ubi, ſed res quæ in tempore ac loco fiunt.

33 *Ineſt autem & contrarietas in ijs quæ ſunt ad aliquid: vt virtus vitio contrarium, cum ſit vtrũque eorum ad aliquid: & ſcientia ignorantiæ.* Non *autem omnibus iis quæ ſunt ad aliquid inſunt cõtraria: duplici enim nihil eſt contrarium, neque triplici, neque vlli talium.*

INEST AVTEM ET CONTRARIETAS IN IIS QVAE SVNT AD ALIQVID, VT VITIVM VIRTVTI CONTRARIVM, CVM AD ALIQVID SIT VTRVMQVE: ET SCIENTIAE IGNORANTIA.

Cum de iis quę ad aliquid referuntur ex ueterum ſententia diſputauerit, nunc uult proprium eorum depromere. exponitq; ea prius quæ relatiuorum propria eſſe uidentur, re autem uera non ſunt: uti ſane tum in ſubſtantia fecit, tum in quanto: ne qui minus exercitatus in hæc offendit, ea propria uere eſſe arbitretur. Ac primum quidem ipſorum proprium eſſe dicit contraria admittere. eſt nanq; contrarium inquit uitium uirtuti, & ſcientiæ inſcitia, & iuſtitia iniuſtitiæ. quippe hęc ſingula ad aliud dicuntur. uirtus enim ſtudioſi dicitur uirtus. & ſcientia, ſcibilis uel ſcientis ſcientia. & uitium uitioſi uitium, reciprocantq;. Verum nõ quæcunq; ſeſe habent ad aliquid contrarietatem ſuſcipiunt: idq; haud immerito. quandoquidem enim adnatis ſimilia ſunt uti diximus relatiua, neq; definitas res ad propriam habent ſubſiſtentiam, ſed in prædicamentis aliis reperiuntur, ea quibus adhærent imitãtur: ac quæcunq; contrarium admittunt pręḍicamenta, cõſiſtentia quoque in ipſis obtinent relatiua contrarietatem nanciſcentia. quæ uero nullum habent contrarium, eorum quoq; relatiua ſortiuntur quę medio careant. exempli cauſa, Quoniam ſubſtãtiæ ac quãto contrarium eſt nullum, neque ſubſiſtentibus circa ea relatiuis aliquid erit contrarium, ut triplici. nam triplex ad aliquid eſt. alicuius enim eſt triplex. nec tamen contrarium habet quidpiam: quoniam uti diximus pręḍicamento inhæret cõtrarium nullum habenti, id eſt quanto. Similiter quoque in ſubſtantia, ut hero, filio, dextro, ſiniſtro. nihil enim his contrarium propterea eſt, ꝙ ſi quibus adhærent, homines inquam, ſint ſub contrario carens prædicamentum redacti. Quoniam uero contrarium qualitati quidquam eſt, ob id & quæ circa ipſam habentur relatiuis adeſt contrarium: ut uirtuti contrarium uitium: & inſcitia ſcientiæ. hæc enim ſunt quanta. Porro illud ignorandum nõ eſt, contraria hæc aliis eſſe, aliis ad aliquid: ut uirtus, ſtudioſi uirtus: & ſtudioſus, uirtute ſtudioſus. ſimiliter & uitium, uitioſi uitium: & uitioſus, uitio uitioſus. his ergo ad aliquid ſunt. contrarium autem uitium uirtuti, & uitioſus ſtudioſo. iure igitur & in iis quæ ſunt ad aliquid ſpectatur contrarietas, neq; eſt id conſequens omnibus. Quęrendum uero eſt quo pacto uirtutem uitiumq;, & ſcientiam atque ignorantiam ad aliquid perhibeat. Reſpondemus non eum ex propria hæc ſententia, uerum ſimulanter: affirmare nimirum cũ traditam labefactare finitionem uelit. Si enim ex eo quod dicantur aliorum, quæ ad aliquid ſunt obſignantur, hæc quoq; ad aliquid erunt. nam ea quoq; dicuntur ad aliquid. uirtus enim ſtudioſi uirtus: & uitium uitioſi uitium: & ſcientia ſcientis ſcientia: & inſcitia inſcientis inſcitia. Hac autem ratione & prædicamenta accidentis omnia, nouem inquam illa ad aliquid eſſe indicat: ſiquidem omnia ipſius eſſe ſubſtãtiæ, quippe cui ſupereueniant, dicuntur. albedo enim, albi dicitur albedo: & bicubitum, ligni, ſi forte contingat, bicubitum. & uero quando, & ubi, & facere, & pati, alicuius dicuntur. non enim eſt quidquam ipſum per ſe quando, ſed eſt aliquid ſubſtãtiæ. eodem modo & in reliquis. Quin ſubſtantia quoq; ipſa cum uelut pars ſumitur, ad aliud dicitur. nam pars totius fertur pars, & totum in partibus totum. At hoc eſt abſurdum, prædicamenta inquam omnia ad aliquid cenſeri. Porro ꝙ prædicamenta euidenter omnia ab iis quæ ſunt ad aliquid diſcernantur, inde diluceſcit: ſi enim ad aliquid eſſent, finiendis iis illa ad quæ dicuntur aſſumi oporteret. nam relata ad aliquid finientes, neceſſario & eorum ad quæ illa dicuntur meminimus. uerbi cauſa cum patrem definimus, filii quoq; mentionem haberi eſt neceſſe. patrem enim filii dices. at cum prædicamenta alia finitione

complectimur, ea ad quæ dicuntur cõmemorare haudquaquam cogimur. finiendo enim ſi forte accidat bicubito, aliorum deinceps cuiuſquam cuius dicitur bicubitum, ut ligni haud neceſſe eſt memineris. ſimilis etiam in quali, ac cæteris ratio eſt. Ergo ſi prædicamenta ad aliud dicuntur (eſſe enim accidentia ipſius perhibentur ſubſtantiæ, & partes totius,) nec ſunt ad aliquid, conſtat relatiuorum finitionem perperam redditam, quippe cum prædicamenta quoq; alia comprehendat. Nõ enim quod alterius dicitur, ipſum eſſe in hoc obtinet ꝙ dicatur alterius. at obtinent ipſum eſſe in hoc relatiua ꝙ ſint ad aliquid. nam ſiquid eſt alterius, id eſſe & alterius fertur. at nõ contra, ſi perhibeatur alterius quidquã, ipſum quoq; eſſe in hoc iam habet, ꝙ alterius dicatur. Cæterum ſciendum eſt quicunq; a Platone relatiua hoc pacto finiri aiunt, putareq; ipſum in eo relatiuorum eſſe ꝙ aliorum dicantur ſubſiſtentiam, inurere hos philoſopho calumniam. etenim ꝙ ea nõ quia dicantur, uerum ſint aliorum obſignet, ex proditis in Gorgia licet cognoſcas. ait enim ſi agens eſt, patiens quoq; eſſe aliquid eſt neceſſe. eſſe enim dixit, nõ dici.

34 *Videntur autem & magis & minus ea quæ ad aliquid ſunt ſuſcipere. Simile enim & diſſimile magis & minus dicitur: & æquale & inæquale magis & minus dicitur: cum vtrũq; ſit ad aliquid. ſimile enim alicui ſimile dicitur, & inæquale alicui inæquale. Non autem omnia quæ ſunt ad aliquid ſuſcipiunt magis & minus. duplum enim non dicitur magis & minus duplum, nec aliquid talium.*

SVSCIPERE AVTEM QVAE AD ALIQVID SVNT IPSVM MAGIS ET MINVS VIDENTVR. SIMILE ENIM ET DISSIMILE MAGIS ET MINVS DICITVR, QVORVM EST VTRVNQVE AD ALIQVID. DICITVR AEQVALE QVOQVE ATQVE INAEQVALE MAGIS ET MINVS.

Ad aliud proprium conſequens relatiuorum tranſit ſuperiore improbato, nempe ſuſcipi a relatiuis magis & minus. dicimus enim hoc illi magis minuſq; ſimile: ut album in pariete magis ſimile albo eſſe ei ꝙ in ueſte eſt, quam quod in niue. Eſtq; conſequens hoc ſuperiori non abſimile: ſiquidem neq; hoc quæ ad aliquid ſunt comitatur omnia. pater enim alio patre nõ dicitur eſſe magis pater. ſimiliter neq; filius. idq; iure optimo. dictum nanq; eſt, ubi ſpectatur contrarietas, magis ibi eſſe ac minus. contra ubi nõ eſt, nec magis minuſq; haberi. Quibus ergo ſubeſt relatiuis cõtrarietas, in iis eſt magis & minus. quoniam uero nõ ineſt contrarietas omnibus, nec omnibus iccirco magis minuſq; ſuppetit. Fortaſſis uero quiſpiam diſquirendo dixerit, in quibus contraria ſunt, in iis magis quoq; & minus contrariorum miſtione fieri: eamq; ob rem in quanto quoniam nõ ſunt contraria, nec magis minuſq; haberi. Rurſum ſi æquale & inæquale proprium eſt quanti, cur hic magis inquit & minus dici æquale? Relatio enim ſi in prædicamento ſit contrarium habente, contraria quoq; ab ea ſuſcipi aſſerebamus. ſin uero in prædicamẽto quod contraria nõ admittat, neq; ab ipſa contraria excipi. Igitur ſi æquale & inæquale ad aliquid eſt in quãto cõſiſtens, contrarium autem nullum eſt quanto, nec æquale & inæquale contraria ſunt. ubi uero nõ eſt contrarium, ibi nec magis & minus. ergo magis ac minus nõ dicitur æquale & inæquale. Nam ſi fit magis & minus contrariorum miſtione, nec miſcetur æquale inæquali, nec magis quidquam ac minus inæquale fuerit. quippe minus inæquale, ꝙ æqualis particeps magis ſit, minus inæquale appellatur. Item ſi magis & minus inæquale quidquam eſt, erit & magis ac minus aliquid ęquale. nam quod minus eſt inæquale, eſt id magis æquale magis inæquali: quo ſane modo minus album, magis albo, magis eſt nigrũ. Ergo ſi fieri nequit ut æquale æquali magis minuſq; ſit (quod enim ex æquali in plus aut minus egreditur nõ eſt amplius ęquale) neq; igitur magis & minus inæquale eſt. priuatio enim magis infinitudoque eſt inæquale, non ęquali contrarium. An igitur uel per abuſum hoc loco dixit æquale magis & minus eſſe, minus utiq; exquiſite decernens. uel hoc per additionem poſt adiectum eſt a nonnullis.

35 *Omnia autem quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur: vt ſeruus domini ſeruus, & dominus ſerui dominus eſſe dicitur: & duplum dimidij duplum, & dimidium dupli dimidium: & maius minore maius, & minus maiore minus: ſimiliter autem & in alijs. Sed caſu aliquotiens different ſecundum locutionem: vt ſcientia ſcibilis ſcientia dicitur, & ſcibile ſcientia ſcibile: & ſenſus ſenſibilis ſenſus, & ſenſibile ſenſu ſenſibile.*

QVAECVNQVE VERO AD ALIQVID SVNT AD CONVERTENTIA DICVNTVR: VT SERVVS, DOMINI SERVVS DICITVR: ET DOMINVS, SERVI DOMINVS. ET DVPLVM DIMIDII DVPLVM.

Ad aliud conſequens tranſiuit relatiuorum quod præcipue ipſorum eſt proprium, nempe dici ad antiſtrephonta ideſt conuertentia. Verum quo dici ad antiſtrephonta quid ſit intelligamus, diſcamus ante quid ſit antiſtrophe ideſt conuerſio reciprocatioq;. hoc autem prius, quid ſit ſtrophe hoc eſt uerſio. Eſt uerſio itaq; ſeu ſtrophe, ab eodem in idem reſtitutio. ob id enim & uerti dicimus uniuerſum, quoniam circulari motu ab eodem puncto ad idem iterum redit. Nos quoq; uerti dicimur cum ex quo incepimus loco, in illum deſiuerimus. Antiſtrophe autem ſeu conuerſio, uelut iſoſtrophe ideſt æquiuerſio eſt. nã anti apud ueteres græcos æquale ſignificat: quemadmodũ Antitheon pro iſotheon hoc eſt deo æquale: & Antianira quæ uiris æquatur: & Antichira digitum magnum appellant, ꝙ pares cæteris uires obtineat. Iſoſtrophe uero eſt, cum alterum de altero magis nihil quam de reliquo prædicatur illud: ut pater nihilo ad filium magis dicitur quã filius ad patrem. Quæ ergo ſunt ad aliquid, ad conuertentia dicuntur: ut ſeruus, domini ſeruus: & dominus, ſerui dominus. VERVM CASV, inquit, QVANDOQVE IN DICTIONE DIFFERENT. Quoniam enim ad genitiuum edidit, propterea ſubiunxit, non ad genitiuum modo quæ ſunt ad aliquid, uerum ad alium quoque caſum aſſignari. quo fit ut neq; ad eundem omnino reciprocent. dictum autem de his iam nobis antea eſt. AD CONVERTENTIA DICVNTVR. Dicuntur ergo ad conuertentia quæ ſunt ad aliquid cũ geminatione: uerbigratia ſeruus duo quædam eſt, & ſeruus, & homo. Dominus itaq; ad id quod ſeruus eſt dicitur dominus, quoniam & ad illum reflectitur. nõ autẽ ad id quod homo eſt. Aequalitatem igitur ſeruare mutuam debent, quo etiam conuertantur: quemadmodum homo & riſibile. ꝙ ſi ſint inæqualia, tunc non reciprocant.

36 *At uero aliquotiens non videbitur conuerti, niſi conuenienter ad quod dicitur aßignetur, ſed peccet is qui aſſignat: vt ala ſi aſſignetur auis, non conuertitur, vt ſit auis alæ. non enim prius conuenienter aſſignatum eſt ala auis. neq; enim quatenus auis eſt, eatenus ala ipſius dicitur: ſed in eo q̃d alata eſt. multorum enim & aliorum alæ ſunt quæ non ſunt aues. Quare ſi aſſignetur conuenienter, & conuertitur: ut ala, alati ala eſt: & alatum ala alatum.*

VERVMENIMVERO COMMEARE NON INTERDVM VIDEBVNTVR, NISI PROPRIE FVERINT AD QVOD DICVNTVR ASSIGNATA, SED PECCAVERIT IS QVI ATTRIBVIT: VT PENNA SI AVIS PRODITA SIT, NON RECIPROCAT AVIS PENNAE.

Quæ ſunt ad aliquid æqualitatem ſeruare inter ſe debent ut conuertantur: quo modo obambulant homo quoq; & riſibile. Quod ſi ſint inæqualia, maius quidem eſt minori conſequens, ut homini animal: maiori autem minus non item. nõ enim ſequitur homo animal, ut animal hominem. Eſt ergo relatiuorum regula hæc, nempe æqualitas: ut pater filii: & duplum dimidii: quæ & reciprocant. quæ uero ſunt inæqualia, nõ etiam reciprocant: id quod uel ipſe ait, penna ſi auis prodita ſit, nõ reciprocat auis pennæ: ſiquidẽ omnis penna nõ eſt auis penna. ſunt enim uolucres quædam quæ aues nõ ſunt. Volucres nanq; aliæ ſunt fiſſipennes, ut quæ in noſtro ſunt orbe, quæ ſolæ etiam aues nuncupantur, ut ipſe in libro de animalium hiſtoria docuit: aliæ cutipennes, ut ueſpertiliones: quædam uaginipennes, ut ſcarabæi, quæ nõ ſunt aues. Quandoquidem igitur nõ inter ſe æqua ſunt penna & auis, ſed penna quam auis latius patet q̃ ut etiam conuertantur, exæquare hæc conuenit. Exæquantur porro inæqualia uel minore aucto, uel deminuto maiore. Ergo in his ſi id quod minus eſt auxerimus hoc eſt auem, atq; ita fecerimus, penna pennati penna, pennatum, auem appellantes, ſic cõmeat. nam pennatum penna pennatum. Rurſus ſi proditum ſit clauus nauigii clauus, hic nõ reciprocat. dicere enim haud licet nauigium clauo nauigiũ. ſunt enim nauigia complura quæ gubernaculo careant: ut piſcatoriæ quædã nauiculę quas Acatia græci nominant. Quoniam itaq; inæqualia & hæc ſunt. (amplius enim nauigii quã claui uocabulum eſt) ſi quod maius eſt minuerimus, nauigium inquam, nimirum pro nauigio clauatum dicentes, tunc æqualia reddita conuertuntur. clauus enim clauati clauus, & clauatum clauo clauatum. Item caput alicuius dicitur caput, nẽpe animalis. ſi igitur tributum ad animal ſit, nõ reflectitur, quoniam

nõ propria rurſum fit attributio.nam dicitur quidem caput animalis caput,haud uero etiam animal capite animal.ſunt enim animalia quædam quæ capite careant,ut cancer,uermes,terrę inteſtina.Ergo quod maius eſt rurſum minuas oportet,animal inquam,ac facias capitatum, ſeruabiturque hoc pacto antiſtrophe.nam caput capitati caput,& capitatum capite capitatum. Igitur in aui quod minus eſt auximus,auem inquam.in aliis uero maius diminuimus,nauigium dico & animal.

37 *Aliquoties autem forte & nomen fingere neceſſe erit, ſi non fuerit nomen impoſitum ad quod conuenienter aſsignetur:ut temo ſi aſsignetur nauigij,non eſt aſsignatio conueniens.neq; enim in eo q̃d nauigium eſt, in eo ipſius temo dicitur.ſunt enim nauigia quorum temones non ſunt. quare non conuertitur.nauigium enim non dicitur temonis nauigium. Sed forte conuenĩetior aſsignatio erit ſi ſic quodammodo aſsignetur,temo temonatæ rei temo eſt,aut quomodocunque aliter. nomen enim non eſt poſitum:& conuertitur ſi conuenĩeter aſsignetur.temonatum enim temone temonatum eſt. Similiter autem & in alijs:ut caput conuenientius aſsignabitur capitati caput,quam ſi animalis aſsignetur.neq; enim in eo q̃d eſt animal,caput habet.multa enim animalia ſunt capita non habentia.*

QVANDOQVE VERO ET NOMINA FINGERE NECESSE FORSITAN FVERIT, NISI POSITVM NOMEN SIT AD QVOD GERMANE FIERI ATTRIBVTIO POSSIT.

Ne enim dixerit quiſpiam,quid ergo? nouare conuenit nomina? & unumquodq; ut cuiquam libet confingere? ſic igitur uſum omnem nominum aboleri continget,ſingulis pro arbitrio nouas nomenclaturas inuehẽtibus.ac,quod reliquum eſt,inaudita & quæ nihil ſignificent quiſq; loqui uidebitur,pro homine uerbigratia capitatum dicens,pro nauigio clauatum,aut quouis aliter modo noua cuderit nomina. Ad hoc igitur nihil inquit graue eſſe,ſi quibus indidiſſe nomina minus uſus curauit, illis nos ipſi excogitemus. quæ enim uſus noſcit cõmunis,nomina illis accõmodat. at artes nouarum ceu rerum inuentrices, imponere inuentis nomina ad eas ſignificandas debent. Geometra exempli cauſa cũ triangulum alium duo tantũ habere æqualia latera,alium tria æqualia,alium tria inæqualia repererit,primum æquipedem, alterum æquilaterum, tertium ſcalarem nominauit. Similiter & muſicus diuerſis ſonis ſua ſtatuit nomina, uocatq; alium chromaticum, alium diatonicum,aut aliter quomodolibet. Quoniam ergo talibus decernere nomina & hic conſuetudo neglexit,nos ea ponere neceſſe eſt. uocauit quidem conſuetudo nauigium,nõ uero etiam clauum habentia ab iis quæ clauo non gubernantur diſtinxit. nominauit animal, nõ adhuc uero capite prædita a carentibus appellatione diſiunxit. proinde abſurdum uti diximus nihil eſt,aucupari in talibus nomina. Quo autem pacto atque unde imponere ea conueniat, ipſe deinceps aperuit,cum ait.

38 *Sic autem fortaſſe facillime quis ſumet quibus poſita non ſunt nomina,ſi ab iis quæ prima ſunt, & iis ad quæ conuertuntur,nomina ponantur:ut in ijs quæ prædicta ſunt,ab ala alatum, a temone temonatum.Omnia igitur quæ ad aliquid dicuntur ſi conuenienter aſsignentur,ad conuertentia dicuntur:quoniam ſi ad quodlibet aliud aſsignentur,& non ad id ad q̃d dicuntur,non conuertuntur.*

SIC VERO QVISQVAM FORTASSE NOMINA QVIBVS POSITA NON SVNT SVMPSISSE POTEST FACILLIME, SI A PRIMIS EA AD IPSA QVOQVE RECIPROCANTIBVS IMPONAT.

Nunc regulam nobis tradit qua nomina ſi in cõmuni nõ cõperiantur uſu,appoſite fingere poterimus. Oportet enim inquit a primis ac proprie prædicatis denominatiuum illis nomen de quibus prædicantur imponere, atq; hoc modo reciprocare ipſa inueniemus. Vocemus uerbi gratia a clauo nauigium,de quo clauus prædicatur,clauatum. & a capite,caput obtinens animal capitatũ, ſimilterq; in aliis. Atque hæc rurſus doloſe pronunciat,finitionem labefactare nimirum cogitans. Si enim ad aliquid ſunt ea quæ aliorum eſſe dicuntur,erit & caput,& clauus,& penna ad aliquid, quod eſt abſurdum.nam hęc uti ſubſtantiarum quidẽ partes,ad aliquid dicuntur eſſe.pars enim eſt totius pars.& totum,partibus totum.ut uero penna,uel clauus,uel caput, non ad aliquid, uerum ſubſtantiæ ſunt: quippe ſingula hæc per ſe ipſa ſpectantur. Nam ſi a toto caput aut manum

deſecueris, nihilo minus caput uocatur & manus, non partes tamen præterea dicuntur: ſiquidem cōſideratur in toto pars. at relatiuis ſi illud ad quod dicuntur dempſeris, ſimul ſtatim & propria nominatio tolletur: ut pater, filii dicitur pater. uerum ſi filium ſuſtuleris, patrem quoq; eſſe ſimul patri adimetur. At quæ dicuntur aliorum, quanquam priuentur illis quorum eſſe perhibentur, propriam nihilo minus nominationem ſeruant: ut caput, animalis dicitur caput. ac ſi ablatum fuerit, animalis nihilo minus caput uocatur. clauus autem nauigii, & penna auis, ut priuata quorum eſſe dicuntur, nihilo minus ſunt propriam rurſus nominationem ſortita.

39 *Dico autem quoniam neq; eorum quæ in confeſſo ad conuertentia dicuntur, & nomina eis poſita ſunt nihil conuertitur ſi ad aliquid eorum quæ ſunt accidentia aſſignentur, & non ad id quod dicuntur: ut ſeruus ſi non domini aſſignetur, ſed hominis, uel bipedis, uel cuiuſcunq; talium, non conuertitur. neq; enim dici poteſt homo eſt ſerui homo. non enim conueniens eſt aſſignatio.*

DICO AVTEM NE EORVM QVIDEM QVAE AD CONVERTENTIA PROCVLDVBIO DICVNTVR ETSI POSITA IPSIS NOMINA SINT, REFLECTI VLLVM, SI AD ALIQVOD ACCIDENTIVM, ET NON AD EA AD QVAE DICITVR ASSIGNETVR.

Hinc argumentatio a maiore. Quid enim inquit mirum, niſi in prædictis conuerſio, propterea q̃ nō proprie aſſignatio ſit facta, ſeruetur? quando ne ea quidem quæ ad aliquid conſenſu omnium ſunt, dicunturq; ad conuertentia, nec poſitis carent nominibus, reflectuntur, niſi conuenienter facta aſſignatio fuerit. exempli gratia, niſi dominum ad ſeruū quiſquam, ſed ad hominem aſſignauerit, dicatq; dominus hominis dominus, non poterit retorquendo dicere homo domini homo. eſt enim hoc ridiculum. nam dominum quidem dicere hominis dominum, haud ſane graue eſt: hominem uero domini hominem appellare, abſurdiſſimum. Quoniam igitur non propria & in his facta eſt attributio, neq; obambulatio ſeruatur. quippe non ad æquale aſſignationem fecimus: cum homo amplius pateat. Itaq; exæquari mutuo ut diximus debent reciprocantia, quo etiā conuertantur. eo enim & propria ad ea quorum propria ſunt, quoniam & inter ſeſe exæquantur, cōmeant. Hæc ipſa uero ediſſerit omnia, nimirum finitioni opitulans dicenti, quę ſunt ad aliquid, eo eſſe q̃ aliorum dicantur. ac conuerti ſecundum hanc finitionem quæ ſunt ad aliquid oſtendere conatur: quam uult quoad fieri poteſt cōmunire: ne eam dānare indicta cauſa uideatur. deinde poſt eam iure confutare: utique oſtendens uel poſt tantum patrocinium, complura tamen haberi quæ ipſam comitentur incommoda.

40 *Si tamen conuenienter aſſignetur ad q̃d dicitur, omnibus alijs ſublatis quęcunq; accidentia ſunt, relicto autem ſolo illo ad quod aſſignatum eſt conueniēter, ſemper ad ipſum dicetur: ut ſi ſeruus ad dominum dicitur, circuncifis omnibus quæ accidentia ſunt domino, ut eſſe bipedem, uel ſcientiæ ſuſceptibilem, uel hominem: relicto uero ſolo quod dominus eſt: ſemper ſeruus ad ipſum dicetur: ſeruus enim domini ſeruus dicitur. Si autem non conuenienter ad id ad quod dicitur aſſignetur, circūciſis omnibus alijs, relicto autem eo ſolo ad quod aſſignatum eſt, non dicetur ad ipſum. aſſignetur enim ſeruus hominis, & ala auis, & circuncidatur ab homine eſſe dominum: non enim amplius ſeruus ad hominem dicetur. cum enim dominus non ſit, neq; ſeruus eſt. Similiter & de aue, ſi adimitur eam alatam eſſe. non enim amplius erit ala ad aliquid. cum enim non ſit alatum, nec ala erit alicuius. Quare oportet aſſignare ad id ad quod conuenienter dicitur. & ſi ſit nomen poſi um, facilis erit aſſignatio: ſi autem non ſit, fortaſſe neceſſarium erit nomen fingere. ſi autem ſic aſſignētur, manifeſtum eſt quoniam omnia quæ ad aliquid ſunt ad conuertentia dicuntur.*

ITEM SI CONGRVENTER ASSIGNATVM AD ID QVOD DICITVR FVERIT, ALIIS QVAECVNQVE ACCIDENTIA DOMINO SVNT OMNIBVS PRAECISIS, VT ESSE BIPEDI, CAPACI SCIENTIAE, HOMINI, HOC AVTEM SOLO NEMPE ESSE DOMINVM RELICTO, SERVVS AD IPSVM PERPETVO DICETVR.

Regulam nobis tradit eorum quæ de aliquo proprie reddita ſunt. ait enim. Quodcunq; pluri-

buſ fuerit appellatum nominibus,ſi aliud quidquam ſit quod de horum nominum uno prædicetur,uelisq; an proprie de illo dictum nomine prædicatum ſit cognoſcere, cæteris omnibus amputatis nominibus,ſubiectoque accidentibus,illo autem duntaxat ad quod aſſignatum prædicatum eſt relicto, ſi ipſum ad id reciprocare quod de eo prædicatur inueneris, prius illud apposite redditum ſcito.neq; enim reciprocaſſet,niſi adhibitum cōuenienter foret. Exempli gratia, ſeruus ſi prodatur domini ſeruus,quandoquidem domino accidit eſſe homini, & bipedi, & ſcientiæ capaci,ſi hæc ab ipſo omnia detraxeris,ac perinde quaſi omnino nō ſint ſuppoſueris, dominumque eſſe reliqueris duntaxat,cōperies nihilo minus proprie obambulationem fieri. dominus enim,ſerui dicitur dominus. Quod ſi non ad dominum ſeruus,ſed ad hominem referatur,cæteris omnibus exuto homine,domino inquam,bipede,ac reliquis,haud ſeruabitur conuerſio.dici enim reciprocando nō poteſt,homo,ſerui homo.itaq; nō proprie ſeruus ad hominem aſſignatur. Si alia,inquit,quæcunq; domino accidentia ſunt omnia præcidas,ut eſſe bipedi,ſcientiæ capaci,homini. Nihil enim mirum eſt ꝙ accidere hæc dixerit: quandoquidem poſſunt ad ſerui relationem accidentia,ſecundoque de ipſo prædicata cenſeri.primus autem & per ſe dominus eſt. Eorum enim reſpectus quæ ad aliquid ſunt,ut ſupra docuimus,ipſe per ſe ceu nō conſtans,quandoq; eſſe in ſubſtantia,interdum in quantitate,uel quali,uel prædicamentorum alio quopiam indicat. Itaq; nō inepte quis duplo,quod ad aliquid eſt,cum in ligno uerbigratia fuerit, accidiſſe lignum dicit.cum in lapide,lapidem.cum in ſuperficie,uel in tempore, tempus,uel ſuperficiem: nimirum cum reſpectus per ſe cogitatione conſideretur.

41 *Videntur autem ad aliquid ſimul eſſe natura.& in plurimis quidem verum eſt:in aliquibus vero non verum.ſimul enim duplum & dimidium ſunt.& cum ſit dimidium,duplum eſt.& cum ſit dominus,ſeruus eſt:& cum ſit ſeruus,dominus eſt.ſimiliter autem his & alia. Simul autem hæc auferunt ſeſe inuicem.ſi enim non ſit duplum,non erit dimidium:& ſi non ſit dimidium,non erit duplum.ſimiliter autem & in alijs quæcunq; talia ſunt.*

VIDENTVR AVTEM QVAE SVNT AD ALIQVID SIMVL ESSE NATVRA. ATQVE IN PLVRIMIS QVIDEM VERVM IDEST: IN QVIBVSDAM AVTEM SECVS. SIMVL ENIM ET DVPLEX EST ET DIMIDIVM. AC SI SIT DIMIDIVM, DVPLEX QVOQVE EST.

Aliud relatiuorum poſt id quod eſt dici ad conuertentia conſequens proprium tradit, nempe ſimul eſſe natura.Sed quonam pacto natura ſimul ſunt relatiua? nam ſimul quidem natura ſunt pater & filius,poſſeſſor uero & poſſeſſio quonam modo? Solutio. Quæ ſunt ad aliquid,non rerum naturam,ſed quem ad aliud reſpectum habent contemplantur. Pater igitur non ut ſimul natura ſit qua homo eſt habet,ſed quatenus relationem ad filium obtinet. Sunt porro ea ſimul natura,quorum uno poſito alterum quoq; inferri, & ſublato tolli neceſſe eſt: & nunquam ſi alterum ſit alterum non eſſe. ſimul enim ac ſeruum dixeris, herum ſimul neceſſe eſt mente concipias. & ſi duplum ſit,neceſſe quoq; eſt eſſe dimidium. In plurimis autem eſſe uerum dixit,quoniam in alijs nonnullis eſt quæſtionem allaturus,quæ ſimul natura eſſe nequaquam uidentur.

42 N*on autem in omnibus his quæ ad aliquid verum videtur,eſſe ſimul natura.ſcibile enim ſcientia prius videbitur eſſe. nāq; in pluribus,præexiſtentibus rebus ſcientias accipimus. in paucis enim vel nullo quiſquam hoc perſpiciet ſimul cum ſcibili ſcientiam eſſe factam.*

CAETERVM NON IN OMNIBVS QVAE SVNT AD ALIQVID VERVM ID VIDETVR QVOD EST SIMVL NATVRA ESSE.

Affert ad quod dixit inſtantiam,nimirum quod eſt ſimul eſſe natura,competere iis quę ad aliquid ſunt non omnibus uideri. Nam ſcientia & ſcibile,quanquā ſunt ad aliquid,nō ſimul tamen exiſtunt.tollitur enim & ſcientia ſublatis ſcibilibus: ſiquidem hæc niſi ſint,cuiuſnam erit ſcientia? at ſi nō ſit ſcientia, ſcibilia eſſe nihil prohibet. non ſunt ergo hæc ſimul natura,& ad aliquid ſunt. Eſt uero ipſum prius duplex,tempore unum, alterum natura. prius id tempore eſt quod ab ipſo nunc abeſt longius,ut in præterito. iccirco enim medica bella pelopponeſiacis priora aſſerimus,ꝙ a preſenti lōgius diſtent.prior enim craſtino eſt dies perendinus.prius ergo tempore,id genus eſt.

Natura

Natura autem prius eſt id quod ſecum tollit, nec ſimul tollitur: quodq; non ſecum infert, ſed ſimul infertur: uti res ſeſe in animali habet atq; homine. Videri itaque poteſt ſcibile ſcientia natura prius. nō eſt enim ſcientia ni ſcibile ſit. at ſcientia quanuis nō conſtet, eſſe tamen poteſt ſcibile. Sane Thaletem tradunt mileſium primum lunaris defectus cauſam animaduertiſſe, cum lunam a ſole lumen mutuari intellexiſſet: propterea q; ſolis receſſu augeſcens illuſtratam partem ad occaſum habeat, ſole tunc magis occiduo: eius uero cornua, & pars uacans lumine ad ortum uergant. Cum tota ſolem aduerſum reſpicit, ab eo per diametrum abſens, tunc ſplendeſcat uniuerſa, tota toti ſoli aſpectu incumbens. totam autem uoco, nimirum parte quoq; eius nobis conſpicua. At quando ſeſe a coitu ſolis recipiens decreſcere inceperit, tunc contra, pars lumine affecta ad orientem ſpectet, ſole eo tempore magis ortum tenente. quæ autem luminis expers eſt, ac cornuum ſpeciem præfert, ad occaſum declinet. Hinc igitur lunæ deliquium animaduertit: quoniam ea cum in terræ, ut uocant, obumbrationem inciderit, ſole ipſi qui inferius hemiſpærium perlabitur ad perpendiculum oppoſito, abſolutam defectionem qua ei ratione contingit perpetitur, ſolaribus in ipſam radiis nequaquam impingentibus. quo ſane argumento id eſt, quod nō niſi in ſolo plenilunio hoc accidit. Ergo ſi Thales lunarem defectum nouit primus, ſcibile ante ipſum, lunarem inquam defectum fuiſſe conſtat, eius uero ſcientiam nō fuiſſe. Scibile igitur ſcientiæ apertum eſt & tempore & natura anteire: neq; ſimul eſſe hæc, quanquam ſunt ad aliquid. Eodem modo nec ſenſus eſt ni ſit ſenſibile. cuius enim ſenſus erit? attamen niſi ſit ſenſus, ſenſilia eſſe nil uetat: ut ignem, terram, eiuſq; generis reliqua. IN PAVCIS ENIM QVIS VTIQVE AVT IN NVLLO SIMVL CVM SCIBILI FIERI CERNAT SCIENTIAM. Quoniam dixit, rebus enim magna ex parte præexiſtentibus ſcientias capeſſimus, nunc quid per magna ex parte ſibi uelit expoſuit, in paucis enim quis utiq; inquiens aut in nullo ſimul cū ſcibili fieri cernat ſciētiam. hæc autē gratia eorū dixit quæ ab aliqua arte producuntur. hæc enim prius non erant: ſed ipſum eſſe ſimul atque ex arte producta ſunt habent. Nam antecedunt quidem ſcientiam res naturales. quæ uero ex arte conſiunt, ipſum eſſe ſimul cum earum habent ſcientia. Verbi cauſa excogitauit lectum quiſpiam, quem græci ſtibada uocant, ad dormiendum: hic ſcientia quoque ipſum eſſe ſimul cum ſcibili obtinet. Id uero etiam in figmentis uideas licet. nam ſimulatq; cōmentus Chimæram fueris, phantaſma quoq; ſeu uiſum Chimæræ una cum eius exultauit ſcientia. Pictor quoq; eorum quæ primus inuenit ſimul cū pictura introduxit imagines. Et qui literas docuit primus, is ſimul cum rerum ſcientia literas inuexit. Sed cur uerba illa, uel in nullo, adiecit? An & hæc in rerum natura fuere, poſtea uero ſcientias adepta? At hoc maxime in mechanicis licet contempleris inuentis. quomodo graue quis uerbigratia moueat pondus, aut aquam in ſublime erigat, aut huius generis quidpiam: hæc enim atq; eius notæ alia ſimul cum eorum ſcientia conſtat eſſe inuenta. Fortaſſis uero & artificialibus contra ac naturalibus accidit. ſiquidem ſcibilia ipſa in naturalibus, ut dictum eſt, eorum ſcientia priora exiſtunt. at in iis quæ conſtant arte, ſcientiam de ipſis inuentione eſſe oportet priorem, dein ſcibile fieri nam facta primum uidelicet de re aſſequenda excogitatio eſt, ac quomodo conſtare ea poſſit, tum deinde effectus excogitationis conſequitur. Niſi illud quiſpiam dixerit, ſcientiam de naui priuſquam facta nauis ſit, etſi in primi inuentoris animo anteceſſerit, nondum tamen ut proprie ſcientia ſit obtinuiſſe: cum tunc reſponſura ne excogitationi res ſit minime pateat. forte enim ad imaginationem id uſq; præceſſit duntaxat, cæterum haud egredi in opus ualet: quo pacto de Dædalo fertur fabula, quod alas fabricare ſibiipſi & Icaro filio excogitauerit. Itaque ſcibile etiam ipſum quando ſimul cum eius ſcientia in opus prodierit, tunc ſcientia quoq; re uera ſcientia proprie eſt, cum ambiguo nullo teneatur. Quare ſimul a ſe mutuo conſtitui ſcibile ac ſcientiam in artificialibus contingit.

43 *Amplius. Scibile ſublatum ſimul aufert ſcientiam: ſcientia vero ſimul non aufert ſcibile. nam ſi ſcibile non ſit, non erit ſcientia. nullius enim erit ſcientia. ſcientia vero ſi non ſit, nihil probibet eſſe ſcibile: vt circuli quadratura ſi eſt ſcibilis, ſcientia quidem eius nondum eſt, illa vero ſcibile eſt.*

PRAETEREA SVBLATVM SCIBILE SECVM TOLLIT SCIENTIAM.

Cū quod prius tēpore eſt in ſcibili expoſuerit. (nā præexiſtētibus inquit magna ex parte rebus ſcientias adipiſcimur,) nunc in eodē rurſus quod prius natura eſt explanat. nimirum p hoc quod

ſecum perimat ſcientiam ſcibile,nõ ſimul ab eo perimatur. quale eſt inquit & quadrang ulatio cir
culi.Quadrangulum Geometræ capedinem uocant non quę quatuor ſimpliciter latera & totidé
angulos, ſed latera quatuor æqualia & rectos angulos obtinet . Ita uero & angulum rectum fieri
aiunt.nam cum recta linea ſuper directam lineam erecta interiores atq; ad eaſdem partes angulos
inter ſe æquales facit,rectus uterq; eſt angulus.& quæ ſuperſtat ei cui innititur perpẽdicularis nũ
cupatur.eſt hic igitur angulus rectus.Acutus uero angulus eſt minor recto.obtuſus eodem ma
ior. nam inclinata ea quæ deſuper recta incumbebat, alter maior,minor alter fit angulorum. Mi/
norem igitur,ut dixi,acutum nominant,quoniam huic ſimiles fiunt & acutæ moles quę pungen
do ſunt,ut cultellus.maiorem autem obtuſum.huius enim inſtar moles fiunt obtuſæ,ut piſtillũ,
ad dandam impreſſioné aptæ.Figuras uero alias rectilineas eſſe aiunt,alias orbiculares.rectilineas,
triangulos,quadrangulos,ſexangulos,& quotquot angulis excogitare alias poſſis: orbiculares au
tem circulos dicunt.Quærunt ergo Geometræ, quomodo ſuper rectilinea data uerbigratia quin
quangula æqualem conſtituere quadrangulum liceat.& quidem id ratione ac uia docuerunt. Vt
ergo in rectilineis quæſiuere,ita in circulo quoq; ſcrutantur, qui ſuper circulo dato æqualem re/
perire poſſis quadrangulum.id multi quæſitum nõ inuenere:ſolus autem Archimedes inuentio
ni proxime acceſſit: ſed exactam tamen rationem nõ comperit. Ariſtoteles igitur ſi ſcibile, inquit,
quadrangulatio eſt circuli,nec dum eſt hactenus eius ſcientia,prius eſſe conſtat ſcientia ſcibile.Nõ
ſolum autem natura priora ſcibilia quam ſcientia eſſe hoc probat exemplum, ſed etiam tempore:
nam cum ſcibile ſit quadrágulatio circuli,de eo comperta eſt nondum ſcientia. Hoc uero ſubiun
ctum natura etiam prius eſſe ſcibile quam ſcientia demonſtrat.

44 *Amplius. Animali quidem ſublato non erit ſcientia,ſcibilium vero plurima eſſe contingit. Simi
liter autem his ſeſe habent ea quæ de ſenſu ſunt.ſenſibile enim prius q̃ ſenſus eſſe videtur.ſublatũ
enim ſenſibile ſimul aufert ſenſum:ſenſus vero ſenſibile nõ ſimul aufert. ſenſus enim circa corpus
& in corpore ſunt:ſenſibili autem ſublato aufertur & corpus.ſenſibile enim corpus eſt. cum autẽ
corpus non ſit,aufertur & ſenſus.quare ſimul aufert ſenſibile ſenſum.Senſus vero ſenſibile non
ſimul aufert.ſublato enim animali ſenſus quidem aufertur:ſenſibile autem erit corpus:vt calidum
dulce,amarum,& omnia alia quæcunq; ſunt ſenſibilia. Amplius.Senſus quidem ſimul cum ſenſi/
tiuo fit.ſimul enim fit animal & ſenſus:ſenſibile vero ante aĩal aut ſenſum eſt.ignis enim et aqua et
alia huiuſmodi,ex quibus ipſum animal conſtat,ante ſunt quam animal omnino ſit,aut ſenſus.quare
prius ſenſibile q̃ ſenſus eſſe videbitur.*

ITEM ANIMALI INTEREMPTO NON ERIT SCIENTIA.

Superius in uno ad aliquid relatorũ exemplo, ſcibili inquam,cum conſequens claudicare oſten
diſſet,uniuerſaliter nunc in omnibus demonſtrat.ſublato enim inquit animali,ſcientię quoq; adi
muntur.ſunt enim in animo ſcientiæ.ſunt per ſe tamen nihilo minus ſcibilia.quamobrem & quę
in ſenſu ſunt,eſſe primum uidentur. Cum itaq; in ſcientia & ſcibili rationem examinauerit,nunc
in ſenſu meditatur ac ſenſili.docetque iiſdem uerbis prius eſſe ſenſu ſenſibile.ſecum enim ſenſum
tollit ſenſibile:at non tollitur ſenſibile ſimul cum ſenſu.ſunt enim ſenſus in animali:animal autem
corpus animatũ eſt:ſenſibile uero eſt omne corpus. quapropter neceſſe eſt perdito ſenſibili & cor/
pus aboleri:neq; eſſe animatum abolito corpore. ꝙ niſi animatum ſit,neq; animal eſſe: neq; ſubla/
to animali ſenſum.ipſum enim eſſe obtinet ſenſus in animalibus.Itaque ſublato ſenſibili,neq; erit
ſenſus,uti oſtendimus:quandoquidem eſſe ipſum habet in corpore ſenſus omnis,circumq; id ſo/
lum ſpectatur.effugere enim ſenſum omnem incorporea,cum neq; ſub ſenſum cadant,neq; capa/
cia ſint ſenſus.quanquam nõ etiam reciprocat ratio.nõ enim perempto ſenſu interimitur & ſenſi/
le.Quamobrem?quoniam animal omne,animatum eſt:omne animatum corpus:nõ omne autem
corpus iam & animatum eſt animal , ſed omne corpus ſenſibile. Quo fit ut uel intermortuo ani/
mali nihil alia eſſe uetet complura,ut ignem,aquam,terram,dulce,amarum,ac ſimilia. Ergo pro/
batum ex his eſt priora natura eſſe ſenſibilia ſenſibus,quoniam ſecum ſenſus interimunt,non illa
cum ſenſibus perimuntur:& inferuntur quidem ſimul cum ſenſibus,ipſos autem non ſecum in/
ferunt. Cæterum cũ etiam dixerit. SENSVS SIMVL CVM SENTIENTE FIT.
Argumentationem facit a maiore,atq; eo quod attinentius ad ſenſibile redditur, ſentiente inquã,

ſentiens enim ſenſibilis ſentiens. porro ſentiens eſt quod particeps eſt ſenſus. Quid igitur dico? nẽpe ꝙ ſenſibilia affirmet priora ſenſu exiſtere. quandoquidem ſentiens, (animal intelligo,) qui cum fieri ſenſum natura uoluit, eſſe ipſum habet ex ſenſibilibus, igne inquam, & aqua, elementiſꝗ reliquis. quod autem ex aliquo, ac uelut ex materia potiſſimum fit, illo ex quo fuit conditum, & natura poſterius & tempore eſt. quare poteſt ſenſibile inquit eſſe ſenſu prius uideri. Atque hactenus ipſi quidem progreditur dubitatio. cæterum dictarum inſtantiarum ſolutionem nõ addidit. Dicendumꝗ ad hæc, duplici quę ad aliquid ſunt ratione intelligi, uel uti res ipſæ per ſe abſolutæ, uel ut in mutua quadam relatione coniunctæ, ut pater ac filius. Nam ſi patrem in iis nouerimus ut Sophroniſcum, filium autem ut Socratem, prior erit Socrate Sophroniſcus. eſt enim Sophroniſcus prior, nobis ceu res ipſos intelligentibus. quod ſi uelut patrem ac filium ceperimus, medio carebunt, reſpectu deuincta. Sic ergo & ſcientiam & ſcibile ſi perinde atque res conſideraueris, prius ſcibile eſt quam ſcientia. ſin uero ut reſpectũ, hæc ſimul ſubſiſtunt. neꝗ enim ſcibile eſſe aliquod poteſt niſi ſit circa ipſum ſcientia. exempli cauſa ſidera, quæ ſcibilia ſunt, ſi uelut res accipiantur, uerſante circa ea ſcientia erunt priora. ſi tanquá ad aliquid ſint, ut ſcibilia inquam, hæc cum ſcientia de iis ſimul erunt. nam nec ſcibilia eſſe poſſunt niſi de ipſis ſcientia ſit, ex qua denominatiue etiam dicuntur. nam quonam ſcibilia forent? eſt enim ſcibile ſcientia ſcibile. ergo nõ cõſtante ſcientia, quomodo illa ex ea quæ nõ ſit denominationem habebunt? uerum ut res quidem ſunt, ut ſcibilia uero nõ item. Eadem quoque de ſenſu ac ſenſili dicemus. Quin & aliter ſoluas, Cum rerum quędá poteſtate, quędá actu ſint: poteſtate habẽtur ea quę aliquid eſſe natura idonea ſunt, nondũ ſunt tamẽ. actu uero quę naturalem etiam poteſtaté actu oſtẽderunt. uerbigratia actu quidem, eſt conſumatus grámatus cui nihil ad artem grammaticam deeſt. poteſtate, ut puerulus cui facultas ſuppetit ut grammaticus fiat. In omnibus quoꝗ quæ ad aliquid ſunt, ut ſeſe habet alterum, ita & reliquum habebit. nam ſi hoc actu ſit, erit & alterum actu: ſi hoc poteſtate, & illud poteſtate erit. Cũ igitur ſcibile uel ſenſile actu fuerit, erit actu ſcientia quoꝗ & ſenſus: ſi ſint poteſtate illa, erunt & hæc poteſtate. Siquis ergo lunarem defectum ante Thaletem ut ſcibile excogitaſſet, erit poteſtate ſcibile, & nõ actu. & uero huius ſcientia prorſus & hæc poteſtate adinuenietur. Nam ſi lunaris deliquii ante Thaletem nõ fuiſſet ſcientia poteſtate, utiꝗ in actum eius tempeſtate nõ prodiiſſet. quod enim prius ut fieret facultate caruit, id fieri prorſus nequit in poſterum. quo nanque modo equus, cum facultate ut ſit grammaticus careat, nunquam fiet actu grammaticus, ita ſi lunaris defectionis ante Thaletem ſcientia nõ fuiſſet poteſtate, certe neꝗ Thaletis ipſius temporibus in actũ proueniſſet. uerum cum eius tempore cõſtiterit actu ſcientia, ſcibile quoque actu ideſt lunæ deliquium factum eſt. eadem etiam in ſenſu ac ſenſili pronunciabimus. Et uero nunc circuli quadrángulationem, ſi inueniri nunc queat, poteſtate ſcibilem eſſe conſtat, eiuſꝗ ſcientiam poteſtate futuram. ꝙ ſi reperiri eam ab hominibus liceat nunquam, neꝗ erit ſcibile facultate. ſed eſt quidem ceu res, ſcibile uero ne poteſtate quidem eſt: quemadmodum nec hominibus ſcibilis arenæ poteſtate eſt numerus. Hac porro ratione difficultatem quoque illam ſoluemus quæ a legum peritis nobis obiicitur. affirmant quippe illi ſeruum eſſe qui hero careat; uelut ſiquis moriens inquiunt, legándo dicat, Talis ſi hoc fecerit, ſeruum hunc meum familiaremꝗ habeto. ecce hic igitur, aiunt, nulli addictus domino ſeruus eſt quoad iuſſum hæres nõ exequitur. Itaque difficultatem uel hoc loco per poteſtatem & actum ſolui arbitramur. nam neque dominus ille actu eſt, neque hic ſeruus, ſed uterꝗ facultate. poſtea uero quam mandatum hęres fecerit, & dominus actu euaſerit, tunc & qui relictus familiaris eſt, fiet actu ſeruus. Qua de re integer ſermo eſt qui in omnibus relatiua inquit ſimul natura eſſe.

45 *Habet autem dubitationem vtrum nulla ſubſtantia ad aliquid dicatur, quemadmodum videtur: ſi hoc contingat ſecundum quaſdam ſecundas ſubſtantias.* Nam *in primis ſubſtantiis verum eſt. nam neque tota neque partes primarum ſubſtantiarum dicuntur ad aliquid. nam quidam homo non dicitur alicuius quidam homo: neque quidam bos, alicuius quidam bos. Similiter autem & partes. quædam enim manus non dicitur alicuius quædam manus, ſed alicuius manus. & quoddam caput non dicitur alicuius quoddam caput, ſed alicuius caput. Similiter autem & in ſecundis ſubſtantiis. atque hoc quidem in pluribus: vt homo non dicitur alicuius homo: nec bos alicuius bos: nec lignum alicuius lignum, ſed alicuius poſſeſſio dicitur. in huiuſmodi ergo manifeſtum eſt quoniam nõ ſunt ad alia*

quid. In aliquibus vero ſecundis ſubſtantiis habet dubitationem: vt caput alicuius caput dicitur: & manus alicuius dicitur manus: & ſingula huiuſmodi. quare hæc fortaſſe ad aliquid eſſe videbuntur.

CAETERVM DVBITATIONEM HABET.

Abſoluta de iis quæ ad aliquid ſunt ueterum finitione, eaq; quoad maxime licuit defenſa: deinde expoſitis quoque relatiuorum cõſequentibus, cum propriam redditurus definitionem eſſet, abſurditatem prius quæ traditam ſequitur finitionem oſtendere hinc auſpicatur. Porro abſurditas eſt, ſecundarum ſubſtantiarum partes ſecundum proditam finitionem reperiri ad aliquid, hoc eſt ſubſtantiam in accidens cõmutari. nam decem prædicamentorum ut diximus unum eſt ſubſtantiæ: nouem uero accidentis, ex quibus unum ad aliquid pertinentium eſt. Ergo ſi partes ad aliquid ſunt ſubſtantiarum, poſſe eaſdem & accidentia eſſe quis neget? ſin partes ſunt accidentia, totum quoq; erit neceſſario: ſiquidem cõſtat totum ex partibus. ſubſtantia igitur accidens erit: quo quid abſurdius? Cæterum traditur hoc loco ſubſtantiæ nobis id genus diuiſio, Subſtantia uel uniuerſalis, uel particularis eſt: uel totum, uel pars. hęc igitur quatuor cum ſint ſegmenta, coniugationes rurſum ſex fiunt: quarum duæ, ut ſæpe cõmonuimus, inconſiſtentes ſunt: nimirum quæ contraria coniungunt. nõ poteſt enim idem & uniuerſale & particulare, & totum & pars eadem ratione eſſe. conſiſtunt autem quatuor reliquę, ſubalternas dico, & per diametrum aduerſas. nam aut iunctum toti uniuerſale, ſimpliciter hominem facit, qui & uniuerſalis eſt. prædicatur enim de indiuiduis, atque ea complectitur, & quoddam eſt totum: ſiquidem totalitas ut ſic dixerim quædam eſt propriarum partium: ut animalis, rationaliſq;. Rurſus uniuerſale ſi parti applicetur, uniuerſalem partem conſtituit: ut ſimpliciter caput, & manum ſimpliciter. uniuerſale quidem, quoniam de particulari capite omni prædicatur aut manu: pars uero, quoniam animalis partium una quædam propria eſt. At particulare toti complexum, hominem quendam facit, ut Socratem: qui ob id particulare eſt, ꝙ de nullo prædicatur. totum uero, quaſi partium ſuarum contentiuum. Porro iterũ particulare ſi parti copuletur, caput conficit quoddam, aut quãdam manum, ut Socratis. hæc nãq; particularis eſt, quoniam ſolius Socratis: pars autem, ꝙ in ſuipſius integritate ſpectetur. in hoc ſiquidem pars a particulari differt, ꝙ ſit in pluribus particulare: pars uni competat ſoli. Harum tres inquit haudquaquam ad aliquid cẽſueris: una autem, quæ uniuerſalis eſt partis, ut caput, uel manus, quod ad redditam relatiuorũ finitionem attinet, uideri ad aliquid poteſt. Ac ꝙ prima inquit non ſit ad aliquid ſubſtantia, clare dilucet. non dicitur enim Socrates alterius cuiuſpiam Socrates eſſe. Verum neq; eius pars, particularis pars inquam: ut quędam manus, ne ipſa quidem eſſe ad aliquid poteſt uideri. nemo etenim manum quãdam dixerit cuiuſdam quandã eſſe manum: quippe ridiculum eſt. Verum neq; ſecundæ ea quæ uniuerſale ac totum cõnectit, homo inquam ſimpliciter. nemo nanq; hominem cuiuſdam hominem, neq; bouem cuiuſdam bouem eſſe pronunciabit: ſed cuiuſdam eſſe bos & homo poſſeſſio dicitur: homo uero cuiuſdam eſſe homo, & bos cuiuſdã bos, nõ item. Quæ igitur uniuerſale inquit & partem duntaxat iungit, ea ex aſſignata definitione ad aliquid eſſe apparebit: ſimpliciter caput dico, & manum ſimpliciter. nã caput cuiuſdam caput, & manus cuiuſdam dicitur manus. Mihi uero particulare quoq; & pars eſſe uidetur ad aliquid, caput quoddam dico, & quædam manus, quantum ex finitione pręmiſſa conceditur. Si enim eſſe illa dicuntur ad aliquid, quæcunq; ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur, nõ pars modo uniuerſalis ut ſimpliciter manus ſimpliciter hominis eſſe dicitur, uerum & quædam manus cuiuſdam eſſe hominis perhibetur. dicimus nanq; hanc eſſe Socratis manum. eſtq; hoc tum conſuetudo loquendi cõmunis, tum antiquorum uſus refertus. dicimus enim manu mea ſcripſi: huius manum aut caput cecidi: caput illius tale, ac tales ſunt manus: & hę manus Aegei. & Cõtremuere pedes manantis fontibus Idæ, & At Iouis haud caput annuit. Quapropter & particulare & pars alicuius eſt pars. erit ergo id quoque ad aliquid. Quod autem uſum in dictione eſt ſequi incõmodum facile eſt ſoluere. neq; enim dicere eſt neceſſe quandam manum cuiuſdam quandam manum eſſe: quoniam nec uniuerſalem manum uniuerſalis cuiuſquam nominamus, ſed hominis manum. ſic ergo & manum quandam cuiuſdam uocamus ut Socratis, præfinitione nõ addita. Duę igitur deſcripti partes propoſiti uniuerſalis pars & particularis pars erunt ad aliquid: uſuq; ut dixi eueniet in accidens tranſire ſubſtantiam. Hoc ergo abſurdum inquit, partes inquam ſubſtantiarum non eſſe ad aliquid, ex ſupra relatiuorum finitione edita aut ſoluere prorſus nõ licet, aut nõ facile. Itaque fini-

tionem traditam per abductionem ad incõmodum percellit hoc pacto. Eſt autem ad incõmodum abductio, ut cum demonſtrare quidquam uolentes huius acceperimus oppoſitum, atq; huic abſurdum aliquod cõſequens eſſe oſtenderimus: deinde ſimul intulerimus ex hoc ea de re ſequi abſurdum ꝙ falſa data propoſitio fuerit. ueram enim propoſitionem nullam aliquod comitatur incõmodum. ꝙ ſi falſa hæc ſit propoſitio, huic ergo oppoſita uera erit: ut quid inquam? Si immortalem eſſe animam aſſerere libeat, contrariam huic propoſitionem ſumimus, quę dicit mortalem. deinde abſurdum quoddam ex ea ſequi oſtendimus, ut contrarium hoc pacto confirmemus. Ergo ſi ſit mortalis anima, nõ erunt quæ apud inferos geruntur iuſtiora: ſed ad id uſque quod apparet nobis uita conſtat, ſimulq; anima cum corpore interit. Nõ erit igitur neq; operum cõpenſatio bonorum, neq; luenda malorum pœna. Si namque in angoribus afflictionibuſq; iuſtos complures traducere uitam omnem cernimus, peccatores autem e uita plurimos celebri gloria atq; opibus affluentes exceſſiſſe, nec poſt hac in uita geſtorum ulla quæſtio eſt, circunclusa ad id uſq; ſolum hominum uita, nemo igitur paria meritis accipiet, neq; erit prouidentia. Si enim principe bono ciuitatem adminiſtrante, ordine geri cuncta in ciuitate uideas licet, honeſtari donis ac dignitatibus bonos, malos infamia notari, atq; in ſuppliciis agere, quãto magis bono per eſſentiam deo qui omnia obtutu uno incognoſcit, ac rebus prouidet uniuerſis, nihil in rebus humanis eueniet abſurdum? Nõ erit igitur prouidentia, niſi eorum ſit quæ uiuentes egimus ratio reddenda. hac uero abſurditate quid magis impium? nam niſi erit prouidentia, nihil quod ſit, ordine conſtabit. quod enim citra prouidentiam ſit, temerarium id eſt, nulloq; ordine digeſtum: perinde atq; caſu ac fortuito feratur. Cæterum quod nõ caſu uita conſtet, aut ſorte regatur, hinc diluceſcit. Rariſſima ſunt quæ caſu uel fortuna eueniunt, atq; ex aliis ſequuntur. naturaliumq; motuum caſualia, fortuita cõſultoriorum ſunt cõſequentia. Delatum eſt uerbigratia ſaxum quodpiam ſuperne naturali impetu deorſum ruens: terrę q; alliſum, ac cõfractis partibus circa id eminentioribus, idoneum ſeſſioni redditum eſt. Cõmodum igitur ſeſſioni euaſiſſe, caſu factum eſſe dicitur: quoniam cõſecutum eſt naturalem ſaxi ad inferna impetum. raro autem ſuperne deuolutus lapis ad ſedendum ſit aptus. Equus rurſum in bello deturbato domino potũ accurrit ſiti cõfectus: atq; cõmiſſo prælio, cæſoq; cum omnibus domino ſeruatur. caſu igitur ſuperſtes equus perhibetur fuiſſe. at equus in bello dominũ raro excutit, eaque de cauſa ſeruatur. Rarum etiam eſt id quod fortuito accidit, ac cõſultorias appetitiones comitatur. Lauatum abiit quiſquam exempli cauſa, uel ſupplicatum diis: atq; uenalem librum quem diu quæſiuerat offendit coemitq;. hoc forte fortuna accidit. nõ enim ex quaquam prouidentia, neque locum eum adiens ubi uenundari ii ſolent librum comparauit. id uero etiam rariſſimum eſt. Sunt ergo quæ caſu fortunaq; contingunt infrequentiſſima. artificialia uero ac naturalia, demum quæ ex prouidentia proficiſcuntur, ex eorum numero habentur quæ ut plurimum, ſiue etiam in totum fiunt. Finem enim aſſequuntur proprium materiarius faber atq; edificator maiore ex parte quam eodem fruſtrentur. magiſq; ſanat medicus quam non ſanet. nam ſi perinde ſanaret nõ ſanaretq;, utiq; a nullo acceſſiretur: ac magis item ſi rarius ſanaret. Et uero infantem quinquedigitum crebrius quam ſedigitum creat natura: idq; ob materię redundantiam. Luna congreſſu cum ſole perpetuo minuitur: indidem recedens augetur. Sol nunquam nõ capricornum tenens, hybernum ſolſtitium parit: cancrum peruadens, æſtiuũ: neq; aliter alias. Surſum quoq; ſemper ignis fertur. aqua fluit deorſum. paritérq; in omnibus tum arte factis, tum naturalibus, ac deniq; iis quæ ex prouidentia ueniunt id quod ſemper atq; ut plurimum eſt licet nec contrarium unquam uidere. Apertum eſt itaque nec mundum caſu, nec eius partes conſtare, atque ſi ita ſit, cauſam eum habere quampiam uidelicet quæ ipſi præſideat, mundanaſque res cõcinno ordine diſponat, quam prouidentiam uocamus. Ergo ſi ſit prouidentia, neceſſario quilibet pro dignitate tractabitur. quod ſi uerum eſt, cernimus autem uti iam diximus multos contraria eorum, quantum ex apparentibus iudices, quæ hac in uita gerunt ſuſtinere. igitur non ad uitam hanc uſq; circunſcripta eſt hominum uita. Quamobrem erit ab hac uita quæſtio de iis prorſus alia quæ uiuentes tractauimus, in qua retribuet cuiq; pro meritis prouidentia. Hoc ſi ſit, immortalis igitur anima eſt, nec cõmoritur corpori. permaneat enim oportet ipſa ſoluente ſi corpore, nec corrumpatur: ut poſt hanc uitam quæ ipſi pro dignitate debentur accipiat. Itaq; hoc loco cõtemplare quonam pacto immortalem oſtendere uolentes animam, propoſitionem huius contrariam ſubiecimus, quæ immortalem eſſe pronunciat: aperuimuſq; quoddam ex ea ſequi abſurdum, nimirum importari ex hoc prouidentiam nõ eſſe; atq; hac ratione immortalem aſſeruimus. Si enim

qui mortalem animam dicit incõmodo urgetur. ueram autem propoſitionem comitari incõmodum nullum poteſt.falſa igitur hæc eſt:cõtraria autem huic uera,quæ immortalem eſſe affirmat. uerum nanq; ex neceſſitate id eſt quod falſo obiacet. Hęc itaq; deductio eſt ad incõmodum,quam uel hoc loco uſurpat Philoſophus.uult enim ipſe ad aliquid ſe habẽtia eo ꝙ aliorum ſint obſignari.ſupponit autem huic contrarium,quod aliis uidetur,nempe ex eo ꝙ ipſa aliorũm dicantur figuram adipiſci.ſupponit uero id,ac conſequens abſurdum demonſtrat. eſt autem hoc,ad aliquid ſecundarum partes quoq; ſubſtantiarum eſſe.nam & ipſæ aliorum dicuntur. atq; hac ceu falſa opinione hunc in modum reiecta ſuam confirmat.ſic pote autem dicta concludens inquit.

46 *Si igitur ſufficienter eorum quæ ſunt ad aliquid diffinitio aſsignata eſt,aut omnino difficile,aut impoßibile eſt oſtendere quod nulla ſubſtantia eorum quæ ſunt ad aliquid dicitur.ſi autem non ſufficienter,ſed ſunt ad aliquid quibus hoc ipſum eſt eſſe,ad aliquid quodammodo ſe habere,fortaſſe aliquid contra iſta dicetur.Prior vero diffinitio ſequitur quidem omnia ea quæ ſunt ad aliquid, non tamen in ipſis idem eſt cum eo quod eſt eſſe ad aliquid,ipſa quæ ſunt aliorum dicantur.*

ITAQVE SI FINITIO DEPROMPTA SVFFICIAT RELATIVORVM, AVT DIFFICILIVM ADMODVM, AVT IMPOSSIBILIVM EST NVLLAM AD ALIQVID DICI SVBSTANTIAM OSTENDERE.

Hoc autem difficilium admodum eſſe propterea dixit,ꝙ defendi quodam.... do nõnulla poſſe uideantur.dicebat enim finitio ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorũ dicuntur. Caput igitur ad aliquid eſt, nõ ut caput,uel corpus,ſed ueluti pars,nam pars totius eſt pars.ſed uerum hoc nõ eſt.ſiquidem caput,nõ quoad pars alterius dicitur,ſed in hoc ipſo ꝙ caput ſit. Quamobrẽ ſi editam ſupra finitionem attendas,quæ dicit inſculpi eo relatiua ꝙ aliorum dicantur,partes quoq; ad aliquid reperientur ſubſtantiarum. nam & caput alicuius caput dicitur. Quocirca finitio attributa relatiuorum abſurditatem hanc effugere nullo modo poteſt. eam enim ob rem quoniam admodũ difficilium dixit,& impoſſibiliũ addidit,inexcuſabilẽ nẽpe abſurditatem oſtendens. SIN MINVS SVFFICIAT, SED EA SVNT AD ALIQVID QVIBVS IPSVM ESSE PERINDE EST ATQVE QVODAM PACTO AD ALIQVID SE HABERE. Nunc finitionem relatiuorum propriam exponit,atque inquit, Sin minus ſufficiat,hoc eſt,ſin ſatis nequaquam faciat, nec integra ſit nobis data a ueteribus finitio relatiuorum, ſed ea ſunt ad aliquid quibus ipſum eſſe perinde eſt atq; quodam pacto ad aliquid ſe habere,id eſt quibus in hoc eſſentiæ cardo eſt ꝙ adnixum ad aliud quendam recipiant,forte ad hæc inquit dici aliquid poſſit.ad quænam hæc fortaſſis dici poſſe pronunciauit? nimirum ad proditas difficultates.quoniam partes quoque ſubſtantiarum ad aliquid eſſe opinantur. ſi enim ſic inquit finitio ſit uti nunc edidimus reddita,obiectis occurrere abſurditatibus facile poſſumus. qui autẽ ſit occurſus ipſe ſubiunxit. PRIOR AVTEM INQVIT FINITIO RELATIVA QVIDEM COMITATVR OMNIA, NON HOC IPSIS TAMEN RELATIVIS EST ESSE QVOD IPSA EA QVAE SVNT ALIORVM DICANTVR. Non enim ſiquid,ait,alterius dicitur,huic ipſum quoq; eſſe in eo eſt ꝙ dicatur ad alterum.nam ſi alterius eſt quidquam,id alterius quoq; dicitur:at non ſi dicitur alterius aliquid,hoc & alterius iam eſt.pater nanq; cum filii ſit pater,ipſum in hoc eſſe habet ꝙ filii pater ſit.& uero pater etiam filii dicitur.cæterum caput cum animalis caput nominetur, non ipſum quoq; in hoc habet eſſe ꝙ dicatur animalis.nam & abſciſſum,animalis præterea & dicitur & eſt caput. at pater a filio ſeiunctus, neque pater eſt, neque inſuper ad filium dicitur. Quamobrem pronunciatum iure eſt priorem conſequentem relatiuis finitionem eſſe, priori autem ſecundam non item; id ꝙ uel Homerus docet.

Amplius haud poſthac humeris caput inſit Vlyſſi.
Nec me Telemachi patrem quis nomine dicat.

Cum enim pater haud præterea ſit,quoniam non amplius eſt,neq; poteſt uocari.Quapropter ipſum dici ei quod eſt eſſe conſequens eſt,nec uice obuerſa.hoc uero ſi ita habet,partes ergo ſubſtantiarum cum eſſe aliorum dicantur,ad aliquid hac ratione erunt.Illud uero quærendum,quid ſit ꝙ iis quæ ad aliquid ſunt finiendis,quæ ad aliquid ſe habent aſſumpſerit. cum dicat quodam pa-

ĉto ad aliquid ſe habere. neq; enim includi finitioni conuenit ꝙ finitur. Ad hoc itaq; duplicia eſſe affirmamus quæ alio referuntur. dicuntur enim tum res ipſę ad aliquid in quibus relatio fit, tum uero ipſa relatio. quo etiam modo prædicamentum ubi ac quando res ipſas quidem, ſubſtantiam inquam & tempus aut locum ſignificant: indicant uero & relationem ipſam nudam quam ad tempus aut locum ſubſtantia obtinet. Quãdoquidem res igitur ſunt relatione illuſtriores, ut quę ſenſibus pateant, eas iccirco in finitione accipit, ut præceptionem ex clarioribus conficeret.

47 *Ex his autem manifeſtum eſt quod ſi quis aliquid eorum quæ ſunt ad aliquid, definite ſciet, et illud ad quod dicitur, definite ſciturus eſt. Manifeſtum igitur et ex ipſis eſt. ſi enim nouit aliquis hoc quod ad aliquid eſt (eſt autem eſſe iis quæ ad aliquid ſunt, idem ac ad aliquid aliquo modo ſe habere) et illud nouit ad quod hoc aliquo modo ſe habet. ſi enim non nouit omnino ad quod hoc aliquo modo ſe habet, neque ſi ad aliquid hoc aliquo modo ſe habet, noſcet. Sed et in ſingulis palam hoc eſt: vt ſi quid nouit quis definite quod duplum eſt, et cuius duplum eſt mox definite nouit. ſi enim nullius definitorum nouit ipſum duplum eſſe, neque ſi ſit duplum omnino nouit. Similiter autem et hoc aliquid ſi nouit quis quod melius eſt, et quo melius eſt ſtatim definite neceſſarium eſt noſſe. Propter hæc autem non indefinite hoc cognoſcet quod hoc eſt peiore melius. ſuſpicio enim hæc eſt, non ſcientia. non enim adhuc ſciet exacte quod eſt peiore melius. ſi enim ſic, accidit, nihil eſt deterius ipſo. Quapropter palam eſt quod neceſſarium eſt ſi nouerit quis aliquod relatiuorum definite, et id ad quod dicitur definite neceſſe eſt noſſe. Caput vero et manus et eorum ſingula quæ ſubſtantiæ ſunt, ea ipſa quæ ſunt ſciri definite poſſunt, ad quod vero dicantur non eſt neceſſarium ſcire. cuius enim hoc caput, vel cuius hæc manus ſit, non eſt ſcire definite. quare non erunt hæc ad aliquid. Si vero non ſunt hæc eorum quæ ſunt ad aliquid, verum erit dicere quod nulla ſubſtantia eorum eſt quæ ſunt ad aliquid. Fortaſſe autem difficile ſit de huiuſmodi rebus vehementer aſſerere, niſi id ſæpe pertractatum ſit. dubitaſſe autem de horum vnoquoque non eſt inutile.*

EST VERO EX HISCE COMPERTVM, SIQVIS RELATIVORVM PRAEFINITE QVODPIAM NORIT, EVM ILLVD CERTO QVOQVE AD QVOD DICITVR SCITVRVM.

Cum propriam relatiuorum finitionem aſſignauerit, quoddam Geometrarum more colligit ex ea corollarium. Porro corollarium illi uocant quod cum alterius rei demonſtratione reliquũ collucescit. quemadmodum ſuperius animæ nobis demonſtrare immortalitatem ſtudentibus, ſimul eſſe apparuit prouidẽtiam. Et nobis igitur finitionem relatiuorum hic ueram quærentibus, hoc ſimul enituit, nimirum ſi relatiuorum quis definite alterum agnouerit, definite ab eo ſcitum iri & alterũ. atq; ſi teneat alterũ indefinite, reliquum quoq; indefinite cogniturũ. Siquis enim patrem eſſe nouit Sophroniſcum, idem quoq; filium eſſe Socratem intelliget. nam niſi Socratem norit ut filium, neq; an pater ſit Sophroniſcus cognouerit. Nõnulli uero ad hoc aiunt, ſiquis toto obuelato corpore caput tantum nudum exerat aut manum, in hoc partem quidem uerbigratia manum uel caput certo agnoſci licere: quippe partẽ omnino eſſe nouimus: cuius tamen ſit pars haud quaquam dignoſci. nõ ergo inquiunt, qui definite alterum agnouit relatiuorum, definite & alterum intelliget. Verum præfinite nos cognoſcere quidem dicimus ut caput uel manum: non uero definite etiam ut partem, ſed indefinite. nõ enim cuius ſit pars intelligimus. Vt autem ſcimus hoc infinite, ſic & id cuius pars eſt infinite cognoſcimus. Cæterum poteſt hoc etiam quaſi ſupra citatas dubitationes ſoluens addidiſſe. Quandoquidem enim ad aliquid quæ ſimul natura non eſſent nonnulla eſſe affirmabat, quippe antecedere ſcibili ſcientiam, & ſenſum ſenſibili. (nam plerunq; rebus inquit præexiſtentibus ſcientias comparamus.) huic igitur ſolutionem hoc loco inferens ait, ſi ea ſunt ad aliquid quibus ipſum eſſe perinde eſt atque quodam pacto ad aliquid ſe habere, ergo ut ſe relatiuorum habet alterũ, ita habere & reliquum ſeſe eſt neceſſe. Quare ſi poteſtate ſciẽtia ſit, poteſtate erit & ſcibile. ſin alterum actu, erit actu & reliquũ. uerũ de hoc pfecte locuti iam ſumus.

EODEM MODO SI ET MELIVS ESSE DEFINITE HOC QVIDPIAM NOVIT, NECESSE QVOQVE EST QVONAM ID ME-

LIOR SIT DEFINITE INTELLIGAT. NON INDEFINITE VERO INTELLIGET ESSE HOC DETERIORE MELIVS. EXISTIMATIO QVIPPE ID GENVS RES EST, NEC SCIENTIA. NON ENIM EXACTE ETIAMNVM DETERIORE ESSE MELIVS NOVERIT. Qui enim ꝙ melius ſit de quoquam cognouit, debet is & ꝙ melius, & cuius rei nomine melius ſit diſtincte cognoſcere. niſi enim qua in re melius ſit intelligat, ne an melius ſit quidem dignoſcet. quomodo enim? cum differentiam neſciat qua melius eſſe illo perhibetur. NON INDEFINITE VERO INTELLIGET ESSE HOC DETERIORE MELIVS. EXISTIMATIO QVIPPE ID GENVS RES EST, NEC SCIENTIA. Exiſtimationem hoc loco obſcuram infirmamq; cognitionem uocat, quæ uelut opinatio eſt, quã græci Doceſin nominant. Scientia uero cognitio eſt offendiculo carens, atq; irrefutabilis exiſtimatio. Quamobrem qui deteriore melius hoc aliquid infinite nec ſcire eſſe didicit, perinde quaſi erroribus labefactatam cognitionem habeat, de omnium quoq; deterrimo, materia inquam, ꝙ melius ſit aliquo ſuſpicari poſſet quandoque, ignatus diſcriminis penes quid melius, & quo melius ſit, quod eſt abſurdum. Ex hiſce igitur caput & manum parteſque ſubſtantiarum omnes, quæ & ipſæ ſubſtantiæ ſunt, nõ eſſe ad aliquid demonſtrat; ſi præfinite cognoſcere quidem ipſa ſit, ea uero præfinite quorum eſſe dicuntur non ſit neceſſe. ad aliquid enim uocabantur, quoniam ut eorum alterum noris, ita & reliquum neceſſe eſt dignoſcas. Quocirca nõ ſunt ad aliquid partes ſubſtantiarum. CAETERVM DE TALIBVS ACRITER PRONVNCIARE DIFFICILE EI FORSITAN SIT QVI DE IIS NON IDENTIDEM CONSIDERAVERIT. INVTILE TAMEN HAVDQVAQVAM EST DE EORVM SINGVLIS DVBITANDO DISQVISIVISSE. Philoſophice admodum hoc loquitur. Quoniam enim manum & caput ut ſubſtantiam quidem dixit præfinite agnoſci, ut partes uero infinite, niſi cuius caput ſit aut manus intelligatur, eapropter inquit, qui talia non admodum conſiderauerit, acriter hunc de ipſis pronunciare non oportere. non de his uero dũtaxat, ſed de re etiam qualibet minime cõuenit. addubitare tamen de huiuſcemodi rebus ac difficultates perſequi eſt neceſſe. nam facultatis initium difficultas, ac quædam ad diſciplinam uia eſt. Hæc autem dicit, cum nos eius uerbis acquieſcere nequaquam uelit, ſed nos quoq; ipſos quæ id genus ſunt indagare, neque ab alio moueri.

DE QVALI ET QVALITATE.

48 *Qualitatem vero dico, ſecundum quam quales quidam eſſe dicuntur. Eſt autem qualitas eorum quæ multipliciter dicuntur.*

QVALITATEM AVTEM EAM VOCO SECVNDVM QVAM QVALES ESSE QVIDAM DICVNTVR.

quo in loco reponẽdũ sit pr̃ntꝫ q̃litatis.

Hoc rurſus loco de ordine qualitatis, inſcriptionis cauſam, qualitatis diuiſionem, ac ſpecierum ordinem diuiſionis perquirimus. Primum itaq; de ordine. cõſpicuus autem ex ſupradictis is eſt, in quibus docebamus relatiuis ex eo anteponi qualitatis diſputationem oportere, ꝙ per ſe hæc ipſa ſpectetur, ad aliquid uero pertinentia ipſum eſſe in relatione ad aliud obtineant. pluris autem ea fiunt quæ per ſe ſubſiſtunt iis quæ ipſum eſſe per ſe ipſa non poſſident. quodq; ſublato quali, ſimul quoque exiſtens in eo relatio perimitur: ut albius, & calidius, diſcipulus ac præceptor, ſimiliaq; ꝙ ſi non ſint relatiua, qualitatem omnem eſſe nil uetat. quippe relatiua ſubſiſtentiam prorſus nõ habere propriam, ſed prędicamentis ſuperuenire aliis diximus. uerum uti memorabamus, propterea ꝙ relatiuorum Philoſophus ubi de quanto differebat meminiſſet, præceptionem de ipſis confeſtim facere habuit neceſſe, ne diu naturę ipſorũ ignorantia laboraremus. atq; hæc quidem de ordine. Quid autem ꝙ duplicem titulum præſcribit de quali & qualitate, nec ut in prędicamẽtis aliis ſimplicem? Dicimus aliud quale eſſe, aliud qualitatẽ. qualitas enim, uniuerſalis ipſa qualitas eſt, a qua participantia qualia denominatiue nuncupantur, ut uniuerſalis albedo, nigredo. quale autem, corpus eſt particeps qualitatis, quodq; ab ea denominatiue appellatur, ut album corpus, aut calidum. Eſt ergo intellectu ſolo comprehenſibilis qualitas: quale autem cadit ſub ſenſum. Quandoquidem igitur nomen eſt duplex qualitatis, uel ꝙ ut ipſum per ſe ſolo intellectu conſideratur,

Cur inscribat duplici inscriptione . s. de quali et de qualitate.

deratur, quale ipſum eſt qualitatis genus, uel ut ſenſu perceptile, duplicem quoq; hac de cauſa inſcriptioné fecit. Præpoſuit uero qualitati quale: quoniam ut pote ſenſibile eſt notius. ſemper enim a notioribus præceptionem exordiri cõuenit. Dicere autem & aliter poſſis: nempe q; qualitas quoque ipſa quale ſit. nam de quali & qualitate cõmunius prædicatur quale. quo fit ut qualitas quoque quale dicatur. quo pacto & nomen cõmuniter uerbigratia de nomine prædicatur ac uerbo. tametſi enim de qualibus, nõ de iis tamen uerba facit primum, ſed qualitatis ipſius gratia differit: ut oratio de ea perſpicua uelut a notioribus fieret. Diuidit uero qualitaté in ſpecies quatuor: quarum primam habitum & diſpoſitionem uocat: alteram potentiam & impotentiam: tertiam paſſiuas qualitates paſſioneſq;: poſtremam uero figuram ac formam. Cæterum ut intelligamus cuiuſnam rei gratia qualitatis ſpecies quatuor duntaxat, neq; plures pauciores ue ſint, ac quam ob cauſam in huiuſmodi eas digeſſerit ordinem, qualitatis diuiſionem quandam faciamus. Eſt ergo uel per potentiam & impotentiã, uel per actum qualitas. per potentiam, ut puerulus eſt facultate grãmaticus. per impotentiam, ut equus qui impos eſt percipiendæ grãmaticæ. Sin per actum ſit qualitas, aut perfectiua eſt, aut deprauatiua ſubiecti, aut nec perfectiua nec deprauatiua. ac ſi perfectiua quidem deprauatiua ue ſit, aut affectum in noſtro nequaquam ſenſu generat, aut generat. atq; ſi affectum nõ generet quidem, ægreq; amittatur, habitus: ſin facile, diſpoſitio nominatur. Sanitas exempli cauſa & animi uirtus actu & perfectiua eſt, nullumque affectum inuehit. morbus & uitium deprauat. perficiunt enim ſubiectum ſanitas & uirtus, quoniam & ſecũdum naturam ſunt: neque ingenerant affectum, quippe ſenſibus nullis ſuccumbunt. niſi forte conſequentia ſanitatis memores, ut colorem probum: uel morbi labefactantis, pallorem. uerum ſanitas ipſa & morbus ſimiliaque nullis ſenſibus occurrunt. uocantur habitus tamen cum diu perdurant, nec facile amittuntur. nam uirtutem obtinere in habitu ſeu uitium dicimur: nec non ſanitatem uel morbũ. quocirca bono quoq; tum frui dicimur habitu cum intenta ſanitas fuerit. quin & hecticus quidã hoc eſt habitualis uocatur morbus: maloq; rurſus laborare habitu dicimur. Quod ſi breui finiantur ac facile deſerant, diſpoſitiones nominãtur. Cæterum ſpeciem hanc eſſe affirmat qualitatis primã, habitum inquam ac diſpoſitionem. Porro habitum uocant, ſtabilem qualitatem ægreq; dimobilem. diſpoſitionem uero, depoſitu facilem. ſic nanque habitum rhetoricę habere eum dicimus qui non eius rationes ac uias duntaxat nouit, ſed obſiſtere quoq; obiectis difficultatibus ualet. at qui compos rhetoricę non admodũ eſt, nec facile eius obtinet methodos, alioquin uero qualitate quodammodo rethorica delibutus, nõ hunc quidem rhetoricæ habitu præditum, ſed quodam pacto in rhetorica diſpoſitum appellamus. Quid ergo? nõ eſt & habitus diſpoſitio? qui enim poſſidet habitum, diſpoſitionem is multo magis obtinebit. Diſpoſitio quippe tum uniuerſalior eſt, tum particularior. habet enim ſecundum eam ſe quodam modo qui diſponitur. nam duplex nomen eſſe dicimus diſpoſitionis, alterum generalius, q; uel de habitu prędicatur: ſpecialius alterum, quod ab habitu ſeiungitur in oppoſitum. Diſpoſitionem itaq; hoc loco nõ generalem, ſed ſpecialem aſſumpſit, quæ ab habitu ex aduerſo diſtinguitur. Illud uero ſciendum eſt, celebrari in iiſdem habitus nomen in quibus & boni habitus fertur. ipſius nanq; habitus intenſio eſt habitus bonus. Ergo ſi boni habitus nomen in ſolis animatis ferre conſueuimus, (nemo quippe bene habere in caliditate ignem dixerit, aut in frigiditate niuem) nomen habitus quoq; in ſolis animatis prædicabitur. Sin uero actu exiſtens qualitas, perfectiua deprauatiua ue ſit, ac noſtrum circa ſenſum affectum inducat, paſſiua qualitas nominatur, quaſi noſtro ſenſui affectum importet. perfectiua, ut in igne caliditas, aut dulcedo in melle: deprauatiua, ut uini acor, putredoq; in fructibus, aliiſq; corporibus. Perfectiuæ porro nõ iniuria dicuntur illæ, ſiquidem iis formã mel atq; ignis ferunt acceptam: hæ uero deprauatiuæ, quoniam ſubiecti ſunt corruptrices. ſenſui tamen omnes noſtro affectum conciliant. Cæterum nõ ut ab affectu hæ fieri dicuntur, quandoquidem non ſunt per mutationem ſubiecti quampiam genitę (perfectiuas intelligo.) uerum qualitates ſubſtantialeș earum ſunt, quibus item inſigniuntur. Haud uero ſegmentum hoc ut alterum in facile ægreue dimobile ſubdiuidi eſt neceſſe. nam illud in ſolis animatis uiſebatur, in quibus deprauatiuas etiam qualitates & perfectiuas fieri atq; defieri uoluit natura ſubiecto eodem manente. iccirco & in diuturnas diuidebãtur breuiq; durabiles. hoc uero in inanimis ſegmentum ſpectatur, in quibus & perfectiuæ ſubiecti & deprauatiuæ qualitates pariter cum ſubiectis perdurant, ſecumque & ſubiecta marceſcentes extinguunt, ſeu cum ſubiectis marceſcunt, ut in roſa ſeſe res habet ac malo. quippe horum ſuaueolentia, coloriſq; exoleſcens probitas ſubiectum quoq; ſecum corrumpit. Verumenimuero habent

ſe eodem pacto & deprauatiuæ, cum ſimul & ipſæ cum ſubiectis in quibus gignuntur perennent atque intereant, qualis uini eſt acor, ac fructuum, corporumqꝫ reliquorum putredo. Quod ſi uel deprauatiua in nõnullis qualitas non diu permanens reperiatur, ut ærugo in argento, aut huiuſmodi quidpiam, talia quidem potiſſimum quis forſitan magis proprie affectus ſeu paſſiones quæ ad qualitatem referuntur nominauerit. Quoniam uero occupauit prorſus deprauatiua qualitas perfectiuæ coniungi, propterea ꝙ in altera ſubdiuiſionis parte, ea inquam quæ perfectiuas ac deprauatiuas nec paſſionem ingerentes capit, conſors in omnibus eſt perfectiuæ, (fiebat enim uel habitus utraqꝫ, uel diſpoſitio: atqꝫ in ſolis animatis conſpiciebatur.) iccirco & in parte altera, nẽpe hac propoſita, neceſſario conſtructa, cum ea per omnia eſt delata: neqꝫ in diu breuiqꝫ durabile diducta, atqꝫ effigiem ex affectu inuehendo magis recipiens, quam ex eo ꝙ ab affectu inducatur. Connexæ hæ porro inter ſe ſunt perfectiua inquam & deprauatiua, ne multifida diuiſio reddita poſſet oculis tota incõmode ſubiici, atqꝫ in eadem ſegmenta diſcerpi cogeretur. Sin nec perfectiua ſit nec deprauatiua qualitas, aut in profundum penetrat, aut per ſumma diffunditur. ac ſi alte deſedit, aut difficilis abiici eſt, aut facilis. ſi uix ergo abiiciatur, paſſiua qualitas dicitur, quaſi a paſſione innaſcens: ut dulcedo in iure: uel ab ortu pallor. Haud uero hæc paſſionem circa ſenſum noſtrum ueluti ingenerans uocatur, quanuis ipſa quoqꝫ ingeneret: ſed tanquam a paſſione innaſcatur, propterea quod ipſam peculiarius ab eo quod ipſi magis ineſt appellauimus. id enim ipſius expreſſius figuram repræſentat ꝙ eſt ſecundum mutationem ſubiecti eſſe genitam, hoc eſt ſecundum paſſionem, magis quam ꝙ eãdem in ſenſu noſtro moliatur. Sin autem reiici queat facile, id eſt breui per maneat, niſi paruo negocio emendetur expellaturqꝫ, paſſio dicitur ad qualitatem relata: ut pallor ex diutino morbo: & fuſcus color ex multo ſolis æſtu contractus. quæ ſeſe propterea quoque ſub qualitatem recipiunt, quoniam proprium & in his cõſequens ſeruatur qualitatis, nempe id quod eſt denominatiue ab ea quæ participant appellari. Quod ſi facile emendetur, paſſio ad pati prædicamentum relata nuncupatur: ut ſiquis expalluerit metu: uel pudore erubuerit. hęc enim ne qualitates cenſet quidem prorſus appellandas: quoniam nec qui ita affecti ſunt, denominatiue ex ipſis uocantur. nemo enim qui uerecundia inquit erubuit, rubicundum: aut qui impalluit metu, pallidum nominauerit. Tertia autem ex hiſce ſpecies fit qualitatis quæ ſunt qualitates paſſiuæ paſſioneſqꝫ: paſſiuam qualitatem eam uoco quæ ceu paſſionem intus generat, quæqꝫ ut a paſſione innaſcitur. & paſſionem eam tum quæ ad qualitatem, tum quæ ad pati prædicamentum redigitur. nã ſunt priora quidem tria qualitates, quarta uero paſſio eſt. Verum quo pacto ſubiiſſe hæc in profundum dicimus, pallorem inquam atque erubeſcentiam, cum circa corporis ſumma duntaxat ſpectentur? Dicimus non ſine mutatione in profundo factam circa ſuperficiem eſſe id genus qualitatem. nam ſicuti ab ortu rubicundi, tales temperaturæ eiuſmodi cauſa extitere, ſuperante nimirum in ipſis calore, atqꝫ ad ſuperficiem erumpente: ſic rubri quoqꝫ uel pallidi per timorem aut uerecundiam redditi, ſine mutatione in profundo tales haudquaquam euaſcere. At uero ſi actu qualitas neqꝫ perfectiua neqꝫ deprauatiua ſit, ac ſuperficiem tantum occupet, atque in inanimis habeatur imaginariiſque, figura: in animatis uero, forma ſeu græce morphe nuncupatur. in imaginariis quidem, ut mathematicis omnibus, triangulis inquam, & circulo, ac reliquis figuris. hæc nanqꝫ ipſum eſſe in ſola imaginatione obtinent. inanimis uero, lignis, lapidibus, ſimilibuſqꝫ. quippe imaginaria hoc eſt figuræ quæ inanimatis inſunt, ea quoqꝫ tali ratione eſſe aut tali diſpoſita pro figurarum differentiis faciunt. in ipſis uero animatis ut animalibus omnibus forma ſeu morphe circa ſuperficiem ſolam conſideratur. Quid ergo, nõne morphen habere & ſtatuam dicimus? Verum non prima ratione. figuram enim habere in primis dicitur: ſecũdaria uero ratione & formam. eo enim quoniam animati imitamen eſt, in quo & forma exiſtit, forma quoqꝫ in eo magis per abuſionem fertur. Habes & ſpeciem quartam qualitatis, figuram inquam ac formam. redderqꝫ deſcriptio diuiſionis faciliorem captu rationem nobis ac uiam. Aperuit itaque nobis diuiſio cuiuſnam rei gratia ſolæ ſpecies quatuor neqꝫ plures neque pauciores ſint qualitatis. Hæc uero de earum ordine pronunciamus, Statuit quidem iure ſpeciem habitudinis ac diſpoſitionis primam. quandoquidem enim circa animata eæ uerſantur, pręſtantiora uero ſunt omnibus animata, qualitas quoque quæ in iis uiſitur iure ſibi primas uendicauit. Merito autem ſecunda per potentiam ſpecies eſt atqꝫ impotentiam. nam quoniam potentia & impotentia naturalis quædam eſt aptitudo: quippe & puerulus naturalem quandam habet poteſtatem ſuſcipiendę grammaticæ uel rethoricæ: & equus naturalem talium percipiendorum impotentiam. ignis quoqꝫ naturalem calefaciendi facultatẽ obti-

obiectio.
ſolutio

hic nõ intelligit de uera forma ſubstali quã ipse nõ cõsiderat circa superficiem.

net, ſimiliterq; id genus alia, ſecunda uero ſunt ab animatis naturalia, qualitatis quoq; per potentiam & impotentiam ſpecies cum in naturalibus rebus uiſitetur, ſecundum locum nō immerito obtinet. Quoniam uero naturali quadam ante prǽditum eſſe aptitudine, dein ſecundum eam aut facere quidquam aut pati conuenit. nam niſi prior aptitudo exiſtat, utiq; nec pati quis poterit aut facere. quandoquidem Amiantum uerbigratia aptitudine urendi uacat: neque ſi ſexcenties quis ignem admouerit conflagrabit. at lignum poteſtate urendi præditum, igne adhibito uretur habent & paſſiuæ ob id qualitates paſſioneſque tertium inter ſpecies qualitatis ordinem: quoniam nemo uti diximus facere ſecundum eas aut pati ualeat, non prius facultate in eo exiſtente aliqua quæ apta ſit ad eiuſmodi res capeſſendas. Cæterum figura & forma cum in ſola ſuperficie conſiderentur, ſedem ſunt poſtremam ſortitæ, paſſiuis qualitatibus atq; affectibus uſque in profundum peruenientibus. hæc quoq; de ſpecierum ordine. Sciendum uero modis pluribus eādem dici qualitatem poſſe. ut calor in igne paſſiua qualitas eſt uelut ſenſui noſtro affectum inſinuans. in nobis uero, ut febris, paſſiua qualitas uelut a paſſione ingenita. in ferro cādente, atq; eum ſi forte accidat per diem ſeruante, paſſio quæ ad qualitatem refertur. calor autem qui nobis forte iuxta ignem fit prætereuntibus, paſſio eſt quæ ſub pati prǽdicamentum redigitur. QVALITATEM AVTEM EAM VOCO SECVNDVM QVAM QVALES ESSE QVIDAM DICVNTVR. Cur qualitatis præceptionem facit per quale? Reſpondemus quoniam manifeſtius quale eſt ut iam docuimus, uelut ſenſui perceptibile. ac deniq; a quali in qualitatis notionē uenimus. quippe album in lacte, in niue, in ceruſſa contuiti, in albedinis notitiam concedimus. ſimiliter guſtato melle, & palmula, & carica, in dulcedinis intelligentiam deducimur. ex quali igitur ut pote planiore præceptionem cōficit. Porro ipſum id cui impertitur, quale: id quod impertitur, qualitas eſt. Sed quamobrem uerba adiacent illa, ſecundum quam quales eſſe quidam dicuntur? an ob ruborem ex uerecundia, & pallorem ex metu. non ſunt enim qualitates hæ: quoniam non rubicundi uel pallidi qui ſunt pudefacti ac territi dicuntur. nam præuertit appellationem mutatio. ſed erubuiſſe atq; expalluiſſe: q appellationem non præuenit. neque hęc etiam qualitati paſſio eadem de cauſa, ſed prædicamento pati fertur accepta: ſiquidem non patientes, ſed paſſi duntaxat nominantur. EST VERO QVALITAS EX EORVM NVMERO QVAE MVLTIFARIAM DICVNTVR. Quonam pacto multifariam? hoc eſt ſecundum ea quæ uelut ab uno atq; ad unum pertinent: ſed nō uti uox æquiuoca. Multifariam igitur dici qualitatem affirmat. hoc cum dicat, non æquiuoce, ſed modo diuerſo appellari indicat. nam dici multifariam, non æquiuoce ſignificat: ſed ut hoc loco, differenter. nam ſi æquiuoce eſſet ſumptum, in diuerſa ſignificata diductio fieret. uerum quoniam pro differenter acceptum eſt, diuiſio iccirco ut generis in ſpecies obitur. Vtrum ergo non eſt qualitas genus? quamobrem igitur ſpecies eius prima alia dicitur, alia ſecunda? Reſpondemus non quoad qualitas primam hanc, ſecundā eſſe illam, ſed dignitate duntaxat: ut homo quoq; differt ab equo.

(Dubitatio. Solutio. — Dubitatio. Solutio. — obiectio. Solutio.)

49 *Vna quidem igitur ſpecies qualitatis, habitus et diſpoſitio dicantur.* Differt *autem habitus a diſpoſitione, quod permanentior & diuturnior eſt. Tales vero ſunt ſciētiæ & virtutes. ſcientia enim videtur eſſe permanentium, & diuturnorum, ſi quis vel mediocriter ſumat ſcientiam: niſi grandis permutatio facta ſit vel ab ægritudine vel ab aliquo huiuſmodi. ſimiliter autem & virtus, vt iuſtitia, & temperantia, & ſingula talium non videntur poſſe facile moueri, neq; facile permutari. diſpoſitiones vero dicuntur quæ ſunt facile mobilia: vt calor, & infrigidatio, & ęgritudo, & ſanitas, & quęcunq; alia huiuſmodi. afficitur enim quodāmodo ſecundum eas homo. cito autem permutatur, & ex calido frigidus fit, & ex ſanitate in ægritudinem tranſit. ſimiliter autem & in alijs: niſi aliqua earundem contingit per temporis longitudinem congenita et immobilis, vel omnino difficile mobilis exiſtens: quam iam quiſpiam vt habitum vocet. Manifeſtum eſt autem quod hæc volunt habitus dicere quæ ſunt diuturniora & difficilius mobilia.* Nāq; *diſciplinas non multum retinentes, ſed facile mobiles exiſtentes non dicunt habitum habere: & tamen diſpoſiti ſunt aliquo modo ſecūdum ſciētiam peius meliuſue. quare differt habitus a diſpoſitione, quod hæc quidem facile mobilis ſit: ille vero diuturnior & difficilius mobilis. Sunt autem habitus, & diſpoſitiones: diſpoſitiones vero, nō ne*

ceſſe eſt habitus eſſe. qui enim retinent habitum: & quodammodo, diſpoſiti ſunt ſecundum ipſos: qui autem diſpoſiti ſunt, non omnino retinent habitum.

SPECIES ITAQVE VNA QVALITATIS HABITVS AC DISPOSITIO DICANTVR.

Species prima qualitatis habitus ac diſpoſitio eſt. Differt uero inquit a diſpoſitione habitus, ꝙ amittatur facile diſpoſitio, habitus non facile: quodq; habitus omnino & diſpoſitio ſit, diſpoſitio autem non etiam habitus neceſſario. TALES PORRO SCIENTIAE VIRTVTESQVE SVNT. VIDETVR ENIM EX IIS QVOQVE SCIENTIA ESSE QVAE TENACIVS ADHAERENT NEC FACILE DILABVNTVR, TAMETSI MEDIOCRITER SCIENTIAM ACCEPERIS: MODO NE MAGNA SIT VEL A MORBO FACTA VEL ALIO QVOQVAM EIVS GENERIS MVTATIO. Vocat hoc loco ſcientias non quæ carent errore, ſed artem abſolute omnem pertinacius animo inſitam. Fit igitur hoc ſignificato, ut ſcientię tum grammatica, tum fabrica, tum mechanicæ artes reliquæ ſint. ſtabilis enim ſunt quidam habitus ſingulæ. Tribus autem modis nominatur ſcientia. nam & cuius ſubiectum offendiculo uacat, atque ſecundum eadem ac eodem pacto perpetuo habet, ſic dicitur: qua ſignificatione & Geometria, & Aſtronomia, & Arithmetica ſcientiæ habebuntur. Medicina, ſi hoc ſignificatum attendas, nõ item, cum circa ſubiectum fluxile uerſetur. Vocatur ſcientia & ea quæ ex probatis per ſe principiis emanat. atq; hæc re uera ſcientia eſt, quam philoſophiam ſuppoſitionibus carentem, ſeu gręce anypotheton nominant: propterea ꝙ ex cõmunibus animi conceptibus prodeat. Hac porro ratione neq; Geometriam, neq; Aſtronomiam, neq; ullam eius generis, ſcientiam appellabis: quoniam non ex creditis ſuapte natura principiis oriuntur, ſed demonſtratione indigentibus. Sunt enim Geometriæ principia, punctum, linea, ſuperficies, ac ſimilia. definitque horum quodlibet Geometra, punctum id eſſe inquiens cuius nulla pars eſt. lineam uero, longitudinem latitudinis expertẽ. ac cætera uti habent. at horum demonſtrationem, qua inquam de re impers punctum ſit, uel linea longitudo carens latitudine, nõ etiam, qua Geometra eſt, nouit. ſed horum faciendas demonſtrationes ad primum philoſophum relegat: cum ſcientia nulla ipſa ſui ipſius principia demõſtret. Quæ ergo non ex creditis per ſe principiis proficiſcuntur, eæ ne ſcientiæ quidem proprię fuerint, id ꝙ uel Plato affirmat. cui enim ſunt quæ nõ nouit principia, media autem finiſq; ex iis ſunt quæ ignorat, quomodo cõſtare huic poteſt ſcientia? Eſt uero & tertia quadam ratione ſcientia paratrix uiæ, (græci odopoeeticen uocant) intelligens quæ antecedere, quæ ſequi conueniat. in quo ſignificatu ſcientia eſt tum Medicina, tum Mechanica ars omnis. qua ſane ſignificatione uel hoc loco uſus eſt ſcientiæ Philoſophus. Virtutes autẽ hic dicit perfectas, eas nimirũ quæ & quod ſit ſciunt, & quamobrem ſit. Sunt enim uirtutes aliæ naturales, ut qui naturalem modeſtiam obtinent quãdam, aut mites natura ſunt: qua bruta quoq; prædita feruntur nonnulla, ut turtur & cornix caſtitate, ciconiæ iuſtitia. aliæ morales, quæ honeſtum eſſe iuſtitiam, & omnem ſimpliciter uirtutem norunt, quam autem ob cauſam honeſtum ſit haud norunt: ſed hoc qui præditi iis ſunt ex patribus aut præceptoribus recta opinione inſtituti intelligunt. aliæ ciuiles, quæ ſimul & quod ſit, & qua de re ſit cognoſcunt. quędam autem purificæ. Porro a ciuilibus diſtant purificæ eo, ꝙ circa inferiora ciuiles uerſentur, honeſtioreſq; arripiant uoluptates, ac tempus & locum & quantitatem obſeruent. qui autem pure agunt, haudquaquam curent deteriora, uoluptateſq; ſemel contẽnant. ſunt uero & contemplatiuæ quædam uirtutes. Itaq; uirtutes hic ut cõmonuimus perfectas intelligit, nempe & ciuiles & purificas & cõtemplatiuas. MODO NE MAGNA SIT VEL A MORBO FACTA, VEL ALIO QVOQVAM EIVS GENERIS MVTATIO. Conſentaneum enim eſt ut diuturno aliquo uexatus morbo, aut alioquin negociis impeditus ob poſthabitam meditationem ſcientiam amiſerit. DICVNTVR VERO DISPOSITIONES EÆ QVAE SVNT PERMOBILES AC CITO MVTANTVR, VT CALIDITAS, ET FRIGIDITAS, ET VALETVDO, ET SANITAS, ATQVE ID GENVS RELIQVA. DISPOSITVS QVIDEM HOMO QVODAM PACTO IN IIS DICITVR, NON HABITVM TAMEN OBTINERE. NISI HARVM QVOQVE ALIQVA IPSARVM TEMPORIS DIVTVRNITATE IAM IN NATVRAM

ABIERIT, SITQVE INSANABILIS AVT VIX ADMODVM DIMOVEATVR, QVAM QVIS HABITVDINEM FORSITAN APPELLAVERIT. Talis.n.nõ amplius diſpoſitio,ſed habitus nominatur. In naturã aũt inquit abierit,hoc eſt mutata fuerit in naturã,atq; ob cõſuetudinẽ multi tpis ipſa natura euaſerit. QVI ENIM PARTICIPES NON ADMODVM SVNT SCIENTIARVM, EOS OBTINERE HABITVM HAVDQVAQVAM DICVNT. Nam qui in grammatica uel rhetorica, de quibuſcunq; rogetur rhetoricæ uel grammaticæ ſpeculaminibus,ad reſpondendum eſt promptus,rationemq; de iis reddit,atq; oborientes difficultates impigre ſoluit,hunc rhetoricę habere aut grammaticæ habitum affirmãt. ſin eſt aliter qualitate earum quodam pacto ſeu modice perfuſus, non is quidem habitum obtinere harum dicitur, ſed in iis quodam modo diſpoſitus. NAM QVI SVNT HABITVS, II DISPOSITIONES QVOQVE. AT QVAE DISPOSITIONES, EAE NON HABITVS EX NECESSITATE SVNT. Sicut enim de nomine & uerbo prædicatur nomen,eſtque nomen tum genus nominis & uerbi,tum quod a uerbo eregione diſtinguitur,ita diſpoſitio quoq; altera ut genus de habitu ac diſpoſitione dicitur, altera ut ſpecies ab habitu in aduerſum ſemouetur.quo fit ut qui habitus eſt is & diſpoſitio ſit prorſus, quoniam genus eſt eius diſpoſitio: at quæ diſpoſitio, non præterea & habitus. nam per contrariam ab ea diſtinctionem dicitur habitus.

50 *Aliud vero genus qualitatis eſt ſecundum quod pugillatores vel curſores vel ſalubres vel inſalubres dicimus, & ſimpliciter quæcunq; ſecundum potentiam naturalem uel impotentiam dicuntur. Non enim quoniam ſunt diſpoſiti aliquo modo, vnũquodq; huiuſmodi dicitur: ſed quod habent naturalem potentiam vel impotentiam facile aliquid facere, vel nihil pati: vt pugillatores uel curſores dicuntur non quod ſint diſpoſiti aliquo modo, ſed quod habeant potentiam naturalem vel impotentiam aliquid facile faciendi. Salubres vero dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem vt nihil a quibuſlibet accidentibus facile patiantur: inſalubres uero quod impotentiam habeant naturalem nihil facile a quibuſcunq; accidentibus patiendi. Similiter autem his durum et molle ſe habent. durum enim dicitur quod habeat potentiam non facile ſecari: molle vero quod eiuſdem ipſius habeat impotentiam.*

ALTERVM EST GENVS QVALITATIS, SECVNDVM QVOD PVGILLICOS, AC CVRSORIOS QVOSDAM, VEL SALVBRES, AC VALETVDINARIOS APPELLAMVS, ET SIMPLICITER QVAECVNQVE PER NATVRALEM POTENTIAM VEL IMPOTENTIAM DICVNTVR.

Species eſt hæc ſecunda qualitatis,quæ potentia inquam conſtat atque impotentia. Sed cur ge- Obiectio.
nus ipſam qualitatis appellauit? genus enim qualitas generaliſſimum eſt. aiunt pro ſpecie genus Solutio.
ab eo dictum,ne ſpeciem quis hanc eſſe putaret ſpecialiſſimam. huiuſce rei argumentum id eſt, ꝙ nõ genus generaliſſimum,ſed genus dixit,ut ſubalternum genus eſſe,ſpeciem uero quæ ſub qualitatem confertur indicaret: perinde ac ſi diceremus genus eſſe ſubſtantiæ animal, hoc eſt ad ſubſtantiam referri. Speciem igitur tradit qualitatis ſecundam ut diximus, quæ ad potentiam & impotentiam pertinet,ac ſecundum quam pugillicos, uel curſorios, uel ſalubres,uel ualetudinarios uocamus. Porro eos pugillicos aut curſorios nominat,qui naturam ad horum aliquod idoneam poſſident,hoc eſt qui tales ſunt facultate. Ac qualitatis prima quidem actu ſpecies cõſideratur,habitus inquam ac diſpoſitio. ſecunda poteſtate. aliud enim eſt pugilem, aliud pugillicum. & curſorem,ac curſorium dicere. quippe actu pugil curſorq; eſt,poteſtate uero pugillicus atq; curſorius, qui nondum actu quidem eiuſmodi eſt, cæterum ut talis fiat natiuam obtinet facultatem, id eſt aptitudinem. at qui eſt actu pugil aut curſor, non is etiam per naturalem poteſtatem dicitur, ſed habitum uel diſpoſitionem habet. pugillicũ autem nominamus infantem cui longæ ſunt manus, quaſi ad certandum ſummis manibus utiles: & infantem curſorium qui plethoricus non eſt, ſed bene etiam ualet. Quomodo uero & impotentiam qualitatem nuncupat? quoniam diſpoſiti in hac ſumus quodam pacto. æquum enim dicimus, propterea ꝙ tali diſpoſitus ratione ſit, impoten-

tiam habere ſcientiæ capeſſendæ. Ac demum in quibus poteſtatem, in iiſdem quoq; impotentiam contemplamur. nam qui præditus patiendi eſt facultate, habet is & non patiendi impotentiam. & qui facultate pollet non patiendi, is patiendi impotentiam obtinet. poteſt enim pugiliſcus facere. poteſt & nõ pati ſaluber: quippe ab ægrificis cauſis peſtilentia ſæuiente non facile excipitur. nec facere poteſt conſilio tardus: de quo dictum eſt Dilatorem operum nunquam non noxa fatigat. facere nõ poteſt ignis ut refrigeret: facere non poteſt ignis quin calfaciat. neq; poteſt non pati molle: aut ualetudinarius peſtilentia graſſante. at pati durum non poteſt. Alia ratio. Quoniam genus idẽ eſt oppoſitorum. Siue igitur quis hęc ut contraria oppoſita eſſe uelit, ſub quo genere unum habetur contrariorum, eodem ſeſe & alterum recipiet. ſiquidem & album & nigrum quæ ſunt contraria, eidem generi qualitati referuntur accepta. Ergo ſi ſub quale potẽtia colligitur, recurret ſub idẽ & impotentia. ſiue hæc mutuo aduerſari ſibi per priuationem atq; habitum malis, ea ſic quoq; ad idem genus reduces. nam cuius eſſe fertur habitus generis, huius quoq; priuatio dicetur, ut oculi. eſt enim eius & uiſus & cæcitas. itaq; ſub quo genere continetur habitus, ad idem priuatio quoque reuocabitur. NON ENIM QVALE HORVM QVODVIS DICITVR QVOD DISPOSITVM SIT QVODAM MODO. Quaſi dicat nõ enim ii propterea ꝙ actu ſint, tales dicuntur: ſed ꝙ eiuſmodi poteſtatem habeant. Porro uocatur tribus modis facultas. nam aut ex eo nominatur ꝙ facere ſit quiſquam natura idoneus, hoc eſt facultatem quiſquam ad faciendum habeat, aut ꝙ ad patiendum aut ad non patiendum. quemadmodum adeſſe ualetudinario exempli gratia poteſtatem patiendi dicimus a multa ambulatione, aut ſolis ardore: ſubeſſe uero ſalubri uim a talibus non patiendi: & fabro ianuæ faciendæ facultatem adeſſe. Quot autem modis uocatur potentia, totidem & impotentia nuncupabitur. habet enim qui poteſt pati impotentiam non patiendi: & qui poteſt non pati, patiendi impotentiam. non uero etiam qui facere poteſt, is omnino & non faciendi impotentiam obtinet. Quamobrem igitur ut cum patiendi potentia non patiendi quoq; aſſumpſimus impotentiam, non itidem cum faciendi ui impotentiam non faciendi cõmiſimus? Reſpondemus, quoniam res quædam ſunt quæ ad faciendum duntaxat, nequaquam uero & ad non faciendum uim habent: ut in libro quoq; Ariſtoteles de interpretatione inquit, partim utroq; ſpectare potentiam, partim ad alterum tantum ſeſe habere contrariorum. ancipitis eſt naturæ quæcunq; rationali conſtat ſpecie. poſſidet contrariorum ſolum alterum quæ eiuſmodi non eſt. poteſt uerbigratia ſanare Medicus, ſed nihilo minus & non ſanare. faber quoq; ianuæ potens conſtruendæ, nihilo minus & non conſtruendæ præditus eſt facultate. at uero calefacere cum poſſit ignis, non poteſt præterea & non calefacere. ſimiliter cum adſit & refrigerandi uis niui, non inſuper uis quoq; non refrigerandi præſto eſt. & Deus cum faciendorum bonorum facultate polleat, non eſt item & non faciendorum compos. Habentq; iure optimo poteſtatem ad utrumq; rationabilia: quoniam non in iis poteſtas concurrit cum uoluntate. non enim quæ uolunt, poſſunt & ea omnino: nec quæ poſſunt, ea etiam uolunt. Deus tamen Opt. Max. comitem uoluntati poteſtatem habet. nam ſi uelle quidem dicamus eum, cæterum quæ uelit non poſſe, fatua eſſet uoluntas. quemadmodum fatuus & homo ille eſt qui ea uult quæ conſequi nequit, ut uolare, immortalis ue eſſe. Rurſum ſi poſſe eum quidem, non autẽ uelle affirmemus, inanem facultatem obtinebit. nam ſi facere poteſt quiſquam aliquid, nec facere id uelit, omnino non faciet, nec facultatem in actũ prouehet. quapropter inanis erit facultas, quę nunquam actu illuſtretur. eam ob rem ipſum in deo poſſe duntaxat dicimus, haud uero etiam non poſſe. quoniam quæ poteſt, uult ea quoq;. uolens autem, facit etiam prorſus. nec forte quidem facit, forte uero non facit, ſed facit omnino. quidquid enim uult poteſt, & uult quidquid poteſt. Porro hic uoluntatem non ꝙ gręci buleueſthæ uel buleuſin appellant, hoc eſt cõſulere uel conſultationẽ, ſed to thelema, hoc eſt id quod lubet uocamus. nã neq; conſulere proprie in Deo fertur aut conſiliũ, ſi nihil aliud conſilium eſt, ut Ariſtoteles tradit, quam prudentię defectus. quid enim facere oporteat, & utrum hoc faciundum an illud ſit neſcientes conſulimus. Nam in quibus eſt prælectio, in iis & cõſilium eſt, ſi eſt prælectio nihil aliud quidem quam hoc præ illo eligere: conſilium autem rerum electionis gratia fit: conſulimus uero ignari: ignoramus prudentiæ inopes. nam minime eũ latent quęq; res gerendæ cui ſuppetit prudentia. quippe uirtus ea eſt abſolutiſſima. Ergo ſi Deus quoq; prudentia ipſe eſt, conſilio non egebit, ſi per defectum id fiat prudentiæ. Itaq; his de cauſis Ariſtoteles rationalem ſolam eſſe facultatem in utrumque dixit procliuem. Verum ſi ſit exquiſitius loquendum, appetendi facultas omnis ad utranq; partem habet momentum. præter appetitricem uero,

tum hac præſtantior, tum deterior, omnis membrum alterum contradictionis duntaxat poſſidet, uti iam in igne niueq; monſtrauimus. Igitur ſi faciendi ſolum facultatem in rebus quibuſdam locum habere oſtenſum eſt, haud uero & partem quoq; contradictionis alteram, merito non ut in patiendo ipſum non pati ex aduerſo collocauimus, ſic uolumus in faciendo id etiam quod eſt nõ facere oppoſitum ſtatuere. enimuero non omnem prorſus facultatem ſequitur impotentia. Porro & deſcriptionem eorum ac negationum ſic facere conuenit.

AFFIRMATIONES		NEGATIONES
Poteſt facere,	Valetudinarii	Non poteſt facere,
Poteſt pati,	Salubres	Non poteſt pati,
Poteſt non pati,		Non poteſt non pati,

Itaq; eas ob res triplicem hanc & ipſe ſpeciem tradit poteſtatis. ac eam quę faciendi eſt, inquiens, Pugillici enim uel curſorii dicuntur, nõ quod diſpoſiti ſint quodam pacto, ſed facultatem, facile quidquam faciendi habeant. hic faciendi eſt facultas. Salubres uero appellantur, quod naturalem habeant nihil a quibuſuis facile patiendi poteſtatem. ecce & ſecunda. Valetudinarii uero, quod natiuam impotentiam nihil a quibuſcunq; patiendi obtineant. tertia hic. Nam habent quidem ualetudinarii poteſtatem facile patiendi, nõ patiendi uero impotentiam, ſalubres cõtra. A quibuſlibet autem minime affici ſalubria dixit exacte, ut ab æſtu, uel flatu, aut a quibus deniq; affici ſalubria noluit natura. affici enim poſſent a gladio, uel igne, aut huiuſmodi quouis alio. at morboſa poteſtatem a quouis obuio patiendi habent: impotentiam uero non patiendi. Simile his eſt & durum & molle. habet nanq; illud poteſtatem quo minus diuidatur facile, atq; huius ipſius impotentiam. molle autem potentiam ut facile, impotentiam ut minime diſſecetur.

51 *Tertium uero genus qualitatis eſt paſsibiles qualitates & paſsiones. Sunt autem huiuſmodi, ut dulcedo & amaritudo & auſteritas & omnia his cognata: amplius, & calor & frigus et albedo et nigredo. Quod quidem igitur & hæ qualitates ſunt manifeſtum eſt. quęcunq; enim has ſuſceperint, ipſa qualia dicuntur ſecundum ipſas: ut mel quoniam dulcedinem ſuſcepit, dicitur dulce: & corpus album, quoniam albedinem ſuſcepit: ſimiliter & in cæteris. Paſsibiles uero qualitates dicuntur, non quod ea quæ illas ſuſceperint qualitates, aliquid patiantur (neq; enim mel quoniam aliquid paſſum ſit dicitur dulce: neq; aliquid aliud huiuſmodi) ſimiliter autem his & calor & frigus paſsibiles qualitates dicuntur: non quod ea quæ illas ſuſcipiunt aliquid paſſa ſint: ſed quoniam ſecundum ſenſus unaquæq; dictarum qualitatũ paſsionis effectiua eſt, paſsibiles qualitates dicuntur. dulcedo enim paſſionem quandam ſecundum guſtum efficit: & calor ſecundum tactum: ſimiliter autem et aliæ. Albedo autem & nigredo & cæteri colores non eodem modo iis quæ dicta ſunt paſsibiles qualitates dicuntur: ſed eo quod ipſę ab aliqua paſsione innaſcantur. quoniam enim fiunt propter aliquam paſsionem multæ colorum mutationes manifeſtum eſt. erubeſcens enim aliquis, rubens factus eſt: & timens pallidus & unũquodq; talium. quare etiam ſi quis natura aliquid talium accidentium perturbationũue paſſus eſt, ſimilem colorem ueriſimile eſt eum habere. Quæ enim affectio nunc in eo quod uerecũdetur circa corpus facta eſt, etiam ſecundum naturalem conſtitutionem eadem fieri poteſt affectio, ut & naturalis color ſimilis ſit. Quæcũq; igitur talium accidentium ab aliquibus paſsionibus difficile mobilibus & permanentibus principium ſumpſerunt, paſsibiles qualitates dicuntur. ſiue enim ſecundum naturalem conſtitutionem pallor ſit aut nigredo, qualitates dicuntur (quales enim ſecundũ eas dicimur) ſiue propter ęgritudinem longam, uel propter æſtum eidẽ contigit nigredo uel pallor, & non facile prætereunt, uel etiam per uitam permanent, paſsibiles qualitates & ipſę dicũtur. ſimiliter enim quales ſecundum eas dicimur. Quæcũq; uero ex iis quæ facile ſoluuntur & cito tranſeũt*

fiunt, paſsiones dicuntur: qualitates uero minime. non enim aliqui ſecundum ipſas dicuntur quales. neq; enim qui propter uerecundiam rubens factus eſt, rubens dicitur. neq; cui pallor propter timorem uenit, pallidus eſt: ſed magis eo quod aliquid paſſus eſt. quare paſsiones quidem huiuſmodi dicũtur: qualitates uero minime. Similiter autem his & ſecũdum animam paſsibiles qualitates & paſsiones dicuntur. quæcunq; enim mox innaſcendo ab aliquibus paſsionibus difficulter mobilibus fiunt, qualitates dicuntur & ipſæ: ut amentia, mentis alienatio, & ira, & alia huiuſmodi. quales enim ſecũdum eas dicuntur, ideſt iracundi, atq; amentes. ſimiliter autem & quæcunq; alienationes non naturales, ſed quæ ab aliquibus alijs accidentibus factæ ſunt difficile prætereuntes, & omnino immobiles, qualitates ſunt etiam huiuſmodi. quales enim & ſecundum eas dicuntur. Quæcunq; uero ab ijs quæ facile & cito prætereunt fiunt, paſsiones dicuntur: ut ſi quis contriſtatus, iracundior fiat. non enim dicitur iracundus qui huiuſmodi paſsione iracũdior eſt: ſed magis quia aliquid paſſus. quare paſsiones quidem huiuſmodi dicuntur, qualitates uero minime.

GENVS VERO TERTIVM QVALITATIS PASSIVAE QVALITATES AC PASSIONES DICVNTVR. SVNT AVTEM HVIVSMODI, VT DVLCEDO, AMARITVDO, ACERBITAS, SIMILIAQVE HIS OMNIA.

Genus rurſus pro ſpecie dixit. Quomodo autem genera ea nuncupauit, ſi ſpecies hæ ſunt qualitatis? Quoniam habent & ipſa ſubiectas ſibi ſpecies alias, quarum ſunt genera. Hoc autem quatuor modis conſideratur genus. adeſt enim aut omni ſpeciei paſſiua qualitas, ut album omni niui. aut non omni, naturaliter tamen atq; ab ortu, ut nigrum Aethiopibus. atque ſi omni, aut completiua ſubiecti eſt, aut minime. completiua eſt, ut niuis albedo ac frigiditas. & ignis caliditas ſiccitaſque. Non completiua uero, ut nigricia coruorum, atque olorum candor. non enim complet coruum nigricia, ut proditum ſæpe eſt: propterea quoniam deplumatus, niger quidem non eſt ✠ præterea, coruus tamen eſt nihilominus. Et aliter. quoniam finiendis iis, nec eiuſmodi uſurpamus qualitatum differentias, niſi ſæpenumero ſubſtãtialium differentiarum egeſtate coacti. nihil enim mirum eſt, cum ſimus homines, non in omnibus ſubſtantiales a nobis differentias inueniri: eaque de cauſa rerum ex talibus obſignandarum neceſſitate urgeri. Si igitur ſpeciei omni competat, completiuaque ſit, paſſiua qualitas nominatur ut ſenſui noſtro paſſionem ingerens. Sin in tota ſit ſpecie, quam tamen non compleat, paſſiua dicitur qualitas uelut a paſſione innaſcens, ut nigredo coruorum. At ſi ſpeciei non ineſt omni, aut diuturna eſt, aut breui finitur. ſi diuturna, rurſus paſſiua qualitas fertur quaſi a paſſione inuecta, ut dulcedo in iure, aut ab ortu pallor ac rubor. ſin ſpeciei non omni conueniat, breuique permaneat, nec facile emendetur abiiciaturque, paſſio dicitur ad qualitatem relata, ut palor ex morbo diuturno, aut ex multa hyeme oborta frigiditas. ſin deponatur haud magno negocio, ac facile confeſtimque emendetur, paſſio ad pati prædicamentum pertinens uocatur, ut ex intempeſtiuo metu pallor, aut rubor ex uerecundia. talia enim qualitates appellare operæprecium eſſe non putat Ariſtoteles: quoniam non ab iis denominatiue participes dicuntur. Deſcriptio autem rurſus diuiſionem faciet conſpicuam ac ſubiiciet oculis.

Qualitas paſſiua ſpeciei adeſt.

- **Omni.**
  - *Completiua ſubiecti, vt albedo & frigiditas niui, eſtq́ ſenſui noſtro paſſionem ingerens qualitas.*
  - *Non completiua ſubiecti, vt nigrum coruo. & paſſiua eſt qualitas a paſſione innaſcens.*
- *Non omni, naturaliter tamen, & ab ortu, ut album æthiopi.*
  - *Diuturna, & eſt qualitas a paſſione innaſcens, vt dulcedo in iure.*
    - *Non facile emendabilis. eſtq́ paſſio ad qualitatẽ relata, vt pallor ex morbo diuturno.*
    - *Facile emendabilis. & paſſio eſt ad ipſum pati relata, vt rubor ex verecundia.*
  - *Breui durans.*

Non ſolum autem quatuor hæ paſſiuarũ qualitatum ſpecies circa corpus, ſed animum etiam ſpectantur. nam ſiquis optimo habitu ſit ac ſimpliciter ſcientiario in rationalem præditus contemplationem, tale dici poterit, nempe qualitas paſſiua ut noſtrum circa ſenſum paſſionem inducens, nec quaſi a paſſione inoleſcens. quoniam animæ eſſentiæ completiuus perfectiuuſq; eſt id genus habitus. Paſſionem uero circa ſenſum non uidelicet corporalem molitur, ſed eum qui diuinus & rationalis uocatur. Dicimur itaq; rationes iniuriaſq; ſentire, nimirum animo, & non corporeis ſenſionibus. Furioſos autem ex corporea quadam temperie, uel iracundos, uel huiuſmodi aliquos paſſibilem qualitatem habere quis dixerit tãquam ab affectu innaſcentem. qui ex morbo tales euaſerunt, paſſionem quæ ſub qualitatem recipitur obtinere. qui ſunt ob caſum quempiam irã correpti, aut quidquam id genus perpeſſi, paſſionem eam quæ ſub pati prædicamentum confertur. Cæterum conſtat nos nominibus abutentes hæc dicere: quandoquidem proprie hæc omnia ad habitum ac diſpoſitionem referuntur. Sunt uero duplici modo paſſiuæ qualitates deſumendæ. nam aut ab eo q́ affectum ſubiectum ſit, ac paſſiua quædam ei qualitas ex affectu ingenita, qualitatem habere dicitur: aut q́ iis percipiendis qualitatibus noſter afficiatur ſenſus, ipſæ uero in iis quibus hærent non per affectum fiant, ſed naturaliter, uti in igne. non enim per affectum eſt igni innata caliditas. nam ineſt ei ſubſtantialiter, eiuſq; formatrix eſt. perinde quoq; res habet in mellis dulcedine, & niuis candore, ac ſimilibus. Alba tamen caro ab affectu habet albedinem. accidit nanq; ipſi album, neq; adeſt eidem ſubſtantialiter, nec formam indit. eodem modo & de nigro, & dulci iure, ac ſimilibus dicemus. Afficitur ergo & in his ſenſus: uerum quoniam magis proprium eſt hæc ab affectu ingenito, quam ab inferendo ſenſibus affectu nominemus, hoc ipſis ea de re primo loco competit. ſecundo uero & affectum ingerere. par ſiquidem eſt ab antiquiore cognomentum paſſiuæ qualitatis fieri. Ergo & in melle, quoniam ei dulcedo non ab affectu prouenit (ipſum enim informat) iccirco ab affectu ſenſui inferendo paſſiua qualitas nuncupatur. PASSIVAE VERO QVALITATES DICVNTVR. Duplex eſt paſſiua qualitas: uel animo, uel corpori inſita. quæ animo inhæret, aut ſpeciei omni impertitur, ut animi ferocia leonibus: aut nõnullis. & uel ab affectu ex generatione aliquo, ut furor: aut ab accidente, ut aſtuta. Ac quæ corpori inſidet, aut omni ſpeciei conuenit, ut albedo niui: aut quibuſdam. & aut ab aliquo ex generatione affectu, ut æthiopibus nigredo: aut non a generatione eſt, ſed poſt ab affectu genita: idq; duplici uia. nam aut inuehit affectum, ut febris: aut ut pallor, non inuehit. ALBEDO AVTEM ET NIGRICIA COLORESQVE ALII NON EODEM CVM SVPRADICTIS MODO. Non faciunt inquit a ſeipſis denominatiuum affectum. nõ enim albeſcit qui album contuetur: uelut edulcatur caleſcitque is qui dulcedinem caloremq; percipit. Cæterum ſi

paſſiua qualitas albedo nigrorq; eſt, ex quali prodiit affectu, & quem affectum ingenerat? Albedo ab affectu frigido eſt, nigror calido. affectus uero non circa habentem faciunt, ſed cernentis aſpectum. quippe illa uiſum diſpergit, hic congregat. COMPLVRES IGITVR OB AFFECTVM MVTATIONES COLORVM FIERI CONSTAT. Cum colores paſſiuas eſſe qualitates dixerit, ꝙ ipſæ ex paſſione innaſcantur, id ita ſe habere probat oſtēditq;. exterriti enim inquit palleſcunt, dilecto naturæ ſanguine ad cor proprium fontem, ut ualidam arcem, fontem uitæ confugiente: eaq; de re poſtremum partium omnium morte occumbens. nam ſi uel quibus uulneratum cor eſt biduum ac triduum uiuunt, id accidit arteriarū beneficio quæ ab ipſo pertinent. Pallidum quoq; una & ad tempus & ab ortu facit temperatura. fit enim ſanguinis defectione. quemadmodum eiuſdem abundantia rubicūdum & ab ortu & ad tempus reddit. nam cum pudore afficitur natura, amabilem ſanguinem ſibiipſi ueluti uelamen obtendit, eorum ritu qui ne cernant indigna manus oculis admouere: quaſi dicere nobis det illud elogium, Te uero ipſum maxime omnium pudeat. QVAECVNQVE IGITVR HVIVSCEMODI ACCIDENTIA. Colores accidētia eſſe dixit propterea ꝙ aliis affectibus ſuperueniant: ut morbum diuturnum comitatur pallor. eſt & quidam ſubſtantialis color, ut album ceruſſę uel niui. & rubrū ſanguini. & nigrum in Sepie humore. ſimiliter enim quales inquit & ſecundū has dicimur. qualitas autem ea eſt ſecundum quam quales eſſe quidam dicuntur. ergo ſi quales ab iis non dicuntur affectibus qui ſummoueri facile queunt, hi nec qualitates dubioprocul nominantur. SIMILI HIS MODO ET IN ANIMO PASSIVAE QVALITATES DICVNTVR ATQVE AFFECTVS. Nō modo enim circa corpus inquit paſſiuæ qualitates & affectus, ſed circa animū quoq; ſpectātur. DICVNTVR QVALITATES ET QVAECVNQVE PROTINVS IN GENERATIONE A CONTVMACIBVS QVIBVSDAM AFFECTIBVS GENITA SVNT. Sicut enim nigricies in æthiope ab ortu contracta paſſiua appellatur qualitas, ſic & mētis emotio ab ortu, uel ira, paſſiua qualitas uocatur. SIMILITER ET QVAECVNQVE EMOTIONES ALIAE NON NATVRALES, SED AB ACCIDENTIBVS ALIIS QVIBVSDAM GENITAE SVNT, DEPVLSV NON FACILES. Rurſus quemadmodum paſſiua dicitur qualitas pallor ex longo morbo contractus, ſic & exorta ab aliquo accidente exorbitatio mentis, uel aliud eius generis quidpiam, qualitas paſſiua nominatur. QVAE AVTEM A FACILE DISSOLVENDIS FIVNT CITOQVE EMENDANDIS, AFFECTVS VOCANTVR OMNIA, PASSIONES VERO MINIME. Quales quidam igitur ſecundum has non dicuntur, hoc eſt, finitionem qualitatis non admittunt, nec quales ſecundum eas impertiti nominantur. Non enim erythrias uel ochrias ideſt diu rubicundus pallidus ue habetur is qui in ſolo uerecundiæ uel metus tempore ruber aut pallidus euaſit. non habentur autem, quoniam neque expectat appellationem mutatio. ſed ii ſub pati prædicamentum recipiuntur affectus. erubuiſſe enim & expalluiſſe ſolum & aliquid perpeſſi dicuntur, ꝙ eſt pati. eadem uero & in anima dicit. non enim iracundus eatenus iratus eſt duntaxat ut triſtetur.

52 *Quartum vero genus qualitatis eſt figura, & circa vnumquodque conſtans forma. amplius autem ad hæc rectitudo, & curuitas, & ſi quid aliud his ſimile eſt. ſecundum enim vnumquodque eorum quale quid dicitur. triangulum enim vel quadrangulum eſſe quale quid dicitur, & rectum aut curuum: & ſecundum etiam formam vnumquodque quale dicitur.*

QVARTVM VERO QVALITATIS GENVS, FIGVRA, ET CIRCA VNVMQVODQVE FORMA EXISTENS.

Quarta ſpecies eſt hæc qualitatis. Genus autem rurſum dicit pro ſpecie, quæ figura & forma ſeu morphe eſt. Patet uero latius figura quam morphe. nam morphe omnis & figuram & morphen habet: non habet autem & morphen quidquid eſt compos figuræ. hac enim de cauſa figuram morphæ antepoſuit, quoniam potior uniuerſaliorq; eſt. Dicebamus & paulo antea ſpectari in inanimis aut imaginariis figuram: morphen in animatis uel naturalibus. ac ſi uel in inanimatis morphes aliquando nomen feramus, id per abuſum magis fieri, ꝙ fit animatorum ſimulacrum. & uero hæc iure qualitates eſſe: quandoquidem diſpoſita ſecundū hæc quodam pacto ſunt quæ iis

participant,atq; ab ipſis nominátur. AD HAEC ITEM RECTITVDO ET CVRVITAS ET SIQVID SIMILE HIS EST. Denominatiue enim a rectitudine recta linea dicitur;a curuitare autem curua.ſuntq; lineæ affectus tectitudo & curuitas. Eſt uero illud ſciendum,cum punctum,linea,ſuperficies,corpus,quatuor hæc ſeſe deinceps conſequantur,a puncto quidem,ut ꝙ impers eſt,neq; affectum,neq; figurá receptam: multo uero magis nec morphen.a linea uero,quæ ſpacium unum habet,affectum ſolum. nam aut curua eſt,aut recta,aut ſiqua alia dicitur. a ſuperficie,cum duabus patear dimenſionibus, longirudine inquam ac latitudine,& affectum admiſſum,& figuram. Affectus itaq; ſunt ſuperficiei anguſtum & latum. figuræ, triangulus,uel quadrangulus,& quæ ſunt huiuſmodi proptetea enim ꝙ ſuperficies omnis clauditur lineis.(ſunt enim inquit Euclides ſuperficiei fines lineæ) eapropter figuras quoq; iure accepit.conſtant enim ex lineis figuræ. at uero a corpore, ꝙ in ſpacia tria porrectum eſt,longitudinem profunditatem latitudinem,& ſuſceptos affectus eſſe,& figuras,& morphas.affectus quidem,craſſum & tenue.figuras,quoniam aut cubica eſt,aut cylindrica, aut id genus aliqua.ſed ſuſcipit morphas quoq; animatum corpus. Quamobrem uero & uerba illa adiecit, & ſiquid ſimile his eſt: ob innumera inter rectum ac circunflexum comprehenſa,ꝙ magis minuſq; altero participent,hoc eſt cõuoluta omnia.ſunt autem hæc qualitates.nanq; impartita qualia quędam illarum cauſa dicuntur.Triangulus ènim tum concretus tum abſtractus,& rectus,& curuus eſt,& retortus.

53 *Rarum vero & ſpiſſum,& aſperum & leũe putabuntur quidem quale quid ſignificare:ſed aliena huiuſmodi putantur eſſe a diuiſione quæ circa quale eſt. quandam enim poſitionem magis videntur partium vtrumque monſtrare.ſpiſſum enim dicitur,eo quod partes ſibiipſis propinquæ ſint.rarum vero,eo quod diſtent a ſeinuicem.& leũe quidem,quod in rectitudinem aliquo modo partes iaceant.aſperum vero,quod hæc quidem ſuperet,illa vero ſit inferior.*

RARVM AVTEM ET DENSVM, ET ASPERVM ET LENE, VIDERI QVIDEM POSSVNT QVALE QVIDQVAM INDICARE, CAETERVM HAEC A QVALITATIS DIVISIONE ALIENA ESSE VIDENTVR. QVIPPE SITVM QVENDAM MAGIS PARTIVM SIGNIFICARI IIS SINGVLIS CONSTAT.

Quoniam enim ſecundum raritatem uel ſpiſſitudinem, & aſperitatem lenitatemq; modo quodam diſpoſita ſunt participantia,atq; ab iis nominantur,exiſtimationem quandam inquit qualitatum habent.hoc autem uerum non eſt,ſed magis ad ſitus prædicamentum referentur.nam poſitum quendam ſignificant.Eſt enim denſum cuius prope inuicem ſunt partes poſitæ adeo, ut corpus admittere diuerſi generis nequeant. Rarum quod diductas habet partes, ut recipete alterius generis corpus ualeat.Rurſus lene id uocamus ꝙ æquales inuicem habet partium eminentias extanteſq; pariter. Aſperum uero ꝙ inæquales inter ſe prominentias habet partium.lene malum eſt uerbigratia,nam huius eſt ſuperficies æquabilis. facies aſpera, quoniam ex inæqualibus ac minus planis conſtat partibus,ore,naſo,oculis,reliquiſq; ſitum partim propenſiorem,partim cauum habentibus.ergo ſitum quendam magis indicare partes eorum uidentur:aſperumq; & lene ad ſitus prædicamentum dictis de cauſis omnium conſenſu rediguntur.Rarum porro ac denſum hoc loco id ſolum cepit ꝙ artis magiſterio tale redditum eſt.hoc autem eſt id ꝙ ad poſitus prædicamentum reducitur:ut ſiquis alutam extendens raram fecerit.non enim rareſcit per totum prorſus,ſed mutatur quarundam ſitus eius partium, ꝙ a ſe mutuo magis diſcedant. Rurſus ſi nucibus quis manum impleuerit,conſiſtens ex omnibus corpus, rarum dicitur, ꝙ non ſit unum. nam manon hoc eſt rarum,to mi hen on,ideſt quod unum nõ eſt græce appellatur.Similiter & denſum.nuces enim ſi minutatim contuſas animo contemplabimur,promiſcuum ex omnibus corpus erit denſum.& rurſus ſi compreſſum quis globulum lanæ ac denſatum concerpat, efficiet rarum. Iureq; hoc loco ad ſitus prædicamentum artificialem hanc raritatem ac ſpiſſitudinem reuocat, uelut ad introducendos ſermonem habens:quoniam hęc uel denſa uel rara pro ſitu partium dicũtur. Nõ ſunt autem qualitates,neq; ſi naturalem raritudinem aut ſpiſſitudinem habeant:neque ſi tota per totum aut denſa ſint aut rara.ſed ſolo partium poſitu cenſentur:non ipſis uero etiam partibus ſimilem totorum raritatem accipientibus. At in naturali auſcultatione qualitates eſſe uult naturalem raritatem uel ſpiſſitudinem quæ circa unum ſubiectum atq; idem uerſatur. Aqua uerbi gra-

tia cum naturalem habeat denſitatem, totaq; ſit per ſeipſam totam denſa, ſi depoſita hac denſitate ictaruerit, fit aer. quoniam aquæ ſextarius decem ſorte ſextarios fecerit aeris: idque fit aqua non in minutas portiunculas diſſipata: uelut ſi in aerem plena manu proiicias puluerem, plurimumq; is occupet ſpacii, ꝙ partes ſint eius explicitæ. quandoquidem ſi id eſſet, nobis quoq; conficere aerem diſperſa minutatim aqua perinde liceret. Cæterum ſiquis dixerit, at nobis negatum eſt aquam tenuiter adeo diſpartiri. ꝙ ſi uel opere nequimus, utiq; ne ratione id quidẽ ſuppoſuerimus: neq; fieri hoc ita poteſt. aquæ enim partes, prorſus aquulæ ſunt nam partes ſunt toti ſubſtantia ſimiles ac diſſoluitur quoq; in hæc ex quibus quodque componitur. Aqua igitur ſi ex partibus quæ aquæ ſunt ſimilibus conſtat (nam toti ſunt ſimiles partes ut diximus) in has etiam omnino reſoluendas tribuitur. aer autem nõ foret continuus, ſed inanibus mediis interciperetur capedinibus nam aut continuas eſſe aquæ partes neceſſe eſt, aut diſiunctas. fieri non poteſt ut ſe tangant mutuo. nam ſi tangant, continuæ protinus ob humiditatem fiunt. ergo ſi diuiſæ ſunt, non erit aer continuus: ꝙ falſum eſt, ac præter euidentiam. ſin coniunctæ, totum rurſus aqua erit, nec aer. Aerem igitur non facit aqua tenuiſſime diſcerpta: ſed conuerſa prorſus atq; alterata. Porro ꝙ qualitates hæ ſint, palã facit in phyſica Ariſtoteles. Quemadmodum enim corpus inquit cum capax qualitatum ſit, per ſe ipſum totum ſecundum eas mutatur, fitq; nigrum ex albo, & album ex nigro, ſiç quoniam qualitates ſunt raritas etiam & denſitas, corpus quoq; iure ſecundum eas mutatur: ac ſpiſſitudinem accipiens fit aqua: terra autem ſi magis item denſetur. ꝙ ex denſitate in raritudinem tranſeat, fit aer: magis uero adhuc rareſcens, ignis euadit. Itaq; naturalis raritudo uel denſitas quæ circa ſubiectũ unum uerſatur qualitas eſt. quæ uero non circa unum, ſed plura corpora habetur, uel ſi naturalis ſit, non qualitas, ſed poſitus nominatur, qualis dentium frequentia eſt aut infrequentia. quanquã enim eſt ex natura, tamen quoniam nõ circa unum ſubiectum ſed plura fit hoc eſt dentes, nõ qualitas dicitur, ſed poſitus magis. hæc quidem hactenus. Verum cum Ariſtoteles qualitates eſſe rectitudinem ac curuitatem dicat, aſperitatem autem lenitatemque non etiam qualitates, ſed ut ante prodidimus aſperum & lene ſitum eſſe partium duntaxat, ſunt qui addubitent utrum rectũ quoque & curuum ſitum ſolum indicet partium, ſi recta quidem linea eſt ea quæ ſuis ipſius punctis æqualiter ſita eſt: uel rurſus a cuius mediis præpediuntur extrema. cõſtat autem uel hic a tali partium lineæ poſitu fieri rectam, nempe ut pars eius nulla foras intro ue uergat, ſed ab ęqualitate ob tendantur extremis media. Et uero curuum a rectitudine ſitu partium ſolo differt. quippe ſi inflectantur eius partes, foraſque aliæ, quædam intro exorbitent, curuitatem fieri accidit. Ergo ſi & aſperum & lene qualites non ſunt, hæc autem ſitum ſolum ſignificant partium, idem utiq; & rectum curuumq; indicabit. huiuſmodi igitur eſt quæſtio: quam hunc in modum ſoluemus. Non eſt idem rectam lineam fractamq; dicere. non enim fracta rectæ ſpeciem qua recta eſt mutat, ſed ex una duæ fiunt, & faciunt angulum. curua autem ſpeciem habet a recta diuerſam. nam curuum circunuexum ſignificat. Porro ꝙ circunferentia ſpecie a recta euariet ex pluribus comperias argumẽtis. primum ꝙ pars circunferentiæ omnis parti omni cohæret. quo pacto & rectæ rurſum lineæ partes inter ſe omnes conueniunt. nulla autem pars rectæ, cuiquam parti circunferentiæ cõgruit. Secundo, ſi conſiſtentes ex rectis figuræ a compoſitis ex circunferentia ſpecie diſtant, ſpecie igitur & recta a circunferentia dirimitur. Item recta linea neq; una, neq; duæ, ſed tres minimum figuram abſoluunt. Vnde rectilinearum prima figurarum ac ſimpliciſſima Triãgulus eſt, qui tribus rectis comprehenditur. circunflexa autem una circuli figuram reddit. eſt enim circulus figura plana una linea contenta, &c. Itaq; ſi recta & ambiens diuerſam ſunt ſpeciem ſortitæ, non ſitu ſolo partium differunt. aſperum tamen & lene ſolo diſſident partium poſitu. quapropter nec circa hæc ſubiectum ſpecie euariat, ſed ſpecie eadem manente ſuperficiei, eadem aſpera leniſque fit. Exempli cauſa ſi ſit ager quadrangularis, quem quis fodiendo partim excauet, partim cumulet, aſper fit manens quadrangularis. ac ſi deraſis rurſum partibus eminentibus cauitates impleat, lene, quadranguli non demutata ſpecie, nec aliqua aſcita qualitate redditur, ſed dimoto duntaxat partium poſitu. quamobrem probe Ariſtoteles rectitudinem curuitatemq; ideſt circunferentiam qualitates dixit, aſperum autem & lene pro ſola partium poſitione differre.

54 *Fortaſſe quidem igitur alius quiſpiam modus apparuerit qualitatis, ſed fere qui maxime dicuntur hi ſunt.*

ALIVS QVOQVE VIDERI FORSITAN QVEAT QVALITATIS

MODVS, SED QVI DICANTVR MAXIME, TOT FERE SVNT. Poſtquam ſpecies quatuor nobis qualitatis tradidit, concluſionem quoq; infert, atque hi ſunt inquit qualitatis modi. Cæterum cum non eius dictis acquieſcere nos uelit, nec deſidere ocioſos, atque ab aliis mouendos, ſed interno aliquo & nos ipſos motu eſſe præditos, ac ſcrutari, fortaſſis & alium uideri poſſe dicit qualitatis modum. at re uera præter traditos alius non eſt, ut diuiſio monſtrauit, & antiquiorum ac prudentium uirorum indagatio.

55 *Qualitates itaque ſunt quæ dictæ ſunt. Qualia vero ſunt quæ ſecundum has denominatiue dicuntur, vel quomodolibet aliter ab his. In plurimis itaque & fere in omnibus denominatiue dicuntur: vt a candore candidus, & a grammatica grammaticus, & a iuſtitia iuſtus, ſimiliter & in alijs. In aliquibus vero, eo quod non ſunt poſita qualitati nomina, non contingit ea quæ dicuntur, ab iis denominatiue dici: vt curſor, aut pugillator, qui ſecundum naturalem dicitur potentiam, a nulla qualitate denominatiue dicitur. non enim poſita ſunt nomina potentijs ſecundum quas iſti quales dicuntur, ſicuti diſciplinis ſecundum quas pugiles vel palæſtrici ſecundum diſpoſitionem dicuntur. Pugillatoria enim & palæſtrica diſciplina dicitur: quales vero ab his denominatiue dicuntur, qui diſponuntur. Aliquando autem & poſito nomine non dicitur denominatiue quod ſecundum eam quale dicitur: vt a virtute ſtudioſus. eo enim quod virtutem habeat, ſtudioſus dicitur: ſed non denominatiue a virtute. non autem in pluribus hoc tale eſt. Qualia ergo dicuntur quæ denominatiue a dictis qualitatibus dicuntur, aut aliquo modo aliter ab eis.*

SVNT ERGO QVALITATES EAE QVAS RECENSVIMVS. QVALIA VERO QVAE DENOMINATIVE SECVNDVM EAS DICVNTVR. Poſtquam de qualitate diſſeruit, nunc de quali ſermonem inſtituit. fecit enim de utroq; inſcriptionem. Sunt ergo qualitates, ut albedo, nigredo, & ſimilia. quale autem, ꝙ partem qualitatum habet: ut album corpus, nigrum, dulce, amarum: uel modeſtus animus, uel iracundus: corporeaq; id genus animariaque. Et inſumuntur quidem qualitates, qualia autem iis participant. Dicuntur uero a qualitatibus qualia, ut proditum ſæpe eſt. at non denominatiue ab ipſis dicuntur omnia: ſed nonnulla & æquiuoce: aut ne ab ipſis quidem prorſus nominantur. nam & huiuſce rei gratia dixit, uel alio quouis ab ipſis modo. IN PLVRIMIS ITAQVE, FERMEQVE IN OMNIBVS DENOMINATIVE DICVNTVR. Quoniam in ſermone de qualitate exordiendo illam eſſe qualitatem dixit a qua denominatiue uocatur impertita, rudiuſq; de ea nec ſubtiliter pronunciauit. (non enim hoc qualitatem omnem conſequitur) nunc ſermonē repetit, atque exactius decernit: uerumq; eſſe in plurimis inquit ſermonem, nempe a qualitate denominatiue impertita nuncupari. dicitur enim albus ab albedine: & a grammatica grammaticus. AT IN QVALITATIBVS NONNVLLIS, PROPTEREA QVOD NON SINT POSITA QVALITATIBVS NOMINA, NON DICVNTVR AB IPSIS DENOMINATIVE IMPERTITA. Hoc in ſpecie ſecunda qualitatis accidit, quæ in potentia atq; impotentia poſita eſt. Nam neq; curſorii, neq; pugillici qui naturalem in his quādam obtinent aptitudinem, denominatiue ab his dicuntur facultatibus. neq; enim poſita ſunt his facultatibus nomina, propterea quod abſolutis rebus actuq; exiſtentibus nomina indere conſuetudo ſtuduerit. nam pugillicus aut curſorius a ſcientiis in actu pugillica nēpe & curſoria nominantur. Ac quid inquam in poteſtatibus quibus non ſunt indita nomina: quādo nec in quibuſdam qualitatibus nomina habentibus denominatiue ab ipſis participantia dicūtur? quippe uirtutis particeps non uirtuoſus, ſed ſtudioſus uocatur. Quandoq; uero & æquiuoce appellantur a qualitatibus participātia, ut a grāmatica ſcientia grāmatica mulier: & muſica a muſica. Proinde exquiſitiorem nobis hoc loco uti diximus ſermonē exhibens qualitatis, uerba illa adiecit, uel quouis alio ab ipſis modo. addidit uero hæc ob innominabilia ac diuerſiuoca.

56 *Ineſt autem & contrarietas ſecundum qualitatem: vt iuſtitiæ iniuſtitia contraria eſt: & albedo nigredini: & alia. Similiter autem & ea quæ ſecundum eas qualia dicuntur: vt iniuſtum iuſto: &*

album nigro. Non in omnibus autem hoc accidit. rubro enim aut pallido aut huiuſmodi coloribus nihil eſt contrarium, qualibus exiſtentibus. Amplius. Si contrariorum alterum fuerit quale, & reliquum erit quale. hoc autem palam eſt ex ſingulis proponenti alia prædicamenta: vt ſi eſt iuſtitia iniuſtitiæ contrarium: quale autem eſt iuſtitia: quale igitur & iniuſtitia. nullum enim aliorum prædicamentorum aptabitur iniuſtitiæ, neque quantum, neque ad aliquid, neque vbi, nec omnino aliquid huiuſmodi niſi quale. ſic autem & in alijs quæ ſecundum quale ſunt contraria.

INEST VERO ET CONTRARIETAS IN QVALI: VT IVSTITIA INIVSTITIAE CONTRARIVM: ET ALBEDO NIGRICIEI.

Accedit ad proprium qualitatis, eadem quemadmodum in prædicamentis aliis præceptionis regula utens. Proprium igitur qualitatis inquit eſt contrarietatem admittere. neq; iniuria. nam & in corpore album nigro, & in anima iuſtitia iniuſtitiæ, & in utroq; ſanitas morbo repugnat. ſpectatur enim in qualitate proprie contrarietas. Etenim uel in prædicamentis alijs contrarietas penes qualitatem conſiderabatur. quippe & ſubſtantia huius nomine contrariorum eſt capax: & quæ contrarietatem admittunt relatiua ex qualitatis prædicamento deſumebantur. Proprie igitur ut modo dixi contrarietas circa qualitatem uiſitur. Cæterum non adeſt omni qualitati contrarietas. nihil enim eſt cõtrarium qualitatibus inter cõtrarias qualitates mediis: ut rufo, uel luteo, uel ſimilibus. Sed ne figuris quidem eſt contrarium, triangulo inquam, & circulo, atq; id genus reliquis. Similiter ineſt contrarietas & qualibus. dicitur nanq; album nigro contrarium: & calidũ frigido.

ITEM SI CONTRARIORVM VNVM QVALE SIT, ERIT ET ALTERVM QVALE. ID VERO PRAEDICAMENTA ALIA PROPONENTI CONSTABIT. VT SI IVSTITIA EST INIVSTITIAE CONTRARIVM QVALIS AVTEM IVSTITIA EST, QVALIS IGITVR ET INIVSTITIA FVERIT. Patet enim ſub quo prædicamento contrariorum quodque recipitur, alterum quoq; eodem iri relatum, ex eo quod in aliud prædicamentum nobis cooptari non poſſit. nam genus idem eſt contrariorum.

57 *Suſcipiunt autem qualia magis & minus. Album enim magis & minus album alterum altero dicitur: & iuſtum alterum altero magis & minus. Sed & ipſa intenſionem ſuſcipiunt. cum candidum nanque ſit, contingit amplius candidum fieri. non tamen omnia ſed plurima. Iuſtitia nanque ſi dicatur magis & minus iuſtitia poteſt quilibet ambigere: ſimiliter autem & in alijs diſpoſitionibus. quidam enim dubitant de talibus. iuſtitiam nanque iuſtitia non omnino aiunt magis & minus debere dici: nec ſanitatem ſanitate. minus autem habere alterum altero ſanitatem aiunt: & iuſtitiam alterum minus altero habere dicitur. ſic autem & grammaticam, & alias diſpoſitiones. ſed tamen ea quæ ſecundum eas dicuntur, indubitanter recipiunt magis & minus. grammaticior enim alter altero dicitur: & iuſtior: & ſanior: ſic autem & in alijs. Triangulum vero & quadrangulum non videntur magis & minus ſuſcipere: neque aliqua aliarum figurarum. quæ enim diffinitionem trianguli recipiunt & circuli, omnia ſimiliter trianguli vel circuli ſunt. eorum autem quæ non recipiunt rationem eandem: nihil magis alterum altero dicetur. nihil enim quadratum magis quam parte altera longius circulus eſt. neque alterum enim recipit circuli rationem. ſimpliciter autem ſi vtraque non recipiunt propoſiti rationem, non dicetur alterum altero magis. non ergo omnia qualia recipiunt magis & minus.*

SVSCIPIT AVTEM QVALE ET MAGIS ET MINVS. ALBVM ENIM MAGIS ET MINVS ALIVD ALIO DICITVR. ET IVSTVM ALIVD ALIO MAGIS ET MINVS. ET VERO IPSVM SIBIIPSI INCREMENTVM CAPIT.

Aliud conſequens ipſius qualis, nempe ſuſcipere magis & minus. album nanque albo magis & minus dicitur, & ipſum ſeipſo albius. hoc autem inquit non eſt omnibus conſequens, idque merito. ſiquidem dictum eſt ubi contrarietas ac miſtio contrariorum uiſitatur, ibi magis quoque & minus conſiderari. ubi nec contrarietas, nec contrariorum miſtio eſt, ibidem nec magis minuſque

ſpectari. IVSTITIA VERO AN MAGIS QVAM IVSTITIA ET MINVS DICATVR SANE QVIS DVBITAVERIT. Quod autem non in omni qualitatis prædicamento ſuſcipi magis & minus dicere conueniat, patet ex eo quod circa hæc quidam addubitant, nolentes iuſtitiam magis & minus iuſtitia eſſe, & ſanitatem ſanitate, & ſimilia. uerum de his Ariſtoteles non articulate nobis rationem explicat. nos uero hæc de iis in medium afferimus, affirmamuſq; admitti citra controuerſiam a qualibus quem in modum diximus magis & minus. a qualitate tamen quæ finibilis eſt ratione, magis minuſq; non ſuſcipi: ut iuſtitia, ſanitate, ac ſimilibus. iuſtitia enim ipſa per ſe non utique magis & minus quam iuſtitia fuerit. nam ſiquid iuſtitiæ finitionem non capiat, ne omnino quidem iuſtitia eſt. Vt enim ſunt homines nihilominus ii quibus hominis finitio congruit, in quibus autem pars uel minima finitionis non conuenit, uel rationale, ut brutis, uel ſcientię capax aut mortale, ut angelis, nec omnino ſunt homines, ita niſi iuſtitię, uel ſanitatis, uel alicuius huiuſmodi finitionem adæquabiliter accipiat, neq; tale erit iuſtitia, neq; ſanitas, neq; eius generis quidpiam. Recipiunt tamen hæc qualia magis minuſque, quoad ſibi ſiue plus ſiue minus unumquodq; qualitatis uendicauerit. nam quod albedinis plus quam nigri indeptum eſt, magis album id dicimus plus nigredinis quā albedinis obtinente. ſimiliter eum quoque magis iuſtum appellamus qui cōmunicationem erga iuſtum uberiorem eſt amplexatus. & ſalubrem qui aliis magis ſanitate fruitur. perindeq; in id genus omnibus. Quo enim pacto nō æque ignis omnes qui circunſtant ſi forte accidat calorem percipiunt, ſed magis propinquiores quo pyram etiam liberalius fouent, remotiores minus, tametſi ignis unus idemq; ſit calor, ita uel in qualitatibus omnibus arbitrari conuenit, nec intendi nec remitti per ſe eas poſſe. ꝙ ſi in ſubiectis fiant corporibus, in quibus miſceri quoq; natura ſunt aptæ, contrariorum plus minus admiſtione intenduntur aut remittuntur. TRIANGVLVS AVTEM QVADRANGVLVSQVE IPSVM MAGIS ET MINVS ACCIPERE NON VIDENTVR, NEQVE ALIARVM VLLA FIGVRARVM. NAM QVAE TRIANGVLI VEL CIRCVLI RATIONEM ADMITTVNT, OMNES PERINDE TRIANGVLI SVNT AVT CIRCVLI. Per hæc etiam magis & minus non omni ineſſe qualitati comprobat. neque enim ulli competit figuræ. quippe triangulus nullus triangulo magis & minus triangulus dicitur. nanque horum uterque rationem ſimiliter capit trianguli. neq; circulus circulo, quanquam decies millies fuerit maior. nam ſuſcipit & uterque horum ſimiliter circuli rationem. pariq; in cæteris modo, in quibus eadem inuariabiliter ratio cohæret. EORVM VERO QVAE NON ADMITTVNT, ALIVD NIHILO MAGIS QVAM ALIVD DICETVR. NIHILO ENIM QVADRANGVLVS MAGIS QVAM PARTE ALTERA LONGIVS QVADRATVM CIRCVLVS EST. Hoc eſt ꝙ ſibi uult per hæc uerba. In quibus inquit ipſum magis minuſq; conſideratur, eadem in iis finitio, non tamen ſimiliter prorſus, oportet conueniat. nam ſi nulla euariatione congruat, non accipiunt ipſum magis & minus. Salubre exempli cauſa eſt ꝙ ad ſanitatem ſe commode habet. competit exercitationi quoq; hæc ratio, & cibis, & urinis, aliiſq; compluribus. Quandoquidem igitur finitionem eandem, nō tamen indifferenter recipiunt omnia, ſed ut ſanitatis cuſtos, exercitatio: cibus ut efficiens: lotia ut indicatiua: ipſum magis quoq; ac minus iure admittunt. dices enim exercitationem cibo magis ſalubrem. nam præſentem illa ſanitatem tuetur: hic abſentem reuocat. magis uero cibus quam lotia. tantum quippe duntaxat obtinent ſalubris lotia, quantum diſpoſitionem ſalubrem indicent. Quod ſi ſit in quibuſdam finitio eadem nullo diſcrimine, aut prorſus diuerſa, hæc ipſum magis ac minus non ſuſcipiunt. nam prorſus quædam diuerſa, nonnulla prorſus eadem ſunt: ut homo & equus. nemo quippe dixerit hominem equo magis hominem: nec equum cane magis equum: quoniam diuerſa plane ſunt. ſed neque hominem homine magis hominem eadem de cauſa affirmabit: neque equum equo magis equum: quoniam inter ſe ſunt eadem penitus, finitionemque eandem perinde accipiunt. Verum quoniam album in niue & ueſte eandem finitionem, ſed non citra differentiam admittunt, iure aliud magis quam aliud dicitur. ſuſcipit enim diffinitionem utraq; nō ſimiliter eādem: ſed nix ut cognatum habens album, proprięq; completiuum ſubſtātiæ, nec admittens contrarii: ueſtis uero, arte comparatum ſi forte accidat, nec ſubſtantiæ completiuum, nec contrarii minime capax. idem quoq; in nigro modus eſt, atq; aliis. Polygonum igitur ſeu multangulus non magis triangulo circulus dicitur: quoniam eorum neuter finitionem recipit circuli. neq; uero multangulus circulis

aliis minus circulus perhibetur, eadem rurſus ratione.

58 *Horum itaque quæ prædicta ſunt nihil eſt proprium qualitatis. Similia vero aut diſſimilia ſecundum ſolas dicuntur qualitates. Simile enim & diſſimile alterum alteri non eſt ſecundum aliud, niſi ſecundum id quod quale eſt. Quare proprium eſt qualitatis ſecundum eam ſimile vel diſſimile dici.*

NVLLVM ITAQVE EX IIS QVAE RECENSVIMVS QVALITATIS PROPRIVM EST. SIMILIA VERO ET DISSIMILIA IN SOLIS QVALITATIBVS DICVNTVR.

Quemadmodum in ſubſtantia atq; aliis fecit, ac reprobatis prius iis quæ propria uidebantur, poſtea quæ propria re uera eſſent tradidit, ita uel hoc loco, reiectis duobus ipſius qualis cõſequentibus, nimirum ineſſe ipſi contrarietatem, & magis ac minus accipere, quaſi non omne comitentur quale, eligit ꝙ ſimile dicatur atq; diſſimile. nanq; in aliorum prædicamentorum nullo id dicitur. Cæterum non ipſa qualitas, ſed quali ſimile ac diſſimile ſuſcipiunt. Nam qualitas quæuis una eademque eſt, ſi ipſa per ſe, nec in ſubiecto ſpectetur. quonam igitur pacto ſimilis ipſa uel diſſimilis ſibiipſi fuerit? ſubiecto tamẽ inſita ſimile ac diſſimile excipit, uel proueniens ſyncera in iiſdem, uel contrarii ſimiliter admiſtionem recipiens, ita ꝙ ſubiecta ipſi ſimilia ſecundum eam inter ſe eo reddens, uel diſſimilia, ꝙ nõ ſimiliter in concretum deducatur, ſed contrarii miſtione ipſum magis & minus in ſubiectis admittat. Itaq; ea de re quo omni prædicamento proprium accõmodemus, uti fecimus in ſubſtantia, aſſignato eius proprio nõ nihil addentes, dicenteſq; ſubſtantiæ eſſe prædicamenti proprium, ut eius indiuidua unum idemq; numero manentia contrariorum ſint alternis capacia, atq; eo modo propriũ omnis ſubſtantiæ conſequens effecimus, ita uel hoc loco agemus, ac qualitatis proprium eſſe dicemus prædicamenti, ut ei ſubiecta indiuidua ſimilia uel diſſimilia dicantur. ſic nanq; & omni prædicamento conſequens & ſoli conuenerit.

59 *At vero non decet conturbari, ne quis nos dicat de qualitate propoſitum facientes, multa eorum quæ ſunt ad aliquid connumeraſſe. habitus enim & diſpoſitiones eorum quæ ad aliquid ſunt eſſe dicebamus. Pene enim in omnibus qualitatibus genera ad aliquid dicuntur, nihil autem eorum quæ ſunt ſingularia. nam cum diſciplina genus ſit, idipſum quod eſt alterius dicitur: alicuius enim diſciplina dicitur. eorum vero quæ ſingularia ſunt nihil ipſum quod eſt alterius dicitur: vt grammatica non dicitur alicuius grammatica: nec muſica alicuius alterius muſica. ſed forte ſecundum genus & hæ ad aliquid dicuntur: vt grammatica alicuius dicitur diſciplina, non alicuius grammatica: & muſica alicuius diſciplina, non alicuius muſica. quapropter quæ ſingularia quidem ſunt non ſunt ad aliquid. dicimur autem quales ſecundum ſingula. hæc enim & habemus. ſcientes enim dicimur, eo quod habemus ſingularum ſcientiarum aliquas. quare hæ erunt etiam qualitates quæ ſingulares ſunt. ſecundum quas aliquando & quales dicimur: hæ autem non ſunt eorum quæ ſunt ad aliquid. Amplius. Si contingit idem ipſum & quale & ad aliquid eſſe, nihil eſt inconueniens in vtriſque hoc generibus enumerare.*

MINIME VERO TVRBARI CONVENIT, NEQVIS CVM DE QVALITATE VERBA FACERE INSTITVERIMVS, COMPLVRA QVAE AD ALIQVID SVNT CONNVMERARE NOS PVTET. HABITVS ENIM DISPOSITIONESQVE AD ALIQVID ESSE DICEBAMVS.

Quandoquidem ei de qualitate ſermo eſt, habitus uero ac diſpoſitiones ſub qualitatem redegit, quæ erant ad aliquid (nam ipſe quoq; ad aliquid prius ea retulit, & habitum inquiens habilis rei habitum, & diſpoſitionem rei diſponendæ diſpoſitionem eſſe) iccirco difficultatem ſentiens duplici eam ratione ſoluit. ac primum leuius quidem, dein ſubtilius. habetque ſolutio prima ad hunc modum. FERME ENIM IN EIVSMODI OMNIBVS GENERA AD ALIQVID DICVNTVR, SINGVLARE AVTEM NVLLVM. Hæc ſolutio prima eſt difficultatis. talium enim inquit genera ad aliquid referuntur: ſpecies uero ad quale.

ad quale. ſcientia uerbi cauſa eſt ad aliquid. genus eſt enim ſcientia: & ſcibilis rei ſcientia dicitur. Geometria uero ad aliquid non eſt, cum ſpecies ſit ſcientiæ: ſed ad quale reducitur. habet ſimiliter res ſeſe in habitu & diſpoſitione, eiuſq; notæ omnibus. habitus nanq; habilis habitus, & habile habitu habile. & diſpoſitio diſponendi diſpoſitio: & diſponendum diſpoſitione diſponendum. Sunt tamen qualitates ſanitas uel morbus: & grammatica uel rhetorica: cum ſpecies habitus diſpoſitionis ue ſint. quales enim ſecundum eas ſumus: denominatiueque ab ipſis grammatici uel rhetorici uel ſalubres uel morboſi uel quouis modo appellamur. dicimur uero & ſcientes: nõ q; ſimpliciter ſcientiæ ſimus, ſed particularis alicuius ſcientiæ participes, gramaticæ, uel muſicæ, uel alterius cuiuſquam. Hæc igitur leuior eſt ſolutio. porro leuior eſt, quoniam in prædicamentis omnibus genera ad q; ſpecies quoque prędicamentum referuntur, ſeſe eodem recipiunt. Exactior autem ſic pote habet. ITEM SI IDEM FORTE SIT QVALE ET AD ALIQVID, ABSVRDVM NIHIL EST IN VTROQVE IPSVM GENERE CENSERI. Vt enim reducuntur ad ſubſtantiam pater & filius, reducuntur uero & ad relationem, alia tamen atq; alia ratione, ita abſurdum nihil eſt habitus diſpoſitioneſq; ut res ad qualitatem, ut reſpectum quendam recipientia, ad ea quæ ſunt ad aliquid referri.

DE FACIENDO ET PATIENDO.

60 *Ecipit autem agere & pati contrarietatem: & magis & minus. Calefacere enim ei quod eſt frigefacere contrarium eſt: & calefieri ei quod eſt frigefieri: & delectari ei quod eſt contriſtari. quare ſuſcipiunt contrarietatem: & magis & minus. eſt enim calefacere & magis & minus: & calefieri magis & minus: & triſtari magis & minus. ſuſcipiunt igitur magis & minus agere & pati. de his igitur tot dicuntur. Dictum eſt autem & de eo quod eſt ſitum eſſe in iis quæ ſunt ad aliquid quod denominatiue a poſitionibus dicitur. De reliquis vero, ideſt quando, & vbi, & habere, propterea quod manifeſta ſunt, nihil de ipſis aliud dicitur quam quæ in principio dicta ſunt: quod habere quidem ſignificat calceatum eſſe, armatum eſſe: vbi vero, vt in lyceo, in foro: & alia quæcunque de his dicta ſunt. Igitur de omnibus generibus q ę propoſuimus ſufficiunt dicta.*

FACERE AVTEM ET PATI TVM CONTRARIETATEM, TVM MAGIS ET MINVS RECIPIVNT.

Simplicia quædam ſunt prædicamenta: quædam ipſum eſſe per ſimplicium cõbinationem cõplexumq; obtinent. Simplicia ſunt quatuor expoſita, ſubſtantia, quantum, quale, & ad aliquid relata: per complexionem uero ad horum unum ſubſtantiæ, uel ad ſeipſam, ſex fiunt reliqua: ut ex ſubſtantia & quanto, ubi, & quando: ex ſubſtantia & quali, facere, & pati: ex ſubſtantia & relatiuis, habere, & ſitum eſſe. Cæterum ut id quoq; intelligamus, proprie inquam prædicamenta ſupradicta quatuor eſſe, ſex uero reliqua ex mutuo horum complexu fieri: ea quæ diximus ex diuiſione ſumamus. Ex iis quę ſunt ſubſiſtunt alia per ſe: quędam ipſum eſſe in aliis poſſident. Subſiſtit per ſe ſubſtantia. Quorum eſſe in aliis eſt ea partim in reſpectu conſiderantur, ut relatiua: partim eodem carent. Quæ ſe ad aliud non habent, alia ſecari in partes poſſunt, ut quanta. proprium enim id quanti eſſe dicębamus, nẽpe diuiduum in partes. alia diſtribui in eaſdẽ nequeunt, ut qualitates. Hæc ſunt quæ proprie ac primũ prædicamẽta appellantur. Alia uero ſex fiunt cõplicata tribus reliquis ſubſtantia, quanto inquã, relationi, & quali. Quanto enim iuncta ſubſtantia duo p̄dicamẽta efficit, quando, & ubi. nam tempori ſociata prædicamentum facit quando. ſignificat enim quando neq; ſubſtantiam duntaxat, neq; tempus, ſed ſubſtantiam quæ ſit in tempore. ſignificatiuum autẽ eſt temporis quando, tribus ſui partibus, inſtante, præterito, conſequente. Sin uero connectatur loco ſubſtantia, ubi prædicamentum conficit. quippe ubi neq; locum ſolummodo indicat. (non eſt enim locus in loco) neque ſubſtantiam: ſed ſubſtantiam quæ ſit in loco. ubi autem loci declaratio eſt. diuiditurq; ſurſum, deorſum, dextrorſum, læuorſum, prorſum, retrorſum. Rurſus prædicamenta alia procreat duo ſubſtantia ipſi quali addita, faciendi & patiendi. nam facere & pati penes qualitatem fiunt. qui enim facit in aliquid, is aut calefaciendo, aut refrigerando, aut alia qualitate aliqua facit. Aliter quoque. Facere eſt in aliquid agere: & aut in ſeipſum agere, ut per ſeſe laborare,

cernere, ſermocinari: aut in aliud, ut uerberans uapulantem uerberat. Et uero patiens uel incaleſcendo, uel nigreſcendo, aut alia qualitate aliqua patitur. pati enim eſt ab aliquo alterari. Diuiditurque ita, ut uel in corruptionem a contrario ducatur: uel in perfectionem, ut uiſio a uiſibili. Iterum ſi relatiuis adiiciatur ſubſtantia, ſitus prædicamentum facit. eſt enim ſitum eſſe talis corporis poſitus. atq; in hæc diuiditur quę ſunt recubare, ſedere, ſtare. ſitum autem, eſſe ad aliquid dicebamus. Ipſa uero ſibi ipſi complicata in re quapiam arte conſtructa, prædicamentum habendi efficit. ſignificat enim habere ſubſtantiæ circa ſubſtantiam obuolutionem. Hæc porro arte comparata res aut tota eſt in tota ſubſtantia, ut tunica in corpore: aut tota in parte, ut annulus in digito, uel telum in manu. Dicitur nanq; tribus modis habere, in animo ut habitus, in corpore ut cicatrix, circa corpus ut pallium, tunica, calceamentum, arma. Cæterum proditis quatuor prædicamentorum rationibus finitionibuſq; ac conſequentibus, Ariſtoteles ſex reliquorum neq; finitiones, neq; diuiſionem in ſpecies tradidit: perinde quaſi hæc nobis ex dictis incognoſcere liceat. nos igitur cuiuſq; definitionem oportet ac diuiſionem in ſpecies edamus. Facere eſt in quidquam agere. cuius ſpecies duæ ſunt. nam faciens aut in ſeipſum facit, ut animus ſeipſum uiuificans, cognoſcenſq;. aut in aliud, ut ignis in nos cum calefimus, atq; ut ſenſus circa ſenſibile agens. Vel aliter quoque duplex eſt facere: per animi impetum, ut in cane latrante: per naturam, ut in ignis uſtione. Pati uero eſt alterari ab aliquo. ſuntq; ſpecies eius duæ. nam aut perinde patitur ac quidquam quod in corruptionem agatur, ut lignum quod ab igne uritur: aut uelut in perfectionem ducitur, ut cum a uiſibili pati dicimus uiſum. deducitur enim uiſus in perfectionem a uiſibilibus: cum proprium actum recipiat. patitur diſcipulus quoq; a præceptore: neq; corrumpitur ipſe, uerum perficitur. Rurſus item duplex eſt pati. nam aut corruptiuum eſt, ut ſecari, uri: aut perfectiuum, ut diſcere, legere. Poſitum eſſe autem eſt ſitum quendam habere. huius ſunt ſpecies tres, recumbere, ſedere, ſtare. aut enim ut ſæpe cōmemorauimus reclinatum corpus totum eſt, ac recumbere dicitur: aut partim reclinatum eſt, partim rectum, & ſedere nuncupatur: aut totum eſt erectum, & ſtare appellatur. Quando eſt ꝙ tempus declarat, uel ꝙ eſt in tempore. ſpecies tres eius ſunt, præſens, præteritum, & futurum. Vbi eſt ꝙ locum ſignificat, uel eſt in loco. ſex ſunt huius ſpecies, ſupra, infra, dextrum, ſiniſtrum, ante, & pone. Sex autem iure ſunt loci diſcrimina. eſt enim locus uti nos prodidimus finis ambientis quatenus ambitum complectitur. ambitum autem corpus eſt, ꝙ in tria pateſcit ſpacia: quorum ſecundum rectam lineam quodq; definite, nec ſecundum aliam quampiam ſpectatur. Siquis enim dimenſionem in longitudinem uerbigratia noſſe quanta ſit parietis uelit, ad perpendiculum hanc metietur. eſt uero perpendiculum recta linea. eodem modo ſi ſpacium in latitudinem uel profunditatem quantum ſit cognoſcere cuiquam libeat, id funiculo extento metietur, qui & ipſe recta eſt linea. habet uero omnis recta duos fines. Ergo ſi tribus dimenſionibus conſtat omne corpus, quęlibet autem per rectam lineam figuratur dimenſio, habetq; recta omnis linea duos fines, iure ſex finibus corpus concluditur. Sex igitur ſi ſint corpori fines, locus quoque ipſum ambiens totidem habeat neceſſe eſt: quoniam locus ſecundum dimenſionem omnem corpus amplectitur. ſunt que dimenſus in longitudinem extrema, ut in animato dixerim, ſupra & infra: in latitudinem, dextrum ac ſiniſtrum: in profundum, ante & retro. Habere autem eſt ſubſtantiæ circa ſubſtantiam amictus. hoc uero aut circundatur ut totum, uelut tunica totum corpus ambit: aut totum parti inducitur, ut annulus digito. FACERE AVTEM ET PATI CONTRARIETATEM RECIPIVNT. Quærendum hoc loco quid ſit ꝙ ipſum facere & pati Philoſophus non ad ea quæ ſunt ad aliquid redigat, ſed alterius eſſe ea dicat prædicamenu. faciens enim in patientem facit: & patiens a faciente aliquo patitur. quamobrem ſunt hæc quoque ad aliquid. Itaque ad hoc dicimus infinitiua uerba naturæ actionum uel paſſionum ſignificatiua eſſe duntaxat. nam aut actionem tantum, aut paſſionem declarant. alia autem uerba, uel participia, ſubſtantiarum uel cum actu uel cum affectu coniunctionem indicant. Facere igitur & pati cum infinitiua ſint uerba, factionis ipſius indicatiua paſſionis ue ſunt, nec ex eorum genere quæ ſunt ad aliquid. nemo enim ipſum facere in id quod pati eſt facere, uel ipſum pati ab eo ꝙ eſt facere pau dixerit. patiens tamen uel faciens ſub relatiua recipiuntur. nam faciens in patientem facit: & a faciente patiens afficitur. Quærit autem merito in naturali auſcultatione Ariſtoteles, ſi ex faciendo patiendoque prodeat motus, utrum in faciente an patiente ſpectetur. affirmatq; in patiente. eſt enim motus a poteſtate in actum uia. porro actus, eſt habitus ipſa adiectio. mouentur ergo quæ ſunt indiga, atq; ab imperfecto ad perfectum tranſmigrant. motibus igitur cientur pluribus quæ plura de-

Obiectio. *Solutio.*

ſiderant: quæ paucis opus habent parcius mouentur. Deus ſane Opt. Max. cum nihilo egeat, eſt prorſus immobilis. Faciens itaqꝫ ſi habitum in hoc ipſo ꝙ facit perfectum obtineat, nõ ſecundum illud ꝙ facit mouebitur. patiens uero perinde quaſi facientis egeat, quo inſitam ei facultatem in actum producat, iure ab eo ꝙ eſt poteſtatis ad ipſum actus eſſe moueri dicitur quod natura eſſe idoneus eſt cum prouehitur. Quamobrem unus eſt motus qui in ſolo patiente conſideratur. duplicem tamen licet eſſe motus rationem. poteſt enim & in faciente, & in patiente ſpectari. nam cum a faciente aſpexerimus inchoantem motum in patiens deſinere, factionem eam uocamus. paſſionem uero, cum a patiente exordiri eum, ac ceſſare in faciens uiderimus. ſimilis modus quoque in doctrina diſciplinaqꝫ eſt. Vnus eſt itaqꝫ ſubiecto motus, ratione differens. Quę uero ad aliquid habentur, non ſolum ratione, ſed ſubiecto quoqꝫ diuerſa ſunt. quamobrem ad aliquid non erunt facere & pati: cum circa ſubiectum unum hoc eſt motum diuerſentur: ſi ad aliquid pertinentia non relationem ſolum habere, ſed ſubiecta quoqꝫ uolunt diuerſa. Quid ergo ꝙ non de factione & paſſione titulum indidit? quoniam duplex inquam eſt factio. ſiquidem & uia ipſa factio dicitur: ut ædificatoris actio, & finis ipſe actionis, uerbi gratia domus. ne errorem igitur quempiam æquiuocatio pareret, eumqꝫ de fine diſſerere arbitraremur, ob id ita inſcripſit, De faciendo & patiendo, id eſt de actione ipſa & uia. FACERE AVTEM ET PATI TVM CONTRARIETATEM TVM MAGIS ET MINVS RECIPIVNT. Neqꝫ iniuria. nam contrarietas in qualitatibus duntaxat cernitur. facere autem ac pati ex ſubſtantiæ complexu ad qualitatem conſiſtit. Et uero magis minuſqꝫ ab illis ſuſcipi ſæpe prodidimus quæ & contrarietatem admittunt. Quandoquidem uero non omnis qualitas contrarietatem, neqꝫ magis & minus recipit, cuiuſmodi ſunt figuræ, merito nec contrarietatem, nec magis ac minus ſuſcipere omni faciendi & patiendi prædicamento eſt conſequens. ſed ſi magis minuſqꝫ accipiat ꝙ eſt ex qualitate deſumptũ, hoc ipſi ineſt. ꝙ ſi ex qualitate prodeat quæ contrarietatem non capiat, neque erit quidquam ipſi contrarium. ITAQVE DE PROPOSITIS QVIDEM GENERIBVS DICTA SVFFICIVNT. Ex pauculis hiſce uerbis de ſolis conceptibus prædicamentorum intentionem eſſe ſuſpicati ſunt quidam interpretes. Ariſtoteles enim aiunt genera ſola nouit poſterius genita, ac mente concepta. Quippe uniuerſale inquit ipſe in cõmentatione de anima, uel nullum eſt, uel poſterius. quæ uero præ multis ſunt, ne omnino quidem uult eſſe, ſed ea nænias dicit & ſuperuacuas nugas.

DE OPPOSITIS.

61 DE *oppoſitis autem quot modis ſolent opponi dicendum eſt. dicitur enim alterum alteri opponi quadrupliciter: aut vt ad aliquid, aut vt contraria, aut vt priuatio & habitus, aut vt affirmatio & negatio. Opponitur autem vnumquodque iſtorum, vt ſit figuratim dicere. tanquam ad aliquid quidem, vt duplum dimidio, tanquam contraria autem, vt malum bono. tanquam autem ſecundum priuationem & habitum, vt cæcitas & viſio. tanquam vero affirmatio & negatio, vt ſedet non ſedet.*

DE OPPOSITIS VERO QVOT MODIS OPPONI CONSVEVERINT DICENDVM.

Abſoluta eſt prædicamentorum diſputatio: ac poſtprædicamentorum ſectionem auſpicatur. nanqꝫ diuiſum eſſe in tres partes librum inter initia diximus: nempe in eam quæ prædicamenta antecedit, & quæ de ipſis agit prædicamentis, & quæ a prædicamentis conſequitur. De uocibus quoqꝫ in anteprædicamentis tractari quibus foret in prædicamentorum præceptione utendum, nobiſqꝫ ignotæ ex uſu eſſent cõmonuimus. in ſecundo autem ſegmento de prædicamentis ipſis. in tertio hoc eſt propoſito, de uocibus quibuſdam in prædicamentorum præceptionem aſſumptis, quarum notitiam quidem habemus nonnullam, cæterum non articulare diſtinctam atqꝫ explicitam. Quod uero hæc non ſeiuncta a prædicamentorum ſcopo ſectio ſit, ut ſunt quidam arbitrati, tum ex iis quæ diximus liquet, tum ex ipſa locutionis ſerie innoteſcit. quippe coniunctioni quidem in ſectionis fine præcedentis poſitæ, in hac ipſam uero coniunctionem intulit. nam cum in illa dixiſſet, Itaque de propoſitis quidem generibus dicta ſufficiant, nunc in huiuſce primordio

inquit,De oppoſitis uero.itaq; uel ex hoc patet ſcopi continuitas.Docet uero de oppoſitis primũ. etenim mentionem horum fecit cum de quanto diſſereret,quando oppoſitũ eſſe magnum paruo nõ ut cõtraria,ſed ut ad aliquid affirmabat.docere igitur hoc loco uult oppoſita quot modis dicãtur.Obiacent ergo quatuor inquit modis oppoſita:uel ut ad aliquid,uel ut contraria,uel ut habitus & priuatio, uel ut affirmatio ac negatio. Cæterum quærendum eſt cur ſpecies quatuor ſolæ oppoſitorum,nec plures nec pauciores habeantur.& quęnam ſit huiuſmodi ipſorum ordinis cauſa. ut ergo cur quatuor ſpecies ſint condiſcamus, dicamus hoc pacto. Oppoſita uel ut orationes, uel ut res mutuo ſibi aduerſantur. quæ ueluti res oppoſita ſunt,aut in reſpectu quodam ſpectantur,ut quæ ad aliquid ſunt. aut carent reſpectu. ſi nuſquam pertineant, aut in ſe mutantur inuicem,uelut contraria,ut album & nigrum: aut non mutantur, quemadmodum priuatio & habitus,ut uiſus cæcitaſque.obiacent ergo ut orationes affirmatio & negatio,ut Socrates ambulat, Socrates non ambulat. ut res autem reſpectum habentes oppoſita ſunt quæ ad aliquid referuntur, ut pater & filius:dextrum & ſiniſtrũ:ſcientia & ſcibile.ut res nullo reſpectu deuinctę,atq; in ſe mutuo tranſeuntes opponuntur contraria,ut nigrum & album:& calidum frigidumq;.ut res autem quæ nec ullo reſpectu iunguntur,nec in ſe uiciſſim mutantur,habitus & priuatio, ut uiſio & cæcitas.mutatur enim in priuationem habitus,ut uiſus in cæcitatem:nõ tamen priuatio in habitum cõmeat,ut cæcitas in uiſum.Porro priuationem hoc loco abſolutam formæ poteſtatiſq; ipſius corruptionem capit. at in auſcultatione naturali nõ interitum abſolutum poteſtatis,priuationem uocat.(uult enim in libris illis priuationem quoq; in habitum mutari,)ſed formæ ſolius abſentiam. Cuiuſnam igitur rei gratia ſpecies quatuor tantum ſint oppoſitorum nobis aperuit diuiſio.Quãobrem uero oppoſitionem ſtatuerit relatiuorum primam,ſecundam contrariorum,tertiam habitus ac priuationis,quartam affirmationis negationiſq;, nunc explicabimus. Dicimus itaque ab iis quæ molliorem oppoſitionem haberent,relatiuis inquam occœpiſſe. haud enim hæc ſua oppoſitione non ſe mutuo ſolum corrumpunt,ſed ſimul etiam inuehunt.quippe uno poſito,uerbi gratia patre,ſecum alterum quoq; infertur,ut filius.ſublatoq; uno,ſimul aufertur & alterum:cum alterum ipſum eſſe alteri præſtet.Locum ſecundum obtinet contrariorum oppoſitio, ut albi & nigri.horum enim eſt oppoſitio quodam pacto ualentior:quoniam non ſe mutuo duntaxat nõ inferunt,ſed etiam corrumpunt.alterum enim nõ permanet uno præſente.quanquam hęc inuicem quoq; in ſe tranſmutentur,ut calidum & frigidum:album & nigrum. Tertium obtinent ordinem quæ per habitum ac priuationem repugnant. eſt enim horum ualidior oppoſitio contrariorum oppoſitione. nam mutantur in ſe inuicem contraria, priuatio nunquam in habitum tranſit. neq; enim ex cæco quis rurſus uidebit,quod ad naturalem aut artificialem rationem attinet,niſi id diuina poteſtate acciderit, Poſtremo loco ſita ſunt quæ per affirmationem negationemque obnituntur.quippe horum oppoſitio ualentior eſt,quoniam in omnibus quæ ſunt & nõ ſunt uerum falſumq; diuidit.dicitur enim Socrates uel eſſe dexter,uel dexter nõ eſſe. ueraq; hæc ſane diuiſio eſt, uel ſi ſolus ſit Socrates,uel cum pluribus,uel neque omnino ſit.nam & ſolus ſi ſit,uera eſt diuiſio quæ eum dicit dextrum non eſſe. ſiue cum pluribus,ſimiliter.nam aut dexter eſt in pluribus,aut nõ eſt dexter.ſed uel medius,uel ſiniſter.utrumq; autem nõ dextrum ſignificat. ſed ſi ne omnino quidem etiam ſit,uerum eſt dicere dextrũ nõ eſſe.quo modo enim,ſi ne omnino ſit quidem? Vox quoq; alba eſſe dicitur,uel nõ alba:& lapis aut habere uiſum,aut nõ habere. Et uero hãc in omnibus oppoſitionem ueram eſſe non in particularibus ſolum oppoſitionibus , ſed in uniuerſalibus quoq; cõperies.nam quæ ſunt,aut dextra ſunt,aut nõ dextra:uel alba ſunt,uel nõ alba: uel uiſum habent,uel non habent. nõ enim hæc oppoſitio in corporibus duntaxat, ſed in incorporeis quoq; obtinet locum.quippe nec illa dextrum habent ſitum:quandoquidem nec corpora ſunt:neq; ſunt alba:neq; noſtro ſunt uiſu prædita.Quin & nõ ens neq; dextrum eſt:neq; album:neq; uiſum obtinet. Ergo affirmatio & negatio uti prædiximus omnia entia & non entia dirimunt. oppoſitiones aliæ minime. nam nec relatiuorum oppoſitio in omnibus dicitur. ſiquis enim forte ſolus ſit, non eſſe dicitur dexter,aut ſiniſter.ſed neq; ullum ex incorporeis,ut anima.quippe neq; dextra eſt,neq; ſiniſtra.Verum nec contrariorum oppoſitio.eſſe enim uox alba non dicitur aut nigra,cum quędã etiam mollis uocetur.neq; in coloribus hi ſunt albi,illi nigri,quãdoquidem ſunt & medii, fuſcus, & pallidus,atq; conſimiles.Sed neq; in priuatione & habitu.non enim cæcus eſſe dicitur lapis,uel præditus uiſu.Merito igitur primam dixit relatiuorum , ſecundam contrariorum , tertiam quæ per priuationem & habitum,quartam quæ per affirmationem negationemq; obitur: orſus nimi-

rum ab iis quæ oppoſitionem ſunt molliorem ſortita; progreſſuq; ad ea quæ obiacent uehementius. OPPOSITA VERO SVNT ID GENVS SINGVLA, VT FORMVLA EXPLICEM, CEV RELATIVA QVIDEM, QVALE DVPLVM DIMIDIO. Notitiam per hæc nobis quandam eorum tradit, ſermonem in exemplis meditans: tum ita ſeparatim unumquodq; diſcernit a reliquis: nequis eandem horum eſſe oppoſitionẽ putet. eandem nanq; eſſe oppoſitionem contrariorum relatiuorumq; ſunt quidam ſuſpicati. contrarium enim inquiunt contrario contrarium eſt. Ad hoc igitur res quæ contrarietatem admittunt qualitates eſſe dicimus, ut album & nigrum: & calidum & frigidum. nemo quippe dixerit album nigro eſſe album: neque nigrum albo nigrum. ipſa tamen ad aliquid ſe habentium eſt contrarietas. neq; abſurdum quidquam ſane eſt contrarietatem quæ relatiuorum ſit, aliis in rebus uiſitari. nanq; ad aliquid ſpectantia propria non frui ſubſiſtentia dicebamus, ſed in aliis prædicamentis conſiſtere. VT AVTEM CONTRARIA, VELVT MALVM BONO. Bonum hoc loco non ſuperſubſtantiale dicit: quandoquidem huic non eſt oppoſitum malum. ſed ꝙ in generatione corruptioneq; uerſatur: quod malum habet cõtrarium. Eſt enim duplex bonum, alterum per ſe, Deo ſuppetens ſubſtantialiter, quod contrarium obtinet nullum. nam nihil contrarium eſt ſubſtantiæ. alterum per accidens, ꝙ ad diſtinctionem contrarii dicitur, id inquam quod in nobis eſt. Quemadmodum lucem quoque duplicem affirmauimus, tum ſolarem, cui tenebræ oppoſitæ minime ſunt: quoniam ſolis ſubſtantiam complet, ſubſtantialiſq; eius eſt. tum aeri infuſam, ei per accidens iunctam, cui ſunt tenebræ oppoſitæ, nimirum & ipſæ aeri lucis receſſu superuenientes. Eſt uero & cognitio duplex, ut Plato quoq; affirmat, altera intellectualis quæ uerum duntaxat nouit, nec falſum habet oppoſitum: altera ſunt cogitatiuæ opiniones, quibus eſt oppoſitum falſum. falſo nanq; cogitare opinariq; eſt. falſo uero non eſt intelligere, ſiquidem mens amens eſſet. aut enim inquit Ariſtoteles attigit mens intelligibile, aut non attigit. quocirca uacat errore. huic igitur apud nos bono, generabili inquam, malum eſſe oppoſitum dicit.

62 *Quæcunque igitur vt ad aliquid opponuntur, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum dicuntur, aut quomodolibet aliter ad ipſa: vt duplum dimidij, hoc ipſum quod eſt, alterius dicitur. alicuius enim duplum dicitur. & ſcientia ſcibili, tanquam ea quæ ſunt ad aliquid opponitur. & dicitur ſcientia ipſum quod eſt ſcibilis: & ſcibile dicitur ipſum quod eſt ad oppoſitum ad ſcientiam. ſcibile enim aliquo dicitur ſcilicet ſcientia ſcibile. quæcunque ergo oppoſita ſunt tanquam ad aliquid, ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum, vel alio quolibet modo adinuicem dicuntur.*

QVAE ERGO VT AD ALIQVID SVNT OPPOSITA, EA QVAE SVNT, ALIORVM ESSE DICVNTVR, AVT AD IPSA QVOVIS ALITER MODO.

Relatiuorum oppoſitionem uult cum contrariorum oppoſitione non eandem eſſe demonſtrare: probatq; id tali in ſecunda figura utens ſyllogiſmo. Quæ oppoſita ſunt ut ad aliquid, ea quæ ſunt, aliorum dicuntur, ut dextrum ſiniſtri dicitur dextrum. quæ uero ut contraria ſunt oppoſita, non ea quæ ſunt dicuntur aliorum. nam album nigri album non dicitur. oppoſita ergo ut ad aliquid ab oppoſitis ut contraria diuerſa ſunt.

63 *Illa vero quæ opponuntur vt contraria, ea ipſa quidem quæ ſunt nullo modo ad ſe inuicem dicuntur: contraria tamen ſibi inuicem dicuntur. neque enim bonum mali dicitur bonum: ſed contrarium. quare differunt ab inuicem hæ oppoſitiones. Quæcunque vero contrariorum talia ſunt, vt in quibus nata ſunt fieri, & de quibus prædicantur, neceſſarium ſit alterum ipſorum ineſſe, horum nihil eſt medium. Quorum vero non eſt neceſſarium alterum ineſſe, horum omnino eſt aliquid medium. vt ægritudo & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri: & neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe animalis corpori, vel ægritudinem, vel ſanitatem. & par quidem & impar de numero prædicantur: & neceſſe eſt horum alterum numero ineſſe vel par vel impar: & non eſt horum aliquod medium, neque ægritudinis & ſanitatis: neque imparis atque paris. Quorum autem non eſt neceſſarium alterum ineſſe, eorum eſt aliquod medium: vt nigrum & album in corpore animalis na*

ta ſunt fieri: & non eſt neceſſarium alterum eorum ineſſe corpori. non enim omne corpus vel album vel nigrum eſt. ſed & prauum & ſtudioſum prædicantur quidem de homine, & de alijs compluribus: non eſt autem neceſſarium alterum eorum ineſſe iis de quibus prædicantur. non enim omnia aut praua aut ſtudioſa ſunt: ſed eſt aliquid eorum medium: vt albi & nigri fuſcum & pallidum: & quicunque alij colores. praui vero & ſtudioſi quod neque prauum neque ſtudioſum eſt. In aliquibus igitur medijs poſita ſunt nomina: vt albi & nigri fuſcum & pallidum, & quicunque alij huiuſmodi colores: in aliquibus vero non eſt nomine facile medium aſſignare: vtriuſque vero extremorum negatione medium definitur: vt quod neque bonum neque malum eſt, neque iuſtum neque iniuſtum.

QVAE AVTEM SVNT EIVSMODI CONTRARIA, VT IN QVIBVS FIERI NATVRA SVNT IDONEA, VEL DE QVIBVS PREDICANTVR, IPSORVM INESSE ALTERVM SIT NECESSE, EORVM NIHIL EST MEDIVM.

Diſcreta relatiuorum a contrariorũ oppoſitione, nunc ſeiungere eam a cæteris cogitat: priuſq; ab habitus & priuationis oppoſitione diſcrimĩat. Quoniam uero ad hoc ei diuerſarum enumeratio confert ſpecierum quæ per habitum priuationemq; ſunt oppoſitæ, prius tradit nobis harum differentias. ſpecieſq; ante hæc prodit diuerſas contrariorum. nimirum enim has quoq; ab iis protinus diſcernit quæ per habitum priuationemque opponuntur. poſt uarias autem oppoſitorum per habitum priuationemq; enumeratas ſpecies, eorum quoq; exponit differentias quæ per affirmationem negationemq; obluctantur. poſtremo igitur hęc quoq; a cæteris diſcernit. nam ſi oppoſitionis cuiuſq; differentias conſequentiaq; nouerimus, oppoſitionum quoq; inter ſe diſcrimina facile intelligemus. Primum igitur contrariorum ut dictum eſt diuiſionem tradit. habet autem hunc in modum poteſtate, Contrariorũ alia medio carent, ut par & impar: alia medium obtinent, ut album & nigrum. medium enim fuſcum eſt, & colores reliqui. ac medio præditorum quędam ſic habent ut abeſſe utraq; a ſubiecto ualeant. neq; enim corpus omne album ſimul eſſe uel nigrũ eſt neceſſe. nam eſſe & fuſcum poteſt. quædam ita, ut ex neceſſitate præfinite alterum, nec quodlibet, adſit ſubiecto, ut caliditas ignis, nec unquam frigiditas. ſimiliter & in niue frigiditas, caliditas nunquam: ꝙ horum ſic uterq; natura ſit comparatus. atq; hęc quidem tum diuiſio, tum ſubdiuiſio eſt. Cæterum ſuperdiuiduntur & hoc pacto contraria mediis prædita. Mediatorum contrariorum quorundam media ſunt nominibus, quorundam orationibus, atq; extremorum negatione explicata. Nominibus uocata ſunt quæ albo nigroq; interiacent, ut fuſcum, luteum, flauum, & ſimilia. quod autem inter uitioſum ſtudioſumq; eſt medium, id non exprimitur nomine, ſed negatione extremorum indicatur, ꝙ neque uitioſum neque ſtudioſum eſt. QVAE AVTEM SVNT EIVSMODI CONTRARIA, VT IN QVIBVS FIERI NATVRA SVNT IDONEA, VEL DE QVIBVS PREDICANTVR. Contraria partim per accidens, partim per ſe ſunt in ſubiecto. Declarauit igitur per hæc uerba, fieri natura ſunt idonea, quę per accidens: ꝑ prędicari, quę per ſe ſubiecto inſunt. Porro ipſum per ſe duplex eſt, ut in demonſtratiua ipſe cõmentatione affirmat, tum ꝙ pars definitionis ſubiectæ rei ſit, ut animal, rationale. ſunt enim per ſe hæc in homine, atq; in eius definitione aſſumuntur. tum id in cuius finitione ſubiectum accipitur: ut par & impar: ſimitas & deſimitas. (adunci naſi affectum per deſimitatem intelligo) nanq; & par & impar finientes ſubiecti meminimus, numeri inquam. Par enim dicimus numerum qui bipartito ac æq; diuiditur. & impar numerum qui in partes æquales duas ſecari nequit. At numerum finientes nõ neceſſe eſt paris meminiſſe. eſt enim multitudo collectuſq; unitatum numerus. etſi numerus omnis maxime aut par eſt aut impar. Simitatem quoq; ac deſimitatem finientes, ſubiectum hoc eſt naſum neceſſario cõmemoramus, ſimitatem dicentes cauitatem eſſe in naſo: deſimitatẽ gibbũ in naſo. IPSORVM INESSE ALTERVM SIT NECESSE, EORVM NIHIL EST MEDIVM. Quod dicere uult his uerbis, huiuſmodi eſt. Quæcunq; ſunt id genus contraria, ut ipſorum ineſſe alterum, uel ut per ſeſe, uel ut per accidens ex neceſſitate oporteat, horum nihil interiacet medium. Quæ uero ſunt eius notæ ut ambo a ſubiecto abeſſe poſſint contraria, in quo uel per ſe, uel per accidens inſunt, hęc medio non carent, ſed aliquod habent interſitum medium. Exemplum prioris. Contrariorum quæ per ſe inſunt, par & impar. horum enim nihil in medio eſt. prædicatur autem par & impar de nu-

mero.eſt enim numerus omnis aut par aut impar.nec qui id genus non ſit dici poterit numerus. eorum autem quæ per accidens inſunt contraria, morbus & ſanitas. nam nec eſt aliquid horum medium,ſed adeſſe ex neceſſitate eorum alterum animalis corpori eſt opus,uel ſanitatem,uel morbum,ut per morbum,omnem quouis modo a naturali ſtatu egreſſum capiamus. Secundi exemplum.eorum quæ per ſe adſunt:ut caliditas igni:& aquæ frigiditas.medium enim eſt horum aliquod,tepidum puta.eorum uero quæ per accidens, ut nigrum in nobis atque album,quibus fuſcum eſt medium. ET VERO PRAVVM STVDIOSVMQVE DE HOMINIBVS PRAEDICATVR, ALIISQVE COMPLVRIBVS. Nam non in hominibus ſolum,ſed in aliis quoque prauum ac ſtudioſum dicimus, ut in equo. IN NONNVLLIS ITAQVE IMPOSITA SVNT MEDIIS NOMINA. Per hoc uti iam diximus alio pacto mediatorum contrariorum ſubſidiuiſionem facit: ſubſidiuiſis iam ante his ipſis in ea quæ abeſſe a ſubiecto ambo poſſunt, & quæ per oppoſitorum alterum ſubiecto ex neceſſitate ineſſe natura ſunt comparata.

64 *Priuatio vero & habitus dicuntur quidem circa idem aliquid:vt viſio & cæcitas circa oculum. Vniuerſaliter autem dicere eſt in quo natus eſt habitus fieri, circa hoc dicitur vtrunque eorum fieri.priuari vero tunc dicimus vnumquodque habitu ſuſceptibilium,quando in quo natum eſt ineſſe, vel quando illud natum eſt habere, nullo modo inſit. edentulum enim dicimus non quod non habet dentes, & cæcum non quod non habet viſum: ſed quod non habet quando natum eſt habere. aliqua enim ex natiuitate neque dentes habent,neque viſum:ſed non dicuntur edentula,neque cæca. Priuari vero & habere habitum non eſt priuatio & habitus.Habitus enim viſus eſt,priuatio vero cæcitas:habere autem viſum,non eſt viſus:nec cæcum eſſe,cæcitas.Priuatio enim quædam eſt cæcitas; cæcum vero eſſe priuari,non priuatio eſt. Amplius ſi idem eſſet cæcitas & cæcum eſſe, vtraque de eodem prædicarentur.ſed cæcus quidem dicitur homo,cæcitas vero homo nullo modo dicitur. Opponi quidem etiam iſta videntur,priuari ſcilicet & habere habitum,quemadmodum priuatio & habitus.idem enim modus eſt oppoſitionis. nam ſicut cæcitas viſui opponitur, ſic cæcum eſſe & viſum habere opponuntur. Non eſt autem neque hoc quod ſub affirmatione & negatione eſt; affirmatio & negatio.Affirmatio nãque oratio affirmatiua eſt:& negatio oratio negatiua.quod vero ſub affirmatione & negatione eſt,nulla eſt oratio:ſed res.dicuntur autem hæc eſſe oppoſita ad inuicem, tanquam affirmatio & negatio.nam & in his modus oppoſitionis idem eſt. ſicut enim affirmatio ad negationem opponitur,vt quod ſedet,ei quod non ſedet: ſic & res quæ ſub vtroque eſt opponitur, ſcilicet ſedere aliquem ad non ſedere.*

PRIVATIO ET HABITVS CIRCA IDEM ALIQVOD DICITVR.

Cum diuerſa contrariorum oppoſita ſignificata prodiderit, nunc eo conuertitur ut de priuatione atque habitu doceat.iam enim diximus horum ipſi præceptionem ut a relatiuis ea dirimat conferre. neq; ut ab iis ſolum, ſed ab aliis quoq; oppoſitis diſcernat. VNIVERSALITER AVTEM LOQVENDO IN QVO FIERI HABITVM NATVRA COMPARATVM EST, EORVM VTRVNQVE CIRCA ID DICITVR: Vt rem deſignaret, in quo natura comparatum eſt dixit: quo particulare oſtenderet. natura autem comparatum, ut tempus indicaret. Illud uero ſciendum eſt, aut eſſe priuationem ſubſtantiæ, aut facultatis, aut habitus, aut actionis, aut rectitudinis, aut perfectionis. ſed nomen ac res, priuatiua in quibuſdam ſunt, ut in inſenſibili. in quibuſdam nomen ſolum,ut in immortali,atq; incorporeo,illo q; a corpore in oppoſitum ſeiungitur. in aliis res duntaxat,nõ etiam nomen, & in ſurdo, & cæco. Tria ſunt in habitu priuationeque obſeruanda: quod accipere natum eſt:& quando accipere,ideſt quo tempore ſit aptum natura: & in qua parte accipere. Circa quam rem uero dicitur habitus,circa eandem & priuatio ſpectatur.non enim uiſu priuatum eſſe dicimus lapidem:quoniam ne omnino quidem uiſum recipere ſuapte natura eſt aptus. neq; uiſu priuatum in pedibus hominem:quando uiſum ab eo hac in parte obtineri natura noluit.Sed nec catulum uiſu orbatum uocamus: quoniam eo tempore uiſu frui haudquaquam eſt natura ido-

neus. at hominem in facie uiſu priuatum appellamus, ꝙ homo uiſus compos eſſe naturæ beneficio eſt aptus,& hac in parte,atq; hoc ſimiliter tẽpore. Dicimus quoq; edentulum nõ eum abſolute qui dentes non habeat. haud enim ſane & recens natum;cum habere tunc ſit natura ineptus. quo modo nec cæcum catulum. ſed eum uerbi gratia edentulum nominamus qui a ſenectute uel affectu priuatus eſt dentibus. PRIVATVM VERO ESSE ET HABITVM OBTINERE NON EST PRIVATIO ET HABITVS. Vult hiſce Philoſophus non eſſe idem priuatum eſſe cum priuatione, neque habitum obtinere cum habitu oſtẽdere. nam qualitates quidem ſunt habitus ipſe ac priuatio: qualia uero ea quæ habitum ac priuationem habent: denominatiueq; ab ipſis dicuntur, ut albedo & album. eſt enim qualitas illa: hoc quale, denominatiue ab ea deductum. Oſtendit hoc porro Philoſophus habitum inquam aliud eſſe & habere habitum, non per genera, hoc eſt per habitum & habitu præditum, uel per priuationem & priuatione affectum, ſed per ſpecies, hoc eſt uiſum ac cæciatem, & eum qui uiſum cæcitatemq; obtinet: quippe notiores ſunt ſpecies generibus. Proſpicuum nanq; in his eſt aliud cæcitatem, aliud habens cæcitatem eſſe: & aliud uiſum, aliud qui uiſum habeat. ſunt enim qualitates illa: hæc participes earum ſubſtantiæ. itaq; ſi diuerſa ſint hęc, erunt & horum diuerſa genera. Vt enim uiſus cæcitaſq; ad eum qui uiſu ac cæcitate præditus eſt ſeſe habet, ſic habitus & priuatio ad eum qui habitum & priuationem obtinet: quoniam ut ad habitum quoq; ac priuationem ſeſe habent uiſus & cæcitas, ſic cui uiſus & cæcitas eſt, ad eum qui habitum & priuationem habet confertur: cum eorum ſint ſpecies. Ergo ſi diuerſa ſunt hæc, uiſus inquam & habens uiſum, & cæcitas ac cæcitatem habens, erunt & genera eorum diuerſa, habitus inquam & qui habitum poſſidet: & priuatio ac priuationem obtinens. Cæcitas pręterea ſi idem eſſet ac cæcum eſſe, pręedicaretur de eodẽ utrunq;. Et aliter, ſi uiſus eſſet idem inquit & uiſum habens, ambo de ſubiecto eodem prædicarentur. Vt enim mortalis, & homo, meropſq;, cum idem ſint, de uno ſubiecto appellantur, ita hæc quoque ſi eſſent eadem, de uno ſubiecto eodemq; dicerentur. nunc uero habere homo cæcitatem aut uiſum fertur, cæcitas autem uel uiſus ſimpliciter eſſe nõ dicitur. quamobrem uel ex hoc conſtat eſſe hæc differentia. Verum tametſi diuerſa hæc inquit ſunt, habent eundem tamen oppoſitionis modum. nam ut cæcitati obiacet uiſus, ut priuatio habitui: ſic habere uiſum & cæcitatẽ, per habitum ſunt priuationemq; oppoſita. NEQVE VERO QVOD SVB AFFIRMATIONE NEGATIONEQVE COMPREHENDITVR IDEM AFFIRMATIONI EST ET NEGATIONI. Nec ꝙ ſub affirmatione ac negatione continetur id affirmatio eſt & negatio. Quod autem non idem ſit affirmatio negatioq; illis quæ ab iis ſignificantur, probat ex eo ꝙ orationes ſint affirmatio ac negatio: res uero, quę ab ipſis indicantur. Nam ſedet Socrates, oratio eſt: res autem, ſedens ipſe Socrates. eſt enim ſubſtantia cum actione quadam, cum eo inquam ꝙ ſedere eſt. Et uero eodem hæc oppoſitionis modo ſibi mutuo refragantur. etenim quẽadmodum Socrates ſedet dicens oratio, Socrates non ſedet dicenti aduerſatur: ita & ſedens Socrates non ſedenti repugnat. oppoſitio enim utraq; ut affirmatio negatioq; obnititur.

65 *Quod autem priuatio & habitus nõ opponantur vt ad aliquid, manifeſtũ eſt. non enim dicitur id ipſum quod eſt oppoſiti. viſus enim non eſt cæcitatis viſus: nec vllo alio modo ad ipſum dicitur. ſimiliter autem neque cæcitas viſionis cæcitas dicatur. ſed priuatio quidem viſionis dicitur: cæcitas vero viſionis non dicitur: neque viſus cæcitatis. Amplius ad aliquid omnia ad conuertentia dicuntur; quare ſi cæcitas eorum quæ ad aliquid ſunt eſſet, vtique & conuerteretur ad illud ad quod dicitur; ſed non conuertitur. non enim dicitur uiſus, cæcitatis uiſus.*

QVOD AVTEM NON VT RELATIVA PRIVATIO HABITVSQVE OPPONANTVR PERSPECTVM EST.

1. Cum nos de oppoſitione ſeorſum unaquaq; docuerit, nunc diſcretionem earum facit: oppoſitaq; ut ad aliquid ab oppoſitis per habitum ac priuationem diſcriminat. iam enim ea a contrariis diduxit. Sermonem autem in ſpeciebus rurſus utpote clarioribus exercet, uiſu inquam & cæcitate. ac primum quidem ita probat, iterum ſyllogiſmo in ſecunda utens figura. Relatiua, ea ipſa quę ſunt dicuntur oppoſiti. nam pater filii pater, & dextrum ſiniſtri dicitur dextrum. quæ autem per habitum ac priuationem obſtant, non ea ipſa quæ ſunt oppoſitorum perhibentur. uiſus quippe non cæcitatis eſſe uiſus dicitur. ergo relatiue oppoſita ab iis quæ per habitum priuationemque

obuertuntur

obuertuntur diuerſa ſunt. atq; ita primum quidem ab illuſtriore confeſſoq; demonſtrauit, ab eo inquam quod uiſus nō cæcitatis uiſus dicatur. dein poſt quoq; & ab ambiguo, nempe q nec cæcitas uiſus dicatur cæcitas. nam hoc dici uidetur. NEC ALITER VLLO AD IPSVM MODO VISVS DICITVR. Hoc eſt quocunq; modo finxeris nomina, nullo pacto ad oppoſitum dicitur. Quod ergo dixit nec ullo modo, ſiue ad ablatiuum, ſiue ad alium caſum aſſiguaueris indicat. neq; enim uiſus cæcitate eſt uiſus. eodem modo nec cæcitas uiſus dicitur cæcitas. quippe qui uiſus eſt, is non ſit cæcitas, tametſi cæcus ſit oculus. Non itaq; cæcitas uiſus cæcitas dicitur, ſed uiſus priuatio cæcitas. nam nec tenebræ lucis dicuntur tenebræ, ſed lucis priuatio. quippe nec lux ſit tenebræ, ſed tenebroſus aer, quanquam per lucis obumbrationem. Sciendum porro eſt non uidendi actū ſolū, ſed ſubiectū quoq; hoc eſt oculum græcis uiſus nomine indicari. Cum ergo in confeſſo ideſt uiſu non eū dici ad oppoſitum probauerit, nunc in ambiguo demonſtrat. nam cæcitas inquit priuatio quidem dicitur uiſus, cæcitas autem uiſus nequaquam. An uero potius cæcitatem non uiſus cæcitatem dici perperam pronunciari arbitramur. Nam ſi priuationem ut ipſe quoq; inquit uiſus dicimus, genus autem ſi de quoquam prædicetur, ſpeciem quoq; eius aliquam prorſus de quoquam prædicari eſt neceſſe. (non enim quidquam eſſe animal poteſt q omnino aut homo, aut equus, aut aliorum quodpiam non ſit animalium. ſimiliter nec priuationem eſſe licet, niſi quidquam ſit omnino cuius eſſe priuatio dicatur,) prorſus ergo eſt neceſſe oppoſitam quoq; illi ſecundum ſpeciem habitudini priuationem illius eſſe perhiberi. quippe uiſus priuatio non ſimpliciter uniuerſaliterq; omnino priuatio eſt: ſed quædam uidelicet priuatio, ideſt cæcitas. Ergo ſi uiſus priuatio eſt quædam priuatio, ipſa autem quædam priuatio nihil quam cæcitas aliud eſt, cæcitas ergo eſt uiſus cæcitas. Qui enim fieri poſſit quin cū dicatur alicuius eſſe genus, ſpecies quoq; alicuius eſſe affirmetur, ſi quidem ni ſpecies aliqua ſit, genera exiſtere minime poſſunt? aut ergo nec genus, id eſt priuatio, uiſus eſſe priuatio dicitur: aut ſi genus, omnino & ſpecies aliqua. Sed ad hoc dixerit quiſquam fortaſſis, ſi ſcientiæ priuationem dicimus, ſpeciem priuationis huius aliquam (quod ad rationem hanc attinet,) eſſe oportere, quæ de ſcientia prædicabitur, aut ad eam dicetur. nunc uero cum prædicetur de ſcientia genus, quampiam de eadem prædicari ſpeciem non cōperimus. Dicere ergo ad id poſſumus, nec nominatam haberi oppoſitam ſcientiæ priuationem, quemadmodū oppoſita uiſui priuatio cæcitas nuncupatur. quæ ſi eſſet, ad ſcientiam illa quoq; ut cæcitas uiſus cæcitas, diceretur. Vbi enim priuationes per habituum priuationem nominamus, ut inſcitiam, indocilitatem, indoctum, ac ſimilia, non talia item eſſe uidelicet oppoſiti, ſed recipientis dicuntur. Nō enim inſcitia ſcientiæ fertur inſcitia, ſed animi inſcitia: & indocilitas: & reliqua. quippe in ſeipſis oppoſitum de quo priuationem prædicant habent. Verum priuatio etſi id ipſum quod eſt fertur eſſe oppoſiti, non genus ipſum duntaxat, ſed ſi ſpecies quoque nomen adepta ſub hac quæpiam ſit, non præterea tamen & habitus id ipſum quod eſt priuationis eſſe dicitur. at oppoſitorum utrunq; relatiuorum id ipſum quod eſt oppoſiti eſſe perhibetur, ut Ariſtoteles deinceps affirmat. quamobrem per habitum priuationemq; oppoſita a relatiuis ſecerni hac ratione poſſunt. Quin & hoc affirmare habeas, non quo modo ad aliquid ſpectantia ea ipſa quæ ſunt eſſe aliorum dicuntur, ſic priuationem quoq; eſſe habitus priuationem dici. Nanq; in relatiuis, ut quæ cauſæ ſibi mutuo ſunt, ſic eſſe utrunq; oppoſitorum dicitur reliqui. habitudinis uero eſſe fertur priuatio, ceu quæ illi non ut ſit, ſed contra, ut non ſit cauſam præſtet. An uero eſt Ariſtotelis dicto opitulari, priuationem dici uiſus eſſe priuationem aſſerenti, cæcitatem autem uiſus non item. Ecce itaq; lucis quoq; priuationem, tenebras autem lucis non etiam dicimus. tametſi quid aliud ſunt tenebræ obſecro quam lucis priuatio, ut uiſus priuatio cæcitas? uelut alibi nobis pluribus oſtenſum eſt. Verum quo pacto crurum uerbi gratia læſionem uocamus, haud uero etiam integritatis, uel rectitudinis, uel quouis modo crurum ſitum naturalem appellaueris, ſic tenebras quoq; uidelicet aeris, lucis autem tenebras non etiam nominamus, Ergo nec uiſus cæcitatem: ſed ſi quidem loquendum ſit, oculorum cæcitatem ut oculorum quoq; læſionem nuncupamus. ſignificat enim partem oculus uiſionis participem. uiſio poteſtatem ipſam. Verum quoniam ut in qualitatibus aliis quoq; ſæpenumero qualitate affectum corpus æquiuoce cum qualitate nominamus, albumque tum dealbatum corpus, tum ipſam appellamus albedinem, & calidum frigidumq; ſimiliter, & graue ac leue, & reliqua: ita uiſum quoque non in poteſtate ſolum, ſed in ipſis quoque inſtrumentis ferimus. oculoſq; ipſos uiſum ſeu lumina uocamus: cæcitatem uero oculorum eſſe proprie dicimus. at oculi uti prodidimus uiſus proprie græcis uocantur. itaque ea de re

cæcitatem quoq; uiſus dicimus, non in facultate uiſus nomen, ſed in inſtrumentis nimirum ferentes. Ariſtoteles autem cæcitatem non ad oppoſitam facultatem dici, id ꝙ uerum eſt, arbitratur. Reliquum eſt igitur illud ſoluamus, quomodo cum genus cæcitatis, priuatio inquam, eſſe prodatur habitudinis, non ſpecies quæuis etiam priuationis, oppoſitæ cuiuſpiam eſſe habitudinis dicatur: ſi uerum quidem ſit in quibus dicitur genus, omnino ſubiectam quoq; generi prædicari aliquam ſpeciem. Habitus igitur res quaſdam eſſe formam adeptas ſubſiſtenteſq; aio. proinde genus cum ſit habitudo, ſubiectas quoq; ipſi ſpecies tute exiſtentes ac forma quapiam naturali præditas obtinet ſingulas. At priuatio nihil aliud porro eſt quam habitus abſentia. quamobrem nō ens eſt ipſa ſua ipſius ratione. quonam igitur modo non entis ut exiſtentis aliquas ſpecies quærimus? Quare tametſi ſpecialior aliqua cuiquam habitui ſit priuatio oppoſita, nō ut ens aliquod tamen, ſed rurſum ut non ens per habitus negationem obſtat, ut docto indoctum, & dentes obtinenti edentulū, ab e priuatiua particula, & dente. Itaq; & particulares hæ priuationes quidem ſimiliter generi per habitus negationem dicuntur. Quod ſi priuationi cuiquam inditum nomē uſquam fuerit inuētum, ut uiſus abſentia cæcitas nominatur, uel luminis abſentia tenebræ, non de habitus abſentia, ſed de affectu penes ſubiectum genito, aut aliqua re alia quę habitudinis abſentię superuenit eiuſmodi prædicatur nomen: ut tenebræ quod ſcotos græcis dicitur, a uerbo ſciazin quod eſt obumbrare. eſt autem umbra lucis impedimentum quod in aere, uel ſimpliciter in perlucido contingit. uel, ut Herodianus auctor eſt, a uerbo ſchethin, ꝙ eſt detinere. detinet enim quo minus intelligamus, aut aggreſſus actuſq; complures remoratur. Et uero typhlotes forte ideſt cæcitas a typhio ideſt inurendo deducitur. & typhlos ideſt cæcus, quaſi typhos, hoc eſt inuſtos habens oculos nominatur. Oculi enim inquit Poeta paulatim urūtur inanes. quemadmodum peros quoque ideſt oblæſus a petho peſo ideſt patior patiar, ut ab ocno ocneſo ocneros, hoc eſt a pigreſco pigreſcam piger factum eſt. Merito igitur talia eſſe inſtrumentorum dicuntur, nec habituum. ipſorum nanq; ſunt habitibus ſubiectorum, nec ipſorum habituū affectus. ITEM RELATIVA OMNIA AD RECIPROCANTIA DICVNTVR. Alio rurſus probat ſyllogiſmo, diuerſa eſſe ut ad aliquid oppoſita ab iis quæ per priuationem habitumq; aduerſantur. ſic enim poteſtate inquit. Quæ ſunt ad aliquid ad conuertentia dicuntur. nam ut pater filii pater, ſic & filius patris filius dicitur. quæ uero per habitum priuationemq; obſiſtuntur, non dicuntur ad conuertentia. non enim uiſus eſſe dicitur cæcitatis uiſus. relatiua igitur ab iis quæ per habitum ac priuationem opponuntur diuerſa ſunt.

66 *Quod autem neque vt contraria opponuntur quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur, ex his manifeſtum eſt. Contrariorum enim quorum nihil eſt medium, neceſſe eſt vel in quibus fieri nata ſunt, aut de quibus prædicantur, alterum ipſorum ineſſe ſemper. eorum enim nihil medium erat quorum alterum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium erat: vt in languore & ſanitate: & impari atque pari. Quorum vero aliquid medium eſt, nunquam neceſſe eſt omni ineſſe alterum. neque enim neceſſe eſt omne ſuſceptibile vel candidum, vel nigrum eſſe: neque frigidum vel calidum. horum enim medium aliquid nihil eſſe probibet. Inſuper autem & horum erat aliquid medium, quorum alterum ineſſe ſuſceptibili non neceſſarium erat: præter illa quibus vnum ineſt naturaliter: vt igni calidum eſſe: & niui candidum. in his enim determinate neceſſarium alterum eſt ineſſe, & non vtrumuis contingit. non enim poſſibile eſt ignem frigidum eſſe: neque niuem nigram. Quare omni quidem ſuſceptibili non neceſſarium eſt alterum ipſorum ineſſe: ſed ſolis quibus natura vnum ineſt. & his determinate vnum, non vtrumuis contingit. In priuatione autem & habitu neutrum eorum quæ dicta ſunt verum eſt. non enim ſemper alterum eorum ineſſe ſuſceptibili neceſſarium eſt. quod enim nondum natum eſt habere viſum, neque cæcum, neque viſum habens dicitur. Quare nō erunt hæc vt ea contraria quorum nihil eſt medium: Sed neque vt ea quorum aliquid eſt medium, neceſſarium enim eſt aliquando omni ſuſceptibili alterum eorum ineſſe. Quando enim iam ad habendum uiſionem natum fuerit, tunc aut cæcum, aut habens uiſum dicetur. & eorum non determinate alterum, ſed utrumuis contingit. non enim neceſſarium eſt uel cæcum uel uiſum habens eſſe: ſed utrum-*

uis contingit. in contrarijs autem quorum aliquid medium eſt, nunquam neceſſarium erat omni suſceptibili alterum ineſſe, ſed quibuſdam, & his determinate unum, & non utrumuis contingit. Vnde palam eſt quod ſecundum neutrum modorum tanquam contraria opponuntur ea quæ ſecundum priuationem & habitum opponuntur. Amplius. In contrarijs quidem cum ſit ſuſceptibile, adinuicem mutationem fieri poſſibile eſt: niſi alicui unum natura ineſt, ut igni calidum. etenim ſanum poſſibile eſt languere: & calidum nigrum fieri: & calidum frigidum: & ex ſtudioſo prauum, & ex prauo ſtudioſum fieri poſſibile eſt. prauus enim ad meliores exercitationes deductus & doctrinas, etſi ad modicum aliquid proficiat ut melior ſit, ſi certe ſemel quanuis modicum incrementum ſumpſerit, palam eſt, quia aut perfecte mutabitur, aut ſatis multum incrementum ſumet. ſemper enim bene mobilior ad uirtutem fit, etiam quodcunque incrementum ſumpſerit a principio. quare etiam ueriſimile eſt plenius eum ſumere incrementum. & hoc dum ſemper fit, perfecte in contrarium habitum reſtituetur: niſi forte tempore prohibeatur. Verum in priuatione & habitu impoſſibile eſt adinuicem mutationem fieri. ex habitu enim in priuationem mutatio fit: a priuatione uero in habitum impoſſibile eſt. neque enim cæcus factus aliquis, rurſus uidit: neque cum caluus fuerit, rurſus comatus factus eſt. neque cum fuerit edentulus, dentes ei iterum orti ſunt.

QVOD VERO NEQVE VT CONTRARIA QVAE PER PRIVATIONEM ATQVE HABITVM DICVNTVR SINT OPPOSITA, EX HIS DILVCESCIT.

Oppoſitionem relatiuorum a contrariorum & habitus priuationiſque oppoſitione diſcreuit. nunc deinde quæ per priuationem & habitum ab iis quæ ut contraria ſunt oppoſita dirimat. ac relatiua quidem ab affirmatiue negatiueque oppoſitis diſcernere, ꝙ ad conſequentiam attinet, debebat, uerum quoniam futurũ eſt ut ratione quadam una quæ per affirmationem negationemq; oppoſita ſunt ſecernat a reliquis, iccirco nunc relatiuorum ab affirmatione ac negatione diſcretionem differt, ne eadem dicere cogatur. Rurſus autem ſpecierum contrariorum enumerationem repetit. uult enim contrariorum omnium oppoſita habitus priuationiſque oppoſitioni conferre. NAM CONTRARIORVM QVIBVS NIHIL MEDIVM INTERIACET, NECESSE EST IN QVO NATVRA FIERI. Numerum enim aut parem eſſe aut imparem omnino, & animal aut male aut bene ualere eſt neceſſe. quibus auté medium quidquam intercedit, nunquam ineſſe omni alterum neceſſe eſt. neq; enim corpus ex neceſſitate aut album aut nigrum eſt omne. nam fuſcum quoq; eſt. uel rurſus calidum aut frigidum. eſt enim & tepidum. PRAETEREA EST ET HORVM MEDIVM ALIQVOD QVORVM INESSE RECEPTIVO ALTERVM NON EST NECESSE: NISI IN QVIBVS EST VNVM NATVRA. Tertia fuit hæc ſpecies contrariorum, quæ aliquod obtinet medium. niſi adſit ex neceſſitate contrariorum alterũ acceptiuo, quoniam ſit illi natura inſitum, ut igni calidum, album niui. Nunquam uero contrariorum utrunq; a ſuceptiuo poteſt abeſſe. quippe fieri nequit ut calidus nõ ſit ignis: nix non frigida: terra non grauis: ignis non leuis. AT IN PRIVATIONE ATQVE HABITV NEVTRVM EST EX IIS QVE DICIMVS VERVM. Cum diuerſos nobis contrariorum oppoſitionis modos ad memoriam reuocauerit, nunc nullo ex dictis modo contrariorum oppoſitionem eſſe cum priuationis habituſq; oppoſitione eandem poſſe oſtendit. priuſq; a contrariis eam medio carentibus diſcernit. ita enim inquit. NEQVE ENIM SVSCEPTIVO INESSE EORVM ALTERVM PERPETVO EST NECESSE. Nam in contrariis quæ medio carent ineſt ex neceſſitate alterum ſubiecto. at in iis quæ per habitum ſunt priuationemq; oppoſita, ſubiecto non adeſt neceſſario alterum: ſed poteſt utrunq; abeſſe. quippe nec cæcus catulus eſt, nec uiſum obtinet. & editus recens in lucem puerulus neque edentulus eſt, nec præditus dentibus. At uero numerus eſt aut par prorſus, aut impar. & animal ex neceſſitate uel aduerſa conflictatur, uel ſecunda fruitur ualetudine. aliter ergo quæ mediis uacant contraria, aliter priuatio habituſq; opponuntur. SED NEC QVIBVS EST INTERSITVM MEDIVM. SVSCEPTIVO NANQVE OMNI ALIQVANDO INESSE IPSORVM NECESSE EST ALTERVM. Nunc

quæ per priuationem atq; habitum ſunt oppoſita a contrariis medium obtinentibus diſcernit. ac primum ſane ab iis quæ utroq; contrario poſſunt a ſubiecto ſuapte natura abeſſe. Nanque in oppoſitis per habitum ac priuationem cum horum capax ſubiectum fuerit, adeſt ipſi ex neceſſitate alterum.cum enim iam aptus natura eſt Socrates,dicetur neceſſitate aut cæcus,aut uiſu frui. non ita uero in contrariis. quippe non eſt ex neceſſitate uel albus uel niger. ſiquidem ipſe neuter eſſe horum poteſt. quanuis ex natura contrario utroq; recipiendo ſit habilis. NEC DEFINITE HORVM ALTERVM, SED VTRVMVIS CONTINGAT. His rurſus per priuationem habitumq; inter ſe aduerſa a mediatis contrariis diducit in quibus alterum præfinite contrariorum ſuſceptiuo adeſſe eſt natura idoneum. Nam in priuatione & habitu non adeſt tunc inquit præfinite alterum ſubiecto cum ſuapte natura capax eſt, ſed utrumuis eueniat. non eſt enim aut cæcus definite Socrates,aut uiſu præditus:ſed utcunq; acciderit. in mediatis uero contrariis in quibus adeſt alterum per naturam ſubiecto,unum adeſſe certũ neceſſe eſt,nec unquam contrarium.adeſt enim igni calor diſtincte:albedo & frigiditas niui: contrarium nũquam. idq; ob ſubiecti naturam. cum alioqui intercipiantur mediis per ſe caliditas ac frigiditas. Eadem itaq; cum neutro mediatorum cõtrariorum modo priuationis habituſq; oppoſitio eſt. ITEM IN CONTRARIIS SI EXCEPTIVVM EXISTAT, POTEST VTRIVSQVE IN ALTERVM MVTATIO FIERI. Cum diuiſis contrariis,eandem nulli ipſorum ſpeciei eſſe priuationis habituſque oppoſitionem particulatim oſtenderit, hæc nunc a ſe mutuo uniuerſali ſermone diſcriminat,ſic inquiens, Contraria in ſe inuicem cõmeant.nam calidũ in frigidum,& frigidum in calidum:& nigrum in album,& album in nigrum demutatur.quę autem ſunt per priuationem habitumq; oppoſita non in ſe mutuo tranſeunt. tametſi enim in cæcitatem uiſus degeneret, non redit tamen & cæcitas ad uiſum. non ſunt eadem igitur contraria per priuationem habitumq; obiacentibus. Probe autem dixit, ſi exceptiuum exiſtat. quippe ob id & contrariorum in ſe per uices mutatio fit. quandoquidem ipſæ per ſe qualitates ſunt immutabiles: in ſubiecto uero cum ſunt,mutationem ſuſtinent.probe etiam poteſt dixit. non enim mutuũ ſemper in ſe faciunt tranſitum contraria.nam quæ definite cuiquam ſubiecto natura inſunt,hæc nunquam in contraria mutantur.quippe nec ignis caliditas in frigiditatem,nec niuis frigiditas aut candor in calorem uel nigriciem cõmigrauerit. POTEST ET VITIOSVM EX STVDIOSO, ET STVDIOSVM EX VITIOSO FIERI. Quod fieri quidem e ſtudioſo uitioſus poſſit,nõ oſtendit:probat autem ex uitioſo ſtudioſum reddi. Porro ſtudioſum hic uocat,non conſũmatum, quiq; id quod eſt in ſcientia præcipuum obtinet. nam is habitum poſſidet immutabilem: quippe qui uirtutem cur honeſta quoque res ſit, nedum honeſtam eſſe intelligat. Nõ hunc igitur inquit mutari, ſed rectæ opinionis hominem. is enim labi in deterius poteſt falſis perſuaſus rationibus, aut ab hominibus malis deceptus, cum quamobrem honeſtum uirtus ſit neſciat. IDQVE SI ASSIDVE FIAT, PRORSVS IN CONTRARIVM HABITVM RESTITVITVR, NISI TEMPVS PROHIBEAT. Veriſimile eſt enim uel interrumpi morbo continuitatem: uel negociorum curis: uel prauiorum hominum conſuetudine. Et uero aliter,ſiquis in poſtrema ſenectute philoſophari cœperit, deinde morte præuentus non in abſolutum uirtutis habitum traduci potuerit. NEQVE ENIM CAECVS QVIS REDDITVS VISVM RECEPIT. Medica certe ratione uidelicet ac naturali nemo unquam amiſſam oculorum aciem recuperauit: niſi quoquam modo diuinitus effulſerit.

67 *Quæcunque uero tanquam affirmatio & negatio opponuntur, palam eſt quod nullo prædictorum modo opponuntur.in ſolis enim his neceſſarium eſt ſemper hoc quidem eorum uerum,illud autem falſum eſſe. neque enim in contrariis neceſſarium eſt ſemper alterum uerum eſſe, alterum autem falſum: neque in iis quæ ad aliquid ſunt: neque in habitu & priuatione: ut ſanitas & languor contraria ſunt:& neutrum horum neque uerum,neque falſum eſt. ſimiliter autem & duplum & dimidium tanquam ad aliquid oppoſita ſunt: & non eſt eorum neutrum neque uerum neque falſum. ſed neque ea quæ ſecundum priuationem & habitum dicuntur,ſicut uiſio & cæcitas. Omnino autem eorum quæ ſecundum nullam dicuntur complexionem nihil neque uerum neque falſum eſt. omnia*

autem quæ dicta ſunt, ſine complexione dicuntur. Veruntamen maxime tale hoc contingere uidebitur in iis quæ ſecundum complexionem contraria dicuntur. ſanum nanque eſſe Socratem, ac languere Socratem contrarium eſt. Sed neque in his neceſſarium ſemper alterum uerum eſſe, & alterum falſum. cum enim Socrates ſit, aliud quidem uerum, aliud autem falſum erit: cum uero non ſit, ambo falſa ſunt. neque enim languere, neque ſanum eſſe uerum eſt: cum ipſe non ſit omnino Socrates. In priuatione uero & habitu, cum non ſit omnino, neutrum uerum eſt. cum autem ſit, non ſemper alterum quidem uerum erit, altêrum autem falſum. habere nanque uiſum Socratem ei quod eſt cæcum eſſe Socratem opponitur ſicut priuatio & habitus. & cum ſit, non neceſſarium eſt alterum uerum eſſe uel falſum. cum enim nondum ſit natus habere, utraque falſa ſunt. & cum non ſit omnino Socrates, ſimiliter quoque falſa ſunt utraque & uiſum eum habere, & cæcum eum eſſe. In affirmatione uero & negatione ſemper ſiue ſit, ſiue non ſit, hoc quidem falſum erit, illud autem uerum. Languere nanque Socratem, & non languere Socratem, cum ipſe ſit, palam eſt quod alterum eorum uerum, alterum uero falſum eſt: & cum non ſit, ſimiliter. Languere etenim, cum non ſit, falſum eſt: non languere autem, uerum. Quare in his ſolis proprium erit ſemper alterum eorum uerum, alterum falſum eſſe, quæcunque tanquam affirmatio & negatio opponuntur.

QVAE VERO VT AFFIRMATIO NEGATIOQVE ADVERSA SVNT, EA NVLLO OPPOSITORVM MODO OBSTARE COMPERTVM EST.

Quæ ad aliquid ſpectant ab oppoſitis per priuationem & habitum ac cõtrariis diſiunxit. & hęc ab iis quæ per priuationem & habitum repugnant. Tres igitur fiunt coniugationes. ergo & tres aliæ reliquæ ſunt, ſecundum eam methodum quam in introductione tradidimus. erat autem id genus methodus. Multiplicanda propoſita eſt multitudo ad minorem uno numerũ: dimidiumq́ collecti numeri inſumẽdũ: ac tot coniugationes eſſe pronunciãdũ eſt. Sunt res quatuor nobis uerbi gratia propoſitæ. has uſq; ad unitate minorem, hoc eſt tria, pluries complicamus. fiuntq́ quater tria duodecim. ſex horum dimidium. tot ergo ſunt coniugationes. Quapropter tribus nobis ut dictum eſt traditis, tres reſtant reliquæ: quas nunc cõmuni oratione docet. nam quæ per affirmationem negationemq́ opponũtur nunc cõmuni ſermone a cæteris tribus diſcernit. NAM IN SOLIS HIS PARTEM EORVM ALTERAM VERAM ESSE, ALTERAM FALSAM PERPETVO EST NECESSE. Si enim dicam Socrates ſedet, Socrates non ſedet: horũ alterum uerum eſt, alterum falſum. aliorum trium nec ueritatem nec falſitatem ullum ſignificat. nam ſi pater: uel album, uel nigrum: uel uiſum, uel cæcitatem ſexcenties dixero, nullam nec ueritatem nec falſitatem indicaui. quippe ſi ipſa per ſe ſine uerbis proferantur nomina, nec ueritatem ullam nec falſitatem declarant. ſin uerbis coniungantur, tunc uel ueritatis ſignificatiua ſunt uel falſitatis. Quin & ipſa ſi per ſe dicantur uerba, nec ueritatem nec falſitatem indicant. q ſi applicentur pronominibus, ueritatem aut falſitatem oſtendunt, ut ego ambulo. Enim uero & pronomen a uerbo ipſo ambulo poteſtate continetur. etenim perſonam declarat. Id comprobant ita eſſe infinitiua: quippe quæ non ueritatem declarent falſitatem ue, cum perſonas non indicent ut ambulare, uel currere. nudum enim ipſum eſt per ſe uerbum: nec facultate pronomen complectitur: ut ambulo. Ergo ſi per affirmationem ac negationem dicta ueritatis ſunt uel falſitatis indicatiua, trium autem cæterorum ne unum quidem ueritatem aut mendacium deſignat, eadem nulli horum oppoſitio per affirmationem negationemq́ eſt. NEQVE ENIM SEMPER IN CONTRARIIS ALTERVM VERVM ESSE ALTERVM FALSVM, NEQVE IN RELATIVIS, NEQVE IN HABITV PRIVATIONEQVE NECESSE EST. Aduerbium ſemper ea propter adiecit, quoniam hæc aliquando ſubiectis complexa, capacia ueritatis aut falſitatis fiunt: ut bene ualet Socrates, non bene ualet Socrates. DENIQVE EORVM QVAE NVLLO IN COMPLEXV DICVNTVR NEQVE VERVM NEQVE FALSVM EST NVLLVM. Quæ per nullam dicuntur complexionem, eorum nullum aut uerum aut falſum indicat. nam relatiua, & contraria, & per habitum priuationemq; occurſantia abſq; ullo dicuntur complexu. nihil hæc igitur ueri aut falſi declarant. quare nec eadem ſunt per affirmationem atq; nega-

tioné dictis. VERVMENIMVERO ID IN ILLIS EVENIRE CONTRARIIS QVAE PER COMPLEXVM DICVNTVR VIDERI POSSIT MAXIME. Quam quis obiicere ipſi difficultatem potuiſſet, hanc aſſumens ipſe proponit, ac ſoluit. Contraria enim inquit quæ cum ſubiecti dicuntur complexu uerum falſumq; diuidunt. nam ſanus eſt Socrates uel ægrotat, partim uerum, partim falſum eſt. ſed & uiſum habere uel cæcum eſſe, uel patrem aut filium, hæc quoq; uerum aut falſum oſtendunt. Ad hoc igitur etſi hæc inquit uerum a falſo diuidere per complexum uideantur, multo tamen uel hoc pacto ab affirmatione ac negatione differunt. affirmatio enim ſemper & negatio in entibus omnibus & nõ entibus uerum falſumq; diuidunt. nam cæcum eſſe Socratem uel cæcum non eſſe, uel album eſſe uel non eſſe album, uel patrem eſſe uel patrem non eſſe, ſiue ſit ipſe, alterum uerum ſemper ex neceſſitate eſt, alterum falſum, ſiue nõ ſit, ſemper uerum eſt alterum. nam qui ne eſt quidem omnino, is neq; pater, neq; cæcus, neq; albus eſt. Et qui albam eſſe animá dicit aut albam non eſſe, & habere uiſum aut uiſum non habere & eſſe dextram aut dextram non eſſe, is parte altera uerus erit, altera mentietur. At non ſic habent contraria. ſed ſi quidem ſit Socrates, uerum eſſe alterum neceſſe eſt, alterum falſum. nam aut frui illum ſanitate oportet, aut morbo torqueri. ſin non ſit, ambo ſunt falſa. nam qui prorſus non eſt, quo queat pacto aut ſanus agere, aut ægrotare? In priuatione autem & habitu, tum ſi ſit, non ſemper contrariorum uerum alterum eſt, ſed ambo interim falſa: tum niſi ſit, falſum ſemper eſt utrunq;. ſiquidem edentulum eſſe Socratem, aut habere dẽtes, ſuperſtite eo, uerum non eſt perpetuo alterum, ſed eſt cum falſa ſunt ambo: non exiſtente, ambo nunquam non falſa. nam qui ne eſt quidem omnino, quomodo aut eſſe edentulus poterit, aut dentatus? Perinde & in catulo utrunq; & habitus & priuatio, ſiue ſit ille ſiue non ſit, nempe & uiſum habere falſum eſt, & cæcum eſſe. Similis quoque in relatiuis ratio eſt. nam & eſſe dextrum ſiniſtrum ue, tum exiſtente, non ſemper uerum alterum eſt, ſed ambo falſa interim, ſi ſolus quiſpiam ſit: tum falſa ambo rurſus, non exiſtente. ſimiliter patrem quoq; aut filium eſſe, & niſi ſit, falſa ſunt ambo. & ſi ſit, ambo falſa quandoq;. etenim ſi nec patrem quis nec filium habeat, cuius nam pater uocari aut filius poterit? niſi quis per memoriam: alioqui re uera dici poteſt nullius. Quamobrẽ oppoſita per negationem affirmationemq; ab aliis uel hoc pacto non parum differunt. Nam hęc ſi ſemper tum in entibus tum in non entibus uerum falſumque diuidunt, cætera uero in entibus non ſemper; in non entibus nunquam, non idem ergo cum cæteris affirmatio eſt ac negatio. Quin & aliter dixeris. nempe ꝙ ueritatem interdum uel falſitatem prorſus admittant, non ipſis aliunde euenire quam ex eo ꝙ in affirmationes euaſerint. quãdoquidem ipſa per ſe harum neutrius capacia ſunt. nam ualet Socrates, aut cæcus eſt, aut pater, aut id genus quidquam, affirmatio eſt. Quare & ꝙ uerum aliquãdo uel falſum prorſus diuidant, id ſibi propter affirmationem uendicarunt. Cæterum ſciendum in his rurſus quæ per priuationem & habitum, quæq; relatiue opponuntur, medium inter contraria & affirmationem negationemq; locum obtinere. Nam cum uerum falſumq; affirmatio ac negatio in entibus omnibus ac non entibus perpetuo diuidant. *

* * *

68 *Contrarium autem bono quidem ex neceſſitate malum eſt. hoc autem per ſingulorum inductionem palam eſt: vt ſanitati languor: & iuſtitiæ iniuſtitia: & fortitudini timiditas: ſimiliter autem & in alys. Malo autem aliquando quidem bonum eſt contrarium, aliquando malum. defectui enim cum malum ſit, ſuperabundantia contraria eſt, cum ſit etiam ipſa malum. ſimiliter autem & mediocritas, cum vtrique contraria ſit, bonum eſt. Sed in paucis quis tale hoc aſpiciet: in pluribus vero ſemper malo bonum contrarium eſt.*

CONTRARIVM AVTEM BONO EX NECESSITATE EST MALVM, ID QVOD EX SINGVLARIVM INDVCTIONE PATET.

Abſoluta oppoſitorum diſputatione, quædam nunc nobis præcepta contrariorum tradit: quorum primum eſt, Bono quidem malum omnino eſſe oppoſitum: malo autem bonum non prorſus; ſed quandoque & malum: ut iuſtitiæ, ꝙ eſt bonum, iniuſtitia, quod malum eſt, aduerſatur: & modeſtiæ petulantia. pluris tamen uendicationi, ꝙ malum eſt, non iuſtitia undequaq;, ſed minoris quoque uendicatio obiicitur, ut exceſſui defectus. Quid ergo? iniuſta eſt adeo natura, ut uni duo ſtatuat pugnantia? unum enim ubiq; uni oppoſitum cernimus: ut aquæ ignem: graui leue:

humidum ſicco. Malo igitur bonum ut immoderationi moderationé oppoſitum dicimus: malo autem malum non item ut immoderationem moderationi repugnare (ſiquidem immoderationes ambo ſunt) ſed ut exceſſioni defectum. Nam cum uirtus in moderatione cõſideretur, uitium utrinq; unum, alterum per exceſſum, alterum per defectum ſpectatur. Iuſtitiæ uerbi gratia, quam in moderatione contemplamur, exceſſus eſt, maioris uendicatio: defectus, minoris poſſeſſio: quarum immoderatio eſt utraque. obſtant enim ut immoderationi moderatio. Rurſus modeſtię exceſſus procacitas: defectus ſtoliditas. fortitudinis quoq; timiditas & audacia. prudentiæ calliditas atq; amentia. Vtraq; igitur declinatio uirtuti ut bono malum, & immoderatio moderationi obiicitur. inter ſe uero non ita, ſed ut defectus exceſſui. quare non duo uni, ſed unum uni oppoſitum eſt.

69 *Amplius. Contrariorum non neceſſarium eſt ſi alterum ſit, & reliquum eſſe. Sanis nanque omnibus, ſanitas quidem erit, languor vero non. ſimiliter autem albis omnibus, albedo quidem erit nigredo vero non.*

IN CONTRARIIS ITEM NON NECESSE EST, SI SIT ALTERVM, ET RELIQVVM ESSE.

Secundum eſt hoc contrariorum præceptum. Vnum enim ſi ſit contrariorum inquit, non neceſſe eſt eſſe & alterum. quippe ſi omnes homines ſanos eſſe ſuppoſuerimus, erit ex neceſſitate ſanitas, morbus non erit. ſimilis ratio quoq; in morbo eſt, & albedine, & nigricia, & cæteris id genus. Porro hæc Ariſtoteles, ipſas per ſe res quæ contrarietatem admittunt, non etiam ut contraria ſcrutando pronunciat. album enim ut res uel abſque nigro eſſe poteſt. ut uero huic contrarium, per ſe intelligi non etiam poteſt. quandoquidem ſunt ad aliquid contraria, ipſumq; eſſe in alterius adnexu habent. contrarium nanq; contrario contrarium eſt.

70 *Amplius. Si ei quod eſt Socratem ſanum eſſe, Socratem languere contrarium eſt, non contingit autem ſimul vtraque eidem ineſſe, non vtique continget cum alterum contrariorum ſit, & reliquum eſſe. cum enim ſit Socratem ſanum eſſe, languere Socratem non erit.*

ITEM SI SANVM SOCRATEM ESSE ET AEGROTARE SOCRATEM SVNT CONTRARIA, EIDEM VERO SIMVL INESSE NEQVEVNT AMBO, NON VTIQVE, EXISTENTE CONTRARIORVM ALTERO, ESSE ET RELIQVVM LICET.

Sciendum porro dictum hoc uel ad ſuperioris fuiſſe approbationem, uel quoniam alia eſſe in contrariis ſimplicia dicebamus, alia per ſubiectorum complexum intelligi. Cum itaq; per ſuperiora poſſe contrariorum exiſtente uno alterum non eſſe in ſimplicibus cõmonſtrauerit, nunc in iis quoq; quæ per complexum conſiderantur idem fieri poſſe oſtendit. nam ſi ægrotans Socrates ſano contrarius Socrati eſt, minime uero poſſunt in eodem eſſe contraria, contrariorum uno exiſtente, non eſſe alterum omnino eſt neceſſe. quippe ſi ſanus ſit Socrates, ægrotare eodem tempore ipſe haudquaquam poteſt.

71 *Palam vero eſt quod circa idem aut ſpecie, aut genere nata ſunt fieri contraria. Languor nanque & ſanitas in corpore animalis nata ſunt fieri. albedo autem & nigredo, ſimpliciter in corpore. Iuſtitia vero & iniuſtitia in anima hominis.*

CONSTAT QVOQVE APTA NATVRA ESSE CONTRARIA VT CIRCA IDEM VEL SPECIE VEL GENERE FIANT.

Tertium hoc theorema de contrariis dicit. quod eſt uel circa unum atque idem genus fieri, uel circa unam eandemq; ſpeciem nata eſſe contraria: ut albedo & nigricia. nam circa unum & idem genere uerſantur, in lapide inquam, & equo, & homine, ac denique in animato corpore, atq; inanimi, quæ ſunt eadem genere. horum nanque genus eſt corpus ſimpliciter. Sanitas uero & morbus circa unum idemq; ſpecie habetur, ut in homine, & equo, atq; animali abſolute omni, quæ ſpecie ſunt eadem. quippe animalis corpus ſpecies eſt ſimpliciter corporis. Iuſtitia ſimiliter & iniuſtitia in hominis anima prouenire natura ſolent. hæc uero ipſius ſimpliciter animę ſiue incorporeæ ſpecies eſt. Quamobrem uero cum idem uel ſpecie uel genere dixerit, non adiecit uel numero? nam

idem, ut ſupra docuimus, uel genere, uel ſpecie, uel numero eſt idem. quo modo & diuerſum: genere, ut homo & equus: ſpecie, ut Socrates & Plato: numero, ut enſis, gladius, mucro, machæra, & ſimilia. Aut ergo ut cõfeſſum, id ſuperhabitum ab eo dicimus, perinde quaſi ſubaudiri nobis poſſet: aut quoniam etſi circa idem numero diuerſentur contraria, non in parte eadem tamen. nam albus parte alia Socrates eſt, alia niger: ut capillo. calidus item alia, & alia frigidus. quippe fieri nequit ut in eadem ſimul parte exiſtant contraria.

72 *Neceſſarium autem eſt omnia contraria vel in eodem genere eſſe, vel in contrarijs generibus, vel ipſa genera eſſe. album enim & nigrum in eodem genere ſunt. color enim eorum genus eſt. iuſtitia vero & iniuſtitia, in contrarijs generibus. illius nanque virtus genus eſt: huius autem vitium. bonum vero & malum non in genere ſunt, ſed ipſa ſunt genera aliquorum exiſtentia.*

OMNIA VERO CONTRARIA AVT IN EODEM SINT GENERE NECESSE EST, AVT IN CONTRARIIS GENERIBVS, AVT IPSA SINT GENERA.

Quartum eſt hoc contrariorum theorema, nempe aut ſub uno eodemq; genere eſſe contraria, ut album & nigrum. ſunt enim ſub colore. aut ſub contrariis generibus, ut iuſtitia, & iniuſtitia. nam illa ſub uirtute, hæc ſub uitio reponitur: contraria autem uirtus eſt uitio. aut ipſa eſſe genera, ut bonũ ac malum. hæc enim ſub genere alio nõ continentur, ſed genera duntaxat ſunt. Quid ergo? duo alia decem illis addenda prædicamenta boni & mali, ut non decem amplius prædicamenta ſed duodecim numerentur? Hæc igitur uocata dicimus genera non eadem cum aliis prædicamentis ſignificatione, ꝙ per ſe hæc inquam, quo pacto & prædicamenta, ſubſiſtant: ſed quemadmodum & Plato quinque illa, genera entium dixit, ens inquam, identitatem, diuerſitatem, motum, ac ſtatum, propterea ꝙ in iis quæ ſunt omnibus uiſitentur, non autem ꝙ hæc per ſe ipſa ſubſiſtant. Sic ergo & bonum malumq; eſſe genera dixit hoc loco Ariſtoteles, non ꝙ ipſa per ſe, ſed ꝙ in prædicamentis omnibus conſpectentur. eſt enim in ſubſtantia bonum quodpiam ac malum: & in quanto: & in quali: prædicamentiſq; reliquis. Bonum nanq; in ſubſtantia, eſt eius perfectio, abſolutamq; habere numeris omnibus naturæ rationem, neq; in ratione redundare, aut deficere. in quanto, cõmoda cuique rei quantitas. in quali color unicuiq; cõmodus. ſimiliter & in aliis. At exactius rem æſtimantibus ne contraria quidem bonum & malum, ſed per priuationem habitumq; oppoſita uidebuntur. Contrariorum enim utrunque forma præditum ſit oportet, ac finitam habeat naturam, ut album & nigrum. malum autem certam quę ſubſiſtat naturam non habet. ſiquidem ametria, hoc eſt (ut ſic dixerim) immenſitas quędam eſt. at immenſitas quomodo formam obtinere præfinitam poteſt? Ea de re fit ut nec ſub definitionem cadat uitium. ſed quemadmodum habitus abſentia uenit priuatio, naturam quampiam ipſa certam non habens, ſic uitium quoque, uel per exceſſum, uel per defectum ſupereſt, uirtutis abſentia. nam illa cum in mediocritate ſpectetur, declinatio a mediocri per exceſſum uel defectum, uitium fecit. Neq; uero id nos prætereat, cõtraria quanuis ſub contrariis generibus eſſe prodiderit, nõ de genere tamen eorum generaliſſimo, ſed proximo dixiſſe & ſubalterno. nanque agere ſub eodem genere contraria neceſſe eſt. Quantũs enim ſub uitio ſit iniuſtitia, ſub uirtute iuſtitia habeatur, tamen ea quoque ſub cõmuni quodam uno genere, habitu inquam ac diſpoſitione comprehenduntur. id autem ad qualitatem refertur: quæ genus eſt omnium contrariorum generaliſſimum. Jureq; ſub uno genere degunt contraria. quippe mutuum eorum bellum intelligens natura, ſuperne illa atq; inferne cõnectenda curauit. ſuperne nimirum, cõmuni genere: inferne, ſubiecto communi.

DE PRIORE.

73 *PRius autem alterum altero dicitur quadrupliciter. Primo quidem & maxime proprie ſecundum tempus, ſecundum quod antiquius alterum altero, & vetuſtius dicitur. In eo enim quod tempus amplius eſt, & antiquius & vetuſtius dicitur. Secundo autem quod non conuertitur ſecundum ſubſiſtendi conſequentiam: vt vnum duobus prius eſt. duobus enim exiſtentibus, mox vnum eſſe conſequens eſt. vno vero exiſtente, duo eſſe*

non neceſſarium eſt. quare non conuertitur ab vno conſequentia, vt reliquum ſit. prius autem illud eſſe videtur a quo non conuertitur eius quod eſt eſſe conſequentia. Tertio vero ſecundum ordinem quendam prius dicitur: quemadmodum & in ſcientijs, & in orationibus. nam in demonſtratiuis ſcientijs eſt prius & poſterius ordine. elementa enim in geometria priora ſunt ordine ijs quæ deſcribuntur. ſed & in grammatica, elementa ſyllabis priora ſunt. & in orationibus ſimiliter prohemium narratione prius ordine eſt. Amplius præter ea quæ dicta ſunt, quod melius & honorabilius eſt, prius natura eſſe videtur. conſueuerunt autem & multi honorabiliores & magis dilectos a ſe priores apud ſe dicere. Eſt quidem & pene alieniſſimus priorum hic modus. Modi igitur qui dicti ſunt de priore, fere tot ſunt. Videtur autem præter eos qui dicti ſunt alter eſſe prioris modus. Eorum enim quæ conuertuntur ſecundum eſſe conſequentiam, quod alteri quomodolibet cauſa eſt, conuenienter prius natura dici poſſit. quod vero quædam ſunt huiuſmodi, palam eſt. eſſe nanque hominem, ſecundum eſſe conſequentiam ad veram de ſe conuertitur orationem. Nam ſi homo eſt, vera eſt oratio qua dicimus quod homo eſt: & conuertitur. Nam ſi vera eſt oratio qua dicimus quod homo eſt, eſt homo. Eſt autem vera oratio nequaquam cauſa vt ſit res. verumtamen res quodammodo cauſa videtur vt ſit vera oratio. eo enim quod res eſt aut non eſt, vera oratio aut falſa dicitur. quare ſecundum quinque modos prius alterum altero dici poteſt.

PRIVS ALIVD ALIO DICITVR MODIS QVATVOR.

Prioris meminit in relatiuorum diſputatione, ubi ſcibile ſcientia, & ſenſibile ſenſu prius eſſe affirmabat. eã ob rem itaq; diuerſa hic eius ſignificata enumerat, & quatuor numero eſſe ait. Ac primum quidem tempore prius, ſecundum natura, tertium ordinem, quartum dignitate. NAM PRIMVM QVIDEM AC MAXIME PROPRIE, TEMPORE: QVATENVS ANTIQVIVS ALIVD ALIO AC VETVSTIVS DICITVR. QVOD ENIM PLVS INTERCESSERIT TEMPORIS, ET ANTIQVIVS ET VETVSTIVS NOMINATVR.. Primum quidem ac maxime proprie inquit prius dicitur quod tempore antiquius & uetuſtius eſt. tempore enim Socratem eſſe dicimus Ariſtotele priorem. Primum autẽ & maxime proprie hoc prioris ſignificatum dicit, quoniam quod antiquius eſt tempore, id conſuetudo quoq; prius maxime appellare ſolita eſt. Sciendum porro uetuſtius, ideſt to palæoteron, tum in animatis, tum in inanimis: antiquius autem ſeu magis, ut ita dixerim, ſenius, hoc eſt to presbyteron, in ſolis animatis dici conſueuiſſe. SECVNDVM EST QVOD PER EXISTENDI CONSEQVENTIAM NON RECIPROCAT: VT VNVM DVOBVS PRIVS. Secundum eſt hoc ſignificatum prioris, quod per exiſtendi conſequentiam non reciprocat, hoc eſt in quo exiſtendi non reflectitur conſequentia: nempe ꝙ ſimul infertur quidem, ſed ſecum non infert: ut ſi ſint duo, erit ex neceſſitate unum. nam ſimul unum infertur. at unum ſi ſit, non ex neceſſitate duo erunt. nõ enim ſimul cum uno inferuntur. quare prius eſt unum duobus. Rurſus exiſtente homine, erit animal neceſſario. nam ſimul animal cum homine infertur. at ſi ſit animal, non prorſus erit homo. ſiquidem non ſimul homo cum illo infertur: cum animalia quę homines non ſunt complura exiſtant. prius igitur quam homo eſt animal natura, non tempore. TERTIO LOCO, SECVNDVM ORDINEM QVENDAM PRIVS, QVEMADMODVM IN SCIENTIIS ATQVE ORATIONIBVS, DICITVR. Tertium hoc eſt ſignificatum prioris, nempe prius ordine. quemadmodum habet ſe inquit res in ſcientiis. Nam præcedunt & in demonſtratiua ſcientia propoſitiones, concluſiones conſequuntur. & in Geometria priora ſunt inquit deſcriptionibus elementa. Vocant autem Geometræ elementa, punctũ, lineam, ſuperficiem, & ſimilia, quæcunq; theorematum demonſtrationem antecedere conſueuerunt. Deſcriptiones uero, quas diagrammata græci nominant, ipſa theoremata. Et uero in literis priores ſunt ſyllabæ dictionibus: elementa ſyllabis. Idem & in orationibus dicemus nam præcedunt exordia: præconſtitutio ſequitur: dein conſtitutio: proximæ ſunt his narrationes: mox certamina. hæc autem ut priora ſint omnia ſolo obtinent ordine: neq; uero natura, neq; tempore. Poteſt nanq; & artis expers orator primum uti certaminibus: deinde exordiis: & tunc narratione. Et Geometra ſpeculamen prius exponere: de hinc elementa. quapropter hæc ordine duntaxat, prioris obtinent

& ea quæ ex eodem genere e diuerſo diuiduntur abinuicem. Simpliciter autem ſimul ſunt, quorum generatio in eodem eſt tempore.

SIMVL SIMPLICITER QVIDEM ET MAXIME PROPRIE DICVNTVR EA QVORVM GENERATIO IN EODEM EST TEMPORE.

Meminit & uerbi ſimul in relatiuorũ diſputatione, ubi dicebat, Vidẽtur aũt quæ ſunt ad aliqd ſimul eſſe natura. quapp merito de eo nũc ſermonẽ inſtituit. Qm̃ uero ſimul aduerbiũ eſt priori oppoſitũ, triplicẽ eius aduerbii differẽtiã tradit. ac primũ qdẽ modũ primo prioris modo opponit: ſm ſo & qnto. tertiũ tertio: q̃rto aũt nullũ aduerſum ſtatuit modũ. etenim hũc eẽ ante iã diximus ex prioris ſignificatis alieniſſimũ. Primũ igiƭ ſimul aduerbii modũ, quẽ maxime quoq; ꝓpriũ dicit, eũ eſſe ꝓnũciat q ad tẽpus ptinet: uerbi cauſa ſi duo qdã aut plures eodẽ ĩ tpe gñationẽ obtinerent. Hũc aũt iure maxime ꝓpriũ affirmat: ſiqdẽ fert ẽt uerbũ ſimul cõſuetudo ĩ his maxime, nẽpe iis quę eodẽ tpe exiſtũt. Cęterũ primo prioris uti docuimus ſignificato eſt aduerſus hic modus: qđ ipſum quoq; prius eſſe maxime ac p̃cipue dicebaƭ, id inquã qđ penes tẽpus intelligiƭ: ut Socrates & Alcibiades. eſt.n. Socrates prior tpe. Ergo ſi qđ tpe ipſo prius ẽ, id prius dici magis ac potiſſimũ ualet, obſtat aũt uerbũ ſimul priori, poterit & qđ ſimul eſt tpe peculiarius nũcupari. ſũt aũt ſimul ea quæ neq; priora neq; poſteriora habentur. SIMVL AVTEM NATVRA SVNT EA QVAE SECVNDVM IPSIVS QVIDEM ESSE RECIPROCANT CONSEQVENTIAM. Secũdus eſt hic ſimul aduerbii modus, q ſecũdo & qnto prioris ſignificato repugnat. ſecũdo qdẽ, qm̃ prius id eſſe illic dicebamus q in exiſtẽdi cõſequẽtia nõ reflectitur, ut unũ & duo. neq;.n. ut unũ duobus, ſic & duo uni ſunt cõſequẽtia. hic uero ſimul id eſſe ꝓnũciat qđ in ipſius eſſe cõuertitur ſequela, ut duplũ & dimidiũ. Vt.n. duplo exiſtẽte cõſequens eſt eſſe dimidiũ, ita ſi dimidiũ ſit, duplũ eſſe ex neceſſitate cõſequiƭ. Quinto autẽ eſt oppoſitũ, qm̃ prius qdẽ illud eſſe ꝓdebaƭ qđ in ipſius qdẽ eſſe obãbulabat cõſequẽtia, cauſa tñ alteri ut eſſet reliquũ erat: uelut in patre ac filio dicebaƭ. hæc.n. q̃q̃ in exiſtẽdi reciprocanƭ ſequela (nã utrouis poſito alterũ quoq; ſubſequiƭ) cauſa tñ ut ſit eſt filio pr̃. iccirco & prior eſſe ferebaƭ. hic uero ſimul dicũƭ quæ in exiſtẽdi cõmeant cõſequẽtia, nullo aũt pacto alterũ alteri eſt cauſa, duplũ inquã ac dimidiũ. hæc.n. tñ reflectunƭ. nãq; uno poſito inferƭ & alterũ neceſſario. tñ neutrũ ut ſit cauſa eſt alteri. Porro uerbis illis, Nullo autẽ pacto alterũ alteri eſt cauſa, aduerbiũ dũtaxat addẽdũ. qm̃ pr̃ ac filius, & duplũ ac dimidiũ difficultatẽ in re pariũt. eſt.n. cauſa duplũ dimidio, q̃q̃ nõ ita ſolũ. etenim cauſatũ quoq; eſt, a dimidio cãm obtinens. ſimiliter filio quoq; cũ cã ſit pr̃, cãm obtinet filiũ. adiectũ itaq; ſit aduerbiũ dũtaxat cõuenit. qppe & cã ꝓprie eſt ea quę cauſa eſt dũtaxat, ſed nõ eius quoq; cauſa tñ cuius eſt cauſa. ET QVAE EX EODEM GENERE A SE MVTVO DISIVNCTA IN ADVERSVM SVNT SIMVL DICVNTVR NATVRA. Hic tertius ſimul exiſtẽdi modus eſt, q tertio ſignificato prioris repugnat, ordine inquã priori. q̃lia ſunt ĩ ſyllabis elemẽta, ſyllabæ ĩ dictionibus, ĩ orõnibus procœmia. Hic uero ſimul ea ſunt q̃ eũdẽ ex priore ordinẽ poſſident, q̃lia gñа ſunt ex diuiſione eadẽ ſumpta: ut corpus & incorporeum. diſtant.n. æq̃liter hæc & a ſubſtãtia, & ſpeciebus ſpecialiſſimis, hoĩe inq̃ & equo, angelo & aĩa. Simul quoq; animatũ & inanime ratione eadẽ dicunƭ: ſiqdẽ hæc pari, tũ a corpe ſimplr̃ dicto, tũ ab aĩali, interuallo recedũt. Terreſtre quoq; & uolucre & aquatile atq; id genus oĩa ſimul dicunƭ. eorũ.n. nullũ alterũ altero eſt prius. nã & a ſupremo gñe parẽ diſtãtiã eãdemq; obtinẽt. ſimiliter & a ſpecie ſpecialiſſima. Quod ſiqs forſitã uolucre in aues & locuſtas diuiſerit, nõ ẽt auis & uolucre ſimul dicunƭ. ſed prius uolucre, qm̃ ex aĩalis diuiſione acceptũ eſt: auis aũt ex uolucris ſectione ꝓdiit. Sũt uero priora ſemper ſpeciebus gñа: qm̃ in nulla exiſtẽdi reciprocant cõſecutione. nã ſpecie poſita ſequitur genus neceſſario; at poſitis generibus ſpecies non neceſſe eſt conſequantur.

Vide Jo. Caesariu i cap. de simul. in Praedicamentis.

DE MOTV.

75 *Motus autem ſpecies ſunt ſex, generatio, corruptio, augmentum, diminutio, alteratio, & ſecundum locum mutatio.*

SEX MOTVS SVNT SPECIES: GENERATIO, CORRVPTIO, AVCTIO, DECRETIO, ALTERATIO, AC LOCI MVTATIO.

Vide Amoniũ in porphirio pag. 16. fac. 2.

Confutatio opinionis eorum

Nõ eſt ſub p̄dicamẽtis motus, ꝙ in ipſis uiſitet̃. i ſubſtãtia.n.gñatio corruptioq; ſpectat̃. ſed nec ſubſtãtia gñatio & corruptio, neq; auctio & decretio q̃tũ, nec alteratio q̃litas, nec localis motus ubi dicit̃. ſed neq; ad aliqd: qm̃ nec ipſum eſſe obtinet i eo motus ꝙ ſeſe quodã pacto ad aliqd habeat. Ne uero illud nos p̄tereat, diſputationẽ de motu uiro eſſe naturę rõnes ꝑſcrutãti cõſentaneã. ſiqdẽ habent ipſum eſſe res naturæ oẽs i motu. eſt.n.& natura, ut finiuit ipſe, motus principiũ & q̃etis. quapp & i naturali auſcultatione ſermonẽ de eo ꝓducit lõgius, atq; exactius diſſerit. Cæterũ q̃rendũ eſt cuius rei gr̃a hoc loco motionis meminerit. Quidã ergo ꝙ p̄dicamẽta facere & pati motiones eſſent, de qbus eſt nihil locutus, eapp hic ab eo ſermonẽ de motu inſtitutũ affirmarũt. quodã modo.n.motus inqt genus eſt. ſpecies eius, tũ alia plura, tũ facere & pati. ſic igit̃ de his nõnulli definiuere. Sed nõ admittẽda id genus rõ eſt. nõ.n.ꝓpoſitũ Philoſopho eſt plus qd de p̄dicamẽtis facere & pati q̃ a principio dixerit ꝓfari. Pręterea, ut inter initia quoq; dicebamus, mouere ad facere p̄dicamẽtũ refert̃: moueri ad pati. ipſe uero motus nõ itẽ. nõ eſt.n.motus facere. Motus quoq; nõ p̄dicamẽta, ſed uias in p̄dicamẽta eſſe docebamus. Quã ergo nos ſñiam ferimus? nẽpe ut i ꝓſumptis uocibus p̄ceptionẽ fecit, qm̃ eaꝝ cũ de p̄dicamentis p̄ciperet meminiſſet, ita nobis ſane & de motu dictũ iri. Habuit.n.i ſermone de ſubſtãtia mẽtionẽ de motu, cũ ꝓpriũ aſſignauiſſet ſubſtãtiæ, unũ idẽq; numero capax uiciſſim cõtrarioꝝ eſſe. dubitationẽq; ad hoc ꝓtuliſſet nõ eſſe hoc ꝓpriũ forſan ſubſtãtiæ, qñqdẽ nõ ſoli ipſi, ſed orõni quoq; & opinioni cõpetat. nã & hæc unũ idẽq; numero manẽtia, cõtrarioꝝ ſunt alternis capacia, ueritatis inq̃ ac falſitatis, dubitationẽ ſoluẽs intulit, nõ eodẽ hęc modo capacia cõtrarioꝝ cũ ſubſtãtia eſſe. fit.n.capax cõtrarioꝝ ſubſtãtia, motũ patiens ipſa. illa uero, nõ ipſa motu agitata, ſed aliis motũ ſuſtinẽtibus ueritatẽ falſitatẽq; accipiũt. Proinde igit̃ qm̃ meminit motionis, neceſſe de ea eſſe nos docere arbitratus eſt. Decet itaq; phyſicũ uirũ ut iam ante dixi ſermo de motu. quãobrẽ q̃tuor & ipſe poſteriores ex octo phyſicæ auſcultationis libris in diſputationẽ de motu cõſumpſit. hic uero tm̃ de eo diſputat q̃tũ logico uiro ſcrutari cõuenit, in quot ſpecies diuidat̃ motus: & q̃ ſint: & q̃ quas cõſequant̃, uel nõ cõſequant̃. SEX MOTVS SVNT SPECIES: GENERATIO, CORRVPTIO, AVCTIO, DECRETIO, ALTERATIO, AC LOCI MVTATIO. Cur in ſex partes motus diſcerpitur? qm̃ motus alienatio q̃dã ac demutatio eſt. Deturbat̃ aũt uel a ſua ipſius qdq̃ ſubſtãtia, & generationẽ ac corruptionẽ facit. uel ab iis q̃ in ipſa ſunt ſubſtãtia penes q̃titatẽ, facitq; augmentũ ac decrementũ. uel penes qualitatẽ, & fit alteratio aut ab iis q̃ circa ſeipſum ſunt, & mutatio loci cõficit̃. Quęri aũt hæc tria in diſputatione de motu ſciẽdũ eſt, quot ſpecies ſint motionis, qbus mutuo diſcernant̃, & ad hęc tertiũ, q̃li ſpeciei motus q̃lis ſit oppoſita. Quot igit̃ ſpecies ſint motionis iã ipſe enumerauit, ſex eſſe pronuncians. Veꝝ quo nos ſcientiaria quoq; ratione intelligamus cur ſpecies motus ſex, nec plures ſint, nec pauciores, rationẽ in mediũ ex diuiſione afferamus. Tria igit̃ eſſe dicimus q̃ circa naturã nr̃am ſpectant̃: ipſa ſubſtãtia, q̃ in ſubſtãtia habent̃, q̃ ſunt circa ſubſtãtiã. Sũt ergo in ipſa, ſi magnas partes diuidas, q̃tũ & q̃le. magnas ppea diximus, qm̃ etſi p̄dicamẽta alia ſint in ſubſtãtia, habẽt tamẽ ex his generationẽ, ut ante ꝓdidimus. circa ſubſtãtiã uero ſũt locus & tp̃s. Hæc tria cũ ſint, generatio & corruptio eſt ſubſtãtiæ motus: q̃litatis alteratio: incremẽti ac decremẽtũ quãtitatis: ubi uero p̄dicamẽti, localis mutatio, q̃ latio noĩatur. Porro latio q̃dã recta appellatur, q̃ ſurſum uidelicet ac deorſũ tẽdit: nõnulla circularis, q̃ in orbẽ circũagit̃: ut cæli latio, recta, & i gyꝝ, Sex itaq; ſpecies hic tradit motionis, lationẽ i rectã & circularẽ nequaq̃ diuidens. At i naturali auſcultatione, genus eſſe uult mutationẽ. eiuſq; tres eſſe ſpecies, motũ, generationẽ, corruptionẽ. motũ nãq; a generatione & corruptione illa i aduerſũ diſtinguit. Nõ.n. uult illic gñationẽ aliquoꝝ manẽtiũ mutationẽ eſſe, formãq; obtinẽtiũ, ueꝝ ſm illoꝝ aliqđ q̃ circa eã accidũt. Iccirco q̃ mouet̃, ea ſm q̃tũ, uel q̃le, uel locũ inqt moueri, ſubſtãtialẽ formã q̃ ab initio fuerat ſeruãtia. i gñatione uero ac corruptione uetus forma i eo qđ mutat̃ nõ manet. qm̃ gñatio uia eſt a quoquo mõ nõ ente i ens quodã mõ. hoc ẽ ab eo qđ ꝑtãte eſt i ens actu. corruptio cõtra uia eſt ab ente i nõ ens. Veꝝ hic qm̃ introductorius liber eſt, & logicus magis, nõ phyſicus, exacta de his ratione nõ diſſerit: ſed generationẽ quoq; & corruptionẽ motiones eſſe pronunciat. quandoquidẽ nõ ut phyſicus hoc loco, ſed ut logicus diſputat, quærens in his quæ qbus ſint, uel nõ ſint conſequentia.

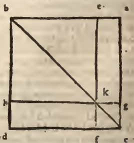
76 *Alij itaq; motus palã eſt qđ abinuicẽ diuerſi ſunt. nõ.n.eſt gñatio corruptio: neq; augmẽtũ diminutio, neq; ſecũdũ locũ mutatio: ſimiliter aũt & alij. In alteratione uero h̃ẽt quãdã dubitationẽ, ne ſit forte neceſſariũ id qđ alteratur ꝑ aliquã reliquarũ motionũ alterari. hoc aũt nõ uerũ eſt. nã ſecũdũ oẽs penes paſſiones aut cõplures accidit nos alterari, nulla aliarũ cõicante motionũ. nã neq; augeri*

neceſſariũ eſt qđ ꝑ paſſionẽ mouetur, neq; diminui. ſimiliter aũt & in alijs. quare alia ꝑter alios motus erit alteratio. nã ſi eſſet eadẽ, oporteret id qđ alteratur, mox & augeri, uel minui, uel quãdã aliarũ motionũ ſequi: ſed nõ neceſſe eſt. Similiter aũt et qđ augetur, aut alia aliqua mutatione mouetur, alterari oporteret. ſed ſunt q̃dã q̃ augmẽtãtur q̃ nõ alterãtur: ut quadratũ gnomone circũpoſito creuit qdẽ, alteratũ uero nihil factũ eſt. ſic & in alijs huiuſmodi. quare alij motus ſunt abinuicẽ. Eſt aũt ſimpliciter motui qdẽ qes cõtrariũ. ijs uero q̃ ꝑ ſingula ſunt et ſingula. gñationi qdẽ corruptio cõtrariũ: augmẽtationi uero diminutio: ſecundũ locũ mutationi, ſecundũ locũ quies. maxime autẽ uidetur oppoſita eſſe ad cõtrarium locũ mutatio: ut ei q̃ inferius eſt, ea q̃ ſuperius eſt: & ei quæ ſuperius eſt, ea quæ inferius eſt. reliquo uero aſſignatorũ motuũ nõ facile eſt aſſignare quid forte eſt cõtrarium. uidetur autẽ nihil eſſe ei cõtrarium. niſi quis & in hoc ſecundũ qualitatẽ quietẽ opponat: aut in contrariũ qualitatis mutationẽ. ſicut & in mutatione ſecundũ locũ, quietẽ ſecũdũ locũ: aut in cõtrarium locũ mutationẽ. eſt enim & alteratio mutatio ſecundũ qualitatẽ. quapropter opponitur motui ſecundum qualitatẽ, quies ſecundũ qualitatẽ: aut in cõtrarium qualitatis mutatio: ut album fieri ad id quod nigrum eſt fieri. alteratur enim, in contraria qualitatis mutatione facta.

MOTVS ITAQVE ALIOS INTER SE DIVERSOS ESSE CONSTAT.

Poſtquã ſpecies enumerauit motus, hic eas deinceps a ſe mutuo diſtinguit, oſtẽditq; quonã pacto nõ ſint eædẽ. neq;. n. gñatio inqt corruptio eſt. neq; augmẽtũ diminutio. quo mõ. n. q̃nqdẽ ſũt & cõtraria? ſed nec auctio eſt gñatio. ens. n. augeť: nõ ens fit. nec decremẽtũ corruptio. nã & ĩ his eadẽ rõ cõgruit. ſignificat. n. decretio remiſſionẽ entis ſecũdũ quãtitatẽ: corruptio abſolutã entis abolitionẽ. Neq; uero rurſus localis mutatio cuiquã ſupradictorũ cõſentit. nã qđ a loco in locũ demigrat, id neq; gignitur, neq; corrũpitur, neq; augeť, neq; minuiť. neq;. n. ſi Athenis uerbigrã ꝓficiſcať Corinthũ Socrates, aliqđ ex dictis patieť unũ: ſed idẽ manens ꝑ oĩa, loco ſolo dimoueť. VERVM IN ALTERATIONE DVBITATIO HABETVR NONNVLLA, SIT NE ID QVOD ALTERATVR NECESSE CVIVSQVAM RELIQVARVM MOTIONVM MODO ALTERARI. Qđ aliæ qdẽ inqt motiones oẽs nõ eædem inter ſe ſint, nemini dubiũ fuit. at ĩ alteratione q̃rẽdũ eſt, an qđ alteraſcit, id ſm gñationẽ, uel corruptionẽ, uel incremẽtũ, uel decremẽtũ, uel aliq̃ cæterarũ altereť. Sed nõ eſt uerũ hoc inquit. nãq; ĩ plurimis affectibus, calefactione inq̃, ꝑfrictione, ac ſimilibus, alteramur qdẽ prorſus, nõ tñ quẽq̃ ex reliqs motũ ꝑferimus. neq;. n. augeať oĩo qđ caleſcit aut refrigerať, uel decreſcat, uel fiat, uel corrũpať, aut reliquorũ qđpiã oportet ſuſtineat. q̃re ſeiuncta ab aliis motibus eſt alteratio. EADEM ENIM SI ESSET, PROTINVS QVOD ALTERATVR VEL AVGERI VEL MINVI OPORTERET. Si idẽ uni eſſet inqt aliorũ motuũ alteratio, opus eſſet oĩo qđ alterať, reliquorũ ẽt motuũ quẽpiã ſuſtineret. minime uero id nũc accidit. nã corpora qdẽ ĩ ſole uerſata caleſcẽdo nigreſcẽdoq; alterãť: nõ tñ huiuſce rei grã augẽť, minuũť ue, aut cæterorũ aliqđ ꝑpetiunť. eadẽ potes & de iis dicere q̃ a frigore, aut quouis aliter mõ alteranť. SIMILITER ET QVOD AVGETVR, AVT ALIIS QVIBVSDAM CIETVR MOTIBVS, ALTERARI. Sermonẽ uice inuerſa ꝓbat. nõ. n. inqt ſolũ ſi idẽ aliis motibus eſſet alteratio, id ꝓtinus qđ alterať uno quoq; aliorũ motuũ cieri oporteret, ſed cõtra ẽt ſiqd ſm augmẽtũ, uel decremẽtũ, uel cæterorũ aliquẽ motũ eſſet, id ſtatim quoq; alterari. q̃q̃ maxime cæteris motibus alteratio prior exiſtat, ſiue ipſos cõſequať. nã alteratius quoq; oĩo fiat oportet qđ augeť. ſiqdẽ cibũ alterari primũ ĩ ſanguinẽ opus eſt augeſcẽtibus: atq; illũ in carnẽ: nec fieri aliter nõ ꝓcedẽte alteratione incremẽtũ poſſet. Sed antecedit quoq; alteratio q̃ gñanť. nã ſemẽ alterari ĩ ſanguinẽ põt: ſãguis ĩ carnẽ: ac quouis aliter mõ leges poſtulẽt naturę. Et uero ĩ motibus aliis oĩbus eſt alterationẽ uel cõſequẽtẽ uel antecedẽtẽ cõtẽplari. Nã q̃ locali cienť motu, ꝓſertim ſi plus ſint cõtẽtiuſq; agitata, alteratio ſeqť: nimirũ iis q̃ moueť cõcaleſcẽtibus. Tametſi ergo alios ut dixi motus ſeqť alteratio, nõ idẽ tamẽ ex hoc aliis motibus alterationẽ eſſe affirmamus. Q̃nquidẽ uel localis motus alios oẽs comitať. nã & qđ gigniť, & q corrũpiť, locali quoq; agitatu prorſus moueť. ſimiliter augeſcẽs quoq; ac decreſcẽs. nã ſingulis his localis motus neceſſe eſt antecedat. q niſi ſit, aliorũ quẽq̃ fieri haudquaq̃ põt. Nã ſiue ĩ cõe rẽ æſtimes, appropinquãte ſole & recedẽte uniuerſalis gñatio corruptioq; cõſiſtit. ſiue priuatim ꝑpendas, ſemẽ uidelicet ĩ terrã, uel etiã ĩ uterũ cadat

oportet. aut mas quoq; fœminā adeat. hoc aūt localis eſt motus. & ī corruptione uidelicet cōgreſſa elemēta a ſe inuicē opus eſt diſcernant. Porro ī augmēto & decremēto ꝑſpicua eſt loci mutatio. ſi qdē maiorē ex minore locū obtineat oportet qđ augeť: & minorē ex maiore qđ deminuiť. Sed id ēt q; alteraſcit: tū q; a ꝓfundo ad ſupficiē q̄litas, ut ī erubeſcētibus, uel palleſcētibus pmeet: tū q; alterans appropinquare alteraſcēti ſit neceſſe. Veꝝ etſi motū oēm localis cōſeqť motus, q; tñ ſit ab iis alius, plane dilucet. qñqdē & ſi luci expoſitū corpus oio comitať umbra, nō ob id tñ & umbra iam corpori ī luce poſito eſt idē. ſic ergo & in alteratione, q̄uis motus hæc alios oēs ſequať, nō ea tñ de re idē quoq; eſt illis: qñ ne motionis qdē oīs comes eſt alteratio. Nā q̄ p additionē augēť, creſcūt qdē (euadūt. n. ex minoribus maiora) ut ſi aq̄ ciſternę addať. ſed nō fiūt alteratiora, qppe aq̄ ī ea cōtēta, affuſa alia creuit nō alterata. Et q̄ extrahiť recta linea, nō alteraſcēs augeť. Verū nec qdqd alterať augeſcit: ſi q diſcit, q iraſciť, q metuit, nō augeſcēdo alterať. id qđ uel ipſe declarās ſubiūgit, atq; inquit. QVADRANGVLVS CIRCVMPOSITO IPSI GNOMONE AVGESCIT QVIDEM, AT NON ALTERATIVS EVADIT. Nā & auctus, manet ēt q̄drāgulus. q̄re ne decremētū qdē eſt alteratio. ſiqdē detracto a q̄drato gnomone, q̄dratū qđ reliquū eſt māſit. Veꝝ qm̄ alterationis a cęteris motibus diuerſitatē oñdere uolens Ariſtoteles q̄drāguli gnomoniſq; cōmeminit, age uerba illa exponamus. Gnomonē igiť Geometrę unū quēpiā ex ambiētibus diametrū q̄drāgulis noiant, ubi cū duobus ſimul cōplemētis fuerit. quo aūt plana ea q̄ dicimus fiāt, ſermonē ī hoc ipſo deſcripto meditemur. Spaciū eſſe dr̄ q̄drāgulus qđ ab lateribus q̄tuor inuicē ęq̄libus, & rectis angulis cōtineť. Sit ergo q̄drāgulū ſpaciū. a b e d. qđ ęq̄les. q̄tuor angulos, & ęq̄lia totidē habeat latera. ducaturq; p ipſum diameter. b e. ī latere aūt. a b. ſumať pūctū. e. uerbi cauſa. atq; ab ipſo. e. pūcto, ab utrauis a e. b d. coſtaꝝ ęque diſtās ducať linea: ſitq; hęc e f. ab. a c. uero latere abſtrahať. a g. linea æq̄lis lineæ. e b. pducať q; à. g. puncto linea q̄ ab utrolibet a b. e d. lateꝝ pariter diſtet, ſitq; hæc. g h: quæ. e f. lineā ī. k. pūcto interſecet. fiunt q̄tuor itaq; intra a b. e d. q̄drāgulū ſpacia. quoꝝ duo diametrū ambiētia, nēpe & e b. h k. & k g. e f. ſūt q̄drāguli reliqua duo, cōplemēta nūcupāť. Vnū ergo utrūuis q̄drāgulorū. g c. f k. uerbigrã cū ambobus cōplemētis, q̄ ſunt. a e. k g. & k h. d f. gnomon uocať. Quo autē modo ſimilis e b k h. q̄drāgulus a b e d. q̄drāgulo ſit, haud obſcura eſt ꝓbatio. Gnomonē igitur cōtemplare. nam e b h k. quadrangulus p. a b e d. q̄drangulū auctior euaſit, alteratuſq; minime eſt. ſiquidē paruus auctus q̄drangulus, ſimiliter exiſtens quadrangulus māſit. At uero tametſi a toto quadrangulo, qui eſt. a b c d. gnomonem. a e g h c d. detraxeris, quadrangulus tamen. e b k h. relinquitur. atq; id totū qdē qđ ab initio fuerat decreuit ac minus euaſit. nequaq̄ uero eſt alteratū, ſed ſpecies ipſa māſit q̄drāguli. Quod ſi neq; decretio, neq; augmentū, q motus eſt ī q̄titate, ſpeciei q̄drāguli ꝓprietatē

dimouit, patet motū aliū ſm̄ q̄litatē, aliud augmētū decremētūq; eſſe. at ſi ſint hæ mutationes diuerſæ, multo magis quæ per generationē atq; interitū fiunt. EST PORRO SIMPLICITER MOTVI QVIES CONTRARIVM. Nūc tertiū deinceps eoꝝ q̄ diximus q̄rit ī diſputatione de motu, q̄li nā motus inq̄ ſpeciei q̄lis repugnet. atq; omni qdē inqt cōiter motui oppoſita eſt quies. Nā ſi motus tranſgreſſio q̄dā ac uia eſt uel ex entibus in nō eſſe, uel cōtra ex poteſtate in actum, uel a loco in locum, uel a minore in maius, & ecōtrario, uel ab eſſe tali in tale eſſe, ut ab albo in nigrum, quies autem ſtatus eſt quidam, iure omni motui contrarium eſt quies. Specialius uero motus obiacent inquit ex oppoſito inter ſeſe diſtincti: generationi quidem corruptio: diminutioni augmentum. locali uero motui obſtat quies præcipue. neq; iniuria: quandoquidem notior aliis eſt potiſſimum hic motus: atque in hoc maxime motus nomen fert multitudo. Cæterum ſpecialius quoq; ipſe ſibiipſi poteſt hic motus opponi ſecundum diuerſas loci dimenſiones partitus: ut latio aſcendens ſit deſcendenti oppoſita: procedens recedenti: dextrorſum tendens in ſ̄cuā deflectenti. RELIQVO AVTEM PRODITORVM MOTVVM NON FACILE EST QVODNAM SIT CONTRARIVM ASSIGNARE. In motuum quoque diſcretione is fuit rurſus de quo quærebamus, alteratio inquam. Et huic igitur inquit opponenda eſt qualitatis quies, perinde ac locali, & mutatio qualium in contrarium, ut ab albedine in nigriciem.